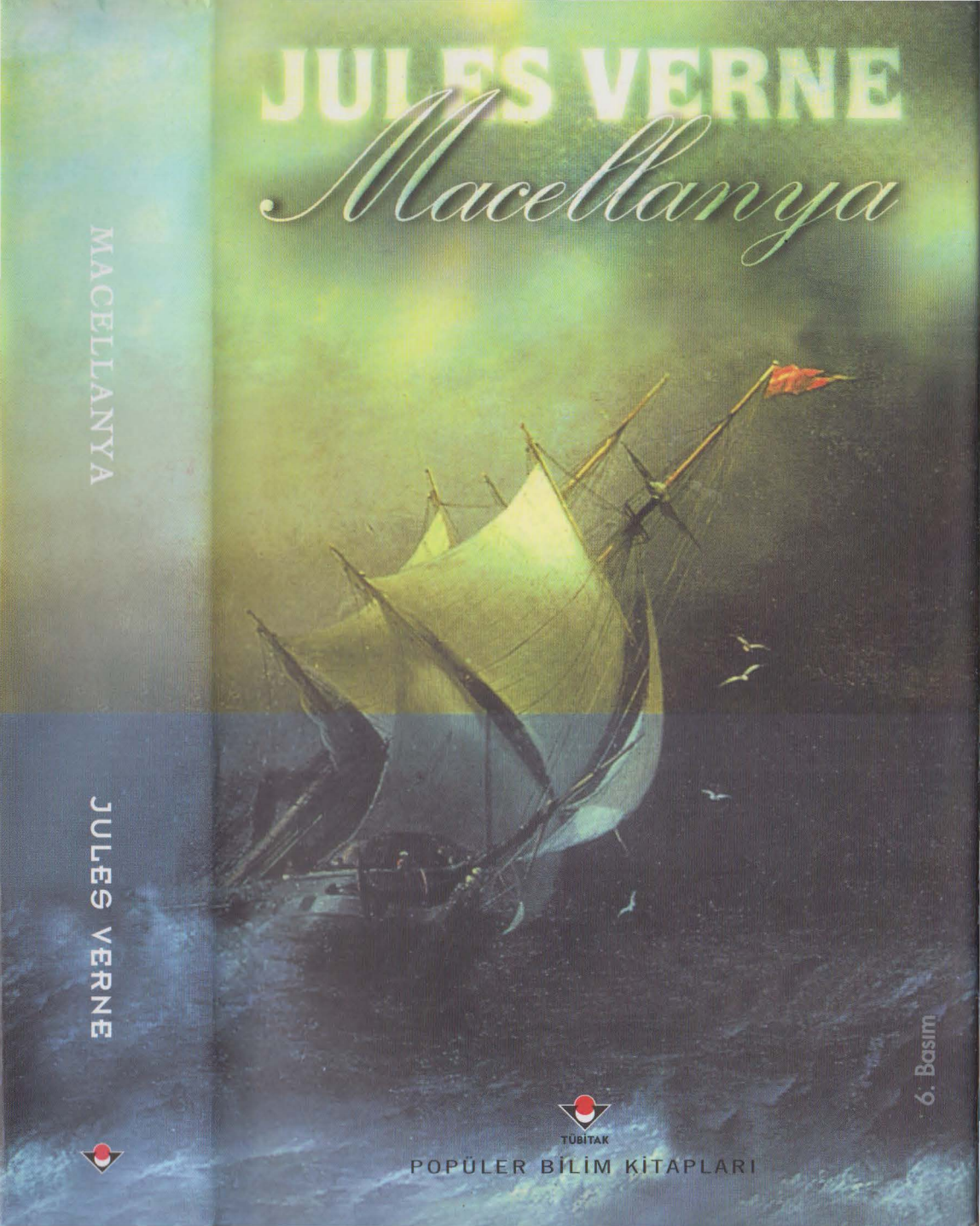
JULES VERNE

Macellanya



MACELLANYA

JULES VERNE

6. Basım

TÜBİTAK

POPÜLER BİLİM KİTAPLARI

"Kimdi bu adam?...
Hangi milletten sayıyordu kendini?...
Ne gibi sebepler
-herhalde çok önemli olmalılar-
şu ya da bu kıtayı bırakıp
hayatını Macellanya denen bu yerlerin
ıssızlığına gömmeye itmişti onu?..."

Jules Verne


POPÜLER BİLİM KİTAPLARI
TÜBİTAK

Macellanya

Jules Verne

TÜBİTAK
POPÜLER BİLİM KİTAPLARI

Macellanya / En Magellanie
Jules Verne
Çeviri: İsmet Birkan
Redaksiyon: Zeynep Gürsoy

© Société Jules Verne, 1987
© Les éditions internationales Alain Stanké, 1996
© L'Archipel, 1998
© Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, 2002

Bu yapıtın bütün hakları saklıdır. Yazılar ve görsel malzemeler,
izin alınmadan tümüyle veya kısmen yayımlanamaz.
Türkçe yayın hakları Nurcihan Kesim Telif Hakları Ajansı aracılığı ile alınmıştır.

TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları'nın seçimi ve değerlendirilmesi TÜBİTAK Yayın Komisyonu tarafından yapılmaktadır.

ISBN 975 - 403 - 333 - 1

İlk basımı Ekim 2002'de yapılan
Macellanya
bugüne kadar 12.500 adet basılmıştır.

6. Basım Ekim 2005 (2500 adet)

Grafik Tasarım: Cemal Töngür
Sayfa Düzeni: İnci Yaldız

TÜBİTAK
Popüler Bilim Kitapları İşletme Müdürlüğü
Atatürk Bulvarı No: 221 Kavaklıdere 06100 Ankara
Tel: (312) 467 72 11 Faks: (312) 427 09 84
e-posta: kitap@tubitak.gov.tr
İnternet: kitap.tubitak.gov.tr

Saner Basım Sanayii - Ankara

Macellanya

Jules Verne

Çeviri
İsmet Birkan

TÜBİTAK POPÜLER BİLİM KİTAPLARI

İçindekiler

Çevirmenin Önsözü I

Önsöz XIII

I. Bölüm 1
Guanako

II. Bölüm 17
Kanal Boyunca

III. Bölüm 34
Macellanya'da

IV. Bölüm 53
Esrarengiz Bir Yaşam

V. Bölüm 70
Yeni Ada

VI. Bölüm 88
Punta Arenas

VII. Bölüm 106
Horn Burnu

VIII. Bölüm 129
Kaza

IX. Bölüm 147
Jonathan Gemisi

X. Bölüm 164
Hoste Adası

XI. Bölüm 183
Hoste Adası'nda Kış

XII. Bölüm 204
Yeni Koloni

XIII. Bölüm 223
Önder

XIV. Bölüm 240
Altı Yıllık Gönenç

XV. Bölüm 266
Sorunlar

XVI. Bölüm 286
Horn Burnu Feneri

Haritalar
I. Macellan Boğazı ve Çevresi 50
(Le Tour du Monde, 1861, 1 er sem.)

II. Horn Burnu Takımadaları 122
(Le Tour du Monde, 1885, 1 er sem.)

Çevirmenin Önsözü

Jules Verne ve Bilimkurgu

Geçenlerde büyük bir kitap-müzik mağazasında Jules Verne'in yeniden çevrilip yayımlanmış bazı eserleri gözüme ilişti. Dünyanın her yanında olduğu gibi yurdumuzda da (özellikle F. Namık Hansoy'un kaleminden) kuşaklar boyunca pek çok insanı alıp "başka diyarlara" götürmüş olan bu yazarın, kendi yurdunda ve Avrupa'da konu olduğu "anlamı pek açık olmayan yenidendoğuş"un* bizde de yankısını -yansısını!- bulması kaçınılmazdı elbette. Son derece kendine özgü içerik ve biçimiyle hiçbir edebiyat türüne kolaylıkla sokulamayan, adeta bilinen türlerin yanında kendi başına bir tür oluşturan "Jules Verne romanları" ile, yaşamının herhangi bir döneminde dünyayı dolaşmamış pek az kişi kalmıştır. Bir yerde, yazarımızın, Kitabı Mukaddes yazarlarından sonra, eserleri en çok satmış olan yazar olduğunu okumuştum.

Sözünü ettiğim büyük mağaza yine de J. Verne'i sınıflamış, "kategorize" etmiş, eserlerini bilimkurgu

* J. Verne, *Yirminci Yüzyılda Paris*, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Ankara, 2001, s. I (Ön Açıklama).

reyonuna sıralamıştı: S. King ile R. R. Tolkien'inkilerin yanına... Öyle ya, ilk denizaltıyı, Ay'a roket fırlatan ilk topu, havadan ağır (üstten pervaneli) uçan taşıtı, vb. tasarlamış olan birine başka nerede yer verilebilirdi? Bilimkurgu denen olgu da insanlara -tercihan yaşanan zamanın dışında- alternatif bir dünya sunan ve bunun gerçekliğini de bilimsel teknolojik buluş ve ilerlemelere dayandıran bir edebiyat türü değil miydi? (Bilimkurgunun geliştikçe, daha çok bilim tabanına oturan "hard" ve hayalgücünün özgür göklerinde uçmayı yeğleyen "light" gibi türlere ayrılması; günümüzde ise başka alanlarda olduğu gibi, burada da her şeyin birbirine karışarak hayal ve fantezinin ağır bastığı bir tür edebi "plazma" oluşturması ayrı konu...) Her neyse, J. Verne'in bir bilimkurgu yazarı, hatta modern bilimkurgunun kurucusu olduğu görüşü hayli yaygındır.

Oysa adı geçen -ve esas olarak bir Anglosakson icadı sayılan- bu edebiyat türünün uzmanları, onun başlangıcını Jules Verne'in ölümünden altı yıl sonra, 1911'de yayımlanan, Amerikalı Hugo Gernsback'ın Ralph 124C 41+ adlı eserine çıkarırlar. Bu eser, 2660 yılındaki dünyayı (daha doğrusu Amerika'yı) betimler; bilimsel buluş ve teknolojik gelişmeler kum gibi kaynar; okuru sürükleyen de bir detektif öyküsüdür: tıpkı bugünkü çok seyredilen "bilimkurgu filmleri" gibi...

Öyleyse, Jules Verne ne yapmıştır? Kendi çağdaşları olan Flaubert, Maupassant, Zola, Gide, vb.

gibi yazarların yanına koymayı kimsenin -haklı olarak- düşünmediği Jules Verne, neden I. Asimov, A. C. Clarke, ya da R. Heinlein'lerin yanına da yakışmıyor? (Stephen King'le Tolkien'i saymıyorum, zira asıl onların bilimkurgu reyonunda ne aradıkları pekâlâ sorulabilir.) Belki de bu sayılan yazarların toplamından daha büyük bir okur kitlesine ulaşmış olan Jules Verne'in özgünlüğü neredediır?

Öz ya da içerik açısından, şu önemli noktayı belirtmek gerekir: İlk sıradaki yazarlar -birey ve toplum olarak- İnsan'la uğraşıyorlar, onu çözümleyip anlamaya ve anlatmaya çalışıyorlardı. (Bu hâlâ da böyledir: "ciddi" ya da "büyük" edebiyatın, hatta tüm sanatın, insanı konu edindiği, dillerde dolaşan beylik bir gerçek, bir "truisme"dir). İkinciler ise, anlattıklarını zaman içinde yaşanan dönemin ilerisine attıkları gibi, mekân içinde de genellikle yaşanan dünyanın dışına, "başka dünyalara" yerleştirme eğiliminde olduklarından, şu ya da bu ölçüde, hep Evren'le uğraşırlar. (Hem yaşanan dünyada hem de yaşanan zamanda sunulan "kurgular", fantastik de olsalar, ne ölçüde "bilimkurgu" sayılır, irdelenmesi gerek.) Bu iş bilimsiz olmayacağından, aslında birer "kurgu" olan eserlere "bilim" de katılarak, sözünü ettiğimiz tür ortaya çıkmıştır.* Jules Verne ise arada kalanla, yani Dünya'mızla, şu üze-

* Keşke adı, *science-fiction*'dan aynen kopya edilmeyip Türkçenin kurallarına göre kurulaydı (başka deyişle, doğru çevrileydi!). *Fiction* için de "kurgu" dan daha iyisi yok muydu? "Kuruntu" bile daha uygun olurdu!

rinde yaşadığımız -onun zamanında bile hâlâ çok yetersiz ölçüde tanınan- gezegenimizle uğraşmıştır. Bu Dünya'nın tutkunudur ve tutkusunu çağların içinden birçok kuşağa aşılamayı başarmıştır. Zira Jules Verne ve kuşağı için dünyamız hâlâ uçsuz bucaksız ve akla hayale sığmayacak harikalar, güzellikler ve serüvenlerle dolu bir yerdir; tıpkı bugünkü kuşaklar için "evren"in olduğu gibi... Ve Batı ulusları bu cenneti kendi öz malları olarak teslim almaya başlamışlardır bile; tıpkı bugünkülerin evreni fethetmeye koyuldukları gibi...

Jules Verne de bütün yazarlar gibi çağının yaratığıdır, çağı ise Batı dünyasında sanayi kapitalizminin ve ona koşut olarak modern sömürgeciliğin şaha kalktığı çağdır. Batının, dünyanın geri kalan kısımlarını tanıyıp paylaşma sürecinin başlangıcı elbette daha gerilere gider; ama bu sürecin XIX. yüzyılda kazandığı ivme ve yoğunluğun yanında, önceki dönemler piknik gibi kalır. Belki Batı dünyası için de "en uzun yüzyıl" sayılabilecek olan bu yüzyılda, yoğun bilimsel ve teknolojik gelişmeler, sanayi üretimi patlaması, olağanüstü bir sermaye birikimi, dayanılmaz bir hammadde ve pazar gereksinimi gibi birbiriyle örgülü, birbirini besleyen birkaç temel etmen, Batı insanı için gezegenimizi son derece çekici, bilinip tanınmasını vazgeçilmez kılmaktadır. Avrupalı ve Amerikalı gezgin araştırıcılar dünyanın kara ve denizlerinde, kum ve buz çöllerinde, dağlarında ve ormanlarında, sadece bi-

lim adına değil, mensup oldukları ulusun her türlü çıkarı ve merakı, bilgi ve serüven susuzluğu adına, dolaşıp durmakta; bunların gezi raporları ve anıları kütüphaneleri doldurmakta, mantar gibi biten bilimsel "akademi"lerde tartışılmakta, bu yolda yeni hırs ve hevesleri doğurmakta ve coşturmaktadır. İdealleştirilen "gezgin", çevresindeki efsane halesiyle, imrenilecek bir sosyal tip olmuş, laboratuvarında mucizeler yaratan sakallı bilim adamının yanında yerini almıştır.

Bu olgunun arkasında elbette kısaca andığımız sosyoekonomik etmenler vardır; ama sözünü ettiğimiz olgu bunları çok aşmış, adeta gömmüştür. Dünya sadece kapitalist, emperyalist, koloniyalist ve misyonerler için değil, her katmandan bütün insanlar için ilginç ve çekicidir. Herkes, komşusundan başlayarak, bunun olabildiği kadar geniş bir bölümünü tanımayı arzu etmektedir. Burada meraktan çok daha somut ve güçlü bir başka etmenin devreye girdiğini de belirtmek yerinde olacaktır: Avrupa'da sanayi devrimiyle gelen yeniden yapılanmanın yarattığı sosyal sorunlar, işsizlik, sefalet ve bunların neden olduğu kitlesel göçler.

Kendi yurdunda geçim kapılarının kapandığını gören milyonlar için, dünyanın başka yerleri daha da çekici görünmektedir. Bu yüzyılda batı Avrupa'dan, özellikle Amerika, Afrika ve Avustralya gibi "boş" kıtalara, 45 milyon kişinin göç ettiği; ayrıca 5-6 milyon kadar Slav'ın da kuzey ve orta As-

ya'ya yayıldığı tahmin edilmektedir. Belirtmeye gerek yok ki, bütün bu yolculuklar son derece ilkel ve tehlikeli koşullarda yapılmakta, tam birer serüven niteliği taşımaktadır. Zira dünyamızda gezmek henüz herkesin harcı değildir; "turizm" henüz embriyon halindedir. Fransa'nın (Paris'in dense daha doğru olur) "yüksek sosyetesi", İmparator'un çevresiyle birlikte, en yakınlarındaki Manş kıyılarına yazlığa gitmekte, İngiliz aristokratları ve zenginleri ise, daha "uzak görüşlü" davranarak Fransa'nın Akdeniz kıyılarına kadar inmektedirler.* Halkın büyük kitlesi içinse böyle şeyler söz konusu değildir. Doğrusunu söylemek gerekirse, Avrupa ulusları kendi aralarında bile yeterince tanışmış değillerdir; ülkeler, hatta aynı ülkenin çeşitli bölge veya eyaletleri arasındaki gidiş-gelişler ne sık ne de bugünkü gibi kitleseldir. Her ulus için, bir başka Avrupalı ülke, hatta komşusu bile olsa, Hint, Çin ya da Rusya'dan daha az merak ve ilgi çekici değildir. Nitekim okurlarını dünyanın en ücra ve bilinmedik köşelerinde gezdirmekle ün yapmış olan Jules Verne'in, *İngiltere ve İskoçya'ya Geri Geri Yolculuk*** adlı bir romanı da vardır; yazar bura-

* "Riviyera"nın moda olması böyle başlamıştır. Nice'in kordon boyu hâlâ "İngilizlerin Gezisi" adını taşır. Jules Verne *Yirminci Yüzyılda Paris* adlı romanında, İngilizlerin burada malikâneler satın alarak, savaşla alamadıkları Fransa'yı para yoluyla parça parça ele geçirmeye çalışmalarından (!) şaka yollu yakınır. (J. Verne, *Yirminci Yüzyılda Paris*, s. 84, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Ankara, 2001).

** *Voyage à reculons en Angleterre et en Ecosse*, Le Cherche-Midi éditeur, Paris, 1989.

da bu ülkeyi, aynen Türkiye'yi veya Çin'i anlattığı üslupla anlatır.

İşte "bilimsel ve coğrafi roman" burada devreye giriyor. Bütün bu insanları, çeşitli nedenlerle o kadar merak ettikleri -ve harikalarla dolu olduğu tartışmasız kabul edilen- bu dünyada gezdirmek gerekmektedir. Jules Verne de, tiyatro yazarı olmak hayaliyle geldiği Paris'te, belki yaradılışından gelen bir yönsemenin etkisiyle kendi içinde de duyumsadığı bu gereksinimi algılamış ve doyurma yolunu bulmuş ve böylece, hemen hepsi çağdaşları olan dünya edebiyat devlerinin arasından, onlarla karşılaşıp hesaplaşmaya hiç düşmeden, sıyrılıp üne -hem de nasıl bir üne!- ve zenginliğe kavuşmuştur; yayımcısı tarafından sık sık paylanan, müsveddeleri düzeltilen, hatta kimilerince yazar sayılıp sayılmayacağı sorgulanan* bir yazar olsa bile...

Milyonlara dünyayı -kendi Dünya'larını- gezdiren bir "turist rehberi" olarak!...

Dünyamızın bilimine, Coğrafya'ya, Fransızların katkısı üst düzeydedir; kimi coğrafya dallarının kurucusu sayılırlar. Kimya denince Almanların akla geldiği gibi, dünya bilimleri denince de Fransızlar akla gelir. Sözü uzatmadan, bu doymak bilmez dünya merakının çağımızdaki belli başlı temsilcileri olan Kaptan Cousteau ve Haroun Tazieff gibi "fenomen"lere değinip geçelim. Jules Verne böyle bir

* J. Verne, *Yirminci Yüzyılda Paris*, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Ankara, 2001, s. 1 (Ön Açıklama).

geleneğin içinde çalışıyordu. Bilim adamı olup araştıracak yerde, araştırma sonuçlarını geniş kitlelere ulaştırmayı seçmesinin ve bunun için, örneğin "popular science" türü bir söylemi değil de doğrudan doğruya edebiyatı araç olarak kullanmasının ne kadar isabetli seçimler olduğunu zaman göstermiştir.

Jules Verne'in eserleri yayınevinin "Olağanüstü Yolculuklar" adlı dizisinde yayımlanıyordu; yani bunlar bildiğimiz anlamda bilim eserleri değil, gezi öyküleriydi. Jules Verne çağının bilimsel ve teknolojik gelişmelerini yakından izleyen bir insandı; ama, belki de tek "bilimsel" ya da "bilimkurgusal" romanı sayılabilecek olan *XX. Yüzyılda Paris*'ten anlaşıldığı gibi, bilim tutkunu olmak şöyle dursun, bu gelişmelerin asıl kültürü öldürme tehlikesi yarattığını düşünüyordu. "İki Kültür" arasından onun seçimi "edebi" ya da "beşeri" kültürdü, çağının hemen bütün yazarları gibi... Adı anılınca akla hemen Nautilus'ün, yönetilebilen balonun, ya da Ay'a fırlatılan merminin (roket değil, henüz) gelmesine karşın, romanlarının büyük çoğunluğunda hiçbir özel bilimsel veya teknolojik öğeye rastlanmaz, en ünlülerinden biri olan *Seksen Günde Devriâlem* de dahil olmak üzere... Jules Verne'in amacı okurlarını, bir bilimsel gelişme sonucu oluşmuş yepyeni ve bambaşka bir "alternatif" dünyada gezdirmek değildi; yeni tasarlanmış teknolojik araçlar sadece yaşadığımız dünyadaki yolculuğun yapılmasını sağlamak için başvurduğu çarelerdi ve bun-

ları da çağındaki bilimin tezgâhında işlenmekte olan fikirlere ve yapılmakta olan deneylere dayandırıyor, hemen hemen hiç "fantezi" katmıyordu. Afrika henüz karadan bir uçtan bir uca geçilemiyor mu? Öyleyse havadan geçelim. Nasıl? Balonla, zira o sıralar gündemde bu var... Deniz dibinde gezeceğiz, ama nasıl? Bu işe uygun bir araç yapalım: İşte size Nautilus... Ay'a gitmeye kalksak ne yapardık? Çok uzaklara gülle atan toplarımız var; balistik kurallarını da biliyoruz... Öyleyse?... Alaska ve Sibirya'yı anlatan bir romanında, yolculuk atlarla çekilen bir "karavan" da yapılır!...

Jules Verne kafasını insana ya da evrene değil dünyaya takmış, demiştik. Bu nedenle olsa gerek, "büyük" yazarlar gibi dolaşık olay örgüleri kurup derin karakter analizleri yaparak "insan yaratmakla" uğraşmaz. Okurun merakını diri tutacak kadar "öykü", son derece kaba hatlarla, siluet hatta karikatür halinde çizilmiş kişilikler, gerisi bilgi... Gezilen dünya parçası hakkında; bitkileri, hayvanları, insanları, hatta tarihi hakkında, her türden bilgi... Turistin ilgisi kendini gezdiren rehberin kişiliğine, karakterine mi yöneliktir, yoksa verdiği bilgilere mi?... Jules Verne'in kitapları uzun uzun bitki, hayvan, olay, yer, vb... adı listeleriyle doludur; bunların birçoğuna sıradan sözlük veya ansiklopedilerde rastlanmaz. Çizdiği kişilikler arasında Kaptan Nemo gibi, Kaw-djer gibi nispeten üzerinde uğraşılmış, "ciddi" edebiyat için kullanılan deyimle

"yaratılmış" olanlar varsa, bunlarda hemen yazarın kendisini tanırsınız. Jules Verne, Dostoyevski ile karşılaştırılamaz elbette, ama -bütün "büyük" yazarlar gibi- her romanında o da oradadır ve, şu ya da bu ad altında, tanınacak kadar belli bir kişi ya da tanınmayacak kadar silik bir gölge halinde, okuruyla birlikte dünyayı gezer.

Bu arada bir noktaya da işaret edelim: "Jules Verne romanları"nın daha çok gençlik romanları olduğu düşüncesi de yaygındır. Bunları gençlerin çok okuduğu doğrudur doğru olmasına da, bunun nedeni gençlik için yazılmış olmaları değildir. Jules Verne, romanlarında genç ve çocuk kahramanlara da yer vermesine, hatta -*On Beş Yaşında Bir Kaptan* veya *Kaptan Grant*'ın Çocukları'nda olduğu gibi- başlıca kişilerini onlardan oluşturmasına karşın, konu seçiminde, anlatımında ve söyleminde gençliğe hiçbir özel ödün vermez; metni bir "yetişkin" metni olup, yer yer son derece teknik terimlerle nerdeyse jargona döner. Gençleri çeken, doğal olarak o kitaplarda yaşadıkları olağanüstü serüvenlerdir. Ama unutmayalım ki, Jules Verne devrinde bütün insanlar, Dünya'nın harikaları karşısında "genç"tirler (şimdi nasıl acaba?...). Jules Verne'in eserleri, bilimsel buluş patlamasının da temelinde yatan o doymak bilmez meraktan beslenmekte, ona seslenmektedir.

Jules Verne'in "yenidendoğuşunun" anlamı, nedeni ne olabilir? Anlattığı dünya yüz yıl öncesine

ait. O zaman esrarlı ve çekici gözüken, tam veya hiç bilinmeyen köşeleri artık tamamıyla aydınlanmış. Dünyanın her yanı artık ayrıntılı biçimde bilindiği gibi, bu bilgiye isteyen herkes de kolayca ulaşabiliyor, gerek "turist" olarak ilk elden, gerek kitlesel iletişim araçlarıyla dolaylı olarak... İnsanlar ve toplumlar birbirlerini o zaman düşünülemeyecek kadar iyi tanıyorlar. Bugünün dünyası bugünkü kuşaklar için, yüz yıl önceki dünyanın o zamanın insanları için olduğu kadar giz dolu, çekici ve serüven üretici değil. Bu yüzden olsa gerek, çağımızın "Jules Verne romanı" meraklıları bütün tutkularıyla Evren'e, "başka dünyalara" dönmüş görünüyor. Adeta Jules Verne kuşağının Dünya'da aradığını bunlar Evren'de arıyorlar. (Bu bakımdan, "Jules Verne romanları"nın kendi zamanlarında gördükleri işlevin bugünkü bilimkurgununkine benzer olduğu söylenebilir ve belki yalnızca bu açıdan iki tür arasında akrabalık kurulabilir.) Bu durumda, Jules Verne dünyasının bugünkü kuşaklara ilginç gelmesi mümkün mü? Geliyorsa nedeni ne olabilir? Yüz yıl önceki Sibirya, Çin, Alaska, Patagonya, Hindistan, Yeni Zelanda, vb. bugünkü okur için ne bakımdan serüven sahnesi veya bilgi kaynağı olabilir?.

Bir yanıt akla geliyor, çok basit ve açık bir yanıt: Buralar da, bizler için, yaşanan zamanın dışında "başka dünyalar" olmuştur artık! Gelecekte değil, geçmişte, ama zamanımızın dışında, yaşadığımız ve

bildiğimiz dünyadan farklı "alternatif" dünyalar! Tıpkı bilimkurgunun sunduğu sanal dünyalar gibi... Nasıl yüz yıl önümüzdeki Mars gezegenine gidiyorsak, yüz yıl ardımızdaki Patagonya'ya da gidebilir ve belki orayı da aynı derecede ilginç bulabiliriz... Jules Verne'in eserlerinin bugün, Alexandre Dumas'nınkiler türünden olmasa bile, yine de birer "tarihsel roman" niteliği kazandığı söylenebilir: İnsanların yapıp ettiklerinin değil de tüm doğasıyla dünya parçalarının belli -ve geçmiş- bir zaman kesitindeki durumlarının betimlendiği "tarihsel" romanlar...

Yazarımızın anlattığı "olağanüstü yolculuklar" artık "zaman içinde yolculuklar" özelliğini de kazanmışlardır. Serüven peşindeki gençler için bütünüyle "kurgulanmış" bir sanal dünya ile zamanında geçerli ama bugün çoğu aşılmış bilgilere dayalı bir gerçek dünya arasında bu açıdan büyük fark var mıdır? İkincisi de bir "kurgu" ürünü olarak algılanamaz mı?... Tek eksiği alien'lerin, E.T.'lerin, "böcek gözlü canavar"ların yokluğu olacaktır, ama çok fark eder mi, meraklı gezginler için?...

Bugünün okurları için, sanırım, Jules Verne'in dünyası daha çok bu algılanış biçimiyle, yaşanan zaman diliminin dışında bir tür "başka dünya" olarak, merak ve ilgi konusu olsa gerektir. Böyleyse, onun neden bilimkurgu kategorisine sokulduğu da açıklanmış olacaktır.

İsmet Birkan

Önsöz

"*Macellanya*": Jules Verne'in siyasal vasiyetnamesi

Jules Verne öldüğünde, yayımlanmamış altı roman bırakmıştı; oğlu Michel yayımcının isteği üzerine, dönemin gereklerine uydurmak için bunlarda değişiklikler yaptı. Birincisi, *Dünyanın Bir Ucundaki Fener*, fazla değiştirilmemiş olarak, daha 1905'te yayımlandı. Öteki beş tanesi ise, pek çok değişikliğe uğrayarak nerdeyse tanınmaz hale geldi. Romanlara birtakım mutlu sonlar, komik kişiler, bilimsel açıklamalar eklemenin ticari açıdan ilginç ve yararlı görülmesi anlaşılabilir belki, ama böylelikle asıllarından uzaklaştırılan öyküler olumlu niteliklerini de yitiriyorlar. Oysa özgün versiyonlarına dönülünce, yazarın o kişisel üslubuna, ölçülü anlatımına, korku ve tedirginliklerine, simgesel benzetmelerine, kısacası bugün için Jules Verne'i Jules Verne yapan bütün o özgün niteliklere yeniden kavuşuyorlar.

Jules Verne'in hayattayken yayımlayamadığı iki romanı kısa bir süre önce özgün metinleriyle çıkmıştı: *Altın Yanardağı*[1] ve *Wilhelm Storitz'in Esrarı*[2]. Şimdi *Macellanya*'nın da yayımlanmasından sonra

artık geniş okur kitlesine sunulacak yalnız iki eser kalıyor: keyifli bir nehir yolculuğunun öyküsü *Le Beau Danube Jaune* [Güzel Sarı Tuna] ile bir taşlama romanı olan *La Chasse au Météore* [Meteor Avı].

Jules Verne'in bu eserlerinin elyazmalarını okumadan önce, bunların kalitesiz veya son şeklini almamış eksik metinler olabileceğinden korkulabilir, dolayısıyla, "iyi ki yazarın oğlu işe karışarak gerekli düzeltmeleri yapmış!" diye düşünülebilirdi. Fakat metinler incelenince durumun hiç de böyle olmadığı görülüyor. Jules Verne yaşamının sonlarına doğru üretiminde programının önüne geçmiş ve bir düzine kadar eseri tamamlayıp yayına hazır durumda bir kenara koymuştu; zamana ve konunun güncelliğine göre bunların arasından herhangi birini ya seçip yayımcıya gönderiyor, ya da yayımını geciktiriyordu.

Şimdi Jules Verne'in hayattayken yayımlayamadığı büyük romanı *Macellanya* da, daha önce bilinmeyen -ve Piero Gondolo della Riva tarafından Société Jules Verne'e teslim edilen- özgün elyazması versiyonuyla, okurlara sunuluyor; Dernek bunu daha önce 1987'de de, fakat çok sınırlı bir tirajla yayımlamıştı.

Macellanya: "Dünyanın ucuna" en son yolculuk

Bu roman, arşidük Jean d'Autriche'in [Avusturya prensi Johann] 1891 yılında Güney Amerika çevresindeki denizlerde esrarengiz kayboluşundan

esinlenmiştir. Bu prens, ünvanından da vazgeçerek, Jean Orth adı altında, denizlerde keyfine göre dolaşıyordu. *Face au Drapeau* [Bayrağa Karşı] (1896) adlı romanda, kont Artigas-Karraje'nin adı, "Austria"nın hemen hemen kusursuz bir anagramıdır (AuSTRIA/ARTIgAS). *Macellanya*'nın baş kişisi Kaw-djer de, iki harf farkla, Karraje'nin başka bir anagramıdır (KARraJE/KAwdJER); her ikisinde de JEan d'Autriche'in "JE" si mevcut olduğu gibi, bu iki harf ayrıca Kaw-djer'in teknesinin adı olan *Wel-KiEJ*'de de görülür. *Bayrağa Karşı*'da soylu bey kılığına bürünmüş haydut, *Macellanya*'da ise kimliğini saklayan soylu bey: aynı kişiliğin iki ayrı -kötü ve iyi- yüzü; yaşamı ve ölümü yazarımızı adeta büyülemiş olan sıra dışı insan Jean Orth'un ikili kişiliği...

Jules Verne *Macellanya*'yı ölümünden yedi yıl önce, 17 Ekim 1897 ile 11 Nisan 1898 arasında yazmıştır[3]. Burada, "birkaç yıl sonra Alaska'nın Klondyke yöresine üşüşecek olan [...] o sefil ayaktakımı sürüsü" kınanır (XV. böl.). *Altın Yanardağı*'nın konusunu oluşturan Klondyke altın madenleri 17 Ağustos 1896'da keşfedilmiştir. Bu yıllar yazarın yaşamının oldukça kederli bir dönemine rastlar: Kısa bir süre önce kardeşi ölmüştür, kendi sağlığı da gittikçe bozulmaktadır ve morali en düşük düzeydedir; mektuplarından da anlaşıldığı gibi, tedirginlik ve korku içinde ölümünün gittikçe yaklaştığını hissetmektedir.

Böyle bir durumda, bu yeni eserin onun dinsel ve siyasal inanç ve düşüncelerini toparlayıp özetlememesi ve korkulan ama bazen de arzulanan ölüm karşısındaki kaygılarını dile getirmemesi düşünülebilir mi?

Jules Verne'in elinden çıkan yazma metin

Hayattayken yayımlanmayan bütün öteki romanları gibi bu metin de yazar tarafından özenle düzeltilip rötuşlanmış olmakla birlikte, basımdan önceki son prova okumasına konu olmamıştır. Bu yeni basım için metni özenle gözden geçirirken, söz konusu eksikliği de olabildiğince gidermeye çalıştık.

Bazı kişi adlarının, unutkanlık veya dikkatsizlik sonucu, yazım sırasında değişikliğe uğradığı görülüyor; nitekim aynı nedensiz ve gerekçesiz değişikliklere yer adlarında da rastlanıyor. Ayrıca yazar bazen birini seçmeden önce birkaç adı deniyor. Biz -kimi istisnalar dışında- özel adların ilk yazılışını koruduk, gerektiğinde değişkeleri de gösterdik.

Romanın başlığı önce *Terre de Feu* [Ateş Ülkesi] idi, sonra daha simgesel olarak *Au Bout du Monde* [Dünyanın Ucunda] oldu; yani son yolculuğun yapılacağı yer... Nitekim ikinci bölümde bir Pêcherai'nin cesedinin geceleyin, salcı Karroly'nin -bir başka Karron*- sessiz kayığıyla, "cehenneme" inişi anlatılır. Kaw-djer'in karanlık düşüncelere da-

* Ruhları Acheron nehrinden geçirip ölüm ülkesine taşıyan mitolojik kayıkçı Charon veya Kharon'un adının öteki yazılışı. (ç.n.)

lışını anlatan ve romana da anlamlı bir başlangıç sağlayan, çok güzel bir üslupla yazılmış bu bölüm, herhalde anlaşılamadığından, Michel Verne tarafından eserden çıkarılmıştır.

Sonradan, *Dünyanın Bir Ucundaki Fener*'in yazılışının (1901) ardından, Jules Verne bir son roman için çok uygun olan bu güzel başlığı korumak üzere, *Dünyanın Ucunda*'nın yerine *En Magellanie*'yi [Macellanya] -mitsel bir ülke adı- koydu.

Kaynaklar

Macellanya dediği bölge hakkında bilgi ve belge toplamak için, Jules Verne özellikle *Le Tour du Monde* dergisinde yayımlanan iki yazıya başvurmuştur: Victor de Rochas'nın "Journal d'un voyage au détroit de Magellan" [Macellan Boğazı'na yapılan bir yolculuğun güncesi] ve doktor Hyades'ın "Une année au cap Horn" [Horn Burnu'nda bir yıl] başlıklı makaleleri.

Macellanya'daki birçok ayrıntı birinci yazıdan alınmadır. Örneğin Verne'in öyküsünü başlatan guanako betimlemesi:

> "Narin bir hayvandı; zarif kıvrımlı uzun bir boynu, tombul yuvarlak sağrıları, ince ve sinirli bacakları vardı. Gövdesi yassıydı; postu kızıla çalar kahverengi üzerine beyaz benekli, sorguç biçimindeki kısa kuyruğunun kılları bol ve sıktı."

Rochas'nın anlattıklarına hayli yakındır:

"Bu, uzun boyunlu, küçük ve narin başlı, yassı gövdeli, uzun ve cılız bacaklı, çok ince ve beyaz benekli kızıl kahverengi tüylü, dikkate değer çeviklikte zarif bir hayvandı." (s. 213).

Adı geçen makalelerde verilen haritalara göre, l'Ile Neuve [Yeni Ada] bazen l'Ile Nouvelle diye de adlandırılıyor. Verne'in "l'Ile Neuve" adını yeğlemesi anlaşılır bir durumdur zira anagramı, bir harf farkla, bunu yazarla akraba kılıyor (NEuVE/ VErNE). Bu yüzden yazar burayı Kaw-djer'in gözde ve ayrıcalıklı yerleşim yeri yapıyor.

Verne adeti üzere kaynaklarını belirtmiyor, ama eserlerine sık sık gerçekten yaşamış kişiler de yerleştirerek hayalle gerçeği harmanlıyor. Örneğin *Romanche* adlı gemiyle oralara -gerçekten- gitmiş olan doktor Hyades'in keşif ve araştırma heyeti, romanda batan -hayali- *Jonathan* gemisinden kurtulan kazazedeleri ziyaret eder:

"Öyle ki, 1882-1883'te, Venüs'ün güneşin önünden geçişini izlemek üzere *La Romanche* gemisiyle gelip Hoste Adası'nın Orange Koyu'na kamp kuran Fransız bilim heyeti üyelerinin yeni koloniyle kurduğu bazı ilişkiler, kendilerinde son derece olumlu ve sıcak anılar bırakmıştı." (XIV. böl.).

Eserin ana teması

Jules Verne bu edebi vasiyetnamede hangi temayı işlemeyi amaçlıyor? Tüm yaşamını anarşist öğreti üzerine - "Ne Tanrı, ne de efendi!"- kurmuş, kaptan Nemo'nun [manevi] kardeşi ve yazara hayli yakın bir adamın öyküsü... Ancak yaşamın gerçekleriyle sınana sınana kendisi de yavaş yavaş bir efendi olmak durumunda kalır ve kitabın son sayfalarında adamın artık Tanrısal etkileri reddetmekten vazgeçtiği sezilir. Fakat ne zaaf ne de ödün vardır bunda; sadece "bağımsızlığını" korumak için yaşayacaktır artık. Bağımsızlık! Verne'in tüm eserinin anahtar sözcüğüdür bu; insana kaptan Nemo'nun ölüm döşeğindeki son sözlerini anımsatır; Nemo da bu "bağımsızlık" sözcüğünü mırıldanarak ölmüştü.[4] Kaw-djer bu bağımsızlığı yitirmektense ölmeyi yeğler. Ölmek için de simgesel olarak, kendisini karaların en uç noktasından, "dünyanın ucundan", okyanusa atmayı seçer:

> "Birkaç zamandır hayatla ilişkisini bitirmek fikri mi dolaşıyordu yoksa kafasında?... Artık istemediği bu toprak ayaklarının altından kayboluncaya dek, ama onun son ucuna çarpıp kırılan dalgaların arasında ölümü aramak istemiyle, dosdoğru ileri gitmeye mi karar vermişti? [...] Evet! Kararı buydu işte..." (VII. böl.)

Fakat batmakta olan *Jonathan*'dan gelen imdat topunun sesi bu intihar tasarımının uygulanmasını askıya alır. *Les Naufragés du "Jonathan"* da [*Jonathan*'ın Kazazedeleri] (romanın Michel Verne tarafından değiştirilmiş versiyonu) bu açıklama verilmiyor; bu yüzden okur Kaw-djer'in neden böyle telaşla Horn Burnu'na seğirttiğini anlayamıyor.

Söz konusu olan, özgür kalmak için ölmek istencini kahraman birkaç yerde tekrarlar; bunun geçici bir sinir bunalımı olmadığının kanıtıdır bu:

> "Aklına, yaşamın kendisine veremediği huzuru ölümde, ebedi uyku deseler de öyle olmayan ölümde, aramak fikri geldi..." (XIII. böl.)

Gençlik için yazılmış bir eserde bayağı şaşırtıcı bir duygu; tedirgin, sıkıntılı ve dokunaklı bir itiraf... Öyle ki yazarı, Hetzel [yolculuklar] serisinin ölçütleriyle çelişen bu romanının yayımlanmasını ertelemeye sevk ediyor...

Altın

Daha ilk romanı *Balonla Beş Hafta*'dan itibaren Jules Verne'in çok sevdiği bir tema olan, Hector Servadac'ta bir kez daha işlenen -ve orada Hetzel'in sansürüne[5] uğrayan- altını hor görme ve aşağılama teması, ölümünden sonra yayımlanan birkaç romanında olanca özgürlüğüyle kendini gösterir: *Meteor Avı*, *Altın Yanardağı* ve *Macellanya*... Sonuncu

eserde Jules Verne bu madenle serüvenci takımının, hem de karşılığında hiçbir şey elde edemeden, sefalete düşüp mahvoluşu arasında bağlantı kurar:

"Altın!... Altın!... Ah o altına susamışlık!... diye tekrarlayıp duruyordu Kaw-djer. Kolonimizin üstüne bundan daha korkunç bir bela çökemezdi!..." (XV. böl.)

Michel Verne ise tam tersine altın arayıcılarını sempatik gösteriyor ve Hoste Adası'na da üretken bir altın madeninden yararlanma olanağını bırakıyor.

Kaw-djer ve yazar

"Bu esrarengiz kişinin" tanıtıldığı bölümde -Michel Verne tarafından metinden çıkarılan- şu acı dolu satırları okuyunca, Kaw-djer ile Jules Verne arasında bir yakınlık bulmamak mümkün mü:

"[...] çıkarılabilen başlıca sonuç, yaşamın onu birçok kez düş kırıklığına uğratmış olduğuydu. Belki gerçekleştirilemeyen cüretkâr hayaller [...]" (IV. böl.)

Bunun yankısını Jules Verne'in kardeşi Paul'e yazdığı bir mektubun şu satırlarında da buluyoruz:

"Ben, aileyi -yani kendi ailemi demek istiyorum- sadece bir kaygı ve düş kırıklığı kaynağı olarak gören ben...[6]"

Michel Verne'in yaptığı değişiklikler

Macellanya yazarın oğlu tarafından büyük ölçüde değiştirilip genişletilerek, 1909'da bir yerine iki cilt halinde ve yeni bir başlıkla yayımlanacaktır: *Jonathan'ın Kazazedeleri*. Eklenen yirmi bölüm ve çıkarılan beş bölümle birlikte tüm romanın yeniden yazılması, baba Verne'in özgün versiyonuyla ilgisi olmayan, tamamen başka bir eser ortaya çıkarmıştır. Zaten okurlar da daha kitap çıkar çıkmaz üslubun Jules Verne'e ait olmadığını farkedip Michel Verne'in eseri değiştirdiğinden kuşkulanırlar. Mahkemeye başvurma tehlikesi güçlükle atlatılır. Suçlayanlar *Kazazedeler*'in elyazmasını görebilmiş olsalardı [belki de atlatılamazdı]: *Macellanya*'dan alınma -çizilip düzeltilmiş!- özgün müsveddelerle sadece oğul Verne'in elinden çıkma yepyeni sayfaların bir karışımıdır bu metin.

Michel Verne romanı daha çekici kılmak için otuz kadar yeni kişilik uydurur, olayları çeşnilendirir ve siyasal tartışmaları çoğaltttıkça çoğaltır. Bütün bu eklentiler okuru, babasının işlediği tek konudan yani özgürlük tutkunu bir insanın düşünsel evriminden uzaklaştırır. *Kazazedeler*'de yazarın tedirginliği, korkuları ve saplantıları da arada kaynayıp gider. Burada bütün değişiklikleri sıralamaya kalkışmadan, Michel'in baş kahraman Kaw-djer'e karşı işlediği bağışlanamaz ihanete işaret etmekle yetinelim.

Birinci bozma: Michel Kaw-djer'in karakterini değiştirmiştir. *Kazazedeler*'de Kaw-djer Hoste Adası'nın bağımsızlığı için pazarlığa oturur ve Şili ile, egemenliğinden feragat etmeyi öngören bir antlaşma imzalar. Oysa Jules Verne'in uzlaşmaz kahramanı asla böyle elindeki iktidarı bırakacak biri değildir. -Michel Verne'e göre- Şilili bir subayı korkutmak için yüksek yerlerdeki ilişkilerini harekete geçirmeye hazır görünen Kaw-djer'in bu şantajı da aynı ölçüde yadırgatıcıdır:

"Bu söylentiler asılsız değildi, dedi Kaw-djer. Her ne kadar ben o zaman kim olduğumu unutmayı uygun görmüşsem ve hâlâ bunu uygun buluyorsam da, sanırım siz bu noktayı hatırlamakla akıllılık etmiş olursunuz. Böyle yaparsanız, Şili hükümetinin biraz daha düşünmesini sağlayacak kadar güçlü destekler bulmanın benim için hiç de zor olmadığı sonucuna varacağınızı tahmin ederim." (*Kazazedeler*, III, XIV. böl.)

Macellanya'da Jules Verne Kaw-djer'in sırrını açığa vurmaz. Arşidük Jean d'Autriche'ten esinlenmişse bile bunu açıkça söylemez, zira o takdirde kendi kahramanının gizemliliği kalmazdı. Bağımsızlığını yitirmeyi kabullenmek ve gizli kimliğini ifşa etmek, bu anarşist prensin -Jules Verne tarafından tasarlanmış- kişiliğiyle bağdaşabilecek durumlar değildir.

Michel Verne'in esere verdiği daha büyük bir zarar da Kaw-djer'de zamanla görülen zihniyet değişkiliğini reddetmesidir. Jules Verne, en sonunda ruhunun huzurunu insanlık sevgisinde ve geç ve gösterişsiz bir Tanrı'ya dönüşte bulan bir eski anarşistin fikirlerinde yavaş yavaş meydana gelen -pratik olmaktan çok kuramsal- evrimi anlatmıştı.

Özgün elyazmasında Kaw-djer hiçbir zaman sürekli yalnızlık arzusu göstermez, sadece ara sıra tek başına kalmak ister. Tam tersine, "Fuegoluların Albert Schweitzer'i olup" önce yerli halkla, sonra da Hoste Adası'nda yaşayan bütün insanlarla bilerek ve isteyerek temas ve ilişki kurmaya çalışır. Ruhu dertler içinde kıvranan huzursuz bir adamdır, ama bir insan düşmanı değildir. Bu yüzden, *Kazazedeler*'in son satırlarında, Michel Verne onu insanlardan tamamen yalıttığında ("herkesten uzakta [...] yaşayacaktı, özgür, tek başına[8], sonsuza dek..."), babasının çizdiği kişiliği tanınmaz hale getirmiş olmakta; kendini insanlara adamış bir doktoru hiç değişmemiş, Fuegolular ve Hosteliler arasında yaşadığı bu kadar deneyimden de hiçbir şey anlamamış ve hiçbir şey öğrenmemiş, toplum düşmanı bir yaratığa dönüştürmektedir.

İki versiyon arasındaki bu denli derin farklılık ve sapmalar göz önüne alındığında, Jules Verne'in siyasal ve dinsel inanç ve görüşlerinin bir tür örtülü itirafı da olan, bilinmeyen başyapıtı *Macellan-*

ya'nın özgün metniyle yayımlanmasının neden gerekli olduğu anlaşılır.

İlk "dünyanın bir ucundaki fener"

Oğul Verne'in eserinde eksik olan bir başka nokta da, babanın tasarladığı barışçıl ve huzurlu sonuçtur: aydınlatıcı ışınları ölümün karanlığını geri sürecek olan "dünyanın bir ucundaki fenerin" hizmete sokulması... Michel Verne Kaw-djer'den bu başarıyı, öbür dünyanın gizleri karşısındaki bu varoluş gösterisini de esirger.

Michel Verne'in uydurduğu karamsar sona karşılık, asıl *Macellanya*'nın sonu şaşırtıcı bir yatışmışlık ve dinginlik duygusunu dile getirir. Yazar gerçekten korku ve kaygılarının yanıtını Tanrı'da mı bulmuştur acaba? O hepimizin ve ölümün önüne eserlerinin bu "deniz fenerini" dikmiştir. Bu fener dünyayı aydınlatıyor; şimdinin tanığı, belki de geleceğin bekçisi olarak. Hetzel'in kitap kapaklarının sırtında daha o zaman var olan bu simgesel fener, Jules Verne'in o uzun *Olağanüstü Yolculuklar* dizisini de aydınlatıyor.

Oliver Dumas
Société Jules Verne'in Başkanı

1. *Le Volcan d'or* (version d'origine), Éditions de l'Archipel, 1995; (Altın Volkanı, İthaki Yayınları, 2002)

2. *Le Secret de Wilhelm Storitz* (version d'origine), Éditions de l'Archipel, 1996; (Wilhelm Storitz'in Sırrı, İthaki Yayınları, 2002)

3. P. Gondolo della Riva, "Les dates de composition des derniers Voyages extraordinaires", BSJV, no 119, 3e trimestre 1996.

4. Esrarlı Ada'nın el yazmasında (bak. "La résurrection de l'île mystérieuse", BSJV, no 77, 1er trim. 1986)

5. Bakınız "Le choc de Gallia choque Hetzel", BSJV, no. 75, 3e trimestre 1985.

6. O. Dumas, Jules Verne, La Manufacture, Lyon, 1988; "Correspondance familiale de Jules Verne", 171 no.lu, 24 Ağustos 1894 tarihli mektup.

7. Philippe Lanthony'nin "Le Kaw-djer et la tentation du suicide" başlıklı makalesindeki ifadesine göre; BSJV, no 84, 4e. trim. 1987.

8. "Seul!" ["Yalnız, tek başına"]: Michel Verne versiyonunun son bölümünün başlığı.

I. Bölüm

Guanako

Narin bir hayvandı; zarif kıvrımlı uzun bir boynu, tombul yuvarlak sağrıları, ince ve sinirli bacakları vardı. Gövdesi yassıydı; postu kızıla çalar kahverengi üzerine beyaz benekli, sorguç biçimindeki kısa kuyruğunun kılları bol ve sıktı. Ülkedeki adı da guanaco, guanako... Bu geviş getiren hayvanlar uzaktan çoğu kez üstlerinde binicileri olan atlar sanılmış, bu görünüşe aldanan birçok gezgin bölgenin uçsuz bucaksız (ovalarında)* belli bir düzen içinde at süren bir sürü atlı gördüğü izlenimine kapılmıştır.

* Bu sözcük elyazmasında unutulmuş.

Bu guanako kıyıdan çeyrek mil içerde, yalnız başınaydı. Ürkek ürkek, sazların, hışırtıyla birbirlerine sürtünerek öteki dikenli bitki öbeklerinin arasından sivri uçlarını çıkardıkları geniş bir çayırın ortasındaki bir tepeciğin doruğuna gelip orada durdu. Burnunu rüzgâra çevirmiş, hafif bir meltemin doğudan getirdiği kokuları içine çekiyordu. Bakışlarında dikkat, hatta kaygı vardı, beklenmedik bir şeylerden korkar gibiydi. Dikilmiş kulaklarını her yöne döndürerek etrafı dinliyordu; en küçük bir kuşkulu gürültüde fırlayıp kaçacağı belliydi. Kuşkusuz bir kurşun vurabilir bu tedirgin ve ürkek hayvanı, avcının tüfeğinin menzili uzunsa; ya da bir ok, tabii oku atan bir çalının veya kayanın arkasına gizlenmişse... Fakat bir kementin bir guanakoyu sarıp halkalarının içine hapsetmesi sık rastlanır bir olay değildir. Olağanüstü çevikliği ve atınkini aşan hızı sayesinde bir anda kementten sıyrılıp birkaç sıçrayışta onun erişim alanından çıkabilir.

Tepeciği çevreleyen kesimde ovanın yüzeyi boydan boya dümdüz değildi. Ötede beride zemin yükselip birtakım tümsekler oluşturuyordu; fırtınalarla gelen büyük yağmurların toprağı aşındırmasından geride kalan ince uzun kabartılardı bunlar. Bu sırtlardan biri boyunca, tepecikten on adım kadar uzakta, bir yerli, guanakonun bulunduğu yerden göremeyeceği bir yerli, süzülürcesine ilerliyordu. Üzerinde giysi diye parça parça olmuş bir

kızıl post taşıyan ve bir yılan kadar esnek olan bu yarı çıplak yerli hiç gürültü çıkarmadan yerde sürünüyor, her adımda göz diktiği -ve en küçük bir hışırtıda kaçacağı kesin olan- ava biraz daha yaklaşacak şekilde otların arasına dalıp çıkıyordu. Ama avcının bütün özenine karşın guanako kaygı belirtileri göstermeye, başının üzerinde bir tehlikenin dolaştığını kavramaya başlamıştı bile.

Nitekim çok geçmeden fırlatılan uzun bir kayışın havada çaldığı ıslık duyuldu. Uygun mesafeden atılan bir kement hayvana doğru açıldı, ama ucuna bağlanmış yuvarlak taş parçasının sürüklediği uzun deri şerit, hayvanın başına isabet etmeyip sağrısına rastladı, üzerinden kaydı ve hayvanı saramadı.

Atış boşa gitmişti. Ani bir hareketle yana sıçrayan hayvan olanca hızıyla kaçıp gitti. Yerli, tepeciğin doruğuna varınca onu bir an için o yönde ovayı sınırlayan koruluğun içinde kaybolurken görebildi.

Guanako için artık hiçbir tehlike kalmadıysa da bu kez yerlinin kendisi tehdit altındaydı.

Bir ucu kemerine bağlı olan kemendini toplayıp aşağı inmeye hazırlanıyordu ki, birkaç adım ötesinden öfkeli bir kükreme yükseldi.

Hemen hemen aynı anda bir yırtıcı hayvan bir sıçrayışta ayaklarının dibine iniverdi ve hemen doğrulup boğazına saldırdı.

Bir Amerika kaplanıydı bu; Asyalı soydaşlarından daha küçük, fakat saldırısı aynı derecede korkunç bir yırtıcı -bir jaguar... Başından kuyruğunun

ucuna kadar bir buçuk metre uzunluğunda, postu sırt bölgesinde kirli sarı, boynunda ve böğürlerinde ortaları birer gözbebeği gibi açık renkli siyah yuvarlak benekler bulunan bir kedi türü...

Yerli hemen yana doğru sıçradı. Bu hayvanın gücünü ve yırtıcılığını iyi biliyordu; pençeleriyle göğsünü parçalayacak, keskin dişleriyle bir ısırışta boğazını sıkıp kendisini boğacaktı. Aksilik, gerilerken ayağı takıldı ve boylu boyunca yere serildi. Mahvolmuştu; silah olarak çok iyi bilenmiş bir fok kemiğinden yapılma bir tür bıçaktan başka bir şeyi yoktu. Bunu kemerinden çekmeyi başardı.

Hayvan üzerine saldırınca elini kaldırarak, böyle korkunç bir düşman için pek yetersiz olan bu bıçağı ona sapladı. Hayvan bir adım gerileyince yerden kalkıp savunma için daha uygun bir duruma geçmeyi umuyordu. Ama buna vakit bulamadı. Hafifçe yaralanmış olan jaguar tekrar sıçradı ve pençeleriyle adamı yere yapıştırdı.

Tam bu sırada bir karabinanın yankısız patlayışı duyuldu ve tam kalbine bir kurşun yiyen jaguar yıldırım çarpmış gibi yana devrildi.

O sırada, oradan yüz adım kadar uzaktaki yalıyarın başındaki iri kayalardan birinin üzerinde ince beyaz bir buhar dolaşıyor, kayanın üstünde de tüfeği hâlâ omzunda bir adam duruyordu. İkinci bir atışa gerek olmadığını görünce silahını indirdi, horozunu kapattı, koltuğunun altına kıstırdı ve dönerek bakışlarını güney ufkunda gezdirdi.

Bu yönde, kayalık yalıyarın dibinden itibaren, oldukça geniş bir deniz kesimi ufka doğru yayılıyordu.

Adam yardan aşağı eğilerek bir kez bağırdı; çığlığına K sesinin tekrarlanmasıyla daha da vurgulanan gırtlaktan gelme bir tonla söylenmiş birkaç söz de ekledi.

Bu adam bir yerli değildi. Bütün kişiliğinde Avrupalı ya da Amerikalı tipi açıkça belli oluyordu. İyice yanmış olmasına karşın teni esmer değildi; yüzünde ise yerli ırk özelliklerinin hiçbiri yoktu. Ne derin göz çukurları arasına sıkışmış yassı bir burnu, ne çıkık elmacık kemikleri, ne geriye eğimli dar bir alnı, ne de boncuk gibi küçücük gözleri vardı. Tam tersine alnı genişti ve düşünen bir kafanın derin çizgilerini, bütün yüz ifadesi de keskin bir zekânın izlerini taşıyordu. Kısa kesilmiş saçları, sakalı gibi kırlaşmaya başlamıştı bile... Oysa bu ülkenin yerlilerinde sakal hemen hemen yoktur.

Bu adamın yaşı pek anlaşılmıyordu; olsa olsa, on yıllık bir hata payıyla, kırk ya da elli yaşlarında olduğu söylenebilirdi. Uzun boylu, sağlam yapılı ve çok sağlıklı bir görünümü vardı. Bütün hal ve tavrı, bazen bir öfke patlamasına bile dönüşebilecek bir enerjiyle dolu bir adam olduğunu gösteriyordu. En göze çarpan özelliği büyük fiziksel gücüydü. Yüzündeyse Amerika'nın Uzakbatı yerlilerininkini biraz andıran bir ağırbaşlılık ifadesi vardı; bütün kişiliğinden bir gurur, ama kendilerine aşık bencil-

lerin boş kendini beğenmişliklerinden çok farklı bir gurur halesi yayılıyordu, bu da onun tüm hareket ve davranışlarına gerçek bir soyluluk kazandırıyordu.

Yalıyarın başından ilk haykırışının ardından bir kez daha seslenmişti aşağıya; bu, adından yerli kökenli olduğu anlaşılan birine bir çağrı olsa gerekti:

"Karroly... Karroly!..."

Bir dakika sonra, yalıyarın, üst kısmı çok geniş, aşağısı ise iyice daralan ve yer yer siyah taşlarla beneklenmiş sarımsı çakıl kumsala kadar inen bir yarığından, bu Karroly denen adam göründü.

Kesinlikle bir yerliydi bu ve sahneye girişini bu denli parlak bir tüfek atışıyla yapan bu beyaz adamdan tamamen farklı bir tipi vardı.

Otuz beş kırk yaşlarında, geniş omuzlu, kasları güçlü bir adamdı; boyu bir altmış beş kadardı; kalın boynu üzerindeki iri başı nerdeyse köşeli, teni gayet esmer, saçları kapkara, sakalı birkaç kızılımsı kıldan ibaretti; seyrek kaşlarının altında keskin bakışlı gözleri vardı. İlle de bir şey demek gerekirse, bu aşağı ırktan yaratığın doğasında hayvanlık özelliklerinin insanlık özelliklerine eşit olduğu söylenebilirdi; fakat yumuşak ve okşayıcı bir hayvanlıktı onunki. Yaradılışında yırtıcı hayvan özelliklerinden hiçbiri yoktu; daha çok akıllı ve sahibine sadık bir köpeğin, insanın sadece arkadaşı değil dostu da olabilen o cesur Terre-Neuve türü köpeklerden birinin ifadesi vardı yüzünde. Nitekim adı çağ-

rılır çağrılmaz, bu sahibine bağlı hayvanlardan biri gibi çıkagelip efendisine sokuldu; efendisi de onun elini sıktı.

İkisi arasında yukarıda adı geçen yerli dilinde, alçak sesle, sanki her sözün ortasında biraz durup soluk alınarak, birkaç kelimelik bir konuşma oldu. Sonra her ikisi de ölü jaguarın yanında yatmakta olan yaralının bulunduğu yere doğru ilerlediler.

Zavallı kendinde değildi. Yırtıcı hayvanın paraladığı göğsünden fışkırıp toprağı kırmızıya bulayan kan hâlâ dinmemiş, ince ince sızmaya devam ediyordu. Gözleri kapalıydı; fakat bir elin omzunu bastırıp, altında birkaç yaranın daha kanamakta olduğu kaba posttan yapılmış giysisini aralamaya çalıştığını hissedince gözlerini açtı.

Kendisine ilk yardımı yapmaya koşmuş olan adamı görünce, onu tanımış olmalıydı ki bakışları hafifçe aydınlandı ve rengi kaçmış dudaklarından bir ad döküldü:

"Kaw-djer... Kaw-djer!..."

Yerli dilinde dost, iyilik yapıcı gibi bir anlamı olan bu sözcük herhalde bu beyaz adam için kullanılan bir ünvandı, çünkü adam başıyla onayladı. Yaralı yerlinin, Kaw-djer'in yanında bulunmasından dolayı içine biraz güven geldiğine hiç kuşku yoktu; insanları kandıran o büyücülerden, efsuncudardan, uğur ve tılsım satıcılarından ya da kabile kabile gezip hastalarını ovarak iyileştirebileceklerini iddia eden ve kimi zaman hedef oldukları kötü

davranışları tamamıyla hak eden "yakamuş" adı verilen o şarlatan masörlerden birinin ellerinde olmadığını biliyordu artık...

Fakat yaralı, ruhunun uçup uçmayacağını sormak ister gibi elini bin güçlükle yukarı kaldırıp sonra ağzına götürerek hafifçe soluk verdiğinde, yaraları incelemiş olan Kaw-djer üzgün üzgün başını çevirdi.

Yerlinin gözleri tekrar kapanmış, bu anlamlı hareketi görmemişti. Yarası sarılırken de ağzından hiçbir acı çığlığı çıkmayacaktı.

Karroly çabucak yardan aşağı inmiş ve az sonra, bir ilkyardım takımı ve ülkenin çeşitli bitkilerinden çıkarılmış özsularıyla dolu birkaç küçük şişe içeren bir avcı çantasıyla dönmüştü. O, göğsü açılmış olan yaralının başını kucağında tutarken Kaw-djer önce tümseğin yamacından akan suyla yaraları yıkadı, son kan sızıntılarını durdurdu ve içlerine şişelerden birindeki suya batırılmış gaz bezinden tamponlar yerleştirdikten sonra yaraların kenarlarını birbirine yaklaştırdı; sonra yerlinin belindeki yün kuşağı çözerek, tüm sargıları yerinde tutacak şekilde göğsüne sarıp bağladı.

Yapılan bu işlemle bile yerlinin hayatta kalabileceğini Kaw-djer pek sanmıyordu. Ciğerlere ve mideye kadar ulaşan böylesi derin yırtılmaların iyileştirilmesi hiçbir ilaçla olası değildi. Ama ne olursa olsun, bu zavallıyı son nefesine kadar bırakmayacaktı. Onu, belki birkaç gün önce guanako, nandu

ya da vikunya avlamak için ayrıldığı obasına geri götürecekti. Fakat yaralı kan kaybından dolayı çok zayıflamıştı, yaraları en küçük bir zorlamada yeniden açılabilirdi; bu durumda, uzun süre yol almanın yorgunluğuna dayanabilir miydi acaba?

Yerlinin gözlerinin bir ara tekrar açılmasından yararlanan Karroly sordu:

– Kabilen nerde senin?

– Orada... orada..., diye yanıtladı yerli, doğu yönünü işaret ederek.

– Buradan dört beş mil uzakta, kanalın kıyısında olmalı, diye akıl yürüttü Kaw-djer, gece uzaktan ışıklarını gördüğümüz şu Wallah kampı herhalde...

Karroly onaylama işareti olarak başını yukardan aşağı salladı.

– Daha saat dört, diye devam etti Kaw-djer. Ama sular birazdan yükselecek; Wallah'a ancak gün doğarken varabiliriz...

– Evet... Rüzgâr batıdan esiyor ama... dedi Karroly kolunu kaldırarak.

– Hafif bir rüzgâr, akşama kalmaz kesilir zaten, dedi Kaw-djer. Yine de yola çıkalım. Akıntı bizi Picton Adası'ndan önce bırakmaz.

Karroly harekete hazırdı.

– Yerliyi kaldıralım, dedi Kaw-djer, belki de kıyıya kadar inebilir.

Yaralı Karroly'ye dayanarak ayakta durmaya çalıştı, fakat bacakları tutmadı, bayıldı; kucakta taşınması gerekiyordu.

Yalıyarın dibine varmak için geçilecek uzaklık altı yüz adımdan fazla değildi. Jaguara ve değerli postuna gelince, elbette yerli bir kez kıyıya indirildi mi, Karroly geri dönüp onu da alacaktı.

Doğrusu bu jaguar görkemli bir hayvandı; postu yabancı tüccarlara bayağı iyi bir fiyata satılabilirdi. Bu ülkede postlar ve kürkler başlıca ticaret malı olup, buralıların kürk tüccarlarıyla ilişkileri oldukça sıkıydı.

İki adam önce yaralının taşınmasıyla ilgileneceklerdi. Biri omuzlarından öbürü bacaklarından tutup kaldırdılar. İkisi de güçlü kuvvetli olduklarından, bu yük onlara fazla ağır gelmese gerekti. Tepeciğin dibinden dolanıp uzun sırt boyunca biraz yürüdükten sonra, yaralıyı sarsmaktan kaçınarak kısa adımlarla kıyıya inen yarığa doğru yöneldiler. Ara sıra, zavallının dudaklarından bir inilti çıktıkça, durup dinleniyorlardı. Ne olur ne olmaz, en iyisi yavaş gitmekti. Zaman arkadan kovalamıyordu; nasıl olsa Wallah kampına gün ağarmasından önce varılamayacaktı.

Zaten yılın bu mevsiminde, kuzey yarımkürenin kasımına denk düşen bu mayıs ayında, buralarda güneş henüz batıdaki dağların ardına inip ufukta kaybolmamıştı, yalnızca yere yakın kesimlerinde hafif bir sise bürünmüş tertemiz bir gökyüzünde yavaş yavaş alçalıyordu.

Yalıyarın başına, kayalar arasından kumsala kadar uzanan yarığın genişlemiş üst ağzına varmak

bir çeyrek saat zaman aldı. Oldukça dik, ayrıca kaygan çakıl ve sivri çakmaktaşlarıyla kaplı bu yokuştan inerken tökezlememek ve düşmemek için çok dikkatli olmak gerekiyordu.

İnişe başlamadan önce Kaw-djer mola vermek istedi; yerli yere yatırılıp sırtı yamaca dayandı. Yaraları açılmış mıydı acaba? Sarsıntılar sargıları gevşetmiş olmasındı sakın?... Hatta zavallı hâlâ soluk alabiliyor muydu?... Alnının ve yanaklarının koyu esmerliğine karşın kurşuni mor renge dönüşmüş olan benzinin ürkütücü solgunluğuna bakılırsa, bundan bile kuşku duyulabilirdi.

Karroly adama baktı; herhalde canının çıkıp gitmiş olduğu izlenimine kapıldı ki, Kaw-djer'in ilk kez başına geldiğinde yerlinin yaptığı hareketin aynısını yaptı. Elini önce ağzına götürdü, sonra göğe doğru kaldırdı ve dudaklarının arasından hafif bir soluğun fısıltısı döküldü.

O anda Kaw-djer de yaralının yanına diz çöküp göğsüne eğildi ve kalp atışlarını dinledi. Kalbi çarpıyordu; nerdeyse algılanamayacak kadar hafif de olsa kalp atıyordu hâlâ.

– Bekleyelim bakalım, dedi Kaw-djer ve çantasındaki şişelerden birinden, yerlinin dudaklarına birkaç damla kordiyal damlattı. Adamın soğuk yanaklarında ısınma belirtisi görüldü.

Mola sırasında Karroly jaguarın ölüsünü yalıyarın kenarına getirmek için tepeciğe geri döndü; sonra gelip oradan alacaktı. Kurşun, hayvanın de-

risini fazla zedelememişti; sol böğründe göze bile çarpmayan küçücük bir delik vardı, o kadar. Hiç kan lekesi de yoktu. Kürk toplamak için kabile kabile gezen tüccarlar buna para veya tütün ya da öteki değiş tokuş nesneleri cinsinden iyi bir fiyat verirlerdi herhalde. Karroly hayvanı yerden kaldırdı, dönüp sırtına aldı; güçlü kuvvetli biri olduğu halde, bu bir tek hayvanla tam yükünü tutmuş olduğunu hissetti. Sonra, jaguarın uzun kuyruğunu yerde sürüyerek yalıyarın kenarına döndü.

Pek düşünceli görünen Kaw-djer hayvana doğru dürüst bakmadı bile. Son bir kez yerlinin göğsünü dinledi, kalkınca da Karroly'ye tekrar yola koyulma emrini vermedi. Aksine, yarın kıyısına doğru birkaç adım gitti, manzaraya hâkim bir kayanın üzerine çıkıp bakışlarıyla ufku çepeçevre taradı. Sanki tekrar deniz kıyısına inmeden önce çevresinde yayılan geniş araziyi bir kez daha gözden geçirmek, ruhunu bu son izlenimlerle doldurmak, topraktan ve denizden çifte bir çerçeve içine sıkışmış bu garip toprakların üzerinde adeta bir kuş gibi süzülmek arzusunu yenememişti.

Aşağıda, siyaha çalan kayaların kumsaldaki sarımsı kumla karşıtlık oluşturduğu bir kıyının girintili çıkıntılı, karmakarışık düzensiz çizgisi seçiliyordu. Bu kayalar, karşı kıyısı bulanık yatay çizgiler halinde belli belirsiz seçilen ve küçük koylarla göz alabildiğine oyulmuş, birkaç fersah genişliğinde bir tür kanalın kıyılarını çiziyordu. Doğu yönünde,

kanalın güney kesimini, oldukça yüksek siluetleri uzak göğün önünde beliren irili ufaklı ada ve adacıklar kapatıyordu. Kuzeyde buzullar göz alabildiğine kat kat yükseliyor, güneyde ise uçsuz bucaksız okyanus uzanıyordu.

Ne doğuda ne de batıda giriş veya çıkışı görünüyordu kanalın... Dolayısıyla, biraz gerisinde yüksek yalıyarın uzandığı kıyının iki ucunu da görmek olanaksızdı.

Kuzeye doğru, bu ıssızlıkta akıp giden ve sularını ya kumsalı yarıp geçen çağıltılı seller ya da yalıyarın tepesinden gürül gürül dökülen çağlayanlar halinde denize boşaltan birkaç derenin kesip biçtiği, bitmez tükenmez düzlükler ve çayırlar yayılıyordu. Göğün sınır çizgisi üzerinde, hâlâ pırıl pırıl parlayan bir fonun üzerinde, yüksekliği sayesinde beş altı fersah uzaktan bile seçilebilen bir dağ sırasının irili ufaklı yuvarlak kütleleri, sisler içinde kendilerini gösteriyorlardı. Bu sonsuz pampalarda, şuraya buraya serpilmiş halde ve içlerinde bir köy aramanın boşuna olduğu sık ormanlardan oluşan yeşillik adaları da vardı. Bunların siyaha dönmüş dorukları bu saatte alçalmakta olan ve az sonra batıdaki dağların büsbütün perdeleyeceği güneşin ışınlarıyla kızıla boyanıyordu.

Ülkenin yer biçimleri ve engebeleri aksi yönde daha büyük ölçüde belirginleşiyordu. Kıyının gerisinde ve yukarısında yalıyar, katlar halinde göz alabildiğine uzanıyor, on-on iki fersah kadar ötede

birden yükselip göğün yüksek kesimlerine karışan sivri ve yüksek doruklar oluşturuyordu. Bu kubbelerden tepesi balon şeklinde yuvarlak olan biri en yakında görünüyor, bu incelmiş, seyrelmiş ve saydamlaşmış havada sanki şuracıktaymış izlenimi veriyordu. Fakat ne oylumu ne de yükseltisiyle, yandaki kütlelerden ayrılan ve bu dağ sisteminin belkemiğine dayanan öteki tepelerle; karlarla taçlanmış, göz kamaştırıcı buzullarla kaplanmış, uzayın soğuk kesimlerine saplanacak kadar yüksek ve dorukları deniz yüzeyinden altı bin kademi aşan yükseklikte son sisleri delen bu dağlarla, karşılaştırılamazdı.

Bu bölgenin gözlere sunduğu izlenimden buraların insanların oturmasına elverişsiz olduğu sonucu çıkmıyordu. Bölge ıssızdı, doğru... Ama tamamen boş muydu? Hayır! Kâh bir yere yerleşen, kâh ormanlar ve ovalarda göçebelik eden; av, balıkçılık, kök ve meyve toplama vb. ile beslenen; ağaç dallarıyla çamurdan yaptıkları "ajupa"larda ya da çatılmış sırıklara sarılı derilerden yapılan çadırlarda yaşayan, yaralıyla aynı ırktan olan yerlilerin buralara uğradıklarına hiç kuşku yoktu.

Uzun kanalın yüzeyi de aynı dercede ıssızdı. Görünürlerde hiçbir tekne yoktu: ne ağaç kabuğundan bir sandal, ne de yelkenli bir oyma kayık, yani pirog... Kısacası, gözün ulaşabildiği en uzak sınırlara dek tüm alanda, ne güneydeki ada ve adacıklardan, ne kıyının herhangi bir noktasından, ne

yalıyarın bir çıkıntısından, insanların varlığına tanıklık edebilecek en küçük bir duman bile yükselmiyordu.

Denebilir ki, kumsalda oynaşan birkaç ikiyaşayışlı sınıfından yaratık, kayalardaki denizyosunlarını gagalayan birkaç çift uzun bacaklı kuş ve yalıyarın kovuklarına yuva yapmış cırtlak bir sürü başka kuş bir yana bırakılırsa, bu bölgede hayvan denen canlıları temsil etmek üzere de yerlinin kemendinden kurtulan guanako ile Kaw-djer'in kurşununa kurban giden jaguardan başka -yırtıcı olsun geviş getirici olsun- hiçbir dört ayaklı yaratık mevcut değildi.

Yine de bir an için kuzeydeki pampalarda bir dizi nandunun, yani Asyalı ve Afrikalı soydaşlarından boyca daha küçük olmakla birlikte vahşilik ve hız bakımından onlardan aşağı kalmayan amerikadevekuşunun koştuğu görüldü. Sonra böğürmeyle uluma arası birtakım hayvan sesleri ağır sesizliği bozdu; birkaç deniz kurdu çiftiydi bunlar... Şaşırtıcı bir çeviklik ve esnekliğe sahip olan bu ikiyaşayışlı hayvanlar yalıyarların en dik yamaçlarına tırmanabilir, tepelerine dek ulaşabilirler. Avcıları da onları yakalamak için burada pusuya yatarlar.

Son olarak, yer ve su yüzünden çok gökyüzüne yayılan, bağrışan, çığrışan, ıslık çalan, havayı geniş kanatlarının hışırtısıyla dolduran, kuğu beyazlığında albatroslar; su canlılarının kralları uzun silindir gagalı kutup martıları, uzun kuyruklu karabatak-

lar ve öteki perdeayaklı su yaratıkları, güneşin son ışıklarında oynaşarak geçtiler. Bunlar, ışınlı yıldızın alçalmakta olduğu şu sırada, sabahleyin ufkun üzerinde belirdiği sırada yaptıklarına göre daha az şamata ediyorlardı.

Günbatımını önceleyen ve insana her zaman belli bir hüzün veren bu anda, kayasının tepesinde bir heykel gibi kımıldamadan dimdik duran Kaw-djer böyle bir izlenime kapılmış gibi görünmüyordu. Gözleri, çevresindeki yer ve deniz sonsuzluğunu taramaya bir an bile ara vermiyordu. Göz kapakları hafifçe oynuyor, belki de bu dingin ıssızlıkları seyretmeye alışık biri olarak, şimdi de dış dünyadan çok kendi içine bakıyordu. Burada, hiçbir kuvvetin kendisini koparamayacağı öz yurdunda, malikânesindeymiş gibi görünüyordu.

Böylece, dinmekte olan rüzgârla okşanarak, yüzünün hiçbir çizgisi kımıldamaksızın, düşünceli hareketsizliğini hiçbir şekilde bozmaksızın, birkaç dakika orada kaldı.

Sonra, göğsüne kavuşturmuş olduğu kolları çözüldü, gözleri önce yere sonra göğe çevrildi ve dudaklarından, herhalde gizemli varoluşunu özetleyen şu sözler döküldü:

"Hayır!... Ne Tanrı, ne de efendi!..."

II. Bölüm

Kanal Boyunca

Sonra Kaw-djer Karroly'ye dönüp yerli dilinde şöyle dedi:

– Bu yerliyi ancak ikimiz birlikte çalışırsak sarsmadan şalopaya kadar taşıyabiliriz. Jaguarı burada bırak, sonra gelip alırsın.

Gerçekten de şimdi işin en zor yanı yalıyardaki yarığı izleyerek kumsala inmekti; bu yol o kadar dik bir yokuştu ki, çıkmak için sürünmek, inmek içinse kaymak gerekiyordu. Yaralı henüz kendine gelmemişti; göğsü zayıf ve düzensiz bir soluk alışla hafifçe inip kalkıyordu. Fakat Kaw-djer yolda ölse bile onu Wallah obasına götürmek istiyordu.

– Vardığımızda belki de bir cesetten başka bir şey olmayacak; ama hiç değilse yakınları kendisini son bir kez görmüş olurlar.

İnişe başladılar; düşmemek için son derece dikkatle, bir o kadar da ustalıkla hareket ediyorlardı. Özellikle Karroly olağanüstü bir enerji ve beceriyle kaya çıkıntılarına tutunarak Kaw-djer'in yönlendirdiği vücudu düzgün bir durumda tutuyordu. Bir ara, ayaklarının altından çakılların kaymasıyla ikisi birden düşecek gibi oldular. Yarığın dar ağzına ulaşıp oradan kumsala çıkmak tam on dakikalarını aldı.

Orada tekrar mola verdiler; Karroly bundan yararlanarak jaguarı almaya gitti. Ölü hayvanı, üstelik de kürküne zarar vermemeye özenerek kumsala kadar taşımak hiç de kolay olmadı.

Karroly kumsala indiği sırada yerlinin kalbini dinlemekte olan Kaw-djer doğruldu ve tek kelime söylemedi.

Yaralıyı, yer yer küçük kayaların başlarını gösterdikleri, üzerine sayısız deniz kabukları saçılmış kumsaldan denize doğru götürdüler.

Kıyıda bir şalopa, yükselen suların kıyıya saldığı küçük küçük dalgaların üzerinde, palamarının ucunda hafif hafif sallanıyordu. İki direkli, gayet sağlam, yerli kayıklarından çok farklı bir tekneydi bu; baş bodoslamadan arka direk sokumuna kadar bir güverteyle kaplıydı. Yelken düzeni Britanya sardalya teknelerininkini andırıyordu; bir serene

bağlanıp çarmıhının üzerinde sımsıkı gerilen mizana yelkeni, fok görevi de yapabilirdi. Bu şalopa, hasırdan yelkenli, yandan terazili ve ıskarmozsuz kürekli yerli kanolarına göre çok daha güvenle, kanalı denizle bağlantıya sokan dar geçitlerden geçerek, kanal dışında serüvene atılabilirdi. Teknede, bu sularda dolaşırken avlanmış yarım düzine kadar vikunya ve guanakonun postları da vardı.

Yerli tekneye bindirildi, güvertenin altına indirilerek kuru otlardan bir döşeğe yatırıldı. Hâlâ kendine gelmemişti.

O zaman Karroly yalıyarın dibine geri döndü, jaguarı sırtına alıp getirdi ve şalopanın kıç altına yerleştirdi. Teknenin iki yelkeni boylu boyunca açıldı. Hafif bir esintinin kıyıdan biraz açtığı tekne, demirinin çevresinde dönüp pruvasını denize verince, kıç küpeştesinde yerli dilinde martı anlamına gelen *Wel-Kiej* adı görüldü.

Saat beşe geliyordu; daha altı saat gelgit akıntısı kanalın sularını doğuya doğru sürecekti. Akıntıyı yakalayan şalopa sol kıyıdan bir palamar boyu açıktan gidiyor, yüksek araziyle çevrili bir gölün yüzeyi kadar durgun olan bu sularda, kuzeybatı rüzgârından arta kalan bir esinti sayesinde oldukça da hızlı seyrediyordu. Bazen, rüzgâr yalıyardaki geniş bir gedikten kesik kesik ama kuvvetle estiğinde, yelkenler iyice dolup şişiyordu. O zaman *Wel-Kiej* daha belirgin olarak yana yatıyor ve dümende bulunan Karroly de gerektiğinde büyük

yelkenin germe halatını bırakıp dümeni rüzgâra karşı kırmaya hazır duruma geçiyordu. Fakat, dediğimiz gibi, rüzgâr güneşin alçalmasıyla birlikte gittikçe yumuşuyordu; yarım saat kadar sonra şalopa için akıntıdan başka yardımcı kalmayacağı belliydi.

Yalıyarın profili doğuya doğru uzandıkça yavaş yavaş değişiyor, ara sıra geniş boğaz ve yarıklarla kesiliyordu. Kayaların çoraklığı yerini ovaların, geniş çayırların, sık ormanların yeşilliğine bırakıyordu. Çoğu sularını kanala boşaltan küçük akarsular tarafından sulanan koylar gittikçe genişliyor, kıyının girinti ve çıkıntıları çoğalıyordu.

Kaw-djer'le Karroly tek kelime bile konuşmuyorlardı. Kaw-djer zaman zaman güverte altına eğiliyor, yerlinin durumunu gözden geçiriyor, son yaşam soluklarının belli belirsiz kımıldattığı göğsünü yokluyor, solgun dudaklarını birkaç damla kordiyalle nemlendirerek onu yaşama döndürmeye çalışıyordu. Sonra dönüp arka taraftaki yerini alıyor ve yol arkadaşının da bozmaya kalkışmadığı bir sessizliğe gömülüyor, dalıp gidiyordu.

Gelgit akıntısının sürüklediği *Wel-Kiej* saat sekize kadar böyle kanal boyunca inişini sürdürdü. Güneşin ardından ilk dördün evresindeki ay da kaybolmuştu; gece karanlık olacağa benziyordu. Tekneyi kayalar arasında korunaklı bir yere demirlemek gerekiyordu, çünkü gelgitin yükselme evresi kendini hissettirmekte gecikmeyecekti.

Karroly en ileri ucunda kayaların dibine vuran dalgaların çalkantısının duyulduğu bir burnun ardında yer alan sığ bir koya doğru dümen kırdı. Bordasını kıyıya veren tekne demir çıpasıyla da karaya sabitlendi, sarılan iki yelken direkler boyunca sarkıtıldı ve akşam yemeği hazırlandı.

Çok basit bir işti bu. Karroly kumsala saçılmış kuru çalı çırpıdan birkaç kucak topladı, iki taşın arasında bir ocak yaptı ve ocağı yaktı. Yemek listesi sabah avladıkları birkaç balık, özellikle küçük boy çupralar, bir guanako budundan kalan parça, külde pişmiş ördek yumurtaları, şalopadaki kumanyadan birkaç parça peksimet, içecek olarak da yakındaki bir dereden alınan ve içine biraz tafia (rom) katılan tatlı sudan oluşuyordu. Yemeğin ardından Karroly kullanılan sofra ve mutfak takımlarını temizleyip bordanın iç tarafındaki özel dolaba yerleştirdi ve Kaw-djer'e sevgiyle iyi akşamlar dileyip elini sıktıktan sonra gidip güvertenin baş tarafındaki yerine uzandı ve uykuya dalmakta gecikmedi.

Göğün yıldızlarla dolu olmasına karşın, gece sessiz ve karanlıktı. Yıldızların arasında, ufukla başucu noktasının tam yarı yolunda, Güney Haçı'nın elmasları parlıyordu. Çırpınan suyun çakıllar üzerindeki son çalkantılarından başka gürültü duyulmuyordu. Su kuşları çoktan yuvalarına dönmüşlerdi. Ne çayırların yüzeyinden ne de uzaktaki ormanların içinden, bu topraklara çöken karanlığı delecek

en küçük bir ışık bile gelmiyordu. Uykuya dalmış bu doğanın ortasında bir tek yaratık vardı uyanık duran...

Kaw-djer teknenin kıç tarafında oturuyordu; bir kolunu küpeşteye dayamış, gecenin ayazından korunmak için bacaklarına bir battaniye örtmüştü. Belliydi ki, altı saat sonra yeniden yola koyulmasına olanak verecek olan gelgitin tersine dönmesine dek böyle dalgın ve düşünceli kalacaktı.

Ama yine de bazı anlarda düşlerinden uyanıp silkindiği, ayağa kalktığı, kâh kara kâh deniz tarafından bazı sesler duyduğunu sanarak kulak kabarttığı, etrafına bakındığı oldu. Yanılmış olduğunu anlayınca tekrar yerine oturuyor, örtüyü dizlerine çekiyor ve o dingin ve düşünceli sessizliğine yeniden dalıyordu.

Sabahın ikisine doğru belki de uyuklamaya başlamıştı ki, birden doğruldu; aynı anda Karroly de kalkmıştı. Her ikisini de uyandıran, yerinde dönmeye başlayan şalopanın hafif sarsılışıydı.

– Sular çekiliyor... dedi Karroly.

– Hemen yola çıkalım, diye yanıtladı Kaw-djer.

Ve önce güverteye koştu.

Yerli o denli zayıf soluk alıyordu ki, canını henüz vermemiş olduğundan emin olmak için dudaklarını dinlemek gerekti.

Denizin alçalıp durgunlaşmasıyla birlikte rüzgâr da çıkmıştı: karadan esen, gayet elverişli hafif bir meltem. Demek ki tanın ilk aydınlığı ufukta belirir-

ken *Wel-Kiej*, kanaldaki yolculuğunun sonunda varmak istediği o Wallah obasına ulaşabilecekti.

Şurada burada birkaç ışık yansımasıyla beneklenen, uykusundan hâlâ uyanmamış bu sakin suların yüzeyinde sessizce yol alıyorlardı. Şalopa, ilk engebeleri doğuda biraz daha az karanlık göğün önünde belirmeye başlayan kıyıdan birkaç yüz kadem açıktan geçen rotasını izliyordu. Kıyıdan iki üç kamp ateşi titrek aydınlıklarını karanlıkların içine gönderdiler; vakit gündüz olsaydı ve hedefine bir an önce varmak için acele etmeseydi Kaw-djer'in mutlaka uğrayacağı başka obalardı bunlar. Buralarda, öteye beriye dağılmış çadırların altında, bütün gece yanar durumda tutulan bu ateşlerin vahşi hayvanların saldırısından koruduğu yerli aileler yatıyordu.

Saatler geçiyor, şafağın yaklaşmasıyla birlikte kuvvetlenen rüzgâr teknenin hızını artırıyor, yelkenler yaka halatları boyunca hafifçe titriyorlardı.

Nihayet deniz ufkunda belli belirsiz bir aydınlık doğuyu renklendirmeye başladı. Birkaç buhar kütlesi önce kızıllaştı, sonra alçalarak bir fırın ağzı önünde uçup gitmişçesine dağıldılar. Çok geçmeden başucu bölgesi küçük ışıklı beneklerle lekelenmiş göründü; arka tarafta da kızıldan beyaza uzanan renkler yelpazesi ince nüanslarını çoğaltıp çeşitlendirdi. Derken birdenbire, sanki beklenmedik bir olayın aniliğiyle, güneş göründü. Ve, sabahın bu erken saatlerinde sık sık görüldüğü gibi, denizin çırpıntılı yüzeyinde altın ışınlar ürpererek koşuştu.

Saat altıydı; *Wel-Kiej*, üzerlerinde penguenlerin güdük kanatlarıyla havayı dövdükleri bir grup dağınık adacıktan belli olan kanalın ucuna varmıştı. Ufkun güneye doğru dörtte üçlük kesimi boyunca, güneşin yatık ışınları altında bir ışık çemberini andıran sonsuz okyanus uzanıyordu. Sadece kuzeyde, önüne çok geniş bir kumsal yaymış alçak bir kıyının çizgisi seçilmeye başlıyordu. Bu kumsalların ardında, kıyıdan iki üç mil daha içerde, dalları geniş şemsiyelerini yatay olarak açmış, tatlı yeşil renkli kayın ve gürgen ormanları yükseliyordu. Kıyı kuzeydoğuya doğru biraz yükselerek göz alabildiğine uzanıyor, yirmi fersah kadar ötede, Atlas Okyanusu üzerine kıvrılan keskin bir orak gibi, en uç noktası belirmeye başlıyordu.

Burada, hoş kokulu vinterya ve sarıçalıların arasından kıvrımlar yaparak süzülen, yatağı dupduru bir suyla dolu bir dereciğin kıyısında, belli bir düzen gözetilmeden kazıklarla yere sabitlenmiş çadırlar vardı; bunların çevresinde çifter çifter köpekler oynaşıyordu; şalopanın gelişini de çadırlardakilere onların havlamaları haber verdi. Yakınlarda, çayırda, küçük yapılı ve sıska görünüşlü birkaç at otluyordu. Şurada burada, koni biçimindeki çadırların tepe deliklerinden ve onlara komşu sağda, ilk ağaçları köklerini denize salan ormanın kenarında, ağaç dallarından üstünkörü çatılmış beş altı ajupa'nın damlarından, ince duman sızıntıları yükseliyordu.

Wel-Kiej görülür görülmez tanındı ve yerli dokumaları giyinmiş, guanako yününden örtülere sarınmış altmış kadar erkek ve kadın çadırlarından çıkıp telaşla kıyıya doğru koştular. Bir sürü yarı çıplak çocuk da etraflarında koşuşturuyor, oldukça keskin bir rüzgâra karşın hiç de üşür gibi görünmüyorlardı.

Bu Wallah obasında Kaw-djer'in çok iyi karşılanacağı belliydi. Bu onun, gerek kanalın kıyısında gerek ülkenin içlerinde yaşayan, konargöçer olsun yerleşik olsun, yerli ailelere yaptığı ilk ziyaret değildi.

Tekne dereciğin ağzındaki dar bir koya yanaşınca Karroly çapasını karaya fırlattı, bir yerli de hemen koşup demiri kuma iyice sapladı. Yelkenler sarıldı ve Kaw-djer hemen karaya çıktı.

İnsanlar hemen çevresine üşüştüler, ellerini sıktılar. Bu yerlilerin Kaw-djer'i karşılayış tarzı minnetle karışık candan bir dostluk ifade ediyordu. Kaw-djer'den pek çok iyilik görmüş oldukları belliydi. Denizin ötesindeki uzak diyarlardan gelmiş olduğunu tahmin ettikleri bu yabancıya iyiliksever ya da "velinimet" anlamına gelen Kaw-djer adını da zaten onlar vermişlerdi.

Kaw-djer her biriyle kendi dillerinde konuştu. Birkaçının peşinden çadırlara ve ajupa'lara girdi; bir kadın onu hasta çocuğunun başucuna götürdü; Kaw-djer çocuğu muayene etti ve yanındaki ecza çantasından aldığı bir şuruptan birkaç damla içirdi.

Birçok başka ailede de aynı şey oldu; bütün anneler onun varlığıyla rahatlamış, içlerine güven gelmiş olarak, Kaw-djer'e nasıl şükranlarını sunacaklarını bilemiyorlardı. Çok geçmeden hangisinin derdini dinleyeceğini şaşırdı; hepsinin ona ihtiyacı vardı, hepsi ondan bir şeyler bekliyor ve istiyordu. Her biri bir yana çekiştiriyor, sanki aylardır bekliyorlarmış gibi bütün obayı ziyaret etmesini istiyorlardı. Bu yerlilerin kendi yağlarıyla kavrulmaktan başka çarelerinin olmadığı bu ücra topraklarda, Kaw-djer'in bundan sonraki yokluğu boyunca kullanmak üzere ilgi ve bakım stoku yapmaya çalıştıkları sanılabilirdi.

Otuz kadar aileden yani hemen hemen bir kabileden oluşan bu obanın, bir reisin idaresi altında olduğuna dair bir belirti görülmüyordu. En azından, hiçbir çadırın onu ötekilerden ayrı kılacak özel bir görünümü yoktu. Ayrıca yerlilerden hiçbiri Kaw-djer'in önüne ötekilerden ayrı bir nitelik veya ünvanla çıkmamıştı. Bu yerliler sadece, kendi istekleriyle bir arada yaşıyorlardı, o kadar...

Dolayısıyla Kaw-djer ormana yakın ajupa'lardan birine yöneldiği zaman, bunu kabilenin en önemli kişisini ziyaret amacıyla yapmadı; kabilede öyle birisi yoktu ki...

Bir el hareketi üzerine yerliler oraya yalnız başına gitmesi için kenara çekildiler. Kaw-djer içeri girdi ve birkaç dakika sonra çıktı; ardından iki kadın geliyordu. Biri elli yaşlarında ama yaşından

fazla gösteren, suratı bumburuşuk, vücudu yıpranmış, çelimsiz bir ihtiyardı; öteki ise orta boylu, en çok yirmi yaşlarında gösteren, yüz hatları düzgün ve hoş, boynunda boncuklardan bir kolye ve kollarında deniz kabuklarından bilezikler taşıyan bir genç kadındı.

Genç kadın, küçük bir çocuğu elinden tutarak, yürümekten çok sürünür gibi ilerliyordu. Wallah obasındaki öteki kadınların güleç yüzü ve neşeli ifadesi yoktu üzerinde. Derin bir üzüntünün etkisinde, kendini tamamen yüreğini dağlayan ve çığlıklar ve gözyaşlarıyla dışa vurduğu acıya bırakmış görünüyordu.

Kaw-djer şalopaya döndü. Karroly daha karaya çıkmamıştı. Kaw-djer'in bir sözü üzerine güverte altına eğildi ve yerlinin cansız görünen vücudunu dışarı çıkardı.

Yaralı artık yeniden yaşama dönemeyecekti. İki saat önce, gösterilen bütün özene karşın son nefesini vermişti. Son bir kasılmayla buruşmuş solgun yüzüne ölümün sarı-yeşil peçesi yayılmıştı.

Ceset kumsala uzatılır uzatılmaz, biri ölünün annesi öteki de eşi olan iki kadın yere diz çöktüler, sonra ölünün üzerine kapanarak hıçkırıklara boğuldular.

Obadaki öteki yerliler de etraflarına toplanmışlardı. Bir gün önce yayını, oklarını ve kemendini alıp batıdaki ovalarda guanako avlamaya gitmiş olan ve şimdi *Wel-Kiej*'in ölü olarak annesine, ka-

rısına ve çocuğuna geri getirdiği komşularını hepsi tanıyordu.

O zaman Kaw-djer'in olup bitenleri anlatması gerekti ve bunu gayet rahat konuştuğu yerli dilinde yaptı. Karşılaşmanın kıyının neresinde meydana geldiğini, kendisinin hangi koşullarda müdahale etmek zorunda kaldığını, jaguarın nasıl bir kurşunda ölmüş olduğunu, fakat ne yazık ki geç kalındığını, daha önce hayvanın pençelerinin adamın göğsünde öldürücü bir yara açmış olduğunu açıklıkla ve ayrıntılarıyla anlattı.

Hayvanın ölüsü Karroly tarafından kıyıya çıkarılınca, ölen adamın arkadaşları onu öfkeli bağırışlarla yerde sürüklediler, hakaretler yağdırdılar, taşladılar; bu sırada iki kadın hâlâ kendilerine gelememişler, ağlayıp sızlanmayı sürdürüyorlardı.

Bu davranışların jaguarın postuna ne denli zarar vereceğini gören Karroly'nin hiç mi hiç onaylamamasına karşın, Kaw-djer insanların öc alma duygularının böyle dışarı vurulmasına engel olmadı.

Bu esnada eşinin cesedinin yanında kalmış olan genç kadın onun üzerine eğildi, eliyle dudaklarını araladı ve oradan son bir soluk alıp göğe savuruyormuş gibi yaptı. Sanki ruhunu beden kabuğundan kurtarıp özgürlüğüne kavuşturuyor ve göğe uçuşunu seyrediyordu.

Kaw-djer başını çevirerek birkaç adım geri çekilmişti.

Sonra dul kadın, kolunu bir tür ritimli hareketle sallayarak, sözle anlatılamaz bir acıyı dile getiren ve ara sıra hıçkırıklarla kesilen bir ağıt söylemeye başladı.

Demek ki bu yerlilerin bilinçlerinde ölümden sonraki bir yaşamın sezgisi, bu dünyadaki yaşamdan sonra daha üstün bir başka dünyaya dönecekleri duygusu vardı. Fakat kabul ettikleri Tanrısal güç acaba vahşi toplulukların genel olarak tapındıkları o çoktanrıcı putlarından biri miydi?... Yoksa aksine, boş inançlarından ve eski çağlara ait dinsel uygulamalarından vazgeçip, Atlantik ve Pasifik kıyılarının en ücra ülkelerine kadar yayılan misyonerlerin çabaları sayesinde buralarda da etkisi gittikçe güçlenen Hıristiyanlık dininin öğretilerine mi dönmüşlerdi?...

Her ne olursa olsun, atalarından kalma putataparlıklarından kopmuşlarsa ve Hıristiyanlık inancı onlara kadar ulaşabilmişse bile, bunu Kaw-djer'e borçlu olamazlardı. O, zaman zaman kendilerini ziyaret edip iyilikte bulunan bir "velinimet" ise de bir havari değildi. Bir gün önce, yalıyarın tepesinden bakışlarıyla çevreyi tararken, dudaklarından dökülen anarşi ve Tanrıtanımazlık formülü unutulmamalıdır.

Hayır! Yerlinin cesedinin başında son bir dua okuyacak ve mezarının başına bir haç dikecek olan kişi, kökeni Avrupalı mı Amerikalı mı olduğu bilinmeyen bu Beyaz olmayacaktı.

Bu nedenle, artık Wallah obasına yaptığı ziyaret sona erdiğine göre, cenaze töreniyle ilgili işleri yerlilere bırakıp tekrar şalopasına binecek ve denize açılacaktı ki, ormanın kenarında birden bir hareketlilik ve telaş belirtileri görüldü.

Bir düzine kadar yerli derenin sol kıyısından yukarı doğru geliyordu. Kıyıda iki adamın belirdiğini görmüşlerdi; bunlar ilk ağaçlara gelince bir an durmuşlardı.

Bu adamlar misyoner örgütlerine mensup iki Beyaz'dı. Biri elli yaşını geçmiş, saç ve sakalları kırlaşmaya başlamış, öteki birkaç yaş daha genç iki rahip... Her ikisi de geniş kenarlı şapkalarla uzun rahip cübbeleri giymişlerdi.

Kanada kökenli bu misyonerler, dünyanın bir ucundaki bu topraklara yerleşmiş bir Katolik misyonerlik kurumuna mensuptular. Burada, propaganda kampanyalarını büyük bir inat ve yırtıcılıkla sürdürdükleri bilinen, Metodist, Wesley'ci ve diğer çeşitli Protestan mezheplerinin papazlarına karşı, cesaret ve başarıyla mücadele ediyorlardı.

Büyük Britanya toprağı sayılan komşu adalarda konuşlanmış misyonerlik kurumlarında bu ateşli vaizlerden çok sayıda bulunur. Söz konusu kuruluşlar birkaç küçük buharlı tekneye de sahip olup bunlarla bir tür dinsel ve ticari kıyı gemiciliği de yaparlar. Ticaretini yaptıkları maddeler tahıl ve canlı hayvanların yanı sıra sadece İngilizce değil yerli dillerinde de basılmış kutsal kitapları da kap-

sar. Hatta kutsal kitabın metinleri yerel koşullara, kış mevsiminin çok sert geçtiği bir iklimin özelliklerine uyarlanmıştır; bu metinlerde günahkârlar aslından farklı, buraya özgü bir cehennemle tehdit edilirler. Cehennemlik olduklarına karar verilenler ebedi bir ateşte yanmak yerine, buzların sıfır derecesinin de altında, Fahrenheit ölçekli termometrenin bile gösteremeyeceği kadar şiddetli bir soğukla işkenceye mahkûm edilirler.

Bu sırada, Karroly jaguarın oldukça hırpalanmış postunu getirmekteyken Kaw-djer de şalopaya adımını atmak üzereydi. Sesler üzerine döndü, gözleri ormanın kenarına çevrildi. Niyeti herhalde kıyıdan açılmaktı, ama bir an duraksadı ve kumsalda kaldı.

Yerliler misyonerleri fark eder etmez hemen onlara doğru koştular ve onları da aynen Kaw-djer'i karşıladıkları gibi, candan dostluk ve minnet duygularıyla karşıladılar.

Bu, Peder Athanase ile Peder Séverin'in gerek Wallah obasına gerek bu yörelerde dağınık yaşayan öteki insan topluluklarına ilk ziyaretleri değildi. Mümin kazanma turnelerinde her yıl gerek ülkenin içlerinde gerek kanal boyunca ve komşu adalarda, kabile kabile gezerlerdi. Kanada kökenli olmaları dolayısıyla, bu pederlerin Sakson soyuna Fransız kanı da karışmıştı ve bu bölgelerin [dinsel bakımdan] fethi uğrunda papazlarla yiğitçe mücadele ediyorlardı.

İki misyoner birkaç kez Kaw-djer'le karşılaşma fırsatını bulmuşlardı. Kaw-djer'in bedenler için yaptığını onlar, ruhlar için yapıyor ve her iki taraf da görevlerini aynı adanmışlık ve insan sevgisiyle yerine getiriyor olsalar da, pederlerin bu esrarengiz adamın gizli kimliğini öğrenmek için yaptıkları bütün çabalar boşa çıkmıştı.

Zaten adı geçen kişi de, misyonerler yaklaşınca, onlarla ilişkiye girmek niyetindeymiş gibi görünmedi. Özgür düşünce yanlısı olduğuna ve her türlü dinsel davranış ve uygulamaya küçümsemeyle baktığına göre, şimdi bu misyonerlerin işe karışmasını da elbette olumlu karşılayamazdı.

Bu sırada pederler, ölünün başında diz çökmüş olan iki kadının yanına varmışlardı. Yaşlı olanı cesedin üzerine eğildi. Kaw-djer'in anlattıkları birkaç sözcükle ona da aktarıldı, ayrıca kendini ilgilendirmediği halde yerlinin cesedini ailesine, annesine, eşine ve kızına geri getirme işini üstlenmiş olduğu da belirtildi. Peder Athanase bundan dolayı ona teşekkür etmenin kendisine düştüğü fikrindeydi.

Kalktı, şalopaya doğru yürüdü, Kaw-djer'in önünde durdu ve her ikisinin de çok iyi bildiği İngilizce dilinde ona şöyle dedi:

– Bu zavallı için elinizden gelen her şeyi yapmışsınız. Ne kadar merhametli bir insan olduğunuzu... bu zavallı yerlilere ne büyük bir yardımseverlik gösterdiğinizi... biliyoruz...

Kaw-djer bir el hareketiyle yaptıklarının bu kadar övgüye layık olmadığını belirterek:

– Sadece görevimi yaptım, demekle yetindi.

– Siz görevinizi yaptıysanız mösyö, dedi rahip, bizim de kendi görevimizi yapmamızı herhalde anlayışla karşılarsınız!

Sonra cesedin yanına dönüp diz çöktü ve Hıristiyan dinine dönmüş olan bu yerlinin Hıristiyan usulünce gömülmesinden önce ruhu için dua etti.

Duanın ardından ceset yerden kaldırılarak eller üzerinde taşındı; annesi, eşi ve kabilenin öteki kadınları cenazeyi izlediler. İki misyoner, ellerinde haçlarıyla ölünün ruhu için son duaları okuyarak cenaze alayının başına geçip ormana doğru ilerlediler. Mezar orada, ağaçların altında, korunaklı bir köşede kazılacaktı.

Bu sırada Kaw-djer'le Karroly de tekneye çıkmışlardı. Şimdi hafif bir kuzeybatı melteminden yararlanan *Wel-Kiej* yelkenlerini açmış, açık denize doğru yol alıyordu.

III. Bölüm

Macellanya'da

Yukarda anlatılan olaylar Ateş Toprakları'nın güney kıyılarında geçmiştir. Bugünkü coğrafyacılar Macellanya terimiyle, Amerika kıtasının en güneyinde, Atlas Okyanusu'yla Büyük Okyanus arasında kümelenmiş ada ve adacıklardan oluşan bölgeyi kastederler. Bu kıtanın en uç toprakları, yani Patagonya ülkesi, Roi-Guillaume ve Brunswick adlı iki geniş yarımada halinde güneye doğru uzanarak, ikinci yarımadanın burunlarından biri olan Froward Burnu'yla sona erer. Doğrudan doğruya Patagonya'ya bitişik olmayan, oradan Macellan Boğazı'yla ayrılmış bu-

lunan bütün topraklar, pek yerinde olarak XVI. yüzyılda yaşamış ünlü Portekizli gemicinin adının verildiği bu bölgeyi oluşturur.

Daha belirgin olarak Macellanya ülkesi, Ateş Toprakları, Desolacion, Clarence, Hoste ve Navarin adaları, Horn Burnu takımadaları ya da Grévy, Wollaston, Freycinet, Hermitte, Herschell ve Déceit adalarıyla, insanlı dünyanın sınırları demek olan bu yörede toplanmış başka pek çok adacık ve sığ kayalıkları yani resifleri kapsar.

Bütün bu toprakların yüzölçümü elli bin kilometre kare olup bunun yirmi bini Fuegia, ya da Ateş Toprakları denen büyük adaya aittir.

Bu öykünün çeşitli olay ve aşamalarını verimli biçimde izlemek için, Macellanya'nın hangi koşullarda keşfedildiğini bilmek, coğrafi konum ve durumunu tanımak ve buranın ne gibi bağlarla Şili ve Arjantin cumhuriyetlerine bağlı olduğunu öğrenmek gerekir.

Macellan Boğazı'yla Horn ya da Hoorn Burnu'nun hemen hemen yüz yıl arayla -birincisi 1520'de ikincisi 1610'da- keşfedildiği bilinmektedir. Demek ki Portekizli gemici aslında Amerika kıtasının en güney ucundan dolaşmış, Hollandalı denizci Guillaume Schouten ise doğduğu şehrin adını verdiği o ünlü burnu daha sonra dönmüştü.

Bu durumun sonucu şuydu ki, Macellan'ın Amerika'yla Macellanya arasındaki boğazı doğu-

dan batıya geçtiği dönemde, bu boğazın öte yakasında birincisinden hiç de daha az geniş olmayan ikinci bir Amerika kıtasının, güney kutbu dolaylarına, Antarktika'nın son yükseltilerine kadar uzandığına inanılabilirdi.

Gerçekte ise bu yeni "kıta" sadece Ateş Toprakları ile ona bağlı irili ufaklı adalardan ibaretti ki, bunların en güneyde olanı da Horn Burnu'yla sona eriyordu.

Bu coğrafi konumun sonucu olarak, bu öykünün başladığı 1881 yılına kadar, *Astrolabe* ve *Zélée*'yle Macellan boğazına yaptıkları yolculuklarda Dumont d'Urville'in bir arkadaşının da dediği gibi, hiçbir devlet Yeni Dünya'nın bu kesimi üzerinde hak iddia edemez gibi görünüyordu. Evet, hiçbir devletin, hatta Patagonya toprakları için birbiriyle didişen Şili ile Arjantin cumhuriyetlerinin bile, böyle bir yetkileri yoktu. Macellanya kimsenin değildi ve orada insanlar bağımsızlıklarını koruyarak yeni koloniler kurabilirlerdi. 1771'den beri [...]* fersah uzaktaki Falkland (Malvine) Adaları'na yırtıcı pençesini geçirmiş olan İngiltere bile henüz Macellanya takımadalarından herhangi biri üzerinde sahiplik iddiasında bulunmamıştı.

Öykümüzün kahramanının çok yakından karıştığı olayların anlatımına devam etmeden önce açıklanması mutlaka gereken durum işte budur.

* Elyazmasında boş bırakılmış. Bundan sonra metindeki öteki boşluklar da bu işaretle gösterilecektir.

Macellan Boğazı Atlas Okyanusu'na Virgenes Burnu'yla Espiritu-Santo Burnu arasından açılır, sonra iki geniş koy -kuzeyde Possession, güneyde Lomas koylarını- meydana getirecek şekilde genişler, sonra da yeniden daralarak ilk "boğumunu" yapar.

Macellan'ın küçük filosu 21 Ekim 1520'de işte bu iç denizi geçmişti. Portekizli gemici, filosundan üç gemi ayırarak önü sıra keşfe gönderdi. Akıntıların direnilmezcesine rotasından saptırdığı, üstelik mürettebatı da ayaklanan ilk gemi, gerisin geri Avrupa'nın yolunu tutmak zorunda kaldı. Daha güneydoğudaki sığlıklarda sıkışarak nerdeyse manevra yapamaz hale gelen ve karaya oturma tehlikesine düşen ikincisi de araştırmayı yarıda bıraktı.

Kader, boğazı geçme şerefini Macellan'ın kendi kumandasında olan üçüncü gemiye saklamıştı. Bu gemi, suları çok derin olan bu kanalın üzerinde, Patagonya ve Ateş Toprakları kıyıları arasında, yirmi iki günlük bir yolculuk yaptı. Amerika kıtasının bu en uç kesimine Patagonya adı verilmesinin nedeni, orada yaşayanlara, guanako derisinden yaptıkları uzun çarık veya pabuçları giydikleri için "koca ayaklı adam" anlamına Patagon denmesiydi. Ateş Toprakları'na gelince, orası da gemiden bakınca kıyılarında birçok ateşler görüldüğü için İspanyolcada ateş toprakları anlamına gelen Tierra del Fuego adını aldı, halkına ise Fuegolular dendi.

Boğazın iki yanında yeşil ovalar, sık ormanlar, çayırlarda kıvrıla kıvrıla akan birçok tatlı su dereciği ve gemiler batı yönünde yol aldıkça, karla kaplı yüksek dağlar görülüyordu.

Nihayet Macellan, her zaman aksi yönden esen bir rüzgârla boğuşa boğuşa büyük engelleri cesaretle aştıktan sonra, önünde o zamana dek bilinmeyen bir okyanusun açıldığını gördü. Bu deniz o kadar sakin ve durgundu ki, sakin anlamına gele "Pacifico" (Pasifik) nitelemesini hak ediyordu.

Böylece geçiş başarılmıştı. Artık ünlü denizcinin izinden gitmekten başka yapılacak şey yoktu. Aslında tehlike dolu ve yelkenli gemiler için, hele boğazın dinmek bilmeyen rüzgârlarına karşı doğudan batıya doğru ilerlemeye çalıştıkları zaman, özellikle zor bir yolculuktu bu.

Nitekim Macellan'dan üç yıl sonra, Şili valisi Garcia de Mendoza'nın emriyle keşfe çıkan kaptan Ladrilleros, boğaza batıdan girmesine karşın, orada karşılaştığı kötü hava koşulları nedeniyle geri dönmek zorunda kaldı.

1525'te tümamiral Sebastiano del Cano ancak üç ay süren zorlu bir yolculuktan sonra güç bela Büyük Okyanus'a çıkabildi.

1540'ta Alfonso de Camargo'nun filosundaki üç gemiden sadece biri, büyük çabalar pahasına, boğazı aşabildi.

Aynı yıl, İngiltere kraliçesi Elisabeth tarafından İspanyol sömürgelerini yakıp yıkmak için gönderi-

len François* Drake 20 Ağustos'ta boğaza girdi ve talihi yaver gittiği için olaysız bir yolculuktan sonra 6 Aralık'ta öbür ucundan çıkmayı başardı.

Bu arada, İngiliz filosuyla savaşmak üzere Peru'nun Callao limanından iki gemiyle gönderilen Perulu Pedro Sarmiento boğaza batıdan girdi. Bu bölgeye ait en doyurucu belge ve bilgiler de, aslında öyküsü abartılarla dolu olan bu yolculuk sırasında derlendi. Sarmiento boğaza Saint-Isidore Kanalı'ndan girdi, topraklara İspanya kralı adına el koydu, boğazın ikinci boğumuna ulaştı, -anlatısında devler olarak sunduğu- yerlilerle savaştı, Avrupa'ya döndü ve boğazın uygun bir yerinde bir koloni kurmak göreviyle, yirmi üç gemilik bir filonun kumandasını aldı. Fakat, birkaç geminin yitirilmesinden sonra, emrine verilen dört bin kişi kısa zamanda dört yüze düştü; bunlar için de ancak sekiz aylık erzakı kalmıştı.

Boğazın girişinde bir kale inşa ettikten sonra ortalarına, sonradan Philippeville kentinin kurulacağı noktaya kadar ilerledi. (Bu kent daha sonra anlamı fazlasıyla açık olan Port Famine [Açlık Limanı] adını almıştır.) Dönüş yolunda Sarmiento İngilizler tarafından yakalanıp İngiltere'ye götürüldü. Yeni kurulan koloniyi, sadece yirmi üç erkek ve iki kadınla, acınacak bir durumda bırakmıştı. Bu zavallılar açlıkla mücadele içinde Patagonya toprak-

* Jules Verne "Francis" yerine -adı Fransızcalaştırarak- "François" yazmış.

larından geçerek Rio de la Plata'ya gitmeye çalıştılarsa da kendilerinden bir daha haber alınamadı.

Bunların arasından hayatta kalan tek kişi, Hernando, 1587'de Froward Burnu'nu dönerek Büyük Okyanus'a açılmak üzere Philippeville'in önünden geçen İngiliz Thomas Candish* tarafından kurtarıldı. Candish'in boğazı geçişi elli iki gün sürmüş, bu yolculuk sırasında insan yiyen kabilelerin saldırılarından kendini zar zor kurtarabilmişti.

Dört yıl sonra Thomas Candish Port Famine'e geri döndü ve güney denizine çıkmak için yaptığı ancak bu kez rüzgâr ve akıntıların geçit vermemesi yüzünden başarısız kalan iki denemeden sonra, boğazı aşma girişiminden vazgeçip Avrupa'ya döndü.

1590'da Jean Chidley'in seferi de en az bu kadar zorlu ve sorunlu oldu. Chidley, Port Famine'e uğradıktan sonra Froward Burnu'nu dönmek için on kadar deneme yaptıysa da sonuç alamadı. Rüzgârlar onun gemilerini de yeniden Avrupa yolunu tutmak zorunda bıraktılar; hatta bunlardan biri dönüşte Normandiya kıyılarında karaya oturdu.

Talihi daha yaver giden Richard Hawkins 1593'te, Falkland Adaları'nı keşfettikten sonra, batıya doğru açıldı, 10 Ocak 1594'te boğaza girdi, Froward Burnu önlerine geldiyse de orada karaya çıkamadı ve yoluna devam ederek Büyük Okyanus'a ulaştı.

* "Cavendish" in öteki yazılışı.

Şimdi sıra Horn Burnu'ndaki keşiflerinden sonra bir daha bu kıyılarda gözükmemiş olan Hollandalılara gelmişti.

İspanyol sömürgelerini yakıp yıkmak amacıyla, Simon de Cordes, kumandasındaki beş gemiyle, 27 Haziran 1598'de Rotterdam'dan yola çıktı, ertesi yılın 6 Nisanında boğazın girişine geldi ve şimdi kendi adını taşıyan koya demirleyerek 23 Ağustos'a kadar orada kaldı. Yüz kadar adamının hayatına mal olan kıtlık, yoksunluk ve yerlilerle yapılan çarpışmalar yüzünden Cordes'in bu kıyılardaki serüveni çok zorlu ve sıkıntılı geçti. Sonunda, 3 Eylül'de boğazdan doğu yönünde çıktıktan ve yöredeki adalar arasında kaybolma tehlikesi atlattıktan sonra, oraya tekrar girmek ve daha sonra da vazgeçip Avrupa'nın yolunu tutmak zorunda kaldı; oraya Ocak 1600'de vardı.

Ardından Olivier de Noort, beş tehlikeli denemeden sonra Foreland Burnu'na ve artık harabeleri bile görünmeyen Port Famine'e ulaşıp demir attı; Maurice Koyu'na da uğrayıp bir süre kaldıktan sonra talihi yaver giderek boğazı geçmeyi başardı.

Ondan sonra sıra, bu gezilerin en başarılısını gerçekleştiren Georges Spilberg'e geldi. Altı gemiyle 16 Mayıs 1614'te yelken açan Spilberg 25 Mayıs'ta boğaza girdi, Port Famine'e ulaştı, Cordes Koyu'nda demirleyip bir süre kaldı; 6 Mayıs'ta [elyazmasında böyle] boğazdan çıkmış, Büyük Okyanus'un sularında seyrediyordu.

Bundan iki yıl sonra Le Maire'le Schouten, Ateş Toprakları ile Macellanya'nın ucundaki Devletler [Estados] Adası'nın arasından geçerek, güneyden başka bir yol keşfetmiş oldular; bu geçit de Le Maire Boğazı adını aldı.

Adı geçen boğazda keşif yapmak göreviyle İspanya kralı tarafından gönderilen Garcia de Nodalès 1618'de buraları dikkatle araştırarak, bugün Horn Burnu takımadalarını oluşturan adaları buldu, Büyük Okyanus'a kadar batıya çıktı, Macellan Boğazı yönüne döndü, güçlük çekmeden boğazı geçti ve bir tek adamın bile hayatına mal olmayan harika bir seferi başarmış olarak 9 Temmuz 1619'da Sevilla'ya döndü.

1669'da Elisabeth Adası, Fresch-Water Koyu ve Port Famine, Jean de Narborough tarafından ziyaret edildi. Narborough, Saint-Jérôme Kanalı'na dek ilerledi, boğazdan çıkıp Valdivia'ya kadar kuzeye çıktı, sonra tekrar boğaza girerek, bu yörenin haritasının yapılmasını da sağlayan iki yıllık bir yolculuktan sonra Avrupa'ya döndü.

O dönemde Güney Amerika'daki İspanyol sömürgelerinin yağmalanmasının pek moda olduğu kesindir. Bu nedenle Fransızların da bu işte öteki Avrupa uluslarından geri kalmak istemeyişlerine şaşılmayacaktır. Nitekim kaptan Gennes 3 Haziran 1695'te altı gemiyle La Rochelle'den denize açıldı, 11 Şubat tarihinde Vierges Burnu'nu döndü, Boucault Koyu'nda Saint-Georges Adası'na

uğradıktan sonra, önce Port Famine önünde, ardından da -sonradan Fransız Koyu adını alan- Saint-Nicolas Koyu'nda demir attı, daha ileri gitmek istediyse de başaramadı ve Nisan 1697'de Avrupa'ya döndü.

Beauchesne-Gouin 1698 yılında kaptan Gennes'in izlerini takip etti. Altı ay sonra, sürekli esen rüzgar ve akıntıların oluşturduğu engellemeye karşın Büyük Okyanus sularında kazandığı dayanıklılığı sayesinde dört gemiden yalnızca birisiyle de olsa Port Galant'a uğrayarak Vierges Burnu'nu dönmeyi başardı.

Altmış yıl sonra, 21 Haziran 1764'te, komodor Byron *Dolphin* ve *Tamar* adlı gemileriyle Vierges Burnu'na geldi, Patagonlarla dostça temas kurdu, Port Famine önünde demirledi, doğuya geri dönüp Falkland Adaları'nı ziyaret etti, 18 Şubat'ta tekrar boğaza girdi, 21 Şubat'ta Port Famine'e vardı ve 9 Nisan 1765'te yeniden Atlas Okyanusu'na çıktı.

Aynı dönemde Fransız kaptan Bougainville *Aigle* gemisiyle 16 Şubat 1765'te Vierges Burnu'na ulaşıp burnu döndü, ayın 21'inde sonradan kendi adını alan küçük bir koya demirledi ve gemisine kereste yükledikten sonra mart ayında Falkland kolonisine döndü.

Ertesi yıl, kaptan Duclos-Guyot ve kaptan La Giraudais, *Aigle* ve *Etoile* gemileriyle Port Famine'deydiler. Gregory Burnu'ndaki Patagonlarla bir ittifak anlaşması yapabilmiş olmalarına karşın, bu-

rada Brunswick Adası'nın* bu yöresinde yaşayan yerlilerin saldırısına maruz kaldılar ancak onları püskürtebildiler.

Bu arada Bougainville, kolonisinin İspanyollara bırakılmasından sonra, 1767'de aldığı talimat uyarınca, Macellan Boğazı'ndan geçerek güney denizlerine çıkmak istedi. O yılın 5 Aralığında boğaza girdi, Possession Burnu'nda konakladı, Patagonlarla olumlu ilişkiler kurmayı başardı, ayın 16'sında Port Famine'e, 18'inde Bougainville Koyu'na ulaştı, Port Galant'ta yirmi altı gün kaldı ve elverişli bir rüzgârdan yararlanarak, 26 Ocak 1766'da [el yazmasında böyle] boğazın öbür ucundan çıktı.

Son olarak İngiliz kaptan Samuel Wallis 22 Haziran 1766'da üç tekneyle -bir büyük gemi, bir eski savaş gemisi ve bir şalopa- Plymouth'tan hareket etti, 16 Kasım'da boğaza girdi, Patagonlarla alışveriş yaptı, Port Famine'e gelip su ve odun ikmali yaptı ve cesaretle göğüs gerdiği büyük tehlikeler pahasına 10-11 Nisan gecesi Büyük Okyanus'a çıkmayı başardı.

Ünlü boğaz o tarihten sonra 1826'ya dek kendi kaderine terk edildi. Bu tarihte kaptan Wallis** Britanya hükümetinden Macellanya bölgesinin hidrografik durumunu belirleme görevini aldı. 1834'te kaptan Fitz-Roy tarafından tamamlanan bu operasyon gayet başarılı oldu.

* Jules Verne burası için, bazen "ada" bazen de "yarımada" terimlerini kullanıyor.

** Bu göreve atanan kaptan aslında Wallis değil King idi.

Bu incelemeyi boğazın doğu kesiminde, Vierges Burnu'yla Port Galant arasında yapılan çok doğru ve kesin bir keşif izledi. Bunu 1837, 1838, 1839 ve 1840 yılları boyunca, *Astrolabe* ve *Zélée* adlı korvetlerle, kaptan Dumont d'Urville gerçekleştirdi.

Fransa için pek onur verici olan bu unutulmaz bilimsel sefere ilişkin olarak aşağıda vereceğimiz birkaç ayrıntı sanırız okura ilginç gelecektir.

Denizcilik Bakanlığı'nın 26 Ağustos 1837 tarihli talimatına göre, güney denizlerinin hâlâ yeterince belirlenememiş, fakat daha iyi bilinmesi hidrografi, ticaret ve bilim bakımlarından son derece ilginç olan bu yöreleri hakkında kaptan Dumont d'Urville ve diğer gemicilerin o güne dek toplamış oldukları bilgi dağarını tamamlamak amacıyla, yeni bir araştırma seferi düzenlenecekti.

Astrolabe ile *Zélée* 7 Eylül 1837'de Ténériffe'e gitmek üzere Toulon'dan denize açıldılar. 30 Eylülden 12 Ekim'e kadar bu adada kaldıktan sonra, Atlas Okyanusu'nu geçip Rio de Janeiro'ya uğradılar; 14 Kasım'da oradan tekrar yelken açıp 12 Aralık'ta Vierges Burnu'nu döndüler ve aynı gün, serin bir kuzey meltemi sayesinde Dungeness Burnu'nun yakınından geçtikten sonra, boğazın ilk boğumunun girişine ulaştılar.

Gemiler oradan Saint-Philippe Koyu'na girdiler; orada suların yükselişiyle birlikte neredeyse kaybolacaklardı. Geceleri birtakım ışıklar gezginlere kuzey topraklarında Patagonların güneyde ise Pêc-

herailerin varlığını gösteriyordu. Sonraki on beş gün boyunca Negro Burnu, Elisabeth Adası, Santa Magdalena Adası, Mammouth, Valentyn ve Isidore burunlarında araştırmalar yaptıktan sonra Port Famine'e demir attılar.

Dumont d'Urville'in buradaki molası aralık ayının 16'sından 28'ine kadar sürdü. Sarmiento kolonisinin konak yeri özenle incelendi ve buranın, Sedger çayının getirdiği bol su sayesinde, gemilerin tatlı su ikmaline pek elverişli olduğu saptandı. Yörede yararlı geziler yapıldı; sefer heyetindeki bitkibilimciler girilen ormanlarda Antarktika huşu, Winter kabuğu ve berberis de denilen sarıçalı gibi bitki türleri buldular. Her taraftan fışkıran zengin ve gelişmiş bitki örtüsü, Perulu gemicinin - her ne kadar yarattığı eserden, pek üzücü çağrışımlar yapan bir addan başka bir şey kalmamış idiyse de- yer seçiminin pek isabetli olduğunu gösteriyordu. Araştırmalarda hidrografi de unutulmadı; görevli subaylar saat açıları, meteoroloji, fizik ve gelgitler gibi konularda birçok gözlemler yaptılar. Çıkılan avlarda da pek çok su çulluğu, sarı asma, yabani kaz ve ördek ve öteki su kuşları vuruldu. Sularda da kayabalığı, kefal, lapina, taşemen gibi balıklarla deniz salyangozu, deniz gergedanı, dikenlisalyangoz ve benzeri çeşitli kabuklular ve özellikle midyeler pek boldu. Kamp yerinde bir ağaç dalına asılmış bir varilden ibaret olan posta kutusu bile bulundu; içinde önceki yolculuklara

ilişkin notlar vardı. Dumont d'Urville Santa-Anna Yarımadası'nın en yüksek tepesine, ucunda içi çinkoyla astarlanarak dayanıklılığı uzun süre için güvenceye alınmış bir posta kutusu bulunan bir direk dikti.

Kumandanla subaylarının en büyük arzuları o sıralar henüz masal ya da efsane kahramanları olan Patagonya yerlileriyle iletişim ve ilişki kurmaktı. Ancak, bu amaçla Port Famine'nin güneyine keşif gezileri yapılmasına ve bu gezilerde sık sık ajupa yıkıntılarına, at iskeletlerine ve başka çeşitli kalıntılara rastlanmasına karşın, insan türünün bu sözde devleriyle karşılaşma olanağı bulunamadı.

Kumandanın raporunu kendi diktiği posta kutusuna bırakmasından sonra, *Astrolabe* ile *Zélée* 28 Aralık günü şafakta yelken açtılar ve amfiteatr gibi kat kat yükselerek Tarn ve Nodales dağlarının ve Froward Burnu'nu oluşturan sıradağların beyaz doruklarıyla uyum içinde birleşen bu ormanlık kıyıları hayranlıkla seyrederek, sırasıyla Eagle, Geese Indian, Dubouchage, Bournand, Bougainville ve Nicolas koylarının önünden geçtiler. Güneyde Ateş Toprakları'nın kıyıları daha engebeli görünüyordu; garip biçimli kayalar, piramitler, kubbeler ve karanlık vadilere hâkim oymalı kenarlı yükseltilerden oluşan bir dağ sistemi sergiliyordu. Buna karşılık bitki örtüsü cılızdı ve gemilerin Froward Burnu'nu dönüşlerinden itibaren sanki gittikçe daha seyreliyor gibiydi.

Ayın 29'unda kaptan d'Urville, Port Galant'ın girişinde gayet elverişli bir demirleme yeri sunan Fortescue Koyu'nun önüne geldi. O mevsimde sıcaklık yukarı enlemlerdeki bu yöreler için olağanüstü yüksekti; termometre gölgede on dört derecenin altına düşmüyordu.

Port Galant, Macellan Boğazı'na yapılan bu keşif seferinde varılan son nokta, yani aşağı yukarı yarı yol olacaktı. Limanın planı özenle ve ayrıntılı olarak çıkarıldı. Manzarası seyre değerdi: dorukları karlı görkemli dağlarla çevrili bir havuzdu adeta.

Kumandan, mevsimin fazla ilerlediğini düşündüğü ve ayrıca Patagonlarla karşılaşmak istediği için Büyük Okyanus'a batı yoluyla gitmek tasarısından vazgeçti. 31 Aralık'ta korvetler Port Galant'dan ayrılıp karşı kıyıya yöneldiler. Froward Burnu dönülünce Gennes çayından su ikmali yapıldı. Sonra bitki toplama ve avlanma gibi etkinlikler de içeren verimli geziler subayları, Bougainville'in "Fransızlar Koyu" adını vermiş olduğu Saint-Nicolas Koyu dolaylarına getirdi.

2 Ocak 1838 günü *Astrolabe* ve *Zélée* demir alıp önce Nassau Adası'na sonra da Isidore Burnu'na doğru yol aldılar. Dumont d'Urville Anna Burnu yakınında Port Famine önüne gelince, geminin sandalıyla posta kutusuna ikinci raporunu gönderdi, bütün gece demir üstünde kaldı ve 3 Ocak sabahı erkenden, sakin denizde ve güzel bir güney meltemiyle, üzerine koca koca kayalar saçılmış ba-

sık Ateş Toprakları kıyısı boyunca yol almaya koyuldu. Fakat Brunswick Yarımadası'nda bir tek Patagon görülmediği gibi Ateş Toprakları'nda da bir tek Pêcherai ortaya çıkmadı; sadece birkaç guanako ile binlerce karabatak görülüyordu.

Port Famine'in boylamını saptayıp King'in haritalarına işledikten sonra, kumandan Dumont d'Urville büyük adanın kıyısı boyunca ilerlerken, çadırları kıyıya yayılmış ve üzerinde Amerikan bayrağı dalgalanan bir Patagon kampı gördü. Onlarla ilişkiye girmek için nihayet beklediği fırsat çıkmıştı. Bu yüzden korvetler, omurgalarıyla biraz dibi tarayarak da olsa, gelip küçük Peckett limanına demir attılar.

Bütün subaylara karaya çıkma izni verildi; Patagonlar Fransızları büyük dostluk gösterileriyle karşıladılar. Sandal, yerlilerden üçünü *Astrolabe*'a getirdi; bunların ortalama boyları bir metre yetmiş iki ile bir metre yetmiş altı santim arasındaydı. Vücutları düzgün ve oranlı, tenleri zeytin rengine çalan yeşilimsi, saçları uzun ve siyah, alınları basık ve geriye yatık, gözleri dar, elmacık kemikleri çıkıktı; sakalsız ve kılsız, uyuşuk görünüşlü ve durumlarına uygun biçimde guanako postundan "ulusal" giysilerine bürünmüşlerdi. Bu Patagonların arasında bir İsviçreli ile bir İngiliz de bulunuyordu. Buradaki yaşamlarından bıkmış olan bu iki adam teknede kalmak için izin istediler.

Subaylar Patagonlarla tanıştıktan birkaç gün sonra Pêcheraileri de gözlemlemek fırsatı buldular.


PATAGONIE
TERRE DE FEU
OCEAN ATLANTIQUE
OCEAN PACIFIQUE
Ind.s Tehuelhets
R. Gallegos
Port Gallegos
Cap Virgenes
Dét. de Magellan
Terre de Désolation
Presqu'île de Brunswick
Ind.s Yacanas
I. Hoste
I. Navarin
I. Wollaston
Cap Horn
Détroit et Terres de Magellan
Kilometres
RENVOI
1 Hâvre Pockett.
2 Punta Arenas
3 Baie Saint Nicolas et Rivière de Gennes.
4 Baie Fortescue et Port Galant.
5 Hâvre de l'Espérance.
6 Rivière Sedger

Bunlar da besbelli Patagonlarla aynı ırktan, fakat daha sıska, yoksul ve perişandılar; çocuklukları genellikle kölelikle geçiyordu.

Sefer artık sona ermişti ve 8 Ocak'ta, Macellan Boğazı'nın araştırılmasıyla geçen yirmi yedi günün ardından, *Astrolabe* ile *Zélée* tekrar Atlas Okyanusu sularına çıktılar. Serüven dolu gezilerine kutup çevresindeki esrarengiz yörelerde devam etmeye hazırdılar.

Deniz albayı Dumont d'Urville'in kumandasında *Astrolabe* ile *Zélée*'nin Güney Kutbu'na doğru yolculukları işte böyle başladı. Bu boğazın Patagonya ile Ateş Toprakları, Dawson adaları, Clarence ve Desolacion adaları arasındaki boyu beş yüz altmış kilometre olup, bu yöreden geçen deniz yolunda [...] millik bir tasarruf sağlar. Fransız denizciler bunun boyunun üçte ikisini aşmış, -yolculuğun öyküsünde belirtildiği gibi- on kadar koy ve limanın planlarını çıkarmış, bilim için gayet ilginç ve önemli her türden bir sürü belge, nesne ve madde derlemiş bulunuyorlardı. Bu seferde genel olarak iklim koşulları onlardan yana olmuş, sadece Peckett limanında iken şiddetli rüzgârlarla karşılaşmışlardı. Unutmamak gerekir ki adı geçen iki korvet yelkenli teknelerdi. Yörede hâkim olan batı rüzgârları nedeniyle boğazı batıdan doğuya geçmek kolaysa da, Atlas Okyanusu'ndan Büyük Okyanus'a geçmek isteyen gemiler için burada seyir son derece zor ve tehlikelidir.

Çağımızda ise buharlı gemiler güçlü makineleri sayesinde daha kolayca bu güçlüklerin hakkından gelebiliyorlar ve boğazdan geçiş çok daha elverişli koşullarda gerçekleşiyor. Sonra artık boğaz gemicilere, elverişli bir noktada yer alan ve dolayısıyla denizcilik ve ticaret açısından geleceği parlak olan güzel bir uğrak limanı da sunuyor. Bu liman, mükemmel demirleme yerlerine sahip olmasına karşın, -artık yıkıntıları aransa bile bulunamayacak olan- Sarmiento'nun eski limanı değildir. Biraz daha kuzeyde, Brunswick Yarımadası'nın aynı kıyısı üzerinde yer alan ve yıldan yıla gelişip genişleyen Punta Arenas kolonisidir.

Anlatacağımız öyküyü sağlam bir temele oturtmak için Macellan Boğazı'nın coğrafi konum ve durumunu betimlemek gerekliydi. Boğazın tüm güney yakası Macellanya'ya ait olup, birçok ada ve adacık grupları burada, iki okyanus arasında, Amerika kıtasını tamamlar. Bu öykünün konusu olan olaylar bilim ve ticaret dünyasının ilgisini de özellikle çekecekti. Afrika'nın ucundaki Ümit Burnu'nun kardeşi olan Horn Burnu'na gelince, Fırtınalar Burnu adını asıl onun hak ettiği söylenebilir.

IV. Bölüm

Esrarengiz Bir Yaşam

Ateş Toprakları, Macellanya denilen alanın en büyük ve belli başlı parçasıdır. Kuzey ve batı sınırları, Espiritu-Santo Burnu'ndan Magdalena Sound'a kadar, Orange, Catherine, Nombre, San Diego burunları ile Saint-Sébastien ve Aguirre koylarının oya gibi işlediği son derece girintili çıkıntılı bir kıyıdan ibarettir. Sarmiento Dağı'nın hâkim olduğu incecik yarımadayı batıya doğru bıraktıktan sonra Ateş Toprakları, San Diego Burnu'yla güneydoğu yönünde uzanarak, kabataslak biçimiyle kuyruğu Le Maire Boğazı'nın sularına sarkan çömelmiş bir tür sfenksi andırır.

Beagle Kanalı bu sfenksin güney kıyısı boyunca uzanır; karşı yakasında Gordon, Hoste, Navarin ve Picton adaları sıralanır. Daha güneydeyse okyanusa rasgele saçılmış Horn Burnu takımadaları yer alır.

Yerlinin cansız vücudunu Wallah obasına getiren şalopanın, doğuya doğru içinde yol aldığı kanal işte bu Beagle Kanalı'ydı. Kaw-djer'le arkadaşı, kıyının bu kesiminde yaşayan yerlilerden ayrıldıktan sonra, boğazın girişinde yer alan adalardan birine yöneldiler. Bu esrarengiz kişi herhalde orada, insanların dünyasından hemen hemen el etek çekmiş olarak tek başına yaşıyor olmalıydı.

Her ne olursa olsun, öyle görünüyordu ki Kaw-djer sadece Ateş Toprakları'nın yerlileri olan ve başlıca uğraşları balıkçılık olduğu için Pêcherailer denilen insanlarla ilişki içindeydi. Nitekim Amerika kıtasının Patagonya denen bölgesine -gerek kuzeyde Arjantin Cumhuriyeti'ne, gerek batıda Şili Cumhuriyeti'ne ait topraklara- geçtiği hiç görülmemişti. Hatta belki de *Wel-Kiej* Macellan Boğazı'nın iki yakası arasında hiç seyretmemiş, Brunswick Yarımadası'nın herhangi bir noktasında da hiç karaya yanaşmamıştı.

Kaldı ki, her ne kadar o dönemde bir yandan Arjantin öte yandan Şili hükümetleri Patagonya üzerinde hak iddia etmekte ve paylaşım konusunda henüz aralarında anlaşamamış idilerse de, bu iki cumhuriyetin iddia alanları boğazın kuzey kıyısın-

dan aşağı geçmiyordu. Dolayısıyla bütün Macellanya, Yacana yerlilerinin yerleşik veya göçebe çeşitli kabileler halinde yaşadıkları bağımsız bir ülke sayılabilirdi. Her yerden özgür, henüz hiçbir büyük devletin, hatta büyük kısmı çorak ve verimsiz Falkland Adaları'ndaki egemenliği dolayısıyla buranın kapı komşusu olan İngiltere'nin bile eline geçmemiş topraklardı Macellanya... Mülkiyetine yerlilerin sahip çıkmaları ise düşünülemezdi bile.

Sözünü ettiğimiz yabancının kendini bu uzak diyarlara sürgün etmek için dayandığı belirleyici neden de bu durum muydu acaba?... Nasıl bir dürtü -ki bunun ne denli güçlü ve önemli olduğu tahmin edilebilirdi- isteyerek veya istemeyerek doğduğu ülkeyi terk etmeye sevk etmiş ya da zorlamış olabilirdi bu adamı?... Ne olursa olsun, artık içinde yaşadığı biricik toplumu oluşturan bu uygarlaşmış bile denemeyecek insanların, yaşamlarını paylaştığı şu Fuegoluların, hiçbiri ona bunları sormayı akıl edemezdi. Zaten sorsalardı bile herhalde yanıt alamazlardı.

Yerlilerin daha sonra Kaw-djer adını takacakları bu adama ilk kez beş altı yıl önce Ateş Toprakları kıyılarında rastlanmıştı. Oraya nasıl gelmiş olabilirdi?... Herhalde Falkland'larla Macellanya arasında mekik dokuyan şu İngiliz gemilerinden biriyle. Zira bir takımadadan ötekine, düzenli olmasa da oldukça sık sefer yaparak, çok geniş bir alana yayılan bu adaların çeşitli noktalarını mesken tutmuş

yabancılar arasında ticareti sağlayan yelkenli veya buharlı tekneler gidip gelmektedir. Üstelik söz konusu ticaret Macellanya alanıyla da sınırlı değildir. Daha öteye, Büyük Okyanus'a, İngiliz, Fransız ve Alman kolonilerinin kurulmuş olduğu Hannover, Wellington, Chiloé gibi büyük adalara, Şili'ye ait Chonos takımadalarına dek uzanır. Bundan başka Fuegolularla da, guanako, vikunya, nandu ve deniz kurdu derilerine dayalı yoğun bir değiş tokuş ticareti yürütülür. Ayrıca, gerek Macellanya sularında gerek Güney Kutbu'na yakın enlemlerde yapılan balina avı da, bu deniz labirentinin dolambaç ve dönemeçlerine alışık birçok gemiyi buralara çeker.

Yabancının gelişi olsa olsa bu yolla açıklanabilir, ama yineliyoruz, beş ya da altı yıldan daha önceye gitmese gerekti; zira Fuego kökenli Yacana ve diğer yerli kabileler arasındaki yarı göçebe yaşamına o tarihlerde başlamıştı.

Gelelim öteki soruya: Kimdi bu adam?... Hangi ülkenin yurttaşıydı?... Doğum yeri açısından Eski Dünyalı mı Yeni Dünyalı mıydı?... Bu soru işareti her yere önü sıra gidiyordu.

Hakkında her şey karanlıktaydı; bırakın durum ve uğraşını, kökenini, nerden gelip nereye gittiğini, adı bile bilinmiyordu. Ama üzerinde hiçbir siyasal yetkenin hüküm sürmediği bu özgür topraklarda, bu bağımsız Macellanya'da, onu kim sorguya çekebilirdi bu konularda?... Burası, polisin insanların geçmişiyle de ilgilendiği, uzun zaman tanınma-

dan yaşamanın olanaksız olduğu Amerika veya Avrupa ülkelerinden biri değildi ki!... Buralarda, ne büyük Ateş Toprakları adasında ne de komşu takımadalarda herhangi bir devletin temsilcisine rastlanmıyor, Punta Arenas valisinin yönetim yetkileri de Macellan Boğazı'nın öte yakasını kapsamıyordu. Yani kimse bu yabancıdan kimliğini kanıtlamasını isteyemezdi. Tüm gelenek ve göreneklerin, tüm yasaların dışında, hiçbir toplumsal bağ tarafından kısıtlanmadan, tam bir özgürlük içinde yaşanabilen böyle ülkeler pek azdır; olanlar da kaybolmak üzeredir.

Ateş Toprakları'na gelişini izleyen ilk iki yılda Kaw-djer belli bir noktada yerleşmeyi pek düşünmedi. Sadece yerlilerle ilişkiye giriyor, hangi ulustan olursa olsun dışarıdan gelip yerleşmiş yabancıların ötede beride işlettikleri imalathane türü yerlere yaklaşmıyordu bile. Kabileden kabileye, obadan obaya geziyor, iyi kalpli ve yardımsever olduğu bilindiğinden her yerde iyi karşılanıyordu. Kâh kıyıdaki ailelerle kâh içerideki topluluklarla birlikte bu yerlilerin yaşamını sürüyor, onlar gibi av ve balıkçılıkla geçiniyor, onların ajupa, kulübe veya çadırlarını paylaşıyordu. Gayet dinç ve kuvvetli, olağanüstü dayanıklı ve demir gibi sağlıklıydı. Livingston, Stanley ve Nansen'lerin soyundan geldiğinden, içinde keşif gezileri tutkusu uyanmış olsaydı büyük işler başarabilirdi. Ancak o zaman kendisine Macellanya yöresinden başka gezilecek alanlar

gerekirdi, zira Fitz-Roy ile King'in çalışmalarından sonra burada artık keşfedilecek pek bir şey kalmamış bulunuyordu.

Kaw-djer'in bilgili ve eğitimli bir adam olduğuna hiç kuşku yoktu, özellikle de deneysel bilimler alanında kuvvetliydi. Eksiksiz bir tıp öğrenimi görmüş olmalıydı ve doktorluğunun yanı sıra bitkilerin sınıflanma ve şifalı özelliklerinden çok iyi anlayan bir doğa gözlemcisiydi de. Ayrıca birçok dil de biliyordu, öyle ki İngiliz, Fransız, Alman, İspanyol veya Norveçli tüccarlarla ilişki kurmuş olsaydı, hiçbiri onun kendi yurttaşlarından olmadığını anlayamazdı. İlk zamanlarda kimliğine dair sorulan ve yanıtsız kalan birkaç sorudan sonra, artık kimse bir daha onun bu gizlilik zırhını delmeye kalkışmadı.

Bu esrarengiz kişinin Yaghoncayı öğrenmekte gecikmediğini de eklemek yerinde olur. Macellanya'da en çok kullanılan ve misyonerlerin de İncil'in bazı bölümlerini çevirmek için seçtikleri bu dili su gibi konuşuyordu. Öte yandan, Macellan Boğazı'nın, Beagle Kanalı'nın ya da Horn Burnu takımadalarının herhangi bir limanına yanaşan gemilerle sadece cephanesini ve ilaç yapmakta kullandığı maddeleri temin etmek için ilişkiye giriyordu. Satın aldığı malları kâh trampa yoluyla, kâh -hiç de eksikliğini duymadığı anlaşılan- İspanyol veya İngiliz parasıyla ödüyordu. Hem o kadar usta ve becerikliydi ki, zaten çok sınırlı ve en gerekli madde-

lere indirgenmiş olan ihtiyaçlarını sadece kara ve su avcılığıyla bile karşılayabilirdi.

Gelgelelim, onu kendi soydaşlarından kaçıp dünyanın bir ucundaki bu kaybolmuş ülkeye sığınmaya sevkeden insanlığa karşı duyduğu tiksinti, dayanılmaz bir insandan kaçma dürtüsü idiyse, Macellanya yerlilerine karşı gösterdiği bu iyilik, yardımseverlik, bu kendini adayış nereden geliyordu?... Ağırbaşlı ve hüzünlü yüz ifadesinden çıkarılabilen başlıca sonuç, yaşamın onu birçok kez düş kırıklığına uğratmış olduğuydu. Belki gerçekleştirilemeyen cüretkâr hayaller, belki de kabullenemediği bir toplumsal konumu kökten düzeltmeye kalkışıp da başaramamak gibi... Bu insandan kaçma dürtüsünün, Ateş Toprakları'nın zavallı yerlileri dışında bütün insanlığa karşı bir kinle atbaşı gitmediğini de kim söyleyebilir?...

İlk zamanlarda -yaklaşık on sekiz ay boyunca- Kaw-djer ayak basmış olduğu büyük adadan hiç ayrılmadı. Yerlilerde uyandırdığı güven duygusu ile birlikte kabileler üzerindeki etkisi gittikçe artmaya başladı. Hoste, Navarin, Wollaston gibi adalardan, ona danışmaya geliyorlardı. Bu adalarda Yacana ırkından biraz farklı yerliler yaşar; öbür soydaşları gibi av ve balıkçılıkla geçinen Canoés ya da "piroglu"* yerliler. Bunlar da, iyiliksever yabancının Beagle Kanalı kıyısında herhangi bir obada

* Genellikle içi oyulmuş bir ağaç gövdesinden veya ağaç kabuğundan yapılmış dar ve sığ kayık. (ç.n.)

olduğunu duyunca onu görmeye geliyorlardı. Kaw-djer hiç kimseden ne öğütlerini ne de doktorluğunu esirgiyordu. Hatta sık sık, kimi önemli durumlarda, örneğin herhangi bir kampta bir salgın olup yerliler misyonerlerin etrafına toplandıklarında, kendini ön plana çıkarmaktan özenle kaçınarak felaketin önünü almaya canla başla çalışıyordu. Çok geçmeden ünü bütün yöreye yayıldı, Macellan Boğazı'nı da aştı. Ateş Toprakları'na yerleşmiş bir yabancının orada yaşayan Pêcherailerden Kaw-djer sanını almış olduğunu herkes öğrendi. Fakat birkaç kez Punta Arenas'a gelmesi, yani bu Şili kasabasıyla ilişki kurması istenince, bütün ısrarlara karşın asla kırılmayan bir inatla bunu her defasında reddetti. Sanki üstünde yürüdüğü toprağın özgür olduğunu hissetmediği hiçbir yere ayak basmamaya yeminliydi.

İşte tam o sıralarda -gelişinden on sekiz ay sonra- sonuçları bu yabancının yaşam biçimini bir ölçüde değiştirecek olan bir olay meydana geldi.

Her ne kadar Kaw-djer Patagonya'ya ait olan Brunswick Yarımadası'na gitmemekte inat ediyorduysa da, Patagonlar ara sıra Ateş Toprakları'nı istila etmekten geri durmuyorlardı. Tekneleri onları birkaç saat içinde Macellan Boğazı'nın karşı kıyısına geçirebiliyordu.

Oraya yalnız değil, obalar kurmak için gerekli araç gereçle ve atlarıyla geliyorlar, atlarına binerek Ateş Toprakları'nın bir ucundan öbürüne, kıyıdan

hayli içerilere kadar girerek, uzun geziler -Amerika'da kullanılan terimle "raids", yani akınlar- yapıyorlardı.

Böylece bu yorulmak bilmez atlılar, adanın kuzeyindeki dağ sistemini oluşturan geniş engebeli bölgeyi baştan başa geçtikten sonra, kâh ikinci boğumun ağzındaki Orange Burnu dolaylarında, kâh boğazın girişindeki Espiritu-Santo Burnu'nda görülüyorlardı. Aynı şekilde Atlas Okyanusu kıyılarında da ortaya çıkıp koy koy dolaşıyorlar, Fuegoluları haraca kesip fidyeye bağlıyorlar, direnen olursa saldırıp yağmalıyor, avladıkları hayvanları ellerinden alıyor, çocuklarını kaçırıp kendi Patagon kabilelerine getiriyor ve ergenlik çağına kadar köle olarak kullanıyorlardı. Akınları bazen San Diego Burnu'na, Ateş Toprakları'nın sınırlarının çizildiği Le Maire Boğazı'na dek sokulabiliyordu. Kaw-djer bunlara, Beagle Kanalı'ndan yukarı doğru geçerek, Darwin ve Sarmiento dağlarından inen dar sırtların bir elin parmakları gibi yayıldığı o garip yarımadaya gittikleri sırada, birkaç kez rastlamıştı. Fakat onlardan sakınıyor, kaçıyor, bir kampın çevresinde izlerini fark ettiği zaman yerlileri uyarıyordu. Şili ve Arjantin'in denetime alamadıkları bu yabani yağmacılarla o zamana dek hiç temas kurmamıştı.

Patagonlarla Fuegolular arasında gerek ırk gerek yaşam biçimi açısından oldukça belli farklar vardır; birinciler ikincilerden çok daha korku salıcıdırlar.

Patagonlar Téhuelhet*, Fuegolularsa Yacana** soyundandırlar. Belki de başlangıçta hepsinin ilk yurtları Patagonya, yani Şili, Arjantin ve Atlas Okyanusu arasındaki geniş bölgeymiş. Fakat zamanla güçlüler zayıfların hakkından gelmişler, geri püskürtülen ve yurtlarından kovulan Fuegolular da kıtayı terk edip adalara sığınmak zorunda kalmışlar.

Patagonlar Avrupalıların gözünde bayağı alçalmış olmalıdırlar, zira Sarmiento ile öteki gemicilerin bunların boylarının uzunluğu hakkında uydurdukları söylenceleri bir kenara bırakmak gerekmiştir. Ortalama bir metre yetmiş üç santim boyunda, oranlı yapılı, zeytuni tenli, alından bir şeritle sıkılıp arkadan omuzların üzerine sarkan siyah saçlı, sakalsız bıyıksız ve vücutları kılsız adamlardır bunlar. Yüzleri çene hizasında şakaklardakinden daha geniş, burunları basıktır; Moğol tipine uygun olarak biraz çekik olan gözleri oldukça dar ve derin yuvaların dibinden parlar.

Macellan Boğazı'nın kuzey kıyısında, Amerika kıtası üzerinde birkaç Pêcherai ailesine rastlanırsa da, bunlar ancak kıyılarda, belki de batı kesimindeki ormanlık ve dağlık yörede yaşarlar. Patagonya'nın orta bölümü, uçsuz bucaksız ovaları, bitmez tükenmez otlakları ile, Patagonların asıl ve öz yur-

* Modern yazılışa göre Téhuelches. "Téhuelhets" adı 50. sayfadaki "Détroit et terres de Magellan" adlı haritadan alınmadır.

** Modern yazılışa göre Yaghans. Jules Verne yine adı geçen haritadaki adı kullanıyor.

ludur. Yılmaz ve yorulmaz süvariler olan Patagonlara, aynı derece yorulmaz olan binekleriyle aşmak için geniş düzlükler, atlarını beslemek için sonsuz çayırlar, guanako, vikunya ve devekuşu peşinde koşmak için elverişli avlaklar gerekir.

İki yerli soyu arasında kaydedilmesi gereken bir fark daha vardır.

Patagonlar (örneğin Dumont d'Urville'in söz ettiği şu ünlü "cacique" yani oba veya kabile başkanı Kongre gibi) bir şefin yetkesi altında üyeleri birbirine bağlı kabileler oluştururken, Pêcherailer toplumsal örgütlenmeden hemen hemen yoksun olup bir obada aileler halinde toplanırlar. Avcı değil balıkçıdırlar. Yaşamlarının büyük kısmını at sırtında değil piroglarında, Macellanya'nın sayısız girinti ve çıkıntılarında dolaşarak geçirirler.

Fuegoluların boyu Patagonlarınkinden biraz kısadır. İri ve dört köşe kafaları, çıkık elmacık kemikleri, seyrek kaşları ve kafataslarının daha belirgin basıklığıyla dikkati çekerler. Özetle, oldukça sefil, zavallı ve geri yaratıklar sayılırlar; ancak soylarının tükenmesi söz konusu değildir, zira çocuklarının sayısı çok fazladır; denebilir ki obaların çevresinde kaynaşan köpekler kadar da çocuk vardır.

Astrolabe ve *Zélée*'nin yolculukları zamanında olduğu gibi çağımızda da Pêcherailerin Patagonlarla komşuluktan çok çektikleri kesindir. Yukarda söylendiği gibi Patagonlar sık sık Ateş Toprakla-

rı'nı istila edip kendilerini savunamayan zavallı Yacanaları kovalar, yağmalar, küçük çocukları kaçırıp on sekiz yirmi yaşlarına kadar köle olarak kullanırlar.

Kaw-djer tam böyle bir durumda, Kasım 1874'te*, Macellan Boğazı boyunca dolaşırken Ateş Toprakları'nın batısına gelmiş olduğu sırada, Useless** Koyu'ndaki Pêcherailere yapılan bir saldırıya tanık olunca işe karışmak durumunda kaldı.

Kuzeyden bataklıklarla sınırlanan bu koy, aşağı yukarı Sarmiento'nun Port Famine kolonisini kurduğu yerin karşısında, derin bir girinti oluşturur.

Bir grup Téhuelhet***, kayıklarıyla Useless Koyu'nun güney kıyısına çıktıktan sonra, ancak yirmi kadar aileden oluşan bir Yacana obasına saldırmıştı. Sayı üstünlüğü saldırganlardaydı, zira yüz kişi kadar vardılar; üstelik bu saldırıya direnemeyecekleri belli olan yerlilerden çok daha sağlam ve iyi silahlanmışlardı.

Fuegolular, az önce piroguyla obaya gelmiş olan bir Canoé yerlisinin sayesinde, yine de cesaretle karşı koymaya çalıştılar.

Bu adamın adı Karroly'ydi, yani daha önce adı geçen yerli... Kılavuz kaptanlık yapıyor, Beagle

* Elyazmasında 1877 ise de, öykünün devamına göre 1874 olarak düzeltildi.

** Michel Verne bu adı tercüme ederek "baie Inutile" (yani "Lüzumsuz koy") diyor.

*** Michel Verne çok yanlışlı daktilo edilmiş metinden bunu "Tchnelts" olarak okumuş. Oysa Jules Verne "Téhuelts" yazmıştı.

Kanalı'nın kıyıları ile Horn Burnu adaları arasında gidip gelen gemileri yönlendiriyordu. Hatta Useless Koyu'na da, boğaza Darwin Sound'dan giren bir Norveç gemisini Punta Arenas'a götürdükten sonra dönerken uğramıştı.

Karroly direnişi örgütledi ve Yacanaların yardımıyla saldırganları püskürtmeye çalıştı. Fakat taraflar arasında çok büyük eşitsizlik vardı; Pêcherailer ciddi bir savunma yapamıyor, bocalıyorlardı. Oba istila edildi, çadırlar devrildi ve kan aktı. Yerli ailelerinin yağmalanıp dağılmasını ve adanın içlerine kaçmak zorunda kalmasını hiçbir şey engelleyemedi.

Karroly'nin pirogunda on yaşlarındaki oğlu Halg bulunuyordu. Karroly bir Fuegolu olan ve birkaç yıl önce kaybettiği eşinin ölümünden sonra onu hiç yanından ayırmamıştı. Çocuk ona işinde yardım da ediyordu.

Çarpışma sırasında kayıkta kalan çocuk, açılmak için babasının gelmesini bekliyordu ki iki Patagon hızla o tarafa doğru yöneldiler.

Çocuk kürekle iterek pirogu kıyıdan uzaklaştırmak istemedi. Bunu yapsaydı kurtulabilirdi, ama öte yandan babasının kayığa sığınmasını da engellemiş olurdu.

Téhueltet'lerden biri kayığa atlayıp çocuğu yakaladı.

Bu sırada Karroly de saldırganların eline geçmiş olan obadan kaçmaktaydı. Téhueltet'in kum-

salda oğlunu götürmekte olduğunu gördü ve hemen ona doğru koştu... Öteki Patagon'un attığı bir okun ıslığını kulağının dibinde duyduysa da ok isabet etmedi.

Tam bu sırada bir ateşli silahın patladığı işitildi...

Ölümcül bir yara alan çocuk hırsızı yere yuvarlandı; kurtulan çocuk da babasına koştu.

Öteki Patagon ise obaya doğru kaçıp gitti...

Kurşunu atan, çatışma yerine yeni gelen bir adamdı. Bu adam Kaw-djer'di.

Bir an bile gecikecek zaman yoktu. Pirog, halatına kuvvetle asılarak kıyıya çekildi, Kaw-djer, Karroly ve çocuk içine atladılar. Patagonlar üzerlerine ok yağdırdıkları zaman kıyıdan bir halat boyu açılmışlardı bile, ancak oklardan biri çocuğa isabet etti.

Obaya gelince, tamamen tahrip edildi ve aralarından birçoğu ölmüş olan Yacanalar da çevreye dağıldılar.

Kaw-djer'le Canoé yerlisinin karşılaşması işte bu koşullarda gerçekleşti. Ama "velinimet"in Ateş Toprakları adasındaki sayısız turneleri sırasında kıyıdaki obalara uğradığında karşılaşmış olduklarından birbirlerini zaten tanıyorlardı.

Çocuğun yarası oldukça ciddiydi. Bu yüzden Kaw-djer tıbbi bakım gerektiği sürece yanından ayrılmak istemedi. Çocuğun babası dizlerine sarılmış yalvarıyordu:

– İyileştir onu... iyileştir onu!...

– Onu iyileştireceğim, diye karşılık verdi Kaw-djer, yaranın öldürücü olmadığından emin olduktan sonra...

Yelkeni açılan pirog, elverişli bir kuzey rüzgârının yardımıyla, güney kıyısı boyunca seyrederek, Useless Koyu'ndan çıktı. Dawson Adası'nın ucunda Valentyn Burnu'nu döndükten sonra boğazdan aşağı yoluna devam etti. Clarence Sound'dan geçerek ve aynı adlı adanın yanından dolanarak, Cockburn Kanalı yoluyla, Beagle Kanalı'na ulaştı. Kırk sekiz saat sonra, kanalın doğu girişinde yer alan Neuve Adası'nın (Yeni Ada) küçük ve korunaklı bir koyuna demirlemiş bulunuyordu.

Oraya vardıklarında çocuk için artık korkulacak bir şey kalmamıştı; yarası kabuk bağlamaya başlamıştı bile. Karroly çocuğunu iki kez kurtarmış olan Kaw-djer'e minnettarlığını nasıl ifade edeceğini bilmiyordu.

Pirog koyun dibinde kıyıya bağlanıp yerli karaya çıktığında Kaw-djer'e kendisini izlemesini rica etti.

– Evim şurada, dedi. Çocuğumla orada yaşıyorum... İster misin seni oraya götüreyim?...

– Olur Karroly.

– Orada sadece birkaç gün bile kalmak istersen memnun olurum. Sonra kayığım seni kanalın öbür yakasına götürür. Ama sürekli kalmak istersen, evim senindir, ben de arkadaşın olurum. Burada kendi evinde gibi olursun...

Olabilir... diye karşılık verdi Kaw-djer. Yerlinin gösterdiği sevgi ve ilgiden çok duygulanmıştı.

O sıralar çocuk on yaşlarındaydı. Yaşına göre güçlü ve sağlamdı, babasının zorlu işinde çalışa çalışa büyük bir dayanıklılık kazanmıştı. Normal olarak, babası gemilerde kılavuz kaptanlık yaparken o da yanında bulunurdu. Fakat yıllar geçtikçe sık sık Yeni Ada'da evde yalnız kalmaya başladı. Nitekim bu öykünün başında anlatıldığı gibi, Kaw-djer' le Karroly jaguarın yaraladığı yerliyi Wallah obasına getirirlerken, çocuk babasının yanında bulunmuyordu.

O günden sonra Kaw-djer Yeni Ada'dan, Karroly'yle oğlundan ayrılmadı. Onların evi kendisinin de evi olmuştu. Üçü birlikte ortak bir yaşam sürüyorlardı. Bu yaşamda, daha iyi koşullarda bazı iyileştirmeler de yapılmadı değil...

Örneğin, Kaw-djer'in elindeki olanaklar sayesinde adadaki ev daha rahat ve konforlu hale getirildi. Fakat bu yeni yaşam tarzı "velinimeti"i insanlara yardım etme çabalarından hiç de alıkoymadı. Kabilelere yaptığı ziyaretler azalmadı; kendisini çağırmaya geldiklerinde çoğu kez Karroly de onunla birlikte gidiyordu.

Ayrıca belirtmek gerek ki, Karroly de kaptanlık işini daha kârlı ve daha az tehlikeli biçimde yapma olanağına kavuştu. Eski narin pirogunun yerini, Wollaston Adası'nın dar geçitlerinde kazaya uğrayan bir Norveç gemisinden satın alınan sağlam şa-

lopa *Wel-Kiej* almıştı. İyi bir denizci olan Karroly böylece uzun yolculuklar yapmasına olanak veren bir tekneye sahip olmuştu ve kılavuz kaptanlık yaptığı alanı Macellan Boğazı'nın doğu kesimlerine kadar genişletme fırsatını elde etmişti.

Birkaç yıl böyle akıp gitti. Kaw-djer'in özgür bir toprak üzerinde tam bağımsızlık koşullarında kendi isteğiyle kurduğu bu yaşam biçimi hiçbir zaman bozulmayacak gibi görünüyordu ki, beklenmedik, akla gelmedik bir olay bu durgun yaşamın gidişatını biraz değiştirdi.

V. Bölüm

Yeni Ada

Yeni Ada, Beagle Kanalı'nın doğu girişine hâkim bir tür ileri karakol durumundadır. İki fersah uzunluk ve bir fersah genişliğinde, düzensiz bir beşgen biçimindedir. Üzerinde ağaç eksik değildir; özellikle Antarktika huşu, Winter kabukları, mersingiller, orta boy birkaç servi gibi türler görülür. Çayırlarda yaprakları dikenli birkaç tür ağaççık, çobanpüskülü, amberbaris (kadıntuzluğu) ve bodur eğrelti otları yetişir. İyi korunmuş bazı yerlerde sebze yetiştirmeye elverişli iyi ve bitek toprak vardır. Humus tabakasının yetersiz olduğu başka yerlerde, özellikle kum-

salın kıyılarında ise doğa, halısını likenler, yosunlar ve kibritotlarıyla dokumuştur.

Karroly on kadar yıldan beri işte bu adada, yüksek bir yalıyarın dönemecinde, denize karşı, konutunu kurup yerleşmiş bulunuyordu. Ondan başka burada yaşayan yoktu; daha doğrusu yerleşik olarak yaşayan, zira sıcak mevsimde buranın bazı alışılmış konukları olurdu: deniz kurdu ve diğer ikiyaşayışlı hayvanları avlamak için gelen Fuegolular... Bunlar çadırlarını bir koyun en dip kıyısına kurup işlerine bakarlardı. Karroly'nin onların varlığından şikâyet etmesini gerektirecek hiçbir durum veya olay olmamıştı. Zaten havanın bozacağını gösteren ilk belirtilerde ortadan kaybolurlar, Yeni Ada da tekrar eski sessizliğine bürünürdü.

Adanın altı yıldan beri bir başka sakini daha vardı ki, o da gezgince yaşamı Karroly'le karşılaşmasıyla birlikte sona eren Kaw-djer idi. Canoé yerlisinin konutu onun da evi olduğundan, Macellanya'nın çeşitli yerlerine yaptığı turneler dışında kalan bütün zamanını orada geçiriyordu.

Aslına bakılırsa, kaptan olarak Karroly buradan daha iyi konuşlanmış ve daha elverişli bir kılavuzluk istasyonu seçemezdi. Le Maire Boğazı'ndan çıkan bütün gemiler Yeni Ada'nın önünden geçiyorlardı. Büyük Okyanus'a Horn Burnu'nu dolanarak çıkmak niyetinde idiyseler bir kılavuz kaptandan yardım istemeye ihtiyaçları yoktu. Fakat bu takımadalarda ticaret yapmak amacında olup buradaki

çeşitli geçitlerden geçmek, Déceit'ten Hermitte'e, Freycinet'den Grévy'ye, Herschell'den Wollaston'a, hatta Hoste'ye, Navarin'e gitmek, ya da tüm Beagle Kanalı'nı boydan boya geçmek istiyorlarsa, bir kılavuz kaptansız yapamazlardı. Ve bu konuda Yeni Adalı yerli Karroly'den daha akıllı, daha işten anlar ve bu labirentin tüm koy ve geçitlerini daha iyi bilir birini bulamazlardı.

Fakat ne de olsa bu yörelerde dolaşan gemilerin sayısı pek fazla değildir; kılavuz kaptanlık kendi başına Karroly'le oğlunun geçimini sağlayamazdı. Dolayısıyla, değiş tokuşluk mal elde etmek için av ve balıkçılık da yapıyorlardı. Doğal olarak, guanako ve vikunya derileri, deniz hayvanı kürkleri ve devekuşu tüyleri gibi şeylerden ibaret olan bu malları, giyinme ve beslenme bakımından, aynı zamanda kayığın donanımı için kendilerine en gerekli olan şeylerle değiştiriyorlardı. Bundan başka, kaptanlık ücretleri para olarak ödenmişse, Punta Arenas'ta bu parayı kullanma olanağı da vardı, ama yalnız bu Şili kolonisinde, çünkü o dönemde Macellanya'da başka şehir veya kasaba yoktu. Ushaia kolonisi henüz kurulmamıştı; Arjantin Cumhuriyeti'nin, Beagle Kanalı kıyısında bunun temellerini atması için daha birçok yılın geçmesi gerekecekti.

Dolayısıyla Karroly kılavuz kaptanlık mesleğine ek olarak avcılık ve balıkçılık da yapıyordu ki, bu bölgelerde en çok yapılan ve takımadalar arasında mekik dokumayı gerektiren meslek de zaten buydu.

Ancak, balıkçılık iyi kötü her zaman yeterince verimli idiyse de, avcılık asıl Kaw-djer'in Yeni Ada'ya yerleşmesinden sonra bol ürün verir oldu. Bu ada, herhalde boyutları bakımından pek büyük olmadığından, kürkleri için aranan guanako ve vikunya türünden çok sayıda hayvan barındıramıyordu; öte yandan, örneğin nandu gibi tüylü av hayvanları da ne kumsallarda ne de içerdeki ovalarda pek öyle kaynaşıyor sayılmazdı. Yani Yeni Ada kendi başına pek geniş bir av alanı sunamıyordu. Ama yakınlarda, Navarin, Hoste, Wollaston, Dawson gibi çok daha geniş başka adalar da vardı; çok geniş ova ve ormanlarında gerek geviş getiren gerek yırtıcı hayvanların cirit attığı koca Ateş Toprakları Adası da cabası...

Pirog Kaw-djer'le Karroly'yi birkaç saatte adadan adaya götürebiliyor, ya da Beagle Kanalı'nı aşarak Ateş Toprakları kıyısına bırakabiliyordu; onlar da Fuegoluların kurşunları ya da oklarıyla vurulan hayvanların derilerini buralardan Yeni Ada'ya getiriyorlardı. Daha sonra, bir şalopaya sahip olunca, Clarence ve Desolacion adalarındaki dar boğazlara, Macellan Boğazı'nın tüm batı* kesimine dek uzanma olanağı buldular. Hatta birçok kez Punta Arenas'lılar bile *Wel-Kiej*'in ziyaretine tanık oldular; tekne oraya kâh kürk satmak, kâh

* Metinde orientale, yani "doğu" sözcüğü var; ancak adı geçen yerler boğazın batı bölümlerinde bulunuyor. Zaten kişilerin üzerinde yaşadıkları Yeni Ada, takımadaların en doğusunda yer alıyor. (ç.n.)

gerekli bazı malları satın almak veya cephane ikmali yapmak için geliyordu. Fakat dikkati çeken nokta şuydu ki, bu uğrakların hiçbirinde Kaw-djer teknede bulunmuyordu; Brunswick Yarımadası'nın herhangi bir noktasında karaya çıktığı hiç görülmemişti. Şili kolonisinin valisi, Fuegolu kabileler arasında etkisi gittikçe artan bu "velinimet"ten söz edildiğini sık sık duymuş olsa da, hiçbir zaman onu konuk etme onuruna erişememişti. Vali hazretleri yine de onu tanımak istedi ve Punta Arenas'a gelmesi için kendisine bir davet ulaştırdı. Fakat Kaw-djer bu davete icabet etmedi; Şili kolonisiyle ilişki kurmayı reddediyordu. Vali durumu araştırmaya kalkınca da bir sonuca ulaşamadı ve bu esrarengiz kişiliğin geçmişi hakkında hiçbir bilgi elde edemedi.

Olasıdır ki, eğer Macellanya Şili veya Arjantin toprağı olsaydı, Kaw-djer hangi ülkenin yurttaşı olduğunu ve hangi koşul ve nedenlerle Horn Burnu'ndaki bu uzak diyarlara yerleşmek zorunda kaldığını açıklamak durumunda bırakılabilirdi.

Macellanya'nın iklimi zannedilebileceğinden çok daha az serttir. Yoğun ve gür bitki örtüsü iklimin yumuşaklığına yeterli bir kanıttır. Yazlar oldukça sıcak olmakla birlikte kışın, kuzeyin aynı enlemlerindeki kimi ülkelerin -örneğin Kuzey Amerika'nın bazı yerleri, Kanada ve Britanya Kolombiyası gibi- yaşadığı aşırı soğuklar burada görülmez. Kötü mevsim, buzlar bölgeyi istila edip geçitleri tıkama-

dıkça, şalopanın yolculuklarına -en azından Beagle Kanalı'nda- engel olmuyordu. Demek ki Kaw-djer'in turneleri pek nadiren sekteye uğruyordu; deniz seyrüsefere elverişsiz olmadığı sürece Fuegolu obaları onun alışılagelmiş ziyaretini güvenle bekleyebilirlerdi. Onun yokluğunda bazen genç çocuk Yeni Ada'daki evde yalnız kalıyordu. Zaten bu turneler de fazla uzun sürmüyordu: en çok bir hafta kadar... Bazen de, bir kılavuz kaptanlık işi için Karroly'yle oğlu boğazın herhangi bir yerine gittiklerinde, Kaw-djer evde yalnız kalıyordu.

Yeni Ada, yerkabuğunun şiddetli bir altüst oluşla Amerika kıtasının güney ucunu parçalamasından doğmuş olan bu adaların çoğu gibi, granit kütleleriyle payandalanmış kumlu topraklardan oluşur.

Konutları, düzlüğün ortasındaki iri bir kayalık tepenin dibine kurulmuş olup kötü hava koşullarına karşı korunaklıydı. Karroly uzun zaman bu tepeciği oluşturan granit kütlesinde oyulmuş bir doğal mağarayı ev olarak kullanmıştı; burası ne de olsa Yacanaların çadır, kulübe ya da ajupa'larından daha rahat ve güvenliydi. Evin önü, açık denizin çalkantılı dalgalarının ulaşamadığı ve pirogun tehlikesizce yatabileceği küçük bir koyun kıyısına bakıyordu. Bu düzen yerliyle oğluna yetiyordu; ama Kaw-djer'in gelişinden beri mağaranın biraz solunda, kerestesi adanın ağaçlarından, taşları kayalarından ve kireci de sayısız deniz kabuklarından -terebratula, mactra, triton, deniz gergedanı, vb.-

sağlanarak yapılmış tek katlı bir bina da yükseliyordu.

Bu evde, sağlam panjurlu birer pencereden ışık alan üç oda vardı. Ortada, geniş ocaklı ortak salon... Solda, karyola, masa, sandalyeler ve birkaç raftan oluşan sade mobilyasıyla Kaw-djer'in odası... Sağda, daha da az eşyasıyla, Karroly ve oğlunun odası... Geride de dökme demirden bir kuzinesi ve birkaç parça kap kacağı olan bir mutfak... Evi Falkland Adaları'ından gelen işçiler inşa etmiş, parasını da sahibi kendi cebinden ödemişti.

Gemicilik, av ve balıkçılık araç ve gereçleri, erzak ve öteki ihtiyaç maddeleri, denizin kıyıya attıklarından ya da adadaki ormanlardan bol bol sağlanan yakacak odun gibi şeyler ise mağaraya depolanıyor, ayrıca değiş tokuş için hazırlanan deri, post ve kürkler de burada saklanıyordu.

Şalopa adanın önünde gözükür gözükmez Halg, ardında neşeyle havlayan sadık köpeği Zol olduğu halde kumsala doğru, Kaw-djer'le babasını karşılamaya koştu; ikisi de çocuğu kucakladılar. *Wel-Kiej*'i koyun kıyısına bağladıktan sonra, Karroly'yle oğlu yelken ve halatları, kürkleri ve jaguarın derisini mağaraya taşımakla uğraştılar.

Kaw-djer ise eve yöneldi, odasına girip panjurları açtı; odaya ışık ve hava doldu.

Her şey yerli yerindeydi; Halg her şeye göz kulak olmuştu. Akıllı ve gayretli bu genç oğlana güvenilebilirdi; eve sahip çıkabiliyordu. Zaten kış mev-

simi boyunca Yeni Ada'ya uğrayan olmadığı gibi, yazın da ancak acil bazı durumlarda gelen Fuegolulara rastlanıyordu.

Kaw-djer odasına yüzünde bir memnunluk ifadesiyle girmişti. Orada kâğıtlarına ve bir tahta rafa dizilmiş kitaplarına kavuşuyordu; bunların çoğu tıp, ekonomi ve sosyal politikaya dair kitaplardı. Bir dolapta çeşitli ilaç şişeleri ve cerrahlık aletleri vardı. Kaw-djer sırt çantasından çıkardığı doktor takımlarını da oraya koydu ve tüfeğini bir köşeye dayadı. Sonra masasına geçti, not defterini çıkardı ve Ateş Toprakları'ndaki bu son turnesinde tanık olduğu bütün olayları tarihleriyle birlikte kaydetti.

Bunun ardından, üstünü değiştikten sonra, Karroly'yle Halg'in tam işlerini bitirdikleri sırada, evden çıktı.

Çocuk onlardan ayrılıp mutfağa geçti ve babası gelinceye kadar kuzineyi yakmaya koyuldu.

Kaw-djer'le Karroly birlikte, sol tarafta, kayalık tepenin dibinde yer alan çitle çevrilmiş bir tür tarlaya doğru gittiler. Bu tahta çit orayı, adada bulunan çok sayıdaki kemirgenden koruyordu.

Orada, iki üç dönümlük bir alanda, sebze yetiştirmeye elverişli iyi toprakla hazırlanmış sebze yastıklarının düzgün çizgileri görülüyordu. Lahana, patates, özellikle iskorbüte iyi gelen nitelikleriyle yüksek enlemlerde pek tutulan kereviz, kıvırcık salata, ayrıca Falklandların zamkağacına benzeyen

sarı çiçekli bir bitki olan alıçağacı vardı burada. Bu bitkinin yerliler tarafından ekmek yerine yenen kökleri, oldukça şekerli hoş bir tada sahip olmakla birlikte, aslında pek besleyici değildir

Bazı ağaçlar, bu arada ökseotu ağaççıkları, bu bahçeyi açık kırmızı çiçekleriyle süslüyor ve ötede beride çeşitli bitki kümeleri de göze çarpıyordu: mavi ve morun çeşitli tonlarında deniz patları, sarımsı doronikalar, bazı aslanağzı türleri ve yerde sürünen sarısalkımlar...

Halg'ın bakımı sayesinde bahçe de ev gibi bakımlı ve düzenliydi. Zaten büyüklerin yokluğu da on beş gün kadar sürmüştü. Beklenmedik durumlar meydana gelmedikçe Kaw-djer artık av ve balıkçılık dışında Yeni Ada'dan ayrılmayacaktı. Mayıs ayı başlıyordu, ki bu ay kuzey yarımküresinin kasım ayına denk gelir. Kış Macellanya'yı soğuk ve kara boğmakta gecikmeyecekti. Aslında kışın da yapacak iş eksik olmayacaktı, zira balıkçılığın en verimli olduğu dönem yaklaşıyordu; daha doğru bir deyişle deniz kurdu avlarının...

Kaw-djer'le Karroly bahçeyi gözden geçirdikten sonra mağaraya yöneldiler. Eşyalarının depolandığı yer orasıydı. Tabanı ince bir kumla kaplı, nemin hiç işlemediği kupkuru duvarlarla çevrili bu geniş oyukta puma, jaguar, guanako, vikunya ve nandu derileri yığılıydı.

Patagon yöntemine göre tabaklanmış olan bu deriler, özellikle guanako postları, çok yumuşaktır-

lar ve oldukları gibi palto olarak kullanılabilirler. Oba veya kabile başkanları ulusal giysilerine büründüklerinde bunları giyerler. Bunlardan yer döşemesi bile yapılır ve devekuşu derilerinden yapılanlar kadar beğenilir. Fuegoluların imalat ürünleri olan bu mallar, oralara gelen tüccarlarla önemli bir ticarete konu olurlar.

Fakat sözünü ettiğimiz mağaradaki en büyük stok, kurt -yani deniz kurdu- derisi stoğuydu. Takımadanın geçitlerinde pek bol bulunan bu ikiyaşayışlı hayvanların avı, dalyanların yapılmasını şart koşacak düzenlemelerden geçince, Macellanya'ya büyük gelir sağlayacaktır. Bu av çok zor, aynı zamanda çok tehlikelidir, zira bu kurtlar en yalçın kayaları, en ulaşılmaz ve sivri dorukları sever; denize gidiş yolları da engellenmelidir, çünkü avcılar tarafından sıkıştırıldıklarında tek kaçış yolları denize dönmektir. Bu yüzden kurt avcıları kuvvet kadar beceri ve hüner sahibi de olmak zorundadırlar ve çoğu kez korkunç düşme riskleri altındadırlar. Fakat bu çabalarının karşılığını bol bol alırlar. Ne yazık ki bu kurt avcıları en kötü türden, dinsiz imansız, toplumsal kurallara boş veren, altın arayıcılar kadar bile etmeyen serüvencilerdir. Bunlar Macellanya sularında daha uzun süre cirit atacaklardır, zira bu bölgelerin altın yatakları tükendiği zaman, gemilere değerli yükler sağlayan söz konusu hayvanların daha binlercesi bu sularda oynaşıyor olacaktır.

Kaw-djer, Karroly'yle oğlunun yanına yerleştiğinden beri Yeni Ada'daki barınağın durumu böyleydi. Hiçbir şeyleri eksik değildi. Besleyici bir gıda maddesi olarak guanako eti yeterliydi. Kızartma şeklinde pek lezzetli olan bu et, dilim dilim kesilip iki taş arasında dövülerek yumuşatıldıktan ve dumanda kurutulup birkaç hafta açık havada bırakıldıktan sonra bir tür konserve olarak yenildiğinde de en az kızartması kadar lezzetlidir.

Ayrıca adanın çeşitli koyları da balık kaynıyordu; kefal, lapina, çupra, ayrıca çakıllı kıyılarda yenebilir yumuşakçalar, özellikle toplamakla tükenecek gibi görünmeyen midyeler, pek boldu. Su kuşları da kıyılarda sürüler halinde yaşıyorlardı.

Tatlı su güneybatıdan inen bir derecikten sağlanıyordu; dereden çok dağdan boşanmış bir sel akıntısına benzeyen bu suyun yatağı hiçbir kayığın girebilmesine elverişli değildi. Kaynağı iki yüz elli kadem yükseklikteki bir tepeciğin yamacında, yüksek huş ağaçlarının korunağındaydı; oradan yola çıkıp kayalık tepenin sol tarafında bir yerden denize dökülüyordu. İki burun arasına sıkışmış dar ve derin ağzı şalopaya pek güzel bir demirleme yeri sağlıyordu.

Kış mevsiminin yaklaşmasıyla birlikte, Yeni Ada'daki konutta alışıldık yaşam düzeni tekrar yürürlüğe girdi. Kar fırtınalarının yörede dolaşmayı olanaksız kılmasından önce kürk ve post yüklerini almak isteyen birkaç Falklandlı gemici adaya uğra-

dı. Deri ve kürkler kârlı biçimde satıldı ya da erzak ve cephaneyle değiş tokuş edildi. Bunlar haziran-dan eylüle kadar süren, fakat sıcaklığın sıfırın altında on dereceden daha aşağıya pek düşmediği sert mevsim boyunca gerekli olacaktı.

Mayısın son haftasında Kaw-djer adada çocukla yalnız kaldı. Kılavuz olarak tutulan Karroly bir Danimarka gemisine binip gitmişti. Bu gemi Horn Burnu'nun fırtınalı denizinden sakınmak için Atlas Okyanusu'ndan Büyük Okyanus'a Beagle Kanalı yoluyla geçmek istiyordu. Hâkim rüzgârlara bakılırsa, şalopa limanına geri dönmekte güçlük çekmeyecekti.

O sırada on yedi yaşında olan delikanlı Kaw-djer tarafından pek seviliyor ve ona gerçek bir evlat sevgi ve minnettarlığı gösteriyordu. Kim bilir*, Kaw-djer'in Karroly ile oğluna duyduğu sevgi, nedenlerini kimsenin bilmediği onca düş kırıklığından sonra, onu insanlığa bağlayan tek bağ değil miydi acaba?...

Ne olursa olsun, Kaw-djer bu çocuğa anlayabileceği şeyler hakkında bilgi vermek suretiyle onun zekâsını geliştirmeye çalışmıştı. Hiç kuşku yoktu ki, bir bakıma vahşetin içinden çekilip çıkarılmış olan bu baba ile oğul, her türlü uygarlığın çok dı-

* Burada Jules Verne önce, bir bölümünü koruduğunu burada gördüğümüz, şu cümleleri yazmıştı: "...Karroly'yle oğluna duyduğu bu sevgi onun için bir tür kurtarıcı olmamış mıydı?... İçinde bu duygunun uyandığı hasta ve yaralı kalp, insanlıkla koparılmış bağları bu sayede yeniden kurmamış mıydı?..."

şında yaşayan öteki Macellanya yerlilerinden çok farklıydılar.

Belirtmeye gerek yoktur ki, Kaw-djer genç Halg'a, kendisi için her şeyden önemli olan bağımsızlık ve özgürlük fikirlerinden başka bir şey aşılamamıştı. Karroly ve oğlu onda bir efendi değil kendileriyle eşit bir insan görmeliydiler. İnsan adına layık bir kişi için efendi diye bir şey yoktur, olmamalıdır da... Dolayısıyla Kaw-djer'in, kendi dokunaklı düşünüş ve inanışına bağlı kalarak, dostları olan baba oğulda, uygarlıkça en alt düzeydeki topluluklarda bile rastlanan o dindarlık duygusunu öldürmek istemesinde de şaşılacak bir şey görülmeyecektir. O Tanrı'nın varlığını kabul etmediği kadar, bir efendinin egemenliğine girmeyi de kendine yediremiyordu.

Misyonerler, Hıristiyanlaştırma turnelerinde, daha önce de söylendiği gibi, birkaç kez Kaw-djer'le karşılaşmışlar ve onun zavallı Pêcherailere gösterdiği tükenmez insan sevgisi ve yorulmak bilmez kendini adayışa hayran olmaktan kendilerini alamamışlardı. "Velinimet"le ilişki kurmaya da çalışmışlar, içlerinden [...] misyonuna mensup birisi onu görmek istemiş ve bu amaçla kendisini Yeni Ada'ya götürmelerini sağlamıştı. Fakat fikirlerinden hiç ödün vermeyen ve her türlü sosyal ve dinsel tartışmaya bu denli kapalı bir adam karşısında, geldiği gibi gitmekten başka çare bulamamıştı. Zaten Wallah obasında, Peder Athanase ile Peder Sé-

verin'in ölen yerlinin cenazesi başında son duayı ettikleri sırada olup bitenlerin de unutulmadığını sanırız. Kendine edilen teşekkürlere Kaw-djer "Ben sadece görevimi yaptım!" diye yanıt vererek çekip gitmişti.

Haziranla birlikte kış Macellanya'nın üzerine bütün ağırlığıyla çöktü. Gerçi soğuk dayanılmayacak gibi değildi, ama rüzgâr şiddetli saldırılarıyla bütün yöreyi süpürüyordu. Bütün öteki adalar gibi Yeni Ada da kar yığınları altında kayboldu. Korkunç kar fırtınaları bölgeyi kasıp kavurdu ve Brunswick Yarımadası'ndaki ücra köşesinde kaybolmuş olan Punta Arenas'a hiçbir gemi uğramaz oldu. Bu mevsimde gemiler boğazı geçmeye kalkışmazlar.

Haziran, temmuz ve ağustos böyle geçti; fakat eylül ortasında hava hissedilir derecede yumuşadı ve Falklandlı ticaret gemileri geçitlerde görünmeye başladılar.

19 Eylül günü bir Amerikan buharlı gemisi kanalın ağzında gözüktü; mizana direğinde kılavuz isteme flaması dalgalanıyordu. Karroly, Kaw-djer'le Halg'ı Yeni Ada'da bırakarak, Şili kıyıları boyuca sıralanmış Chonos adalarına giden bu gemiye bindi.

Yokluğu sekiz gün kadar sürdü ve şalopa geri döndüğü zaman Kaw-djer, her zamanki gibi Karroly'yi yolculukta olup bitenler konusunda sorguya çekti.

– Hiçbir şey olmadı, diye yanıt verdi Karroly. Kanalda deniz güzel, rüzgâr elverişliydi; bir kuzeydoğu meltemi...

– Uzun süre devam etti mi?

– Tüm yolculuk boyunca.

– Gemiden ne zaman ayrıldın?

– Clarence Adası'nın ucunda, Cockburn Sound'da... Orada Ateş Toprakları'na doğru giden bir avizo (küçük bir savaş gemisi) ile karşılaştık.

– Peki açıkta durum?...

– Açıkta deniz kaba dalgalıydı.

Görüldüğü gibi, sorular hep Yeni Ada ile Clarence Adası arasında meydana gelmiş olabilecek denizle ilgili olay ve durumlara ilişkindi. Fakat ayrılmış olduğu Eski ve Yeni Dünya'lara ilişkin olarak Karroly'nin Amerikan gemisinde öğrenmiş olabileceği haberlere dair hiçbir şey sormadı. Artık Macellanya bölgesi dışında olup biten hiçbir şeyle ilgilenmiyordu Kaw-djer... Dışarıdan gelebilecek söylentilerin yankısını bile duymak istemiyordu. Herhalde içinde geçmişe ait anıları canlandırabilecek her şeye kulaklarını tıkamaya kesin karar vermişti.

Yine de Karroly'ye Amerikan gemisi üzerine bazı sorular sordu.

– Nereden geliyormuş?...

– Boston'dan.

– Nereye gidiyormuş?...

– Chonos adalarına.

Bu kadar!... Sorgu bu kadarla kaldı.

Fakat Karroly kendini, Cockburn Sound'da karşılaştıkları avizodan tekrar söz etmek durumunda hissetti.

Gemiden ayrılınca şalopa tekrar Beagle Kanalı'nın yolunu tutmuş ve Sarmiento Dağı'nın hâkim olduğu Ateş Toprakları'nın güney kıyısına gelerek birkaç saatliğine mola vermişti.

Orada, bir girintide söz konusu gemi duruyordu; kıyıya bir müfreze asker çıkarmıştı.

– Nerenin askeriymiş bunlar? diye sordu Kaw-djer.

– Şili ve Arjantin askerleri.

– Ne yapıyorlardı?...

– Brunswick Yarımadası'nı ziyaret ettikten sonra, Ateş Toprakları Adası ve komşu adalarda keşif yapan iki komisere eşlik ediyorlardı.

– Peki, nereden geliyorlarmış?...

– Punta Arenas'tan. Avizoyu orada vali emirlerine vermiş.

– Demir üstünde beklemeleri mi gerekiyormuş?...

– İşleri bitinceye kadar, diye yanıt verdi Karroly.

Kaw-djer yerliye başka soru sormadı. Bir süre düşünceli kaldı. Bu komiserlerin orada bulunmasının anlamı neydi? Macellanya'nın burasında ne gibi bir operasyon yürütüyorlardı? Coğrafi veya hidrografik bir araştırma seferi mi söz konusuydu? Ama kaptan King ve Fitz-Roy'un ve onları izleyen

kaptan Dumont d'Urville'in çalışmalarından sonra, bu konuda ne kalmıştı araştırılacak?... Bu iki komiser sadece denizciliğe ilişkin amaçlarla, önceki ölçüm ve verilerin daha ince ve dakik biçimde denetlenmesiyle mi uğraşıyorlardı yoksa?...

Düşüncelere dalmış gitmişti Kaw-djer... Bir endişe bulutu alnını gölgelemiş gibiydi. İki komiserin yaptıkları bu keşif çalışması tüm Macellanya takımadalarını kapsayacak mıydı?... O avizo Yeni Ada sularına dek gelip demir atacak mıydı?...

Aslında bu olaya biraz kaygılandırıcı bir önem kazandıran, sefer heyetinin Şili ve Arjantin hükümetleri tarafından birlikte gönderilmiş olması, dolayısıyla üzerinde hak iddia ettikleri -ki gerçekte bu iddialar temelsizdi- bir bölge konusunda bu iki cumhuriyet arasında bir anlaşma bulunması olasılığıydı. Gerçi o zamana kadar iki ülke bu konuda hiçbir zaman anlaşamamışlardı ama...

Karroly'yle aralarında geçen bu birkaç soru yanıt alışverişinden sonra, Kaw-djer kayalık tepenin en ucuna gitti.

Oradan bakışları çok daha geniş bir deniz ufkunu kucaklıyor ve içgüdüsel olarak güneye, Amerika kıtasının Horn Burnu sularına saçtığı son topraklara doğru kayıyordu. Sonra oraları da aşıyor, düş gücüne kapılarak daha ötelere sürükleniyordu. Hayalinde kutup dairesini geçiyor, hâlâ en gözüpek kâşiflerin araştırmalarına bile meydan okuyan Antarktika'nın esrarlı ıssız bölgelerinde kaybolup gidiyordu.

Bu sırada Karroly'nin ona söyleyeceği bir şeyin daha olduğu anlaşıldı, zira *Wel-Kiej*'i boşaltmayı bitirdikten sonra o da kayalığın tepesine doğru yöneldi. Ama tereddüt eder gibi bir hali vardı ve hâlâ dalgınlığından sıyrılmamış olan Kaw-djer onun yaklaştığını fark etmiyordu. Fakat birkaç dakika sonra, Kaw-djer, her zaman yaptığı gibi içine kapanacağı eve gitmek üzere kumsala indi

O zaman Karroly ona yaklaştı.

– Kaw-djer... dedi.

Kaw-djer adama baktı, durdu ve bakışlarıyla sorguya çekti.

– Sana diyecek bir şeyim daha var, dedi yerli.

– Söyle, Karroly.

– Oradayken... yani komiserlerin kampındayken, Şilili olanı, bana sordu: "Kimsin? – Kaptanım, dedim. – Yeni Adalı kaptan Karroly misin? – Evet!... –Ya, bak hele, şu Kaw-djer denen adam, o kadar sözü edilen şu "velinimet" de orada oturuyormuş galiba!..." Ben yanıt vermedim, ama o sırada öteki komiser de yanımıza geldi ve şunu ekledi: "Eh, bakarsın eninde sonunda bu adamla biz de karşılaşırız! Kim olduğunu sorduğumuzda ister istemez yanıtlayacaktır!"

VI. Bölüm

Punta Arenas

17 Aralık 1880 günü kuşluk vakti, Şili bandırası taşıyan bir avizo, *Gracias a Dios*, Macellan Boğazı'nın batı kıyısı boyunca, Punta Arenas limanına girmek üzere suların ilk yükselişinden yararlanmak için manevra yapıyordu.

Bu avizo karşı yakada, Ateş Toprakları kıyısında yer alan Gente Grande Koyu'ndan geliyordu; boğazın bu noktadaki genişliği olan on iki fersahı kat etmesi için birkaç saat yetmişti.

Gracias a Dios savaş donanmasından, emrinde çarkçıbaşı ve makinistler de dahil yirmi kadar mürettebat bulunan bir subayın kumandasındaydı.

Bundan başka, Arjantin ve Şili milislerinden otuz kadar asker de karaya çıkacak birliği oluşturuyordu.

Gemide ayrıca iki de yolcu vardı: Şili'den komiser İdiarte ile La Plata Eyaletleri (yani Arjantin Cumhuriyeti)'nden komiser Herrera...

Bu iki kişiye hükümetleri, Macellanya üzerinde hak iddia eden söz konusu iki devlet arasındaki sınırları saptama görevini vermişlerdi. Yıllardan beri sürüp giden bu sorun hâlâ iki tarafı da tatmin edecek bir çözüme kavuşturulamamıştı.

İki komiser bu seferleri sonunda da pek anlaşmaya varmış gibi görünmüyorlardı. Bu yüzden, avizo Punta Arenas'a yaklaştıkça, güvertede rastlaşmamaya özen gösteriyor, birbirlerine hiç de uzlaşmacı olmayan bakışlar fırlatmakla yetiniyorlardı. Pek sabırsız olan Idiarte güvertenin sancak tarafında geziniyor, gayet telaşlı olan Herrera ise iskele tarafını arşınlıyordu. Köprüde gidip gelen kumandan ise, bu huysuzluklara alışık olduğundan olacak, onlara aldırış bile etmiyor, gelgit elverir elvermez demirini atmak için gerekli manevrayla uğraşıyordu.

Saat onu çeyrek geçeye doğru *Gracias a Dios* Punta Arenas'ın ilk evlerinin önünde, kıyıya yakın bir yerde demirini dibe gönderdi. Aslında, gemilerin açık denizden iyi korunamadığı bu sularda demir tutmak kolay değildi. Bu açıdan, boğazın aynı kıyısında ama daha güneyde yer alan Port Famine'in çok daha gerçek üstünlükleri vardı. Tekneler

orada kuzey ve doğu rüzgârlarına karşı daha iyi korunabildiği gibi, manevra yapmak için de yeterli alana sahiplerdi. Üstelik su ikmali Gennes ırmağının bol ve tatlı suyundan rahatça yapılabiliyor, ayrıca yükleri indirmek de daha kolay oluyordu.

Şili hükümeti bu üstünlükleri göz önünde bulundurarak, buradaki yıkıntı halindeki koloniyi, eski Ciudad Réal del Felipe'yi, tekrar diriltmeyi bile düşündü. Port Famine yeniden bir kasaba oldu ve bir sürgün yeri olarak kullanılmaya başlandı. Ama bu fazla sürmedi. 1850'de Valparaiso şehrinde patlak veren bir devrim sonunda, sürgün kolonisi ikiye ayrıldı; bir kısmı eski hükümetten, bir kısmı yeni otoriteden yana çıktı. Zaten yeni otorite de, her ikisi de Şili cumhurbaşkanlığına aday iki rakip arasında çekişme konusuydu. Bu arada Port Famine valisi öldürüldü.

Sonunda Şili hükümeti kolonisindeki ayaklanmayı bastırdı; fakat o günden sonra koloni gittikçe gözden düştü, gelişmesi durdu, boşalmaya başladı. Bu yüzden, üçüncü kez kurulması söz konusu olduğunda başka bir yer seçildi. Bu yer halen Punta Arenas'ın bulunduğu yerdi.

Şili'nin asıl önem verdiği, Macellan Boğazı'nın batı kıyılarında bayrağının dalgalanması idi; her türlü serbestliği tanımak istediği bu yeni liman, Atlas Okyanusu'yla Büyük Okyanus arasındaki tek gemi uğrağı olması dolayısıyla büyük önem kazanacak, yelkenli gemiciliğin yerini buharlı gemicili-

ğin almak üzere olmasıyla bu önem daha da artacaktı. Gemiler buhar gücü sayesinde hâkim batı rüzgârlarına karşın boğazdan kolayca geçebileceklerdi. Son olarak, Şili, böylelikle Arjantin Cumhuriyeti'nin iddialarına karşı, en azından, Patagonya'nın doğal uzantısı olan Brunswick Yarımadası'na kesin olarak el koymuş oluyordu.

Demirleme manevrası tamamlanınca iki komiser tek kelime konuşmadan avizonun sandalına bindiler ve iskele işlevi gören dar bir toprak dolgu mendirekte karaya çıktılar. Sonra güzel ve bakımlı bir yolun karşıt kaldırımlarından yürüyerek, ağaçların arasından küçük çan kulesi görünen kasabaya doğru gittiler.

Basit bir köy olarak başlayıp halen kasaba olan Punta Arenas gelecekte şehir olacaktır. Ana caddesinin iki yanında, boydan boya verandalı bitişik evler yer alır. İki kamu binası vardır; sivri kulesi bir dağ ufkunun önünde, yeşilliklerin arasından yükselen kilise ve oldukça konforlu bir ev olan valilik konutu. Hele birkaç yıl daha geçsin, Port Famine'in talihli rakibi başka anıtlarla da zenginleşecektir; nüfusu artacak, Amerika ve Avrupa ile ilişkiler sayesinde ticareti gelişip yayılacaktır.

Kasaba campo'larla çevrilidir; ihracatından büyük gelir sağlanan evcil hayvanlar için mükemmel çayır ve meralardır bunlar. Şili hükümeti durumu kavramıştı. Punta Arenas'ı serbest liman yapmak suretiyle, tüccarlara Buenos-Aires'tekinden daha

iyi ve daha ucuz mal sunabilecekti. Gemiler yüklerini alıp boşaltmak için, Arjantin Cumhuriyeti'nin limanları yerine burayı yeğleyeceklerdi. Punta Arenas'ın başka kolaylıkları bir yana, söz konusu mallarda taşıma ve gümrük harcamalarından ve aynı zamanda bin beş yüz millik bir geçişten de tasarruf edilmiş oluyordu.

Görüldüğü gibi, kolonide yaşayanlar için güzel bir gelecek güvenceye alınmıştır. Fakat anlattığımız dönemde de, İngiliz ve Şili şirketlerinin kurduğu acenteler ve Macellanya'ya komşu Falkland Adaları'yla düzenli ilişkiler sayesinde kasaba gelişip zenginleşmeye başlamıştır bile... Mahkûmların gayet iyi koşullarda çalıştırıldığı bir açık cezaevi de vardır ve devlet bundan oldukça iyi gelir sağlamaktadır.

Bilindiği gibi, Şili ve Arjantin hükümetleri çoktan beri, iki devlet arasında bölünmemiş olarak duran Patagonya ve Macellanya toprakları üzerinde hak iddia ediyorlardı. Durum bir türlü normalleştirilememişti ve bitmez tükenmez çekişmelere, tartışmalara konu oluyordu. Bu yüzden, Ateş Toprakları ile çevresindeki çeşitli takımadalar haklı olarak bağımsız sayılabilirlerdi.

Ne var ki, bu durum böyle devam edecek olursa vahim anlaşmazlıklara yol açabilirdi. Yalnız siyasal bakımdan değil, öteki ülkeleri de ilgilendirmesi dolayısıyla ticari bakımdan da, sona ermesi mutlaka gerekliydi. Şunu da ekleyelim ki, Punta Arenas'ın

varlığı Macellanya bölgesinde Şili'ye belli bir üstünlük sağlıyor gibiydi.

İşte bu soruna kesin bir çözüm bulmak üzere, iki cumhuriyet birer komiser seçip bu işle görevlendirmişlerdi. Gecikmemek gerekiyordu; doğal zenginliklerin çekimine kapılan bazı göçmenler bölgeye üşüşmeye başlamışlardı bile... Sonra, yalayıp yutucu İngiltere uzakta değildi. Sahibi olduğu Falklandlar'dan koca pençesini Macellanya'ya dek uzatabilir, kendisini Amerika kıtasından ayıran deniz parçasını bir çırpıda aşabilirdi. İrili ufaklı gemileri şimdiden takımadaların geçitlerinde sık sık boy gösteriyor, limanlar arasında mekik dokuyordu. Öte yandan misyonerleri de Ateş Toprakları halkı Fuegolular üzerindeki etkilerini artırmaktan vazgeçmiyorlardı. Harekete geçme zamanı gelmişti.

Böylece iki komiser, Idiarte'yle Herrera, Şili yöneticileri tarafından emirlerine verilen *Gracias a Dios* gemisine binmişlerdi. Gemi Punta Arenas'tan iki ay önce ayrılmıştı; bu süre içinde, boğazın batı girişinde yer alan Desolacion Adası'ndaki Pilarès Burnu'ndan, Le Maire Boğazı'nın ötesinde yer alan Devletler Adası'ndaki Vancouver Burnu'na, nihayet güneyde, üzerinde iki okyanus arasında Horn Burnu'nun dikildiği son adacığa kadar, bütün bu geniş ada ve adacıklar topluluğu büyük bir özen ve ciddiyetle gezilip incelenmişti. Avizo bu yöredeki bütün koyları ve geçitleri çok iyi bilen bir subayın kumandasındaydı. Komiserler önce, iki

devleti ayıracak uzlaşımlı sınırı belirlemek için, Patagonya ve Ateş Toprakları'nı ziyaret ettiler. Sonra Clarence, Desolacion, Dawson gibi öteki büyük adalara; ardından Stewart, Londonderry, Navarin, Hoste, Gordon, Wollaston gibi orta boy adalara; en sonra da Gilbert, Hermitte, Grévy, Freycinet, Déceit ve Horn gibi küçük adalara gittiler; tabii Yeni Ada'yı da unutmadan... Fakat Yeni Ada'ya çıktıkları sırada Kaw-djer, Karroly ve oğlu sıradan turnelerini yapıyorlardı; ne Bay Herrera ne de Bay Idiarte adanın esrarengiz sakiniyle tanışmak fırsatını bulabildiler.

Uzun sözün kısası, avizo Punta Arenas'a döndüğünde, komiserler ne Patagonya'da ne de Macellanya'da sınır çizimi konusunda anlaşmış değillerdi. Kabaca, haklarına kıskançlıkla bağlı ve birbirlerine karşı da patlamaya hazır olan iki cumhuriyetin fikir ve duygularını pek iyi temsil ediyorlardı. Sefer boyunca aralarında birçok sert tartışma ve sonradan pişman olunacak üzücü sahne yaşanmış, birkaç kez kavgayı önlemek için kumandanın yetkesini kullanması gerekmişti. Ama şimdi karaya çıkınca, bu iş iki ülkenin iki ödün vermez temsilcisi arasında bir düelloyla bitmez miydi acaba?...

O zaman, Şili ile Arjantin'in, her biri kendi komiserinin yanında yer alarak, Macellanya sorunu üzerinde birbirlerine savaş ilan ettiklerine; Santiago ile Buenos Aires'in basit bir sınır düzenlemesi konusunda savaş tanrısını arabuluculuğa çağır-

dıklarına... ve kim bilir? belki Avrupa ile Amerika'nın da bu kavgaya karıştıklarına... tanık olmaz mıydık?...

Neyse ki Punta Arenas valisi Bay Aguire gayet akıllı, adalet ve hakkaniyete bağlı, olay ve durumları mantık ve soğukkanlılıkla değerlendirebilen bir adamdı. Tartışma konusu olan toprakları çok iyi tanıyordu ve iki komiserin dışında Arjantin ve Şili'nin başkanlarını da durumdan haberdar etmişti.

Bay Idiarte ile Bay Herrera'nın görevlerinden birbirlerine karşı ne derece düşmanca duygularla döndüklerini öğrenince, bir kavgayı önlemek istediğinden, gelişlerinin hemen ertesi günü onları konutundaki makamına davet etti.

Komiserler de bu daveti kabul ettiler.

İki adamın karşı karşıya geldiklerinde gösterdikleri tutum ve davranışları, birbirlerine fırlattıkları öfke dolu bakışları, bütün hallerinden adeta fışkıran delice birbirini yok etme arzusunu ve gerginliği sonuna dek götürmekteki kararlılıklarını görünce, vali ağırbaşlılığını korumakta bayağı güçlük çekti. Unutmayalım ki bunlar İspanyol kökenli insanlardı ve belki de damarlarında Don Diègue'le Don Gomès'in* kanı dolaşıyordu...

– Baylar, dedi önce vali Aguire, Şili ve Arjantin hükümetlerinden bu sınır belirleme işini mümkün olduğu kadar çabuk bitirme emrini almış bulunu-

* Ünlü Fransız trajedi yazarı P.Corneille'in Le Cid adlı piyesinden iki gurur anıtı kahraman. (ç.n.)

yorum. Lütfen bana görevinize ilişkin elde ettiğiniz sonuçları açıklayın. Bu görevi ciddiyetle ve sorumluluk duygusu içinde yaptığınızı biliyorum; hiç kuşkum yok ki bir anlaşmaya var...

– Bay Herrera'yla anlaşmaya filan varılamaz! diye atıldı Idiarte, sert ve soğuk bir sesle.

– Ben de, diye ekledi Herrera, Bay Idiarte'yle her türlü ilişkiyi kesiyorum!

– Sözümü bitirmeme izin verir misiniz? diye devam etti vali, sakin ve barıştırıcı bir sesle. Sonuç vermeyeceği belli olan tartışmaları burada tekrarlamanın ne yararı var? Ulusal çıkarlar çerçevesinde ele alınması gereken konuları kişisel sorunlara dönüştürmemek gerek. Bay Herrera'nın Bay Idiarte'ye öldüresiye kızmış olması ya da Bay Idiarte'nin Bay Herrera'ya onulmaz bir kin beslemesi son derece üzüntü verici bir durumdur, ama ne yazık ki Şili ile Arjantin hükümeti arasında askıda duran sorunun çözümünü hızlandırmaktan çok geciktirecek niteliktedir.

İki komiser hiçbir şey söylemediler; Bay Aguire sözüne şöyle devam etti:

– Demek ki baylar, bir an için kendinizi bir yana bırakıp soğukkanlılıkla tartışarak kanılarınızın hangi delillere dayandığını ortaya koymanız gerekiyor. Bana kalırsa tartışılacak iki konumuz var: birincisi Patagonya, ikincisi de Macellanya...

– Patagonya mı? diye haykırdı Idiarte, fakat Şili'nin çıkarlarını temsil eden biri için böyle bir so-

run mevcut olabilir mi, olmalı mı?... Durum gereği kendiliğinden çözülmüş olmuyor mu bu sorun?...

– Gerçekten öyle, diye atıldı rakibinden -hasmından!- geri kalmak istemeyen Herrera. Kendiliğinden çözülüyor, ama Arjantin'in yararına!...

– Baylar... diye araya girmek gereğini duydu tartışmayı yönetme iddiasında olan ve bunda güçlük çeken vali Aguire.

– Nasıl mı? diye sözünü kesti Bay Herrera. Patagonya'nın Arjantin'in doğal uzantısı olduğunu görmek için haritaya göz atmak yeter! Aynı toprak, aynı iklim! Amerika kıtasının sınırlarından başka doğal sınırı yok! Oysa Şili basit bir kıyı şeridinden başka bir şey değil ve Patagonya topraklarından And sıradağları gibi aşılmaz bir setle ayrılıyor! Coğrafi açıdan bu dağları aşmaya hakkı yoktur!...

– Vay vay! diye haykırdı Idiarte. Bakın bayım, bu dile getirdiğiniz iddia hem akıl ve mantığa hem de hukuka aykırıdır; asla savunulamaz! Bunu kabul edebilecek kişi de herhalde Şili yurttaşı olan Punta Arenas valisi olamaz!...

– Benim Şilili olduğumu unutalım baylar, dedi Bay Aguire açık ve net bir tonla. Ben aldığım emir uyarınca iki ülke arasında tarafsız kalmak durumunda ve kararındayım. Arjantin hükümetinin her zaman Patagonya'yı yalnız kendisine ait bir toprak saydığını biliyorum. Fakat dikkatinizi çekerim ki, Punta Arenas kolonisinin Şili'nin mülkiyetinde ol-

ması bu iddiayı hükümsüz bırakabilecek niteliktedir. Bu nedenle, burada iki ülkenin birbirlerine karşı öne sürebilecekleri eşit ağırlıktaki kanıtların üzerinde durmadan, Patagonya toprakları üzerinde iki tarafa da yasal olarak elde tutacakları haklı payları bırakan bir sınır çizgisi çizmenin uygun olacağı fikrindeyim.

– Patagonya'da hiçbir ödün kabul edilemez! diye kestirip attı Idiarte.

– Evet, hiçbir ödün!... diye ekledi Herrera.

Her ikisi de itiraz kabul etmez bir sertlik ve kesinlikle konuşmuşlardı.

– Ama sorunun da çözülmesi lazım, dedi vali, hem de hiç gecikmeden... Ve baylar, böyle ödün vermemekte ısrar ederseniz, size sorulmadan çözülecektir...

Bu açık beyan karşısında iki komiser sessiz kaldılar. Gerçekten de, işe yarar bir yanıt vermeyi reddettiklerine göre, bunları iki ay boyunca anlaşmazlık konusu yerlerde araştırma görevine göndermenin ne yararı görülmüş oluyordu?...

Vali tekrar sözü aldı:

– Şimdi de, yineliyorum, üzerinde en kısa sürede sonuca ulaşmanın gerektiği konu birincisinden çok ikincisi, yani Macellanya'nın paylaşımı sorunudur. Patagonya toprakları üzerinde öteden beri iki ülkenin de etkisinin bulunduğuna bir diyeceğim yok. Ama Ateş Toprakları'nda ve ona bağlı ada ve takımadalarda yerliler her zaman tam bağımsız ola-

rak yaşayagelmişlerdir ve bu toprakların halen ne Şili'nin ne de Arjantin'in mülkiyetinde olduğu söylenebilir. Kuşkusuz İngiltere de, Falkland Adaları'nı sömürge imparatorluğuna kattığından beri bu bölgeye göz dikmiş durumdadır. Gemileri Macellanya adalarına uğruyor; tüccarları Pêcherailerle ticari ilişkilere girmiştir; misyonerleri inanılmaz bir azim ve kararlılıkla yerli halkı işleyip duruyorlar. Beagle Kanalı'nda olduğu gibi yakında Macellan Boğazı üzerinde de onlara ait ticaret noktaları kurmaya başlayacaklardır. Bu gidişe vakit geçirmeden bir dur denilmezse, iki cumhuriyet bu topraklar üzerindeki haklarını bir an önce belirleyip paylaşamaz ve böyle birbirine rakip kalırlarsa, bu Macellanya'nın, kapanın elinde kalacak bir yer olması demektir; dolayısıyla kapılacaktır da ve hiç kuşkunuz olmasın, eninde sonunda kapan da Birleşik Krallık olacaktır. Büyük Britanya'nın bir ayağını da Güney Amerika'ya atmasını ne pahasına olursa olsun engellemek zorundayız; Antil Adaları'ndaki kolonilerine ve Kuzey Amerika'daki dominyonlarına sahip olması bile bize göre fazladır!

Bu sözler, Amerikalı bakış açısından akıllıca bir us yürütmenin ve ödün kabul etmez Monroe doktrinine bağlılığın ifadesiydi. Ortada bir tehlike vardı ve bu tehlike ancak bir sahiplenmeyle, Patagonya ve Macellanya'nın sınırdaş ülkeler arasında normal yollardan hakça paylaşılmasıyla göğüslenebilirdi. Fakat bu sonucu elde etmek için bir anlaşma-

ya varmak gerekliydi ki, iki komiser bundan çok uzak görünüyorlardı.

– Sayın Vali, dedi o zaman Herrera sıkılı dudaklarının arasından, bu sorunu çözmenin son derece basit bir yolu var; Bay Idiarte'nin asla razı olmadığı gayet doğal, gayet mantıklı bir yol...

– Peki neymiş o yol?... diye sordu Aguire.

– Patagonya'yı Arjantin'e, bütün Macellanya topraklarını da Şili'ye bırakmak.

– Şuna bakın hele! diye haykırdı Idiarte, gözleri alev saçarak. Arjantin'e beş yüz yirmi bin kilometre kare, Şili'ye ise sadece [...] kilometre kare!... Öyle yağma yok!...

– Ama iki bölgenin değerleri aşağı yukarı eşittir!

– Doğrusu, sayın bayım, diye küçümserce konuştu Idiarte, hesabınıza diyecek yok. Size aritmetik dersi veren öğretmen paranızı çalmış!...

– Bana sayı sayınayı öğretmeye kalkışanın alnını karışlarım!... diye köpürdü Herrera. Vali Bay Aguire de:

– Baylar, baylar, sakin olun... diyerek, yumruklaşmalarına az kalmış olan iki komiserin arasına girmek zorunda kaldı.

– Hem sonra, diye öfkeyle devam etti Idiarte, bir durum var ki bu öneriyi kabul edilmez kılıyor!...

– Hayır, durum filan yok!... diye kükredi Herrera.

– Var, var, beyefendi!... dedi Idiarte. O da şu: Patagonya Arjantin'e verilecek olursa, onun uzantısı olan Brunswick Yarımadası da bu ülkeye ait

olacak. Demek ki Şili Punta Arenas'ı elinden kaçıracak! Gelişme ve zenginleşme yolundaki bu koloniyi, şimdiden iki bin nüfus barındıran bu koloniyi, geleceği bu kadar parlak görünen bu koloniyi, her şeyiyle Şilili, sapına kadar Şilili olan bu koloniyi...

– N'aapalım! dedi, ileri sürülen -ve pekâlâ da yerinde sayılabilecek- delili kabul etmekten yana gözükmeyen ve hep taşı gediğine koymak iddiasında olan Herrera. Çok istiyorsanız yarımadanız sizde kalabilir... Gerekirse kıstağını keserek onu ada haline de getirebiliriz...

– Baylar, baylar, dedi vali, lütfen her şeyi doğanın yarattığı halde ve kıstakları da yerli yerinde bırakalım! Süveyş ve Panama'da böyle işlere kalkışmış olmak yeterli olsun!... Zaten bana göre de Bay Herrera'nın önerisi kabul edilemez, Brunswick Yarımadası Şili'ye bırakılsa bile... Haklı ve mantıklı olan, Şili'nin de Arjantin'in de hem Patagonya hem de Macellanya topraklarında herkesin çıkarları korunacak şekilde eşit paylara sahip olmalarıdır.

Valinin ağzından bilgelik konuşuyordu, buna hiç kuşku yoktu. Başka her türlü çözüm sağlıksız ve ilerde vahim anlaşmazlıklara gebe olacaktı. Dolayısıyla tüm çabalar bu sonucu almaya yönelik olmalıydı.

Bay Aguire iki uzlaşmaz komiseri uzlaştırmaya çalıştı, ama çabası boşa gitti. Hiçbiri iddialarından en küçük ödünü bile vermeye yanaşmadı. Görüşme sona erdiğinde birbirlerine karşı daha da bilenmiş

görünüyorlardı; aralarında ciddi bir kavganın patlak vermesi beklenebilirdi.

Kesin olan şuydu ki, bir yandan Patagonya öbür yandan Macellanya'nın oluşturduğu bağımsız topraklar üzerinde iki devletin ileri sürdüğü iddialar bir gerçek olduğuna göre, bu iddiaların sorunun çözümünde eşit ölçüde göz önüne alınmaları, teraziyi dengede tutmaları gerekecekti. Belirtmeye gerek yok, Téhuelhetlerle Pêcherailerin de görüşlerini almak, Şilili mi yoksa Arjantinli mi olmak istediklerini sormak söz konusu değildi; bu konuda referandum filan yapılmayacaktı. Sorun iki cumhuriyet arasında çözülecekti. Birisi, sol kıyısı şimdiden Arjantin'e ait olan Rio Negro'nun beri yakasına geçecek miydi?... Öbürü, batı yamaçları şimdiden Şili'ye ait olan And Dağları'nı aşacak mıydı?... Sınırlar hangi çizgiyi izleyecekti?...

İlerde sınır statüsü kazanacak olan bu çizgiyi belirlemek konusunda ne Bay Herrera'ya ne de Bay Idiarte'ye bel bağlanabilirdi. Bunların kendi hükümetlerine göndereceksleri bilgiler, yetkililerin durumu bilerek karar vermelerini sağlayamayacaktı. Fakat hükümetler gereken doğru bilgileri daha güvenilir, özellikle daha az bulanık kaynaklardan sağlamanın bir yolunu bulacaklardı elbette...

Bay Aguire'ye gelince, Yacana olsun olmasın bütün Fuegolular üzerindeki etkisi gittikçe artan şu Kaw-djer denilen adamın neyin nesi olduğuna dair bir ipucu bile elde edemedi. Komiserler ona ne

Ateş Toprakları'nda ne de Macellanya adalar grubunun öteki adalarında rastlayabilmişlerdi. Ama bu kişinin yaşadığı Yeni Ada paylaşımda Şili'ye düşecek olursa, vali o konuda gerekli bilgilere ulaşmaya kararlıydı; bu esrarengiz "velinimet"in durumunu ve kimliğini saptamak üzere bir soruşturma açtıracaktı.

Uzun sözün kısası, Bay Aguire'nin ayrı ayrı sorguya çektiği komiserlerle yaptığı görüşmelerden de ortak anlaşmayı kolaylaştırabilecek hiçbir şey çıkmadı. Bu durumda, bir uluslararası antlaşma için, her iki ülke parlamentolarının da üzerinde görüş bildirebilecekleri ciddi temeller nasıl atılabilirdi? Sonuçta, Bay Herrera ile Bay Idiarte'nin ilişkileri gittikçe daha da kötüleşti. Vali ne kadar aralarını bulmaya çalıştıysa da olmadı, silahla karşı karşıya gelmelerini önleyemedi. Düelloda Bay Idiarte sağ böğründen, Bay Herrera da sol omzundan birer kurşun yediler. Bu kurşunları çıkarmak, iki amansız düşmanın arasında bir barışma sağlamaktan çok daha kolay oldu.

Sözü toparlayacak olursak, bu düelloyla, soruna çare bulma yönünde bir arpa boyu bile yol alınmış olmadı; çözüm kararı Santiago'da ve Buenos Aires'te verilecekti. Zaten artık yumurta kapıya da gelmişti. Birleşik Krallık kaygı verici birtakım girişimlere başlamıştı bile. Büyük Britanya bandırası her zamankinden daha açık bir kasıt gösterisiyle Macellanya'nın koy ve kanallarında dolaşıyordu.

Korkutucu olan, günün birinde bir yere dikiliverme-siydi. O zaman artık sökebilirsen sök!... Herkes bilir ki, bir kez dikilen İngiliz bayrağı kadar sökülmesi zor olan başka bir şey yoktur!...

Nihayet 17 Ocak 1881'de antlaşma Buenos Aires'te, görevli komiserler -ki tabii bunların arasında ne Bay Herrera ne de Bay Idiarte vardı- tarafından imzalandı ve bu iş de böylece bitmiş oldu.

O zamana kadar Patagonya toprakları üzerinde Şili ile Arjantin arasında bir tür resmi olmayan sınır çizgisi bulunduğunu bilmek de yararlı olur. Bu çizgi And Dağları'nın Atlas Okyanusu'na ve Büyük Okyanus'a bakan yamaçları arasındaki doruk zincirini izliyor ve elli ikinci enlem dairesi hizasında sona eriyordu.

Söz konusu antlaşmayla iki hükümet tarafından kesin olarak kabul edilen sınırlar şöyleydi:

Elli ikinci enlemde, bu paralel dairesi boyunca doğuya doğru düz bir çizgi çekilerek yetmişinci meridyenle (Paris meridyenine göre 72° 20' 21" batıda) kesişinceye kadar uzatılacak; bu noktadan başlayıp Macellan Boğazı boyunca Patagonya tepelerinin doruk çizgisini izleyen bir doğal sınır Vierges Burnu'ndaki Dungeness çıkıntısında son bulacaktı.

Patagonya işte böyle bölünmüştü; Macellanya da aynı biçimde paylaşıldı.

Ateş Toprakları'nda sınır Espiritu-Santo Burnu hizasından başlıyor, altmış sekizinci meridyen (Pa-

ris'e göre 70° 34' 21" batıda) boyunca Beagle Kanalı'na kadar iniyordu.

Bu sınır belirlendikten sonra, batısında kalan bütün topraklar Şili'ye, doğusundakiler de Arjantin'e ait olacaktı.

Beagle Kanalı'nın güneyinde yer alan ve son adacığının üzerinde Horn Burnu bulunan takımadalara gelince, Ateş Toprakları'nın Arjantin egemenliğinde kalan ucundan Le Maire Boğazı'yla ayrılan Devletler Adası dışında, tümü Şili'nin olacaktı.

Macellan Boğazı konusunda ise hiçbir tartışma olmadı. Mutlak olarak tarafsız ve iki dünyanın gemilerine açık kalacaktı.

Yetkililerce kabul edilip her iki parlamento tarafından onaylanan ve her iki Amerika cumhuriyetinin başkanlarınca imzalanıp yürürlüğe giren antlaşma işte böyleydi.

Fakat bu antlaşma iki ülke arasındaki gerginliğe son veriyor ve her ikisinin haklarını belirliyorduysa da, bununla hem Patagonya hem de Macellanya bağımsızlıklarını yitiriyorlardı. Artık Şili toprağı olan ve bu yüzden üzerinde özgür bir toprağa basamayacağı o küçük Yeni Ada'da ne olacaktı Kawdjer'in yazgısı?...

VII. Bölüm

Horn Burnu

Yeni Ada'dakilerin yeni antlaşmadan ancak 29 Ocak'ta haberleri oldu.

On beş gün önce, Punta Arenas'a gitmekte olan bir Rus gemisi Beagle Kanalı'nın girişine gelerek kılavuz kaptan istemişti. Şili kolonisine bu yoldan gitmek istediğine göre, demek ki Macellan Boğazı'nın girişinde, Vierges Burnu'yla Espiritu-Santo Burnu arasında, çok şiddetli ters rüzgârlarla karşılaşmıştı. Akıntıyla geri sürülerek Le Maire Boğazı'na kadar inmiş ve orada Ateş Toprakları'nın korunağına sığınmıştı. Karroly gemiye Yeni Ada hizasına geldiği zaman binmiş, sonra, olaysız

bir yolculuğun sonunda geri döndüğünde, iki devlet arasında kabul edilen paylaşımda Beagle Kanalı'nın güneyindeki tüm adaların Şili devletine bırakıldığına dair haberi getirmişti.

Karroly'den bu beklenmedik haberi alınca Kaw-djer bir kızgınlık ifadesi göstermekten kendini alamadı; gözleri birden kinle doldu ve ürkünç bir tehdit jestiyle, elini kuzeye doğru uzattı. Ağzından tek söz çıkmadı; fakat içinde kaynaşan duygulara hâkim olamayarak, rasgele birkaç adım yürüdü. Sanki zemin ayaklarının altından kayıyor, artık ona yeterince sağlam bir dayanak sunmuyordu.

Karroly'yle oğlu karışmayı denemediler bile...

Nihayet Kaw-djer yavaş yavaş kendini toparladı. Bir an için kasılıp buruşan yüzü, alışılmış durgunluk ve soğukluğuna yeniden kavuştu. Karroly'nin yanına gidip kollarını göğsünde kavuşturarak, sert bir sesle onu sorguya çekti:

– Bu haber kesin mi?...

– Kesin, dedi yerli. Punta Arenas'ta, yeni gelen bir balina gemisinden öğrendim... Boğaz girişinde Ateş Toprakları'na iki bayrak dikilmiş: biri Şili bayrağı, Orange Burnu'na, öteki Arjantin bayrağı, Espiritu-Santo Burnu'na...

– Peki, Beagle Kanalı'nın güneyindeki adaların hepsi Şili'ye mi kalıyor?

– Hepsi...

– Yeni Ada da mı?...

– O da!

– Bir gün olacaktı nasıl olsa!... diye mırıldandı Kaw-djer, şiddetli heyecandan tamamen değişmiş bir sesle.

Sonra eve gidip odasına kapandı.

Burada ve her zamankinden daha kaçınılmaz olarak, şu soru akla geliyor: Kimdi bu adam?... Hangi milletten sayıyordu kendini?... Ne gibi sebepler -herhalde çok önemli olmalılar- şu ya da bu kıtayı bırakıp hayatını Macellanya denen bu yerlerin ıssızlığına gömmeye itmişti onu?... Neden onun için insanlık şu birkaç Fuegolu kabilesinden, bütün zekâsını ve bütün bağlılığını hizmetlerine verdiği şu sefil ve zavallı Pêcherailerden ibaret kalıyordu?...

Ve şimdi Macellanya, bağımsızlığından yoksun kalarak Şili Cumhuriyeti'nin ayrılmaz parçası olunca, alt tarafı coğrafi bir olay olan bu durum neden Kaw-djer'i bu kadar derinden etkilemiş, dertlendirmişti?... Neden şu Yeni Ada toprağı şimdi tabanlarını yakar olmuştu?...

"Bir gün nasıl olsa olacaktı!" Ağzından çıkan son söz buydu.

Kesin sayılabilecek nokta şuydu ki, 17 Ocak 1881 antlaşması sayesinde, Kaw-djer'in durumunda -belki de çok vahim- bir değişiklik olacaktı; Karroly'nin getirdiği haber karşısında gösterdiği tutum ve davranış bunu yeterince anlatıyordu. Bazı haklı korkuların etkisi altında Yeni Ada'yı, hatta artık kendisine yeterli güvenliği sağlamayan bütün

bu Macellanya bölgesini terk etmeyecek miydi acaba?... Ya da, hayatını, kimseye açıklamak zorunda kalmadan bitirmeyi umduğu bu adayı terk etmeyecek olursa, gizlediği kimliği ortaya çıkmayacak mıydı?...

İşte, Yeni Ada'nın konuğu hakkında öğrenilmesi geleceğe kalan bütün hususlar... Bu durum, artık sadece adeta insanlığın dışında yaşamak isteyen ve yaşanabilir toprakların son sınırlarında kendine sığınak arayan bir adamın yaşam biçiminin uyandırdığı merakı ancak yarı yarıya tatmin edebilir. Adı, kimliği, kökeni konularında hiçbir şey bilmemeye razı olmak gerekiyor, çünkü ilerde meydana çıkacak olan koşulların da onu, bize bunları açıklamaya zorlayabilmesi olası değildir. Fakat belli başlı düşünceleri, fikirleri konusunda, hayatını örten peçenin bir köşesi az çok kaldırılabilmiştir.

Kaw-djer, fikir ve öğretilerini en aşırı sonuçlarına dek savunmaktan çekinmeyen uzlaşmaz anarşistlerin oluşturduğu sosyal kategoriye mensuptu. Doğa bilimlerinde olduğu kadar siyasal bilimlerde de derinleşmiş, yıkıcı kuramlarını hayata geçirmeye kararlı, hiçbir şeyden yılmayan bir cesaret ve eylem adamı olarak, sosyalizmin dipsiz uçurumuna kendini atan ilk bilim adamı sayılmazdı; zira yüreklere korku salan bu reformculardan bazılarının adları hâlâ tüm belleklerdedir.

Sosyalizm doğru olarak şöyle tanımlanmıştır: "Toplumun halen yürürlükteki durumunu değişti-

rerek, şiddet kullanmayı da dışlamayan veya özür konusu yapmayan yeni bir plana göre tabandan tepeye yeniden biçimlendirmek iddiasındaki adamların öğretisi."

Kaw-djer'in de önünde gördüğü, fikirlerinin üstün gelmesini sağlamak için servetini harcamak, hatta canını feda etmek pahasına bile olsa, *per fas et nefas*[*] erişmek istediği amaç buydu.

Yaşadıkları çağın tarihinde silinmez bir iz bırakmış sosyalistlerin kuramları herkesçe bilinir.

Saint-Simon, doğuştan gelen ayrıcalıkların ve mirasın kaldırılmasını, her bireyin yeteneklerine göre ve çalışması ölçüsünde emeğinin karşılığını almasını istiyordu.

Fourier, eserlerinde tüm bireysel yetenek ve becerilerin toplumun iyiliği hedefine yönelik olarak kullanılmasını öngören bir sistemin havariliğini yapıyordu.

Proudhon ise, ünlü "Mülkiyet hırsızlıktır!" deyişiyle, mülkiyet hakkını cüretle yadsıyor, karşılıklılık temeline dayalı ve her bireyin, katıksız bir bireycilik ilkesini benimseyerek, sadece kendi çıkarını gözeteceği bir toplumsal düzen tasarlıyordu.

Günümüze daha yakın başka ideologlar da bu kolektivizm fikirlerini yeniden ele alarak üretim araçlarının sosyalizasyonu, sermayenin yok edilmesi, rekabetin kaldırılması, bireysel mülkiyetin

[*] Latince: "haklıyla ve haksızla", yani her türlü yolla, ne gerekiyorsa yapılarak... (ç.n.)

yerine toplumsal mülkiyetin konması gibi temellere dayandırmaktan başka bir şey yapmadılar. Bunların hiçbiri hayatın zorunsuz, belirlenemez ve denetlenemez koşullarını hesaba katmaktan yana değil; öğretileri, anında ve zorla uygulama istiyor. Mülklere, servetlere kütle halinde el konmasını savunuyor, evrensel komünizmi dayatıyorlar. Lassalle'lerin ve Karl Marx'ların, sadece Almanlar değil birçok ülke vatandaşı tarafından sallanan bayrakları bunun simgesi. Kütle halinde el koymalar isteyen anarşist komünizmin başı Guesde'ninki de öyle... Ve bu tehlikeli düş kurucular bu bayrağı, kafaları iyice karışmış halk kitlelerinin önünde açıyorlar, her şeyi özetleyen şu formül adına: kapitalist burjuvazinin varlığına el koymak...

Haksız yere hırsızlık adını verdikleri şeyin doğru olarak tutumluluk, tasarruf, biriktirme adını hak ettiğini ve bunun da her türlü toplumun temeli olduğunu bilmemezlikten gelebilirler mi acaba?...

Bu ütopyacılardan bazılarının, amaçlarını siyasal tabana oturtmaya çalışmayanların, önceleri ya da şimdi iyi niyetli olduklarını kabul etmek yanlış olmaz. Bunlar fikirlerini kalemle ya da sözle yaymışlardır; kitabı atıp bombaya sarılmamışlar, eylemlerle propaganda yolunu savunmamışlardır; uygulamada değil, sadece kuramda anarşist olmuşlardır.

Kaw-djer'i de işte bunların arasında saymak gerekir. O, on dokuzuncu yüzyıl sonlarına damgasını vuran anarşist şiddet olaylarına hiçbir zaman ka-

rışmamıştır. Ama yine de yabanıl, gem almaz, uzlaşmaz, hiçbir otoriteye katlanmaz, baş eğmek elinden gelmez, kısaca, kimileri kusurlu olsa da birlikte yaşayacak insanlar için gerekli olan yasalara uyamayacak yaradılışta bir adamdı.

Anarşistlerin asla kabul etmek istemedikleri de işte bu gerekliliktir, çünkü her türlü yasanın ortadan kaldırılmasına çalışıyor, mutlak bireycilik kuramlarını savunuyor, insanlar arasındaki toplumsal bağların koparılması için savaşıyorlar.

İşte böyle şeylerdi, nereden geldiği bilinmeyen, bu uzak diyarlara gönüllü sürgün olmuş, derin bir insanseverlik ihtiyacı içinde hayatını bu yerlilere adamış ve onlar tarafından da "velinimet" adıyla selamlanıp onurlandırılan bu adamın fikir ve öğretileri... Onu anlamak için bir Lassalle'le tümleşik bir Saint Vincent de Paul* düşünülsün, zira Kawdjer yolunu şaşırıp en ileri kolektivizm sistemlerinin içine düşmüş bir iyilik insanıydı; kendilerine, sosyal durumun iyileştirilmesi için bütün yollar geçerliymiş gibi görünen sıra dışı kişilerdendi.

Ve her türlü insan yetkesini reddettiği gibi Tanrı yetkesini de reddediyordu; anarşist olduğuna göre Tanrıtanımaz olacaktı elbette, mantıklı olanı da buydu zaten. Sırtını nasıl göğü ve yeri bir arada

* Ferdinand Lassalle (1825-1864): Alman sosyalist siyaset adamı. Saint Vincent de Paul (1581-1660): Fransız din adamı. Yoksullar, hastalar, öksüzler, mahpuslar, kürek mahkûmları gibi toplumun en çaresiz üyelerine yardım için çalışmış, bu amaçla birçok dernek, kurum, hatta tarikat kurmuş ve Kilise tarafından aziz ilan edilmiştir. (ç n.)

kucaklıyormuş gibi göründüğü Ateş Toprakları yalıyarının üzerinden fırlattığı deyişe dayadığını daha önce görmüştük:

"Ne Tanrı, ne de efendi!..."

Gevşediği asla görülmemiş böyle bir inanmışlık karşısında, bir gün gelip de bu adamın ruhunda bir dönüş olmasını; toplum düzeninin gerekleriyle mutlak çelişki halindeki bu tür fikirlerin yanlışlığını ve aynı zamanda tehlikelerini kavramasını; toplumun ancak toplumsal eşitsizlikler üzerine kurulabileceğini; bunun, insanların kaçınamayacağı bir doğa yasası olduğunu kabul etmesini; ve nihayet, mutlak eşitlik ve adaletin bu dünyada mevcut olmasa da hiç değilse ötekinde mevcut olduğunu anlamasını ummaya ve beklemeye yer olabilir mi?

Belki yurdundan ayrılmaya karar verdiği sıralarda -hatta kararında etkili olan nedenlerden biri belki de budur- sosyalist partinin çözülmeye doğru gidişine ve düşman kardeşler arasında şiddet olaylarının yaşanmaya başlamasına derin bir düş kırıklığı ve moral çöküntü içinde tanık olmuştur... Belki tüm hayatının içinde yoğunlaştığı fikirlerin üstün gelmesinin olanaksız olduğunu görmüştür... Belki bir adım bile gerilemeden hep üstüne üstüne yürüdüğü hedefe ulaşmaktan umudunu kesmiştir...

Ve o zaman, kendi soyundan yaratıklarla temastan tiksinerek, onlara karşı dehşetli bir iğrenme duyarak; Fransa, Almanya, İngiltere veya Birleşik Devletler'den kovulduğundan değil de onların söz-

de uygarlıklarından iğrendiğinden; ne türden olursa olsun üstündeki yetke yükünü bir an önce atmak isteyerek, bir kişinin hâlâ tam bağımsızlık içinde yaşayabileceği bir dünya köşesi aramıştır... Bu köşeyi, yaşanan dünyanın sınırlarında, hiçbir devlete ait olmayan bu takımadaların ortasında bulduğunu sandı. Ne Avrupa'da, ne Asya'da, hatta belki ne Afrika'da, ne de Okyanusya alanında rastlayamayacağı şeyi, Macellanya denilen bu bölge, birbirlerinden kopuk ve dağınık kabileleriyle, Güney Amerika'nın ucunda ona sunabilecekti.

O zaman, sahip olduğu her şeyi -mütevazı bir servet- paraya çevirdi, son yaşadığı yer olan İrlanda'dan gizlice ayrıldı, Falklandlar'a giden bir gemiye adını gizleyerek bindi, Macellanya adalarından birine çıkmak için fırsat kolladı, Ateş Toprakları'nın güney kıyısına ayak bastı, Yacana yerlilerinin arasında bildiğimiz hayatı sürdü; obadan obaya gezmesini gerektiren göçebe bir hayattı bu; kara ve su avcılığıyla geçiniyor, özellikle de yorulmak bilmeyen insanseverliğiyle bu zavallı yerlilere iyilik saçıyordu.

Kaw-djer'in altı yıldan beri kaptan Karroly ve oğlu Halg'le birlikte yaşamakta olduğu Yeni Ada'ya hangi koşullar nedeniyle yerleştiğini de biliyoruz. Bütün dileği ve aynı zamanda beklentisi, bu yalnız ve sakin sığınakta hiçbir şeyin gelip kendisini rahatsız etmemesiydi; eşiğine şöyle yazabilirdi buranın:

*Sollicitæ jucunda oblivia vitæ.**

Ama şimdi, Şili'yle Arjantin arasında şu 1881 antlaşması imzalanmıştı! Patagonya ile Macellanya'nın paylaşılması, bu bölgelerin o zamana dek sahip oldukları bağımsızlığı ortadan kaldırıyordu! Antlaşmaya göre Macellanya topraklarının Beagle Kanalı'nın güneyinde kalan bölümü bütünüyle Şili egemenliğine girmiş oluyordu! Bu takımadaların hiçbir parçası artık Punta Arenas'taki valinin yetkesi dışında kalamayacaktı, Kaw-djer'in sığındığı Yeni Ada bile!

Odasına çekilerek küçük masasının başına oturup başını ellerinin arasına almış olan Kaw-djer, yediği darbenin etkisini henüz üzerinden atamamıştı; gürbüzlüğünün doruğundaki bir ağaca yıldırımın düşüp onu köklerine kadar sarsması gibi bir şeydi bu...

Nihayet kalktı, pencereye doğru birkaç adım attı, pencereyi açtı, kayalık tepenin dibinde Karroly ile oğlunun kımıldamadan durduklarını gördü. Belki çağırır diye hemen ona doğru döndüler, ama onlara seslenmedi.

Hayır, düşünceleri onu geleceğe doğru sürüklüyordu, artık hiçbir güvenlik sunamayan bir geleceğe doğru... Devlet memurları bu adaya da geleceklerdi mutlaka, zira onun burada yaşadığını biliyorlardı. Birkaç kez bu yabancının Macellanya'daki varlığıyla, takımadalardaki durumuyla, yerlilerle

* Latince: Kaygılı [dertli] bir hayatın hoş [zevkli] unutuşları.

arasındaki ilişkilerle ve üzerlerindeki etkisiyle yakından ilgilenilmişti, bunu biliyordu. Şili hükümeti onu sorguya çekmek, kim olduğunu öğrenmek isteyecek, hayatını kurcalayacak, her şeyden çok önem verdiği tanınmazlığını kırmaya zorlayacaktı...

Birkaç gün geçti. Kaw-djer paylaşım antlaşmasının getireceği değişikliklerden bir daha söz etmemişti, ama her zamankinden çok sıkıntılı ve kaygılıydı. Neler düşünüyordu acaba?... Yeni Ada'yı terk etmek, sadık yerli dostundan ve o kadar çok sevdiği çocuktan ayrılmak mı geçiyordu aklından?... Peki, nereye gidecekti o zaman?... Yaşayabilmesi için olmazsa olmaz görünen bu bağımsızlığı dünyanın başka hangi köşesinde bulabilecekti?... Macellanya'nın en son kayalarına, hatta Horn Burnu'na sığınsa bile Şili egemenliğinden kurtulabilir miydi? Yoksa daha ötelere, uzaklara, ıssız Antarktika topraklarına kadar gitmesi mi gerekiyordu?...

O sırada şubat ayının başlarıydı. Güzel mevsim, Kaw-djer'in Fuegolu obalarını ziyaretle geçirdiği mevsim, iki ay daha sürecek, sonra kış Beagle Kanalı'nı ve takımadaların geçit ve koylarını geçilemez hale getirecekti.

Fakat Kaw-djer şalopaya binmeye hazırlanır gibi görünmüyordu; *Wel-Kiej,* yelkenleri inik, küçük koyda yatıyordu. Ada açıklarında da hiçbir gemi görünmedi ve Karroly'ye hiç iş düşmedi. Zaten bir kılavuzluk işi çıksaydı, yerli adadan oldukça endişeli ayrılacaktı, zira Kaw-djer'in ruhunda neler olup bit-

tiğini, vicdanında hangi çekişmenin yaşandığını hissediyordu. Onu böyle çökmüş bir moralle tek başına bırakıp gitmeye gönlü razı olamazdı. Dönüşünde onu adada bulamamaktan korkuyordu Karroly...

Nihayet, 7 Şubat günü öğleden sonra Kaw-djer kayalık tepenin üzerine çıkıp bakışlarıyla batı yönünü taradı. Kımıldamadan duruyor, sanki bir Şili gemisinin, örneğin Punta Arenas'ta üslenmiş olan avizonun, kanal boyunca Yeni Ada'ya doğru gelip gelmediğini görmeye çalışıyordu. Korkusunu destekleyecek hiçbir şey görmedi, ama yine de kumsala indiğinde Karroly'ye şöyle dedi:

– Şalopayı yarın günün ilk saatinde yola çıkmak için hazırlayacaksın!

– Birkaç günlük bir yolculuk mu?... diye sordu yerli.

– Evet!...

Karroly oğlunu çağırdı ve hemen işe girişti. *Wel-Kiej*'i hazırlamak, yelken ve halatları tekneye taşımak, bir hafta süreceğini tahmin ettiği bir yolculuk için gerekli araç gereç ve erzakı yüklemek için sadece o günün yarısı vardı önünde... Yoksa Kaw-djer kötü mevsim bastırmadan Fuegolu kabilelerinin arasına dönmek niyetinde miydi?... Artık Arjantin toprağı olan Ateş Toprakları'na mı ayak basacaktı?... Bir daha görüşmemek üzere elveda demeden önce, Pêcherai dostlarını son bir kez görmek mi istiyordu?... Karroly bu konuda hiçbir soru sormadı. Sadece:

– Halg de bizimle gelsin mi? diye sormakla yetindi.

– Evet.

– Ya köpek?

– Zol da...

Kaw-djer'in yanıtı bu kadarla kaldı.

Akşama doğru hazırlıklar bitmişti. Her zaman olduğu gibi, avcılık ve balıkçılık alet edevatıyla birlikte bir miktar erzak da tekneye yüklenmşti.

Ertesi gün daha tan atarken *Wel-Kiej* demir aldı. Rüzgâr doğudan, oldukça kuvvetli esiyor, oldukça iri dalgalar kayalık tepenin dibinde kayaları dövüyordu. Kuzeye doğru, açıkta, denizin uzun dalgalar halinde kabarıp alçaldığı görülüyordu.

Kaw-djer'in niyeti Ateş Toprakları'na Le Maire Boğazı tarafından yaklaşmak idiyse, şalopanın bayağı boğuşması gerekecekti, zira güneşin yükselmesiyle birlikte rüzgâr da şiddetleniyordu. Fakat öyle olmadı; şalopa, Yeni Ada'nın son burnunu döner dönmez Kaw-djer'in emri üzerine doğrudan doğruya batı ufkunu kaplayan sabah sisi içinde iki doruğu hayal meyal görünen Navarin Adası'na yöneldi.

*Wel-Kie*j aynı gün, güneşin batışından az önce, Macellanya takımadalarının orta boy üyelerinden biri olan bu adanın güney ucunda, kıyısı çok elverişli küçük bir koya demirledi; burada geceyi sakin ve güvenli geçirmek mümkündü.

Karroly'yle oğlu bir saat içinde oltalarıyla birkaç güzel balık tuttular, kayalardan da bir sürü yumu-

şakça topladılar. Balıkçılıklarına, kumsallarda oynaşan deniz kurdu ve başka ikiyaşayışlılardan birkaçını avlamayı da ekleyebilirlerdi. Ama şalopa Yeni Ada'ya dönmekte geciktiği takdirde bunların postlarını ne yapacaklardı?... Kaw-djer'in niyetini bilmiyorlardı; adam hâlâ düşüncelerine gömülmüş duruyor, ağzından tek sözcük çıkmıyordu; sanki bir sabit fikrin saplantısına kapılmış, kurtulamıyordu. Ön direğin dibinde kımıldamadan duruyor, karaya çıkmaya karar veremiyordu. Kıç güverteye gidip uzanmak bile istemedi, sabaha kadar olduğu yerde öylece kaldı.

Ertesi gün bütünüyle adanın o kesiminde geçti.

Karroly'yle oğlu çeşitli işlerle, bu arada teknenin temizliği ve balık ve midye stokunun yenilenmesiyle uğraşırlarken, Kaw-djer kumsala indi. Fakat niyeti avlanmak değildi, çünkü kıyıda kum gibi av hayvanı kaynadığı halde, Zol'u yanına almadığı gibi tüfeğini de teknede bırakmıştı. Komşu Hoste Adası gibi birkaç kez ziyaret ettiği bu Navarin Adası'nın bazı yerlerini belki de son bir kez tekrar görmek istiyordu herhalde... O dönemde ada ıssızdı, daha doğrusu, yerliler orada sürekli oturmadıklarından, hiçbir oba veya kamp görünmüyordu; deniz kurdu avcılarının da hayli zamandır buralara uğramamış oldukları anlaşılıyordu.

Böylece Kaw-djer günün büyük bir kısmını adayı kaplayan çayırların ıssızlığında ve ormanların sessiz derinliklerinde dolaşarak geçirdi. Doruğu

yeşilliklerin arasından yükselen bir tepeciğe tırmanınca duruyor, gözleri denizin tüm görünen kesimlerini tarıyordu. Oradan güneye doğru başka adaları, güneydoğuda Lennox Adası'yla onu çevreleyen adacıkları ve Hoste Adası'nın kıyısında gayet derin bir gedik açan o geniş Nassau Körfezi'ni görüyordu. Belki de içinden, daha ötelerde geçitlerin genişlediğini, takımadanın gittikçe daha çok ufalandığını, denizin artık sadece resifleri dövdüğünü ve kendisi gibi kaçak ve gezgin biri için Horn Burnu'nun ötesinde basılacak toprak bulunmadığını geçiriyordu.

Akşam olunca tekneye dönen Kaw-djer yemeğe katıldı. Hâlâ düşünceli ve dalgındı; kendisine o kadar bağlı olan ve o kadar sevdiği yerli ile oğlunun pek seyrek sorularına kısa kısa yanıtlar veriyordu. Ara sıra durup onlara bakıyor, Yeni Ada'yı neden terk ettiğini, Atlas Okyanusu'yla Büyük Okyanus'un sularının karıştığı bu yerlere neden geldiğini açıklayacakmış gibi oluyor, ama susuyordu...

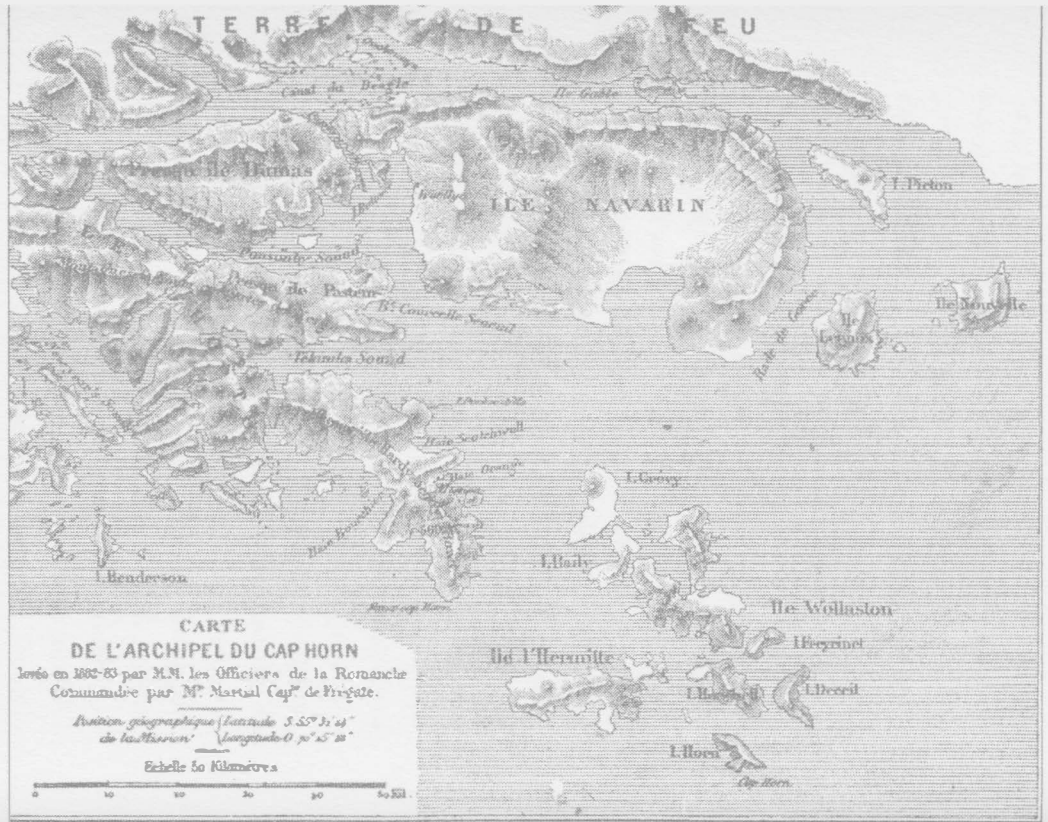
Ertesi gün, hiçbir olayla bölünmeyen rahat bir geceden sonra, şalopa demir aldı ve Nassau Körfezi'ni köşeleme keserek, koyu güneyden sınırlayan Wollaston Adası'na yöneldi. Deniz burada oldukça sertti. Koy batıdan Hoste Adası'nın yüksek yalıyarları ve güneybatıda yükselen Evout adacıklarıyla korunuyorsa da, bu adacıklarla Lennox adacıkları arasında kalan kesimde açık denizden gelen yüksek dalgalar tarafından amansızca dövülmekte-

dir. Bu yüzden, Karroly'yle Halg mizana ile büyük yelkenin başlarında yer alırken, Kaw-djer dümene geçmek zorunda kaldı, zira yelken küçültmeyi gerektiren oldukça kuvvetli bir rüzgâra karşı manevra yapmak durumunda kalınmıştı.

Akşama doğru *Wel-Kiej*, Wollaston Adası'nın Nassau Körfezi'ne doğru fırlattığı kuzey ucun uygun bir yerine demir attı.

Kıyıları çok girintili çıkıntılı, içeride de uzun düzlüklerden oluşan bu adada Hoste ve Navarin adaları'nın gayet belirgin engebeleri görülmez. Alanı da söz konusu adalardan iki üç kez daha küçüktür ve adayı sulayan derecikler yüzeyden sakin sakin akarlar. Buna karşılık, Antarktika türü ağaçlarla çevrili çayırları, bol otlu meraları burayı hayvancılığa çok elverişli hale getirmiştir; hiç kuşkusuz Şili hükümeti de, Büyük Britanya'nın Falklandlar'da yaptığı gibi, tarım işletmeleri kurarak bu kaynağı değerlendirmeyi bilecektir.

Doğu yönünden gelen şiddetli dalgalara karşı sığındığı, burnun öbür tarafındaki korunak sayesinde şalopa pek fazla sallanmadı. Kaw-djer o geceyi, zeminine kuru denizyosunlarının yığılmış olduğu bir kaya kovuğunun dibinde geçirdi. Orada uyuyabildi mi, *Wel-Kiej*'in kıç güvertesi altında bekleseydi elde edeceğinden daha iyisini bulabildi mi?... Olabilir. Her ne hal ise, çok endişeli olan, belki de ölümcül bir sonun yaklaştığını hisseden Karroly bir an bile gözünü kırpmayı düşünmedi. Dalga şa-



CARTE
DE L'ARCHIPEL DU CAP HORN

levée en 1882-83 par M.M. les Officiers de la Romanche
Commandée par M^r Martial Capne de Frégate.

Position géographique de la Mission { latitude S 55° 3′ 15″ / longitude O 70° 25′ 22″

Echelle 50 Kilomètres

0 10 20 30 50 Kil.

Gravé par Erhard.

pırtısının ayak seslerini bastırmasından yararlanarak, birkaç kez karaya çıktı ve Kaw-djer'in hâlâ mağaranın içinde yatıp yatmadığını kontrol etti.

Fakat, sabahın üçüne doğru onu kumsalda gördü. Kaw-djer yerlinin yanına geldi:

– Bırak beni dostum, dedi yumuşak ve hüzünlü bir sesle, beni bırak da git güneş doğuncaya kadar dinlenmene bak!

Karroly tekneye dönmek zorunda kaldı; Kaw-djer ise burna tırmanarak adanın içlerine doğru yöneliyordu. Ama saat on bire doğru sabah yemeği, beşe doğru da akşam yemeği için tekrar ortaya çıktı.

Bu sırada hava bozuyor, rüzgâr kuzeydoğudan kuvvetle esmeye başlıyordu. Ufukta kalın bulutlar birikiyor, fırtına tehlikesi baş gösteriyordu. Şalopa güneye doğru gitmeye devam edeceğinden denizin en az sert olduğu geçitleri seçmek gerekti. Wollaston Adası'ndan ayrılırken buna dikkat edildi. Karroly Wollaston'la Baily Adası arasından batı yolunu tuttu ve Hermitte Adasını Herschell Adası'ndan ayıran boğaza girecek şekilde, adanın batı ucunu döndü.

Bütün bu adalar topluluğu, asıl anlamıyla Horn Burnu takımadalarını oluşturur; Grévy, Baily, Freycinet, Hermitte, Herschell, Déceit adalarıyla Wood, Waterman, Hope, Henderson, Ildefonso, Barnevelt adacıklarının ortasındaki Wollaston Adası bu grubun en önemlisidir; adacıkların -güne-

ye doğru- en uzakta bulunanı da granitten sırtında dev Horn Burnu'nu taşır.

Bu denli parçalı ve engebeli, sanki bir yerden düşüp kırılarak bin parçaya bölünmüş gibi görünen bu yörenin haritası incelenince, Dumont d'Urville'le aynı duyguları paylaşmamak mümkün olabilir mi?

"Bu harika dağ ve tepeleri seyredince, diyor d'Urville, hayal gücü insanı ister istemez, yerkürenin büyük altüst oluş dönemlerinden birine götürüyor; bu sırada etkisini gösteren akıl almaz güçler Amerika'nın bu ucunu parçalamış ve oraya, Ateş Toprakları adı verilen bu takımadanın biçimini vermiş olmalı... Ama bu sonucu elde etmek için doğanın işe koştuğu etmen neydi? Ateş mi, su mu, yoksa sadece kutupların yerlerinden oynaması mı?..."

Bu sorun hâlâ ünlü Fransız denizcinin bıraktığı noktada durmaktadır; ne coğrafyacılar ne de yerbilimciler henüz buna bir yanıt bulabilmiş değiller.

Fakat Kaw-djer şimdi Şili Cumhuriyeti'ne bağlanmış olan takımadanın son adacıklarına doğru inerken bu sorunun çözümünün peşinde koşmuyordu. Hayır! Açıkça görülen şuydu ki o, bu boyun eğdirilmiş yerlerden kaçmak istiyor, artık özgür olmayan bu topraklara daha fazla ayak basmayı reddediyordu. Ama bu toprakların son sınırlarına erişince, Horn Burnu'na varıp da önünde uçsuz bucaksız Okyanus'tan başka bir şey göremez olunca, ne yapacaktı?...

15 Şubat günü öğleden sonra şalopa takımadanın tam bu ucuna gelip demirini bıraktı; ama bunu başarmak için şiddetli bir kasırganın ayağa kaldırdığı denizin ortasında çok büyük tehlikelerle boğuşmak zorunda kalmıştı. Belki yirmi kez alabora olmamak ya da kayalara çarpıp parçalanmamak için Karroly'nin tüm kaptanlık becerisi ve en korunaklı geçitleri seçmesini sağlayan tüm pratik zekâsı gerekmişti. Bu sırada Kaw-djer *Wel-Kiej*'in düştüğü tehlikelerin nerdeyse farkına bile varmıyormuş gibi görünmüştü. Korkunç fırtınanın indirdiği darbelerin ortasında, Horn Burnu önünde iki okyanusun kapışmasından doğan burgaçların içinde tek başına yutulup gitmeyi için için dilemiş bile olabilirdi... Kim bilir?...

Şalopa adanın en güney ucunda, dar bir koycağızın dibine sığınabilmişti. Karroly'yle oğlu çapayı karaya atıp tekneyi sağlamca yerine sabitlediler, molanın kısa olacağını düşündüklerinden yelkenleri serenlerin üzerinde bıraktılar.

Gerçi Kaw-djer karaya çıkınca niyeti hakkında hiçbir şey söylemedi, ardından gelmek isteyen köpeği geri gönderdi ve Karoly'yle Halg'ı kumsalda bırakarak burna doğru yöneldi, ama...

Bu Horn Adası aşağı yukarı bütünüyle, karmakarışık yığılmış dev kaya kütlelerinden ibaret olup, tüm çevresi akıntıların getirdiği kuru ağaç gövde ve dalları ve uzun şerit biçimli deniz yosunlarıyla kaplıdır. Bunların ötesinde, kıyıyı döven dalgaların

yanar döner ışıltısı içinden, yüzlerce resif sivri başlarını çıkarır.

Burun deniz seviyesine ancak altı yüz metre yükseklikten bakan, tepesi yuvarlanmış dev bir kayadır; kuzey yamacından, az eğimli uzun yokuşlarla, üzerine kolayca çıkılabilir; tıpkı uzun zikzaklı yollardan Cebelitarık kayasına çıkıldığı gibi... Ama burası ters bir Cebelitarık'tır, dikey yan yüzü denize dönüktür.

Kaw-djer kumsalda yedi yüz sekiz yüz adım kadar yürüdükten sonra, burnun en yüksek kısmına ulaşacak şekilde, adı geçen yokuşlardan birini tırmanmaya başlamıştı. Bazen yokuş dikleşiyor, tırmanış zorlaşıyor, o zaman kayaların aralarını dolduran bitek toprakta yetişmiş bitki öbeklerine tutunmak zorunda kalıyordu. Ara sıra küçük heyelanlar da oluyor, kopan taşlar sıçraya sıçraya burnun yamacından aşağı yuvarlanıyordu.

Kaw-djer yukarda ne yapacaktı acaba? Güneye doğru ufkun son sınırlarını bakışlarıyla taramak mı istiyordu?... Ama ne görecekti ki orada, on bir dereceden fazla uzağa, güney kutup dairesininin de ötelerine kadar uçsuz bucaksız örtüsünü seren denizden başka?...

Kaw-djer yükseldikçe fırtınanın saldırısına daha çok hedef oluyordu. Su zerrecikleriyle yüklü hava, güçlü bir vantilatörden püskürtülüyormuş gibi, vücudunu sarıyor ve içine işliyordu. Giysisi belinden kuşaklı olmasaydı parça parça uçup gi-

derdi. Ama o hiçbir şeyden yılmıyor, durmadan tırmanıyordu.

Yerliyle oğlu aşağıdan, onun gittikçe küçülen siluetini, rüzgâra karşı nasıl bir savaşım verdiğini görüyorlardı. Yanına gidip ona yardım etmenin, belki de o ana dek hiçbir ayağın basmadığı o tepeye çıkarken ona eşlik etmenin gerekli olup olmadığını soruyorlardı kendi kendilerine... Ama Kaw-djer onlara, kendisini izlemelerini söylememişti... Bu yüzden kıyıda kaldılar.

Bu zahmetli çıkış iki buçuk saatten fazla sürdü; Kaw-djer burnun tepesine vardığı zaman saat yediye geliyordu.

En yüksek kenara kadar ilerledi ve orada, fırtınanın ortasında dimdik ayakta, gözlerini güneye dikerek kımıldamadan durdu.

Doğudan gece yaklaşmaya başlamıştı, fakat karşıt ufuk hâlâ, gökle suyun kesiştiği çizgiyi sıyırtıp gelen güneşin son ışınlarıyla aydınlanıyordu. Rüzgârın saçlar gibi dağıttığı iri iri bulutlar, dalgalarla sürüklenen buhardan paçavralar, kasırga hızıyla gelip geçiyorlardı.

Gözlerinin önünde, hiçbir kayalığın başını çıkaramadığı uçsuz bucaksız deniz vardı sadece; zira [...] fersah uzaktaki Diego Ramirez adacıkları burnun tepesinden görülemez.

İyi de, ne yapmaya gelmişti buraya, ruhunda fırtınalar esen bu adam?... Birkaç zamandır hayatla ilişkisini bitirmek fikri mi dolaşıyordu yoksa kafa-

sında?... Artık istemediği bu toprak ayaklarının altından kayboluncaya dek, ama onun son ucuna çarpıp kırılan dalgaların arasında ölümü aramak istemiyle, dosdoğru ileri gitmeye mi karar vermişti?... Burundan aşağı kendini bırakması yeterdi bunun için; bu derin sularda herhangi bir denizaltı kayasına çarpması olasılığı bile yoktu; vücudu iki okyanusun birden ganimeti olurdu...

Evet! Kararı buydu işte, madem ki Macellanya toprakları üzerindeki son sığınağı da elinden alınmıştı...

Bu son ve en yüce anda, "Ne Tanrı, ne de efendi!..." diye haykırdı.

Tam kendini kayadan aşağı atıyordu ki, uzaklarda bir şimşek göğü aydınlattı ve ardından bir top sesi duyuldu.

Horn Burnu açıklarında çaresiz kalmış bir geminin imdat topuydu bu...

VIII. Bölüm

Kaza

O sırada saat akşamın yedi buçuğuydu. Yoğun bulutların baskısı altında ezilmekte olan denizin üstüne gece bütün ağırlığıyla, alacakaranlıksız, sanki güneş aniden sönüvermiş gibi, çökmek üzereydi. Zaten alçaldığı yönde şimdiden fark edilmez olmuştu ve açıktan koşa koşa gelip köpürerek kırılan dalgaların, nasıl olup da tepelerinde hâlâ ışıltılılı bir sırma taç taşıdıkları anlaşılmıyordu.

Güneydoğudan esen ve bu her yöne açık sonsuzlukta hiçbir engele rastlamayan rüzgâr, akıl almaz bir şiddetle kıyıyı dövüyordu. Bu gece Amerika kı-

tasının ucundaki burnu dönmeye kalkışan her gemi kesinlikle taşıdığı canlar ve mallarla birlikte yok olma riskini göze alıyor demekti.

Güç durumda kalan ve az önce top sesiyle varlığını duyuran gemi de bu tehlikenin tehdidi altındaydı. Gerçi Horn Burnu'yla Diego Ramirez adacıklarının arasından geçmek hiç de olanaksız değildi, zira burası ikisini ayıran bir tür boğazdı, ama rüzgâra karşı direnebilecek bir yelken donanımına sahip olmak koşuluyla... Oysa rüzgârın gittikçe şiddetlenen saldırılarının ortasında, bulutların adeta çığ gibi denize boşalttığı korkunç sağanakların altında, izlediği rotayı koruyabilmek için yeteri kadar yelken tutabilecek miydi direklerinde?... Atmosferin böyle zincirden boşanmışçasına üstüne çullanmasına nasıl direnecekti?... Ve de zaten, eğer yelkenliyse, çoktan direksiz kalmış olmayacak mıydı buraya geldiğinde?...

İkinci bir top sesi duyuldu. Namludan fışkıran şiddetli ışık göze adeta bir mermi gibi çarpıyordu.

Artık Kaw-djer adacığın tepesinde yalnız değildi. Yerliyle oğlu da, patlama seslerini duyunca, şalopayı kıyıya sımsıkı bağlanmış durumda bırakıp, olabildiğince çabuk varmak kaygısıyla kayalara ve aralıklarda yetişmiş bitki öbeklerine tutunarak, büyük bir güç ve ustalık gösterisiyle tepeye ulaşmışlardı.

Yağmur artık yağmıyordu; bu yükseklikte hava sıvı bir tozla doygun halde idiyse de, bu yağmur-

dan değil, aşağıda kıyıyı döven dalgalardan oraya kadar uçuşan su zerreciklerinden ileri geliyordu.

Gemi aralıklarla, havada dalgalanan buhar kütlelerinin içinden kendini gösteriyordu, zira kasırga onu kıyıya doğru sürüyordu. Dört direkli büyük bir gemiydi; iki yana yalpa vuran koca siyah teknesi, köpüren dalgaların beyazlığı içinde rahatça görülebiliyordu. Batıdan geliyor, ters rüzgâra karşı savaşım veriyordu.

– Burnu dönemeyecek... dedi Karroly.

– Hayır, dedi Kaw-djer; deniz fazla sert, alttan da akıntı sürüklüyor...

– Karaya yakın olduğunu biliyor mu acaba? Bu uzaklıktan kıyıyı fark etmiş midir?

– Bu karanlıkta görmüş olamaz, dedi Kaw-djer kesin bir tonla, zira görmüş olsaydı, rüzgârın kendisini kıyıya sürdüğünü bildiğinden, açılmaya çalışırdı...

– Bunu yapabilir mi, yelkenlerini koruyamadıysa?... Sadece gabya yelkenleri kalmış gibi görünüyor, iyice küçültülmüş olarak... Rüzgârın ani bir yön değiştirmesinden yararlanamazsa burnun kayalıklarına bindirecek zavallı!...

Ama bu gemi böyle yön değiştirmelerinden ne kadar yararlanabilirdi ki!... Bunlar ancak birkaç pusula kertesi fark ediyor ve genel olarak güney yönünden pek fazla oynamıyorlardı. Belliydi ki gemide hiç kimse, ne subay ne de tayfa, karanın bu kadar yakın olduğunu ve fırtınanın da bütün gü-

cüyle oraya doğru estiğini bilmiyordu. Oysa güneybatıya doğru kaçmak gerekiyordu.

Tam bu sırada, rüzgârın şiddetli yüklenişlerinin aralarında yer alan kısa sakin anlardan birinde, birkaç çatırtı işitildi; gemi daha yakın olsaydı kayalıklara çarpıp parçalandığı sanılabilirdi.

– Mahvoldu!... diye haykırdı Karroly.

Gerçekten de geminin iki arka direği güverte hizasından kırılmış, yelken ve halatları da peşlerinden sürükleyerek devrilmişlerdi. Mürettebat fırtınada kullanılan yedek fok yelkenleri de açamayacak durumda olduğuna göre, geminin arka tarafta yelkeni kalmamış oluyordu. Pruvasını rüzgâra vererek fırtınaya karşı duramaz ve kıyıdan da açılamazdı artık... Rüzgâr tam güneyden estiğinden mahvolması kaçınılmazdı, meğer ki burnun sağ veya solundaki geçitlerden birine girebilsin...

İki top sesi daha fırtınanın uğultusunu bastırdı; bu kez gemi kıyıdan bir buçuk mil bile uzakta değildi. Nasıl bir yardım umuyordu acaba bu yörelerde?... Horn Burnu sularında bulunduğundan habersiz değildi mutlaka ve gecenin karanlığında orayı fark etmesi gerekliydi.

Gelgelelim, burnu göremiyordu işte! Ona onu göstermek, kesin yerini bildirmek lazımdı ki kayalıklardan kaçınabilsin ve şansı varsa, ya Herschell ya da Hermitte adaları taraflarında, denizin daha kolay baş edilebilecek gibi olduğu, Macellanya kanallarının birine sığınabilsin...

– Ateş! Bir ateş yakalım! diye haykırdı Kawdjer.

– Gel! dedi yerli oğluna.

İkisi birden aşağı inip burnun çevresinden, bodur ağaçlardan kopup düşmüş kuru dallar ve rüzgârın kovuklara tıktığı uzun kuru otlardan, kayaların aralarından sarkan denizyosunlarından kucak kucak topladılar. Sonra alelacele bunları dev kayanın doruğuna yığarak bir ocak yaptılar.

Bu arada top atışları, adanın kayalıklarında iki üç kez yankılanarak devam ediyordu. Namludan çıkan ışığın daha parlak olduğunu fark eden Kawdjer geminin burna bir mil kadar yaklaştığını anlıyordu.

Saat akşamın sekiziydi. Derin bir karanlığa gömülmüş olan deniz rüzgârın şiddetli atılışlarıyla adeta süpürülüyordu.

Kaw-djer çakmağını çaktı, kav ateş aldı; ince otlar tutuştu ve rüzgârla beslenen alevler çok geçmeden kuru çalı çırpıyı sarmakta gecikmedi ve bütün yığın, güçlü bir vantilatörle üfleniyormuş gibi, alevlerini savurmaya başladı.

Bir dakika içinde burnun tepesinden bir alev sütunu fışkırdı, kuvvetli bir ışık saçarak kıvrım kıvrım yükseldi; duman ise koyu burgaçlar halinde kuzeye doğru alçalarak yayılıyordu. Fırtınanın kükreyişlerine, budak düğümleri kıvılcıma dokunmuş fişekler gibi patlayan odunların çatırtısı karıştı. Bu alevli patlayışlarla yırtılan karanlıkların için-

de, Macellanya yöresi kendisine verilen Ateş Toprakları adını bir kez daha hak ediyordu.

Horn Burnu, iki okyanusun sınırlarındaki bu tehlikeli kıyıları aydınlatacak bir deniz fenerini taşımak için biçilmiş kaftandır. Bu fener bir gün mutlaka yapılacaktır. Seyrüsefer güvenliği bunu gerektirmektedir. Devletler Adası şimdiden, Vancouver Burnu'ndan gece ışıklarını saçmaya başlamıştır; fakat bu fener çok uzaktır ve ancak doğudan, Atlas Okyanusu'nu aşarak gelen gemilerin işine yaramaktadır.

Kaw-djer'in eliyle yakılan ateşin gemiden görüldüğüne kuşku yoktur. Çaresiz durumdaki gemide karanın rüzgâr altında, bir milden daha uzakta olmadığı ve fırtınanın da gemiyi oraya doğru sürüklediği bilinmiyor olamazdı. Kaptan, eğer gündüz konum saptaması yapmışsa, şimdi Horn Burnu geçişinde bulunduğunu herhalde biliyordu. Hatta burnu dönmeye çalışmış olmalıydı; fakat rüzgârla geri sürülen ve akıntıyla sürüklenen gemi karadan açılmayı başaramamıştı. Şimdi ise, böyle manevra yeteneğini yarı yarıya yitirmiş durumdayken, Horn Adası'nın iki yanındaki geçitlerden birine kapağı atmaktan başka kurtuluş çaresi yoktu.

Fakat bu denli koyu bir karanlığın içinde böyle bir manevra o kadar korkunç tehlikeler içeriyordu ki!... Kaw-djer'le Karroly gemiyi ancak top atışları sırasında namludan fırlayan alevin ışığında görebiliyorlardı. Burnun kıyıları yanaşmaya elverişli idiy-

se de, sivri uç geçilir geçilmez resifler kum gibi kaynamaya başlıyordu. Bu sulara alışık birinden başka kim buralarda yön ve yol seçebilir ve adanın ardında sığınacak yer bulabilirdi!... Hatta böyle biri bile gün ağarıncaya dek geçecek karanlık saatler süresince bu manevrayı başarabilir miydi?...

Bu sırada yanan ateş de parlak alevlerini gecenin içine fırlatmayı sürdürüyordu. Karroly'le Halg ateşi durmadan besliyorlardı. Gerekirse ateşi sabaha dek sürdürebilecek kadar yakacak vardı.

Kaw-djer ateşin önünde durmuş, alevler arkaya doğru kıvrılırken geminin konumunu saptamaya çalışıyor, yardımına koşmak, kayalıklara çarpmasını önlemek, ona geçitlerde kılavuzluk edebilmek için neler yapılabileceğini düşünüyordu. Şimdi artık hayatla ilişkisini bitirmeyi değil, mahvolma tehlikesi altındaki zavallıları kurtarmayı düşünüyordu. Ateşin aydınlığında yerliyle oğluna doğru dönünce, onları emirlerine uymaya hazır görüyordu. Nihayet:

– Tekneye! diye haykırdı.

Ve üçü de, tehlikeye aldırmadan, yamaçtan aşağı yuvarlanırcasına inip birkaç dakikada kumsala ulaştılar ve köpek de peşlerinde olduğu halde, şalopaya bindiler. Çapa içeri çekildi ve tekne koydan çıktı; Halg dümende, Kaw-djer'le Karroly kürekleredeydiler, zira küçük bir parça yelken bile açmak mümkün değildi; zaten açılsaydı, bu kez de rüzgâr *Wel-Kiej*'i kuzeye atardı.

Burnun dibini enlemesine saran ve dalgaların anlatılmaz bir gazapla dövdüğü su altı kayalıklarından sıyrılmak gerekti. Havaya püsküren serpintilerin içinden cırtlak kuş bağırışları duyuluyordu.

Küreklerin kuvvetli kollarla çekiliyor olmasına karşın, şalopa kayalıkların çevresinde oluşan burgaçlardan kurtulmakta çok güçlük çekti. Dışarıda deniz iyiden iyiye boşanmıştı. Sondanın birkaç yüz kadem derinlik göstermesine karşın, uzun dalgalar sanki dibi bulmuşlar gibi kırılarak, öfkeyle ve gümbürtüyle kıyıya koşuyorlardı. Parçalanacakmış gibi sarsılan *Wel-Kiej* sıçrıyor, bir yandan öbür yana devriliyor, bazen gemicilerin dediği gibi direkleşiyor, yani baş bodoslaması bütünüyle suyun dışına çıkıyor, sonra tüm ağırlığıyla gerisin geri düşüyordu. Ağır su kütleleri tekneye doluyor, güverteyi baştan başa yıkayarak arkaya kadar yayılıyordu. Bu suyla ağırlaşan şalopa batacak gibi oluyor, o zaman Halg'ın dümeni bırakıp elde kova, tekneyi doldurma tehlikesi oluşturan suyu boşaltması gerekiyordu. Cesur çocuk bu işi ustaca yapıyor, çalışırken ara sıra dümeni doğrultmayı da ihmal etmiyordu. Bu zor dümencilik mesleğindeki becerisini Macellanya takımadalarının geçitlerinde edinmişti.

Bu hengâme içinde şalopa, artık iskele ve sancak fenerleri görünmeye başlayan gemiye doğru olabildiğince düz bir çizgi üzerinden ilerliyordu.

Zaten rüzgârın itişiyle aradaki mesafe daha çabuk kapanıyordu. Kaw-djer'le arkadaşlarının gemiyle borda bordaya gelmeleri için artık birkaç dakika yetecekti.

Dev bir şamandıra gibi baştan kıça inip kalkan, denizden ve gökten daha kara, koca kütle görülüyordu. Kırılmış, ama halatlarına asılı kalmış iki arka direk geminin ardında sürüklenirken, mizana direğiyle büyük direk, sisleri yırtarak havada birer çeyrek daire çiziyorlardı. Büyük tehlike, dalgaların indirip kaldırdığı kırık direklerin, geminin teknesine çarparak karnını delmeleri olasılığıydı.

– Ne yapıyor bu kaptan?... diye haykırdı Karroly; nasıl olmuş da bunlardan kurtulmamış şimdiye kadar?... Bu kuyruğu sürükleyerek geçitlerden geçemez ki!...

Kaw-djer yanıt vermedi. Aklına gelen düşünce, geminin subaylarıyla mürettebatının korkudan akıllarını yitirmiş olmalarıydı; hatta belki de gemide artık kaptan bile yoktu.

Gerçekten de denize düşmüş direkleri tutan halatları kesmek yapılacak en ivedi şeydi. Ama herhalde gemide tam kargaşa hüküm sürüyor olmalıydı ki, kimse bu işi düşünmüyordu. Olasılıkla ne kumandan ne de kumanda kalmıştı ve her türlü manevra girişimi bir kenara bırakılmıştı. Borda kalaslarının üzerinde koşan ve henüz yıkılmamış iki direğin halatlarına tırmanan tek bir kişi bile görünmüyordu.

Ama ne olursa olsun, mürettebat geminin karaya oturmakta olduğunu, karadan yalnız birkaç palamar boyu uzakta bulunduğunu ve oraya çarpıp parçalanmakta gecikmeyeceğini artık bilmiyor olamazdı. Horn Burnu'nun tepesinde yakılmış olan ateş hâlâ havaya alevlerini fırlatıyor ve yangın fırtınanın soluğuyla tazelendikçe, bu alevler rüzgârda savrulan saçlar gibi, ölçüsüzce etrafa yayılıyordu.

– Gemide kimse kalmamış mı yoksa?... dedi yerli, Kaw-djer'in düşüncesine yanıt gibi.

Evet. Yolcular, subaylar ve mürettebat gemiden ayrılmış olabilirlerdi. Bu zavallılar cankurtaran sandallarına doluştuktan sonra, iki okyanusun kapışmasından doğan ve şahlanış ve çekilişleri Horn Burnu dolaylarını o kadar tehlikeli ve bazen de geçilmez kılan burgaçların arasında kalmış olmalılardı. Kısa süren durgunluk anlarında bile gemiden hiçbir çığlık, hiçbir umutsuz sesleniş duyulmuyordu. Hatta bu geminin, cesetleri az sonra sivri kayalarda parçalanacak ölmüş ya da ölmek üzere olan insanları taşıyan bir tabuttan başka bir şey olup olmadığını kim iddia edebilirdi?...

Nihayet, tam gemi batmasına az kalacak şekilde yana yattığı bir sırada, *Wel-Kiej* dosdoğru üstüne geldi; fakat Karroly'nin ustaca dümen kırışıyla, bordasından inceli kalınlı halatların sarktığı tekne boyunca ilerleme olanağı buldu. Yerli büyük bir beceriyle bunlardan birini yakalayıp el ça-

bukluğuyla ucunu şalopanın pruvasına bağlayıverdi.

Sonra oğluyla kendisi, arkalarından da Kaw-djer, bu halata tutunarak gemiye tırmandılar ve küpeşteyi aşıp güverteye düştüler.

Hayır, gemi tahliye edilip bırakılmamıştı; erkek, kadın ve çocuk, korkudan çılgına dönmüş bir yığın insanla dopdoluydu. Çoğu koridorlara uzanmış, kamara duvarlarına yaslanmış birkaç yüz zavallı bulunduğu anlaşılıyordu. Hepsi korkunun son kertesine varmıştı ve geminin yalpa vuruşlarının dayanılmaz şiddeti yüzünden ayakta duracak halleri yoktu.

Bu karanlığın ortasında, geminin bordasına tırmanıp mizana direği hizasında küpeşteden atlayarak içeri giren iki adamla yanlarındaki genç çocuğun kimse farkına varmamıştı.

Karroly hemen, dümenciyi yerinde bulmayı umarak, kıç tarafa doğru koştu.

Dümende kimse yoktu. Yelkeni de kalmamış olan gemi rüzgâr ve dalgaların keyfine göre, sürüklendiği yere doğru gidiyordu.

Peki ama, kaptan, subaylar, görevliler neredeydi?... Yoksa her türlü görev duygusunu ve sorumluluğunu çiğneyerek alçakça gemiyi terk mi etmişlerdi?...

Kaw-djer bir tayfayı kolundan yakaladı ve İngilizce:

– Kumandanın?... diye sordu.

O sırada Kaw-djer'in yüzü Horn Burnu'nda yanan ateşin aydınlığında seçilebildiği halde, adam bir yabancı tarafından sorguya çekildiğinin bile farkında olmayarak, omuz silkmekle yetindi.

– Kumandanın?... diye üsteledi Kaw-djer.

– Denize düştü... daha on kişi de gitti yanında... kırılan direklerle birlikte...

Demek ki geminin kaptanı yoktu, mürettebatının da bir kısmı eksikti.

– Ya ikinci kaptan?... dedi Kaw-djer.

Tayfa, herhalde kadere boyun eğmişlikten gelen açık bir umursamazlıkla, tekrar omuz silkerek yanıtladı soruyu:

– İkinci kaptan mı? İki bacağı kırık... Ambarda yatıyor...

– Ya üçüncü?... Tayfabaşları?... Onlar nerede?

Tayfa bir el hareketiyle bilmediğini belirtti. Kaw-djer öfkeyle:

– Peki be adam, kim kumanda ediyor bu gemiye? diye haykırdı.

– Siz! diye yanıtladı bu soruyu, o sırada yanlarına gelmiş olan Karroly.

– Öyleyse geç dümene! diye emretti Kaw-djer; geçide girmeye çalışalım!

İkisi birlikte kıç tarafa doğru koştular ve dümen tekerleğine yapışarak, gemiyi Horn Burnu'nun batısına doğru çevirmeye çalıştılar.

Neyin nesiydi bu gemi?... Nereye gidiyordu?... Bunu daha sonra öğreneceğiz. Adına ve bağlı oldu-

ğu limana gelince, bunlar Halg'ın getirdiği bir fenerin ışığında, dümen tekerleğinin üzerinde okunabiliyordu:

Jonathan - San Francisco

Şiddetli yalpalar ve batıp çıkışlar dümenle manevra yapmayı son derece güçleştiriyordu. Ne yazık ki, geminin kendi hızı olmadığından ve dalgalarla sürüklendiğinden, dümenin etkisi son derece zayıftı.

Yine de Kaw-djer'le Karroly rotayı geçit yönünde tutmaya çalışıyorlardı. Horn Burnu'ndaki ateş hâlâ ara sıra havaya birkaç alev fırlatıyordu, ama artık yavaş yavaş sönecekti.

Sancak tarafından bakıldığında Horn Adası'yla Hermitte Adası arasına sıkışmış gibi görünen kanalın girişine varmak ancak birkaç dakika alacaktı. Gemi bu kanalın orta kesimindeki birkaç su altı kayalığına dokunmadan geçebilirse, belki de öte yanda rüzgâra ve dalgalara karşı korunaklı bir demirleme yeri bulabilir, orada, güvenlik içinde güneşin doğması beklenebilirdi...

Önce mutlaka alınması gereken bir önlem alındı. Karroly, birkaç tayfayı yardımcı alarak -adamlar kendilerine kumanda edenin bir yerli olduğunun bile farkında değildiler- arka tarafa koştu. İvedilikle, geminin arkasından sürüklenen denize düşmüş direkleri tutan, iskele tarafındaki halatları kesmeye koyuldular. Şiddetli çarpmalardan kaçınmak gerekiyordu; gerçi geminin teknesi demirdendi, ama yine de delinme riski vardı.

Halatlar baltalarla kesilince, Karroly direklerin ayrılıp gittiğini gördü ve artık onlarla meşgul olmadı. Şalopaya gelince, gemiye bağlandığı halatı *Wel-Kiej*'i her türlü çarpışma tehlikesinden sakınacak şekilde, arkaya getirmişti. Karroly tekrar dümene geçti.

Dalgaların öfkesi su altı kayalıklarına yaklaşıldıkça kabarıyor, dev su kütleleri küpeşteyi aşıp gemiye doluyor, yolcuların korku ve çılgınlığının bir kat daha artmasına neden oluyordu. Bütün bu insanların kamaralara veya ambara sığınması daha iyi olurdu. Ama zavallılara meram anlatmanın, hatta söylenenleri duyurmanın imkânı yoktu ki!... Bunu düşünmek bile boşunaydı. Bazıları gelen dalgalarla devrilmiş, güvertenin bir yanından ötekine yuvarlanıp duruyorlardı.

Nihayet, kâh bir yanını kâh öte yanını denizin saldırılarına hedef yapan şiddetli yalpalar pahasına, gemi burnu dönebildi, batıda uç gösteren su altı kayalıklarına adeta sürtünerek geçti ve Horn Adası boyunca ilerledi. Adanın kovuklu, delik deşik kıyılara hâkim olan yükseltisi, kasırganın şiddetine karşı bir ölçüde korunak sağlıyordu. Gemi kayalıklara çarpıp kırılmaktan kıl payı kurtuldu. Baş tarafa, fok yelkeni niyetine bir parça yelken açılmıştı. Karroly dümende, yanında birkaç adam ve aralarında tayfabaşıyla birlikte, rotayı tutmaya çalışıyordu.

Tayfabaşına sadece "Kılavuz kaptan!" demiş, adam başka bir şey sormamıştı.

Henüz her türlü tehlike ortadan kalkmamıştı; gemi adanın kuzey ucuna gelince, yine fırtınaya bordasını vermiş olarak Horn Adası'yla Herschell Adası arasındaki deniz kolu boyunca gelen rüzgâr ve dalgaların bütün saldırılarına açık kalacaktı. Zaten bu geçitten kaçınmak imkânsızdı, çünkü burnun kıyısında hiçbir sığınak, *Jonathan*'ın demir atabileceği en küçük bir koycuk bile yoktu. Üstelik gittikçe daha güneyden gelen rüzgâr da takımadaların bu bölümünü bir gemi için dayanılmaz kılacaktı.

Fakat Kaw-djer'in umduğu ve belki de Karroly'nin içgüdüleri ve kaptanlık becerisi sayesinde -ama tabii dümenin etkisini bir ölçüde koruması koşuluyla- başarabileceği şey, Hall adacıklarından sakınarak batıya gitmek ve Hermitte Adası'nın güney kıyısını tutmaktı. Oldukça açık olan bu on-on iki mil uzunluğundaki kıyı sığınak yerlerinden tamamen yoksun değildi. Burunlarından birinin dönemecinde, dalgalardan korunaklı bir koyun içinde, *Jonathan* bu fırtınanın sonuna dek güvenlikte olurdu, fırtına yirmi dört ya da kırk sekiz saat sürse bile... Sonra, deniz yatışıp rüzgâr daha elverişli hale gelince, Karroly, Hoste ve Navarin adalarının arasından Beagle Kanalı'na kadar çıkmayı, daha sonra da, geminin manevra yeteneğini hemen hemen yitirmiş olmasına karşın, onu Macellan Boğazı yoluyla Punta Arenas'a götürmeyi deneyecekti.

Fakat Hermitte Adası'na kadarki gidiş de o kadar çok tehlikeler içeriyordu ki!... Bu geçitlere sa-

çılmış sayısız resiflerden nasıl kaçınılacaktı?... Yelken olarak, her an rüzgârla koparılıp uçmak tehlikesi gösteren bir fok parçasından başka donanım olmaksızın, bu koyu karanlıkta geminin rotasında gitmesi nasıl sağlanacaktı?...

Nihayet, bir saatlik korkunç bir çabadan sonra Horn Adası'nın son kayaları geçildi ve o zaman deniz gemiyi bütün gücüyle dövmeye başladı. Bir o bordadan bir öteki bordadan öylesine dayanılmaz bir şiddetle vuruyordu ki, küçük fok yelkeni artık yeterli olamazdı. Tayfabaşı, on-on iki tayfanın da yardımıyla, mizana direğine bir uç yelkeni çekmeyi denedi.

Bu, kaba bezden, kenarları sağlam halatlar dikilerek berkitilmiş, daha önce de kuvvetli fırtınalarda sınanmış bir yedek fırtına yelkeniydi. Zor olan, bunun, halatları da çarmıkları da henüz kopup gitmemiş olan mizana direğinin tepesine kadar çıkarılıp oraya sabitlenmesi, sonra da rüzgârı pupadan alacak şekilde açılıp gerilmesiydi.

Bunu başarmak için tam yarım saat gerekti. Bin bir güçlükle, bezin patlayan silah seslerini andıran şaklamaları arasında, yelken yerine yerleştirildi ve palangalar yardımıyla iyice gerildi; bunun için adamların, güçlerinin üstünde çaba göstermeleri gerekmişti. Belli bir şeydi ki, bu tonajda bir gemide, bu yelken parçasının etkisi ancak şöyle böyle hissedilebilirdi. Yine de, rüzgârın gücü sayesinde, gemi bunu hissetti ve Horn Adası'yla Hermitte

Adası arasındaki yedi sekiz millik uzaklık bir saatten az sürede geçilebildi.

Kaw-djer'le Karroly, güneye doğru çıkıntı yapan burnun öte tarafına ulaşıp orada bir sığınak bulmayı umarlarken, saat ondan biraz önce fırtınanın ulumaları arasında korkunç bir çatırtı duyuldu.

Mizana direği güverte seviyesinin on kadem kadar üzerinden kırılmıştı. Düşerken büyük direğin bir parçasını da indirerek devrildi. Halatlar koptu; çanaklık ve peroke direkleriyle serenler de sancak tarafındaki küpeşteyi ezerek denizde kayboldular.

Bu kazada yolcular ve tayfalar arasından ölenler oldu, çünkü güverteden iç parçalayıcı çığlıklar yükselmişti. Aynı anda *Jonathan* öylesine yana yattı ki, çok miktarda su alma sonucunda az kalsın alabora oluyordu.

Fakat nasılsa doğruldu; o zaman güvertede, kamaraların aralarından, önden arkaya tam bir sel boşandı; su, akıntı deliklerinden ve küpeştenin kırılmış bölümünden tekrar denize dökülüyordu. Bereket halatlar kopmuştu da, dalgalara kapılıp uzaklaşan direk parçaları tekne için tehlike yaratmıyordu.

Ne var ki şimdi *Jonathan* dümenini hissetmiyor, dalgalara kapılarak sürükleniyordu. Gemicilerden biri:

– Mahvolduk! diye haykırdı.

– Filika da yok!... dedi bir başkası.

Gerçekten de cankurtaran sandallarını çoktan dalgalar götürmüştü.

– Kılavuzun şalopası var ya!... diye haykırdı bir başkası.

Ve hemen hepsi, *Wel-Kiej*'in yedekte gemiyi izlediği arka tarafa seğirtmeye yeltendiler.

– Olduğunuz yerde kalın! diye haykırdı Kawdjer. Bu emir o kadar sert ve buyurgan bir sesle verilmişti ki, tayfabaşı ile ötekiler ister istemez itaat etmek zorunda kaldılar.

Artık oyunun sonunu, yani son felaketi beklemekten başka yapacak şey yoktu. *Jonathan* Hermitte Adası'nı tutturamazsa, belki o sırada yükselmekte olan sularla batıya sürüklenecek ve San Ildefonso adacıklarına çarpıp parçalanacaktı. Zaten öyle olmasaydı bile, direklerinden yoksun durumdayken Büyük Okyanus'un çılgın sularında başına neler gelecekti?...

Bir saat sonra Karroly ilerde dev bir kütle gördü; bu, tepeleri kuzeye doğru belirsizleşen Wollaston Adası'ydı. Fakat doğudan gelen yüksek dalgaların burgaçlandığı bu geçitlerde o sırada gelgit de hissedilmekte olduğundan, Wollaston Adası çabucak iskelede bırakılarak geçildi.

Jonathan'ın Hermitte Adası'yla Hoste Adası'nın ucu arasından geçeceği iyice belli olmuştu ki, geceyarısından biraz önce dehşetli bir sarsıntı gemiyi iskeletine varıncaya dek titretti. *Jonathan* aniden sancak tarafına yatarak hareketsiz kaldı.

Amerikan gemisi Hoste Adası'nın, Yalancı Horn Burnu denilen ucunda karaya oturmuştu.

IX. Bölüm

Jonathan Gemisi

Anlattığımız 15-16 Şubat gecesinden on beş gün önce, Amerikan bandıralı yelkenli *Jonathan*, Güney Afrika'ya gitmek üzere, Kaliforniya'nın San Francisco limanından ayrılmıştı. Bu, iyi bir geminin, rüzgâr ve deniz güçlük çıkarmadığı takdirde, beş haftada tamamlayabileceği [...] millik bir yolculuktur.

İki bin beş yüz tonluk bu yelkenli dört direkliydi; büyük direkle mizana direği dört köşe yelkenlerle, öteki ikisi latin, brigantin ve fok yelkenleriyle donatılmıştı. Sherry and Foster tersanesinde inşa edilmiş birinci sınıf bir gemiydi; ince uzun demir

gövdesi, uygun su kesimi, yelken donanımının kusursuzluğu ve çeşitli hizmetlerde kullanılan makineleriyle, uzun ve hızlı bir yolculukta duyulabilecek bütün güvenlik kaygılarını giderebilecek niteliklere sahipti.

Gemiye kaptan Leccar kumanda ediyordu; en güçlü ve olgun çağında mükemmel bir denizci olan Leccar'ın emrinde ikinci kaptan Musgrave, subaylar Furner ve Maddison, tayfabaşı Tom Sand ve hepsi Amerikalı yirmi yedi kişilik bir mürettebat bulunuyordu.

Jonathan, daha önce, Avustralya'ya ve İngiliz Hindistan'ına yük götürmek üzere iki kez Büyük Okyanus'u geçmişti. Güney denizleri ondan aksilik ve saldırganlıklarını esirgememiş olsalar da, Kalküta ve Sidney'den dönüşleri gayet elverişli koşullarda gerçekleşmişti. Gerek denizcilik gerek ticaret açısından, armatörleri Mr. Blount'la Mr. Frary bu iki seferden son derece memnun kalmışlardı.

Felaketle sonuçlandığını gördüğümüz bu son yolculuk için *Jonathan* mal taşımak üzere tutulmamıştı. Güney Afrika'da bir koloni kurmak amacıyla dokuz yüz göçmen binmişti bu kez gemiye... Bu koloni Portekiz egemenliği altındaki Güney Afrika topraklarında Lagoa Körfezi kıyısında, Portekiz hükümetinin tahsis ettiği bir toprak üzerinde kurulacaktı.

Göçmenlerin çoğu Amerika'nın kuzey eyaletlerindendi; ama aralarında, özellikle Illinois ve Kali-

forniya'da çok bulunan Amerikanlaşmış Avrupalılardan birkaç İrlandalı ve Alman aile de vardı. Yönetim merkezi San Francisco'da olan Koloni Kurma Şirketi, Capetown [Kap] kolonisindeki İngilizlerin etkisini dengelemek umuduyla imtiyazı verilen, verimli bir yer olan Lagoa Körfezi kıyısındaki geniş toprakları iskân etmek üzere, her kökenden göçmenlere çağrı yapmıştı.

Çok çeşitli unsurlardan oluşan bu karma topluluğu kaynaştırarak tek toplum haline getirmek, *Jonathan*'da iken dayatılan ağır disiplin karada da uygulanmadığı takdirde, oldukça zor olabilirdi. Yelkenli, göçmen taşımak üzere özel olarak hazırlanıp düzenlenmiş, erkek, kadın ve çocuklar kamaralara ve ambarlara oldukça düzgün şekilde yerleşebilmişlerdi. Zaten yolculuk da pek uzun sürmeyecekti. Yılın bu döneminde *Jonathan* Amerika kıyıları boyunca güneye indikten sonra kendini sıcak mevsimin içinde bulacak, şubat ve martta ne Büyük Okyanus'ta ne de Atlas Okyanusu'nda kış mevsiminin şiddetli kötü havalarıyla karşılaşmayacaktı.

Geminin yükü, yolculuk için gerekli erzakın dışında, koloniye başlangıçta lazım olacak her türlü madde ve eşyadan oluşuyordu. Dokuz yüz göçmenin beslenmesi, un, konserve ve alkollü içecek olarak, birkaç ay için güvenceye alınmıştı. Gemi ayrıca ilk yerleşmeler için gerekli araç ve gereç, çadırlar, kolay kurulup sökülebilir konutlar, basit mo-

bilyalar ve ailelerin ihtiyacı olan kap kacak gibi şeyler de götürüyordu. Şirket, göçmenlerin verilen toprakları hemen değerlendirmelerine olanak verecek tarım gereç ve girdilerini sağlamayı da unutmamıştı: çeşitli türden fidan ve fideler, ekilecek tohumlar, tahıl ve sebzeler, sığır, koyun ve domuz olarak bir miktar hayvan ve alışılagelmiş bütün kümes halkı... Öte yandan, tabii ki öteki Hotanto kabileleriyle her zaman savaşta olan Namaqua ve Boşimanların olası saldırılarına karşı silah ve cephane de eksik olmayacaktı. Böylece, yeni koloninin geleceği yeterli bir süre için güvenceye alınmıştı. Zaten kendi kaderine terkedilmesi de söz konusu değildi. *Jonathan* San Francisco'ya dönüşünde, birincisini tamamlayacak yeni bir yük daha alacak ve girişim başarılı olacak gibi görünürse Lagoa Körfezi'ne bir parti göçmen daha götürecekti. Anavatanlarındaki hayatları çok zor, hatta yaşanmaz olan ve bütün çabalarıyla yabancı ellerde kendilerine yeni bir vatan yaratmaya yönelen yoksul ve zavallı insanlar dünyamızda hiç de eksik olmamıştır.

Yolculuğun başlangıcı pek memnunluk verici olmadı. Daha hareket eder etmez, nerdeyse San Francisco Körfezi'nden çıkarken, San Diego (Aşağı Kaliforniya) enlemine bile varmadan, *Jonathan* güneybatıdan esen ters rüzgârlarla boğuşmak zorunda kaldı. Kaptan Leccar karaya sürüklenmekten korkarak, kıyıdan açılma yolunu seçti. Hatta birkaç gün sonra çok şiddetli bir rüzgârla baş edebilmek

için rotayı Meksika hizasındaki Corrientes Burnu'nda açığa çevirmek zorunda kaldı.

Zaten oldukça sıkışık durumda yerleştikleri gemide göçmenler, güvertede kalamadıkları fırtına süresince çok rahatsız oldular ve acı çektiler. Fakat sonunda *Jonathan* ağır bir hasara uğramadı ve kaptan, birkaç gün batıya doğru kaçtıktan sonra tekrar, ortasından Ekvator'un geçtiği Galapagos takımadalarına doğru normal yoluna girebildi.

Yolculuk hem durgunluktan hem de fırtınalardan olumsuz etkilenerek devam etti. Aksilikler yolcuların moraline de yansıdı; yakınmalar ve tehditler başladı. Kaptan Leccar, ikinci süvari Musgrave'nin de yardımıyla, ayaklanma girişimlerine karşı çok sert önlemler almak durumunda kaldı. Göçmenler arasında, yeni koloninin geleceği için endişe kaynağı olabilecek düzensizlik yaratıcı kişiler, her aşırılığa hazır serüvenci tipler de vardı.

Bu denli karışık bir toplulukta yasalarla her an kavga halinde, her türlü toplumsal düzenin düşmanı, varlık ve eylemlerini hiçbir uygar ülkenin hoş göremeyeceği toplumsal çözülme ajanları olan bu profesyonel devrimcilerden birkaç tane bulunmasına şaşmamalıdır. Bunların arasında, kendilerine karşı İngiltere'nin en sert önlemleri almak zorunda kaldığı Fenyanlar cemaatine mensup, İrlanda kökenli John ve Jack Merritt kardeşler özellikle sayılabilir. Hangi milliyetten olursa olsun bu tür karışıklık çıkarıcı tiplere bayağı riskli bir hoşgörü

gösteren Birleşik Krallık'tan bile kovulan ve o sıralarda biri kırk öbürü kırk beş yaşlarında olan bu iki kardeş, yelkenlinin güney Afrika'ya götüreceği göçmenler arasına katıldılar. Amaçları neydi, Lagoa Körfezi'nde ne yapmayı kuruyorlardı?... Belki yararlanabilecekleri bir karışıklık çıkarmayı, belki fikirlerini yeni koloniye zorla kabul ettirmeyi... Eylemli propaganda taraftarı olmaları dolayısıyla, bunlar, öğretisi uyarınca şiddetten tiksinen Kawdjer'den çok farklı tiplerdi.

Bu anarşistler *Jonathan*'ın Lagoa Körfezi'ne varmasını bile beklemediler. Birkaç yüz yolcunun arasında, etkilerinde kalabilecek, sefaletin itkisiyle içlerindeki bütün kötü eğilimlere uymaya hazır zavallılardan bir grup bulabildiler. Elbette gemi disiplinini çiğnemeye kalkıştıklarında göçmenlerin büyük çoğunluğu onlara karşı direndi; bu yüzden kaptan Leccar da birkaç kez sert ve etkili biçimde olaylara müdahale ederek kışkırtıcıları etkisiz hale getirmek zorunda kaldı.

Bu arada *Jonathan*, açık denizin kasırgalarıyla bir hayli hırpalanmış olarak, Büyük Okyanus sularında güneye inmeye devam ediyordu. Bereket Ekvator'un her iki tarafında, otuzuncu kuzey ve güney paralelleri arasındaki bu kuşakta alize rüzgârlarına rastlanmıştı. Gerçi güneşin gündüz hareketi nedeniyle doğudan batıya esiyorlardı, ama düzgün ve sürekli olup hiçbir zaman sert rüzgâr ya da fırtına şiddetine varmadıklarından, yelkenli bunları

kullanarak güney rotasında ilerleyebilirdi. Zaten açıldıysa bile karadan çok fazla uzaklaşmak zorunda kalmadı; hemen hemen sürekli olarak çok sert bir denizle boğuşmak durumunda kalsa da, Peru'da Lima enleminden Şili'de Valparaiso enlemine kadar Amerika kıyılarını orta karar bir hızla, bazen on bazen otuz mil açıktan izledi. Böylece, 11 Şubat tarihinde, Macellan Boğazı'nın batı girişindeki Pilares Burnu'ndan sadece on derece, yani altı yüz deniz mili uzaklıkta bulunuyordu.

Kaptan Leccar Büyük Okyanus'tan Atlas Okyanusu'na boğazdan geçmek niyetindeydi. Bilindiği gibi bu boğaz yelkenlilerden ziyade buharlı tekneler için daha elverişli bir yoldur. Yelkenliler buraya girmekte tereddüt edebilirler, çünkü geçitlerin yönelimlerine göre ikide bir yön değiştirmek zorunda kalırlar; onlar için zor olan bu manevralar buharlı gemiler için kolaydır. Fakat yelkenli boğaza batıdan giriyorsa, koşullar lehinedir. Doğudan esen alizelerin bölgesinden çıkmıştır; ayrıca, daha önce de anıldığı gibi, Macellan Boğazı'nın hâkim rüzgârları batıdan doğuya, yani Pilarès Burnu'ndan Vierges Burnu'na doğru eser. Demek ki *Jonathan* gibi bir yelkenlinin, sürekli elverişli rüzgârlar bulabileceği bu rotayı seçmesi yararınaydı; böylelikle Horn Burnu'nun fırtınalı sularından da kaçınmış olurdu.

Elli ikinci güney enlemine varınca kaptan, Sir John Narborough takımadalarındaki tehlikeleri

atlattıktan sonra boğaza girecek şekilde, Isabel Burnu'ndan Parker Burnu'na kadar, Adelaïde Adası'nın batı kıyısını izledi. Böylece Pilarès Burnu tam doğuda, Desolacion Adası'nın ucunda kalıyordu.

Bilindiği gibi, iki okyanusu birleştiren ve bir büyük harf S oluşturan söz konusu geçidin batı girişi bu iki geniş toprak parçasının, yani Adélaïde ve Desolacion Adaları'nın arasında yer alır.

Gelgelelim o gün, yeni bir talihsizlik eseri olarak, son derece şiddetli bir fırtına patladı ve onunla birlikte rüzgâr da birden batıdan kuzeye döndü.

Gecikmeden yüksek yelkenlerin indirilmesi, gabya yelkenlerinin iyice küçültülmesi ve denizden fazla darbe yememek için geminin dalgaları açıyla alacağı şekilde dümen tutulması gerekti.

13-14 Şubat gecesi bir an bile dinlenme fırsatı olmadı; kaptan da subaylar da görev yerlerinden ayrılamadılar. 13 Şubat günü göğün durumu gözlem yapılmasına olanak vermemişti; fakat kestirim yoluyla yelkenlinin tam boğaz girişinin karşısında bulunduğuna inanılabilirdi.

Ne var ki kötü havada boğaza giriş son derece güç olduğundan ve boğazın ağzını tutturamayan gemi azgın sulara kapılma tehlikesine düşeceğinden, gayet dikkatli ve tedbirli davranmak gerekiyordu. Kim bilir, belki de batıya geri dönüp, fırtınanın bitmesine ve düzenli rüzgârların yeniden başlamasına kadar açıkta oyalanmak daha iyi olacaktı...

Hiç olmazsa bir ışık Pilarès Burnu'nun bulunduğu yeri kesin olarak saptamaya olanak verseydi, *Jonathan* belki de boğazın girişini tutturacaktı, çünkü bu burunla Parker Burnu arasındaki açıklık otuz kilometre kadar vardı. Fakat Pilarès Burnu'nda bir deniz feneri bulunmuyordu, tıpkı Horn Burnu'nda da bulunmadığı gibi... Kıyıların bu kesiminde ışık yoktu ve, yineleyelim, Atlas Okyanusu'nun ilk ışığını görmek için Devletler Adası'na kadar gitmek gerekiyordu.

Yine de *Jonathan*'ın, boğazın açıldığı yere varabileceğine kuşku yoktu, ama varsa bile gemide sıkı bir gözetleme düzeni kurulmaz, öne ve arkaya olağanüstü dikkatli gözcüler konmazsa, bu kez de gemi Pilarès Burnu'nun kayalıklarına çarpıp parçalanabilirdi. Bereket karanlığın içinde burnun biçimsiz dev kütlesi zamanında farkedildi de hemen dümen kırılarak son anda karaya oturmaktan kurtulundu.

Gerçi bu koşullarda, kudurmuş bir kuzey rüzgârı ve o sırada gelgitle yükselen suların da büsbütün aksileştirdiği bir denizle, bu dümen kırma manevrası boşa çıkabilirdi. Yelkenlinin burnu kırılan dalgalara yüz metreye kadar yaklaşmıştı ki dümenin etkisi hissedildi. Tam çark tornistan etmek ve çabucak arka direğe bir uç yelkeni çekmek şart olmuştu. Nihayet geri dönüş başarılı oldu ve *Jonathan* düştüğü tehlikeli durumdan sıyrılıp açık denizin yolunu tutabildi.

Kaptan Leccar tan sökümünden birkaç saat sonra geminin konumunu saptayabildi. Kara yedi sekiz mil doğudaydı, ama Pilarès Burnu şimdiden hayli arkada kalmıştı. Fırtına ise hiçbir yatışma belirtisi göstermeksizin olanca şiddetiyle saldırıyordu. Küçültülmüş yelkenleriyle *Jonathan* bu kuzey rüzgârına karşı imkânı yok üstün gelemezdi. Bu çıldırmış denizle, üzerinden aşıp giden bu dev dalgalarla boğuşmaya kalkışırsa kendini mahvolma riskine atmış olurdu.

Dolayısıyla, kaptan Leccar planlarında değişiklik yapmak zorunda kaldı. Şiddeti gittikçe artan rüzgâr yelkenliyi güneye doğru, Otway Koyu'nun ötelerine sürüklemiş, Week adacıklarına çarpıp batına tehlikesine sokmuştu. Desolacion Adası'ndaki Tate Burnu bir kez geçildikten sonra, artık tekrar kuzeye, Pilarès Burnu'na doğru çıkması olanaksızdı. Demek ki boğazdan geçme fikrini bırakmak ve Atlas Okyanusu'na Horn Burnu yoluyla ulaşmak üzere güneye inmek kaçınılmaz oluyordu.

Kaptanla subayları arasında bu konuda bir durum değerlendirmesi yapıldıktan sonra, küçültülmüş gabya yelkenleriyle ve rüzgârı geniş açıyla alacak biçimde, karadan açılma emri verildi. Gerçekten de, denizin şiddetle dövdüğü ve yüzlerce resifin koruduğu bu ada ve adacıklar boyunca seyretmek yelkenlilerin pek âdeti değildir. Macellanya sularına ancak elli altıncı paralel hizasından yaklaşıp, burnu sancakta, Diego Ramirez adacıklarını da is-

kelede bırakarak kıyıyı izlemek daha uygundur. *Jonathan* belki de Atlas Okyanusu sularında kendisini Ümit Burnu'na götürecek daha elverişli rüzgârlar bulabilirdi.

Yine de, bir yandan daha kısa öte yandan batıdan doğuya giden yelkenliler için nispeten daha kolay olan boğaz rotasını terketmek sonradan pişmanlığa neden olabilirdi. Bu yüzden kaptan Leccar geri dönüp Pilarès Burnu'nu aramaya kalkmadan boğaza girmek seçeneğini de incelemişti. Takımadaları çok iyi tanıyan -örneğin Karroly gibi- bir kılavuzla bunu pekâlâ başarabilirdi de... Desolacion Adası'nın güneyinde Cockburn Kanalı'nı tutar, Clarence Adası'nın ya kuzeybatı ya da güneybatı ucundan dönerek ardına dolanır, sonra açık denizden sakınarak, Brunswick Yarımadası'nın boğaz yolunun üçte biri hizasındaki çıkıntısı olan Froward Burnu'na erişebilirdi. Oradan *Jonathan* kuzeye yönelir, Port Famine ve Punta Arenas önlerinden geçer ve iki boğumu aştıktan sonra, hemen hemen elli ikinci paralel hizasında, Vierges ve Espiritu-Santo burunları arasından Atlas Okyanusu'na çıkabilirdi. Bu hiç kuşkusuz uygulanabilir bir plandı; fakat kılavuz kaptan olmayınca, bu ada ve adacıklar labirentinin ortasında, bölgenin gayet doğru haritalarında her birinin yerini kesinlikle saptayarak bile olsa, seyrüsefere kalkışmak tedbirsizlik olurdu; kaptan Leccar da haklı olarak bu yola girmedi.

Dolayısıyla, *Jonathan* Stewart, Gilbert ve Londonderry adalarının otuz milden fazla açığından ve denizin izin verdiği kadar güneydoğuya doğru mesafe kazanmaya çalışarak, güneye inmeye devam etti. 15 Şubat günü öğleden sonra, bu yirmi dört saatlik son derece güç seyirden sonra, Santo Ildefonso adacıklarının karşısında bulunuyordu.

Ne yazık ki fırtınanın şiddeti hâlâ tükenmemişti. Şimdi de, Büyük Okyanus'la Atlas Okyanusu'nun sularını çarpıştırdığı bu bomboş ve engelsiz alan, iki okyanusun boğuşmasına açık bir arena sunuyordu. Bu yüzden kaptan Leccar boğazın ağzını tutturamadığına büsbütün yanıyordu; ayrıca, boğaza girebilseydi birçok demirleme yeri de bulabilecekti.

O sırada akşamın ilk saatleriydi; rüzgâr kuduruyordu. Sert ve yüksek dalgalı deniz, gittikçe küçülen yelkenlerinin artık yeterince destekleyemediği gemiyi korkunç derecede yoruyordu.

O 15-16 Şubat gecesi gerçekten dehşetli oldu. Rüzgâr saldırıları Amerika kıtasının iki yanından verevine gelip bu Horn Burnu dolaylarında çarpışıyor, yelkenli gemi iki okyanusun karşılıklı darbeleri arasında çırpınıyordu.

Saat altıya doğru kasırganın şiddeti o dereceye ulaşmıştı ki, *Jonathan*'ın iki arka direği kırılıp küpeşteden denize yuvarlandı. Kaçınılamayan ve birkaç adamı da deviren bir yanlış dümen kırışla, gemi dalgalara bordasını vermiş duruma geldi ve bat-

ma tehlikesi içinde iskele tarafına yattı. Bir daha kalkamayacağından korkulabilirdi, zira büyük su kütleleri güverteden sel gibi akıyor, tahliye delikleri bu suya yeterli çıkış sağlayamıyordu. Yine de her nasılsa doğrulmayı başardı ve yüzbaşı Furner'in emriyle alelacele yönü değiştirilen gabya yelkenleri onu dalgaya karşı dikey konuma getirdi.

Fakat bir dalga kaptan Leccar'ı alıp götürmüştü; yardımına koşmak mümkün olmadı. Onunla birlikte giden iki gemici ile kıç direklerin yıkılmasıyla ölümcül biçimde yaralanmış olan ikinci kaptan Musgrave ve yüzbaşı Maddison da aynı dalganın kurbanları oldular.

Durum şöyleydi: Manevra yapamaz durumda bir gemi, kaptanı kaybolmuş, ikinci kaptanla subaylardan biri bu badireyi sağ atlatamayacak derecede yaralı, birkaç tayfası eksik bir mürettebat... Kumanda için sadece yirmi üç yaşında genç bir subay, yüzbaşı Furner*, tayfabaşı Tom Sand, iki yardımcısı ve manevra için de sadece on yedi adam!

Yolculara gelince, ambarda ve kamaralarda kalmayı reddettiklerinden bazıları öldü; zaten o kargaşada düzeni korumak da mümkün olamamıştı.

Derken saat yediye doğru birdenbire bir dinginlik oldu; her ne kadar deniz yatışmadıysa da, kuzey rüzgârları sanki o tarafta uzayın havası boşalmış

* Jules Verne bu adı burada "Forster", daha aşağıda da "Furster" şeklinde yazmış. Fakat biz ilk yazılışı koruyoruz.

gibi aniden kesildi. Fakat birkaç dakika sonra bora daha da şiddetli biçimde tekrar başladı; yalnız bu kez rüzgârı takımadaların yıkılmaz kütleleri üzerine gönderen, güney yönüydü.

Artık arka direklerinden yoksun ve rotasını koruyarak Antarktika'nın uzak yörelerinden boşanan bu yeni fırtınaya direnmesini sağlayacak yelkenleri açamayacak durumda olan geminin koşa koşa felakete gittiği apaçık meydandaydı. Üstelik, rüzgârın yön değiştirmesiyle, kuzeyden gelen dalgalar güneyden gelenlerle çarpışıyor, denizi iyice zıvanadan çıkarıyordu. Zaten zifiri koyu olan karanlık bile fırtınanın şiddetiyle birlikte daha da koyulaşmış gibi görünüyordu.

Ve şimdi, gemi karaya doğru koşarken -ki bunun böyle olduğundan artık hiç kuşku duyulamazdı- gittiği yönü değiştirmek artık kimsenin elinde değilken, onun gelip oturmasını bekleyen kara ne kadar uzaktaydı acaba?... Yüzbaşı Furner'le tayfabaşı Tom Land'ın* tahminlerine göre on milden daha az!... Ve bu kara, kanallarında ve adalarında bir sürü demirleme yeri bulunabilecek olan, ama *Jonathan*'ın buralara sığınamadan yok olacağı Macellanya olmalıydı.

Felaket hiç değilse gün doğuncaya kadar geciktirilebilse ne iyi olurdu!... O zaman belki kazadan insanların kurtulma şansları biraz artardı. Yüzbaşıyla tayfabaşı ve yardımcıları, korunabilmiş tek

* "Tom Sand" bundan sonra "Tom Land" oluyor!

yelkenler olan iki gabya yelkenini de indirerek, gemiyi büsbütün yelkensiz bıraktılar. Fakat bu büyük dört direkli geminin koca gövdesi de rüzgâra yeterince itiş yüzeyi sunduğundan, hızı dalgaların da yardımıyla hâlâ oldukça yüksekti. Demek ki hiç kuşku yoktu: Çarpışma gecenin ortasında meydana gelecek, *Jonathan* gecenin bir yarısında Horn Burnu kayalıklarına bindirip parçalanacaktı.

İşte o zaman, -buralarda ne yardım beklenebilir, nereden yardım gelebilirdi ki?...- rüzgâr ve denizin korkunç gümbürtüsü içinde, imdat topunun gümleyişi duyuldu ve yoğun karanlık, bu uzaklıktan hiçbir yankının tekrarlamadığı patlamalarla yırtıldı.

Jonathan hâlâ kıyıya doğru sürükleniyordu.

Gemi karadan birkaç mil uzaklığa gelince neler olduğunu biliyoruz: Burnun doruğunda ateş yakılmış, intiharla hayatına son vermek üzere olan Kaw-djer yüzlerce kurbanı kurtarmak için ölüme meydan okumuş, Karroly'nin şalopası batmakta olan gemiye sokulmuş ve bunu yaparken saldırgan dalgaların ortasında yüz kere alabora olmak tehlikesi geçirmişti...

Wel-Kiej'in yelkenliye yanaşmayı nasıl başardığını; yerliyle oğlunun şalopayı nasıl geminin arkasından sarkan halatlara bağlayabildiklerini; iki adamla bir genç çocuğun nasıl mürettebatı eksilmiş, kaptanı kaybolmuş ve başlıca subayları ölümcül şekilde yaralanmış olan geminin güvertesine,

korkunun son kertesine varmış bir kalabalığın ortasına atladıklarını da biliyoruz.

Karroly'nin, Kaw-djer'in emriyle dümeni kavradığını ve, ya hep ya hiç diyerek, iskele alabanda ettikten sonra, yelkensiz yelkenliyi Hermitte Adası'nın geçidine yönlendirdiğini; fakat felaketten kaçınılamadığını ve bunun hangi koşullarda gerçekleştiğini; *Jonathan*'ın, Horn Adası'nın korunağında kuzeye doğru sürüklendiğini, ama geçidin sonunda yine azgın denizle karşılaştığını; gemiyi rotasında tutmak ve Hermitte Adası'nda uygun bir demirleme yerine götürmek için çekilen yedek fırtına yelkenini; büyük direkle mizana direğinin yeni kurbanlara da sebep olarak devrilişlerini; son yelkeninden de yoksun kalan ve denizle rüzgârın kudurmuş öfkesine teslim olan geminin, Hoste Adası'nın Yalancı Horn Burnu adı verilen burnuna gelip karaya oturduğunu... bütün bunları biliyoruz.

O sırada saat sabahın üçüydü ve şafağın ilk beyazlığı uzayın derin karanlıklarını henüz delmeye bile başlamamıştı.

Burundaki kayalıklara çarpan *Jonathan* iskele tarafına yarı devrilmiş ve bu sırada yarılan karnından fırtınanın gürültüsünü bile bastıran çatırdamalar gelmişti.

Daha çarpışma anından itibaren zavallı kazazedeler çılgına dönmüş, kimileri kendi istekleriyle atlayarak, kimileri şokun sarsıntısıyla tutunamayarak küpeştelerden kayalıkların üzerine düşmüş, gidip ge-

len dalgalar bunların cansız ve parçalanmış vücutlarını batık artıkları gibi yuvarlayıp durmuştu.

Sarsıntıdan sonra hareketsiz kalan *Jonathan* bir daha yerinden kımıldamayacaktı. Denizin en yüksek olduğu sırada karaya oturmuştu ve şimdi çekilen sular dalgaları doğuya doğru sürmeye başlıyordu.

Kaw-djer, yüzbaşı Furner ve tayfabaşı Tom Land, geminin kımıldamadığını görerek yavaş yavaş sakinleşen göçmenler arasında zorlukla da olsa düzeni sağladılar. Artık güneşin doğmasını beklemek kalıyordu.

X. Bölüm

Hoste Adası

Hoste Adası Macellanya adalar topluluğunun orta boy üyelerinden biridir. Kabaca elli beşinci paraleli izleyen kuzey kıyısı, Beagle Kanalı'nın güney yakasının aşağı yukarı yarısını oluşturur. Kıyıları kuzeyde nisbeten düz ise de, çevresinin öteki kesimlerinde son derece düzensiz ve girintili çıkıntılıdır. Batısında, Gordon Adası'yla arasındaki Darwin Sound'un girişinde, iki kıyısı birbiriyle dik açı yapar. Daha aşağıda, Rous Burnu'yla sona eren ve önünde Waterman Adası'nı çevreleyen resiflerin sürekli köpürdüğü dar bir koy açılır. Sonra kıyı dantel gibi oyulur;

Wood, Hope ve Henderson adacıklarının oluşturduğu kuşakla açık denizden korunan dik ve sivri burunlarla süslenir. Doğu kıyısında derin bir girinti, Navarin ve Wollaston adaları arasına açılan Nassau Koyu'nu meydana getirir; güneydoğuya doğru da, sivri ucu Yalancı Horn Burnu'nu oluşturan bir pala biçimindeki Hardy Yarımadası uzanır.

Jonathan işte bu yarımadanın iç tarafında dev bir granit kütlesinin köşesini dönüp, pruvası karaya pupası açık denize doğru olmak üzere, yanlamasına karaya oturmuştu.

Hoste Adası'nın uzunluğu, King ve Fitz-Roy'un haritalarına göre, Beagle Kanalı'nın kıyısı boyunca ölçülmek üzere, yirmi beş fersah kadar tahmin edilebilir. Genişliği ise kuzeyden güneye on fersahı geçmez. Bu tahminlere, daha kıstağında bile çok dar olan ve eğri biçimiyle uzunluğu on iki fersah kadar tutan Hardy Yarımadası dahil değildir.

Sabah olurken, kıyıları delik deşik ve çok yalçın olan bu yarımadanın irili ufaklı tepeleri, fırtınanın son öfke nöbetlerinin çabucak dağıttığı sislerin arasından göründü.

Denize bakan yüzü çok dik olan bir kayalık tepe, burnun ana kütlesini oluşturuyor ve keskin bir sırt çizgisiyle yarımadanın omurgasına bağlanıyordu. Bu tepenin dibinde siyahımsı çakıl taşlarıyla döşeli bir kumsal uzanıyordu; bunun büyük bölümü gelgitte yükselen suların altında kalıyordu, ama şu anda çekilen sular en alçak düzeyde olduğundan

taşlar açıkta ve üzerlerini kaplayan denizyosunlarıyla vıcık vıcık ve kaygandılar. Aralarında beyaz kumla kaplı alanlar yer yer büyük sarı lekeler meydana getiriyordu; Macellanya kıyılarında pek bol bulunan akla gelebilecek her türlü deniz kabuğuyla dolu, gayet pürüzsüz ve hâlâ ıslak bir kumdu bu.

Artık yolcuları geminin güvertesinde tutmaya çalışmanın anlamı kalmamıştı. Gemi doğal ortamından çıkmış ve şimdi kayaların üzerinde yatıyor bile olsa, kazazedelerin bir an önce ayaklarını sağlam bir yere basmakta ne denli acele edecekleri kolayca tahmin edilebilir.

Bir anda hepsi birden pruvadan kıyıya atladılar ve içlerinden yüz kadarı kuzeybatıya doğru yarımadanın sırtına tırmanmaya koyuldular. Durum ve konumlarını saptamak için sabırsızlanan başkaları ise burnun oldukça dik olan yamacını tırmanmaya çalışıyorlardı; iki yüz kadem kadar yükseklikteki bu doruktan adanın bir kısmını kuşbakışı görmek mümkün olabilirdi.

Kaw-djer'le Karroly, yüzbaşı Furner ve tayfabaşını *Jonathan*'ın karaya oturduğu noktayı incelemek üzere kendilerini izlemeye davet ettiler. Yükselen suların gemiyi tekrar yüzdürüp yüzdüremeyeceğini, geminin kesin olarak elden çıkıp çıkmadığını bilmekte yarar vardı.

Bu gruba yolculardan -karısını, oğlunu ve kızını gemide bırakan- Bay Harry Rhodes adlı biri de katıldı. Bu, sosyal durumu bakımından öteki göçmen-

lerin çoğunun üstünde olduğu açıkça belli olan, ellili yaşlarında bir adamdı.

Kaw-djer'in yaralı ikinci kaptan Musgrave'yle yüzbaşı Maddison'a tıbbi yardım yapmak istediğini, fakat bunun boşuna olduğunu da belirtmek yerinde olur. Bu amaçla kamaralarına girdiğinde sadece iki ceset bulmuştu. Geminin subaylarından hayatta kalan tek kişi yüzbaşı John Furner'di.

Yolcuların ada hakkındaki ilk izlenimi hiç de olumlu değildi. Yalancı Horn Burnu kadar iç karartıcı yer zaten zor bulunur. Bu çoraklık ve kıraçlık daha ötelere kadar devam ediyorduysa, *Jonathan*'daki yedek erzak stokları tükendiğinde kazazedeler burada yaşamlarını sürdürme olanağı bulamayacaklar demekti. Üstelik Macellanya'ya erken gelen kötü mevsim bir aya kalmaz kendini hissettirmeye başlayacaktı ve eğer raslantıyla bu geçitlerden herhangi bir gemi geçmeyecek ya da Punta Arenas'tan hiçbir yardım gelmeyecek olursa, Hoste Adası'nın kıyılarında son derece güç koşullarda bir kış geçirmeye razı olmak gerekecekti.

Kaw-djer, yüzbaşı Furner, Tom Land ve Harry Rhodes arasındaki ilk konuşma da bu konuda başladı. Yüzbaşının ilk sorusu şuydu:

–*Jonathan* Macellanya'nın hangi kesiminde karaya oturdu?

– Hoste Adası'nda, diye yanıtladı Kaw-djer bu soruyu.

– Macellan Boğazı'nda mı? diye sordu Bay Rhodes.

– Hayır. Beagle Kanalı üzerinde... Bu kanal adayı Ateş Toprakları'ndan ayırır.

– Demek ki oradan pek uzakta değiliz, dedi tayfabaşı, filikalarımızla oraya varabilirdik, tabii deniz onları koparıp götürmüş olmasaydı...

– Bizim sandallar olmasa da sizi gemiye getiren şalopa var, diye önerdi yüzbaşı Furner Kaw-djer'e.

– O tekne iyi durumda mı bari? diye sordu Bay Rhodes.

– İyi durumdadır, dedi Karroly. Kazadan sonra ilk işi *Wel-Kiej*'i gözden geçirmek olmuştu ve o sırada oğlu da köpek Zol'la birlikte teknedeydi.

– Birkaç yüz yolcuyu taşımak için tek bir şalopa... dedi Kaw-djer, hayli uzun, güç ve kötü hava devam ederse tehlikeli bir girişim olur bu... Hem sonra... gemideki yükü... erzakı... malzemeyi de bırakmak gerekir... Buna razı mısınız?

Belirtmeye gerek yok ki bu konuşma, Karroly'nin de kaptanlığı dolayısıyla anlayıp konuşabildiği İngilizce dilinde yapılıyordu. Bu nedenle, adadan ayrılma önerisi ortaya atılınca söze karışmak gereğini duyarak şöyle konuştu:

– Ateş Toprakları'nda sığınak aramanın ne gereği var? Hoste Adası'nda da oradaki kadar doğal kaynak bulunur... *Jonathan*'ın kazazede yolcuları burada da güvenle kışı geçirebilirler.

– Benim fikrim de bu, dedi Kaw-djer ve size bunu öğütlüyorum.

Karroly konuşurken Bay Rhodes onu dikkatle süzüyordu; karşısında bir yerlinin bulunduğu gözünden kaçmış olamazdı. Tam yüzbaşı Furner de aynı soruyu sormak üzereyken, erken davranıp sordu:

– Siz kimsiniz?

– Kılavuz kaptan Karroly.

– Öyleyse, kaptan, yolcular ve mürettebat adına size teşekkür ederim. Bizi kurtarmak için hayatınızı tehlikeye attınız. Gemimiz mahvolduysa da bu kadar insan size canlarını borçludur...

Sonra da Kaw-djer'e hitap ederek:

– Peki siz, mösyö, siz kim...?

– Önemli değil, dedi Kaw-djer.

– Bir hemşeri... mi acaba?...

– Fuegoluların bir dostu... Birkaç yıldır Macellanya'dayım, dedi Kaw-djer kısaca.

Bay Rhodes ısrar etmedi. Ortada saygı gösterilmesi gereken bir sır olduğunu anlamıştı herhalde. Fakat bu iki adamın gösterdikleri özveriden dolayı minnettarlığını ifade etmekten de geri kalmadı. Onlar işe karışmasaydı; Kaw-djer burnun zirvesini aydınlatarak karayı gemidekilere göstermeyi akıl etmeseydi, onun emriyle şalopa çırpınan dalgaların içine atılmasaydı, Karroly çaresiz kalmış geminin dümenine geçerek, adalarda sığınak aramak üzere tekneyi geçide doğru sürme cesaret ve becerisini göstermeseydi, *Jonathan* Horn Burnu'nun kayalıklarına bindirip parçalanacak ve kazadan hiç kur-

tulan olmayacaktı. Ayrıca gemi kendini kurtaracak yerde Hoste Adası'nın burnunda karaya oturmuş idiyse bu da, son anda gelen bir kaza nedeniyle yönetimin kaptanın elinden çıkmış olmasındandı.

Kurbanlara; kaptan, ikinci kaptan, bir yüzbaşı, on kadar tayfa ve bir o kadar yolcuya gelince, onlar da az değildi kuşkusuz! Hatta çok fazlaydı! Ama kaza Horn Burnu'nda meydana gelseydi, bu kurbanlar yüzlerle sayılacaktı!

Bu arada yüzbaşıyla arkadaşları, sular en alçak düzeyde bulunduğundan hemen hemen bütünüyle karada, kayaların üzerine yan yatıp kalmış olan geminin gövdesini incelemek üzere kayalık tepeden indiler. Bay Rhodes de kıyıdaki karısıyla çocuklarının yanına gitti. Kaw-djer ise, herhalde kenarda kalmayı daha uygun gördüğünden, yarımadanın ucuna doğru yöneldi.

Jonathan'ın artık kesinlikle kurtarılamaz durumda olduğu sonucuna varmak için fazla zaman gerekmedi. Tekne belki yirmi yerinden delinmiş, iskele tarafında karnı nerdeyse boylu boyunca yırtılmıştı. Bu durumdaki ahşap bir gemi belki onarılarak tekrar yüzdürülebilirdi, ama demir tekneli bir gemi için bu hasarın çaresi yoktu. Dolayısıyla onu tekrar suya indirmek konusunda her türlü umudu bir yana bırakmak gerekiyordu; zamanla deniz, başlamış olan yıkım işini tamamlayacaktı.

– Yapmamız gereken, hem de bir gün bile yitirmeden, dedi Tom Land, yükü kurtarmak ve güven-

li bir yere taşımaktır; zira denizin yükselmesiyle birlikte sular ambarlara dolacak ve ihtiyacımız olan erzak zarara uğrayacaktır...

– Yalnız erzak değil, dedi yüzbaşı Furner, araç ve gereç de var. Kim bilir, belki de bu adada kışlamak, yurdumuza geri götürülünceye kadar bütün kötü mevsimi burada geçirmek zorunda kalacağız...

– Hadi bakalım, herkes iş başına! dedi tayfabaşı.

Gerçekten de bundan daha ivedi bir görev yoktu; çıkacak ilk fırtınanın tahrip edeceği *Jonathan*'ı boşaltmak, böylece Şili ve Arjantin'le bağlantısı olmayan bu adada birkaç ay yaşamayı mümkün kılmak gerekiyordu. Punta Arenas'a ulaşmak düşünülse bile yeterli araç yoktu. Fakat ilkbahar gelince kurtarılmak umuduyla, Şili makamlarını olaydan haberdar etmenin bir yolu aranacaktı.

Yüzbaşıyla tayfabaşı geminin boşaltılması işini yürütmeye koyuldular. Alman olsun, Amerikalı veya İrlandalı olsun, bütün yolcular bu işin ne denli önemli ve ivedi olduğunu anlayarak cesaret ve gayretle kolları sıvadılar. Bilindiği gibi geminin ambarlarında yeni koloninin ilk yerleşiminde kullanılacak önemli miktar ve çeşitte malzeme vardı; bunlar arasında sadece çadırlar değil, basit bir montaj işlemiyle birleştirilebilecek parçalardan oluşan kullanımı kolay evler ve depolar da bulunuyordu. Bu işler için kol gücü yeterli olduğundan, görev oldukça kısa bir sürede yerine getirildi. Zaten kaza habe-

ri tüm Macellanya'ya yayılmıştı; Hoste Adası'na komşu adalardan, Ateş Toprakları'ndan Fuegolular, Pêcherailer geldiler. Kazanç dürtüsüyle üşüşen bu insanların kazazedelere sundukları hizmeti reddetmek anlamsız olurdu. Yağmacı ve kavgacı bir soy olan Patagonlar gelmiş olsaydı bazı tehlikeler ortaya çıkabilirdi, ama bu yumuşak tabiatlı ve barışsever insanlarla böyle şeylerden korkmaya sebep yoktu. Nitekim, yardımlarını kabul etmekten dolayı pişmanlık duyulacak bir durum da olmadı.

Kısacası, kışlamanın başlangıcında çalışmalar gerekli şekilde tamamlanmış oldu. Bay Rhodes'in ve çevreleri üzerinde belli bir etkileri olan daha birkaç göçmenin yardımlarıyla, yüzbaşı Furner kazazedelere gemideyken geçerli olan disiplini uygulayabildi. En kötüsü, çeşitli milliyetlerden insanların arasına nifak sokulması ve birtakım adamların her türlü otoriteye karşı kazan kaldırmaları olasılığıydı.

Bay Rhodes'in ve göçmenlerden onunla birlikte davrananların asıl korktukları buydu ve bu korku hiç de yersiz değildi. Büyük Okyanus'ta seyrederken neler olduğunu, bir grup yolcu arasında yayılan ayaklanma fikirlerini, John ve Jack Merritt kardeşlerin yıkıcı eylemlerini, arkadaşlarından bazıları üzerinde kurmuş oldukları kötü etkiyi unutmamışlardı. Üzüntüyle andıkları kaptan Leccar'ın bu ayaklanma kışkırtıcılarına karşı sert önlemlere başvurmak zorunda kaldığını ve birkaç kez bunları diğer yolcularla iletişimden men ettiğini hatırlı-

yorlardı. Şimdi bunlar eylemlerine tekrar başlamak için koşullardan yararlanmak ve ortak çıkarlar uğruna en kusursuz anlaşma ve dayanışmanın gerektiği bu durumda bir başkaldırı kışkırtmak istemeyecekler miydi?...

Başlangıçta Merritt kardeşler sıkı sıkıya göz altında olduklarını bildiklerinden kuşkulu davranışlarda bulunmadılar. Zaten geminin yükünden paylarını aldıktan sonra kışlama yerini terketmek ve yandaşlarını toplayıp adanın bir başka köşesine çekilmek ellerindeydi. Fakat böyle yapmadılar; yüzbaşıyla tayfabaşının yönetimi altında geminin boşaltılmasında çalışan öteki yolculara katıldılar. Ama gelecek ne getirecekti?... Disiplinin gevşediği, herkesin kendi başına kaldığı uzun aylar içinde yıkıcı propagandalarına yeniden başlamayacaklar mıydı?...

Gerçi Hoste Adası kıyılarında bir koloni kurmak söz konusu değildi. Bu insanlar amaçladıkları yere varmış göçmenler değil, yurtlarına dönüşleri birkaç aydan önce mümkün olmayacak kazazedelerdi ve kışlama süresince burada yaşamlarını sürdürebilmekten başka kaygıları yoktu.

Ayrıca, ne adı ne konumu bilinmeyen bir toprağa, örneğin bütün denizyolu hatlarının dışındaki Büyük Okyanus adacıklarından birine düşmüş kazazedelerin katlanmak zorunda kalacağı çok daha ağır koşullarda da bulunmuyorlardı.

Hayır, oralara düşmemişlerdi; felaket, Macellanya adalarında, takımadanın şimdi Şili'ye ait

olan kısmında ve Şili Macellanya'sının başkenti Punta Arenas'tan olsa olsa yüz fersah kadar uzakta bulunan, haritadaki yeri kesinlikle belli ve Kawdjer'le kaptan Karroly'nin de iyi bildikleri Hoste Adası'ndaki Hardy Yarımadası'nda başlarına gelmişti. Kazanın haberi çok geçmeden mutlaka adı geçen kente de ulaşacak ve mevsim olanak verir vermez ya Güney Amerika limanlarından birinden ya da -*Jonathan*'ın birkaç hafta önce yola çıktığı- Kaliforniya limanı San Francisco'dan bir gemi gönderilecekti.

Dolayısıyla, bir kez Hoste Adası'nda yaşamaya elverişli bir yerleşme sağlandığında, çok ciddi kaygılara kapılmak için neden yoktu; araç ve gereç barınma sorununu çözecek, erzak da beslenmeyi güvenceye alacaktı. Sözü toparlayacak olursak, güçlüklerine katlanmak zorunda oldukları biraz daha sert bir iklim dışında, göçmenler Afrika toprağındaki ilk aylarında nasıl yaşayacak idilerse, burada da aşağı yukarı aynı şekilde yaşamlarını sürdüreceklerdi.

Kazadan üç hafta sonra -geminin boşaltılması sekiz gün almıştı- 17 Mart tarihinde Hardy Yarımadası'nda kamp kurulmuş, herkes yerine yerleşmiş bulunuyordu; artık yaklaşan kışın gelişini fazla endişeye kapılmadan beklemek mümkün görünüyordu.

Çalışmalar arasında, belirtmeye gerek yoktur ki, yerleşim yerinin dolaylarında keşif gezileri de

yapılmıştı. Her ne kadar Hardy Yarımadası Yalancı Horn Burnu'nun çıplak sivri kayalarına kadar pek sevindirici bir görünüm sunmuyorduysa da, kuzeybatıya doğru siluetleri görülen tepelerin yükseldiği yemyeşil arazi böyle değildi. Bu yönde denizyosunu döşeli kayaların, çalılık ve fundalıklarla kaplı vadilerin yerini geniş çayırlar, hayvan görmemiş otlaklar alıyor, bunlar yarımadanın iskeletini oluşturan Sentry Boxes [Nöbetçi Kulübeleri] Dağı'nın dibinde uzanan ağaçlık tepelerle sınırlanıyordu. Orada sarı çiçekli doronikalar, mavi ve mor renkli yıldız çiçekleri, bir metreye yükselen sarı çiçekli çayır otları ve hepsi de çiçeğe durmuş pek çok bodur bitki, aslanağızları, tırmanıcı sarısalkımlar, minicik çiçeklerle donanmış çeşit çeşit otsu bitkiler birbirine karışıyor, yüzlerce geviş getirici hayvanın bol bol karnını doyurabileceği, gür bir çimen örtüsüyle kadifelenmiş otlaklar birbirini izliyordu. Gerçekten de, *Jonathan*'a alınmış olan sığır ve koyun türünün temsilcileri karınlarına kadar çıkan bu çayırlarda hiç de açlık çekmediler.

Yapılan gezilerin birinde Bay Rhodes'le birkaç göçmen kuzeybatı yönünde kampın on iki mil kadar uzağına gittiler; Kaw-djer de yanlarındaydı ve nezaketle onlara kılavuzluk ediyordu. Yarımadanın batı kıyısındaki Bourchier Koyu'nu, Orange ve Scotchwell koylarını, daha ötede, Tékinika Sound'la Ponsonby Sound arasında yer alan, dağları

sürekli karlarla kaplı, sonradan Pasteur'ün adı verilecek olan yarımadayı gezdiler.

Bu yöre, onlarda şaşkınlık kadar hayranlık da uyandırıyordu. Gür otlaklar her yerde toprağın verimli olduğunun tanıklarıydı; çayırları bir sürü küçük derecik besliyor, sonra bunlar orta kesimdeki tepelerden gelen arı ve duru sulu küçük bir ırmağa dökülüyordu. Ağaç türünden bitkiler de ovaları kaplayan gür yeşil halıya uygun bir örtü oluşturuyordu. Geniş düzlükleri çerçeveleyen ormanlar özellikle etkileyici yükseklikte, turbalık ama sıkı bir toprağa kök salmış Antarktika huşlarından oluşuyor, gayet açık ve engelsiz, bazen kadife gibi kol atıcı yosunlarla döşenmiş bir orman zemini sunuyordu. Gövde çevreleri diplerinde iki metreye varan kayın ve gürgenler, Winter kabukları, odunu çok sağlam bir tür dikenli asma olan amberbaris'ler ve serviye benzeyen, otuz kırk kadem yükseklikte çam türü ağaçlar da vardı.

Bu yeşillik kubbelerinin altında zengin bir kanatlılar dünyası; kimileri keklik kimileri sülün büyüklüğünde altı tinamu türü, sarıasmalar, karatavuklar, kır kuşu denebilecek türler, ayrıca çeşitli deniz kuşları, yaban kaz ve ördekleri, karabataklar, goeland ve martılar... uçuşuyor, çayırlarda ise nandu devekuşları, guanakolar ve vikunyalar cirit atıyordu.

Kazazedeler geçici kamplarını *Jonathan*'ın karaya oturduğu noktadan yarım mil kadar uzakta,

batıya doğru yüksek araziyle birleşen Hardy Yarımadası'nın çizdiği eğrinin ortalarında bir yere kurmuşlardı. Birçok dereciğin katkılarıyla beslenen ve sularını küçük bir koyun ucunda denize döken, kıyıları gölgelik bir çayın ağzıydı burası. Birbirinden otuz kadem kadar uzak olan kıyılarında sürekli barınmak üzere bir köy kolayca kurulabilirdi. Hemen hemen altı yüz metre yükseklikteki kayalık tepenin şiddetli rüzgârlardan etkili biçimde koruduğu küçük koy gerektiğinde liman görevi yapabilirdi.

Kaw-djer'le Karroly göçmenlere kışı geçirmek üzere burada kamp kurmayı tavsiye etmişlerdi. Çadır ve diğer yerleşim araç ve gereçleri için burada yeterli ve uygun yer vardı. Üstelik -bu noktayı vurguluyorlardı- nisandan ekime kadar süren kötü mevsim burada, Macellanya'nın elli ikinci paralelin güneyinde bulunmasına bakarak sanılabileceği kadar korkulacak şiddette geçmiyordu. İklim burayı kutup bölgelerinde hüküm süren aşırı soğuklardan bağışık tutuyor ve yılın birkaç ayı boyunca her şeyi kaplayan kar örtüsünün altında soğuk hiçbir zaman dayanılamayacak dereceye düşmüyordu.

Ne var ki kötü talihin, *Jonathan*'ın yolcularını pek acımasız bir sınavdan geçirdiği de bir gerçekti. Şimdi Atlas Okyanusu'nun ortasında Ümit Burnu'na doğru seyretmekte olmaları gerekirken, kendilerini Macellanya takımadalarından birinde bayağı uzunca bir süre yaşamak zorunluluğu içinde buluyorlardı. Fakat eninde sonunda birkaç aylık

bir gecikme pahasına da olsa bundan kurtulacaklar, sadece kazada hayatlarını kaybedenlere üzülmekle kalacaklardı.

Bay Rhodes sık sık Kaw-djer'le bu konuları konuşuyordu. Ciddi, ağırbaşlı ve sağduyulu bir kadın olan Bayan Rhodes, on sekiz yaşındaki oğlu Edward ve on beşindeki kızı Clary de, bu ücra yerlerde, uzak adaların yerlileri arasında ne aradığını anlayamadıkları bu adama karşı bir yakınlık duyuyor, etkisinde kalıyorlardı. Kaw-djer ise, erdemleri ve üstünlükleri birçok göçmen tarafından da tanınan bu aileye karşı sempati duymaya başlamıştı. Yeni kolonide Bay Rhodes'in olumlu ve yapıcı etkisinin hissedileceği ve dürüst insanların her zaman onun yanında yer alacakları belliydi.

Ama Kaw-djer asla içini dökmüyor, alışılmış sessizliğini her zaman ve her durumda koruyordu. Öğütlerini kimseden esirgemiyordu; yerleşim çalışmalarında da bunlardan çok yararlanılmıştı. Sadece Merritt kardeşler ve birkaç kişi daha, onun da kendileri gibi her türlü toplumsal düzenin düşmanı olduğundan habersiz, onun yakınlığını aramıyor, çekingen duruyorlardı. Ama bakalım Kaw-djer, bir insanlık görevini yerine getirmek üzere hayata geri dönüşü diyebileceğimiz bu olaydan sonra, eski tasarılarını gerçekleştirmeyi hâlâ düşünüyor muydu?... Şili toprağı olmuş bu yerlerde ne pahasına olursa olsun kalmak istemiyorsa, tekrar Horn Burnu'nun yolunu tutacak mıydı?...

Yacana -Hoste Adası'ndaki söz konusu akarsuyun adı böyleydi- kampı, çadırlardan ve gemi yükünün buraya taşınmasından sonra monte edilmiş barakalardan oluşuyordu. Gemiyi kendi haline bırakmak gerekmişti; tekne suların her yükselişinde biraz daha hasara uğraya uğraya, tamamen tahrip olmak üzereydi. Çadırlar ve barakalar Yacana çayının sol kıyısına kurulmuştu; bu kıyı yukarı doğru yarım mil kadar izlenince, adanın doğu kesimini kaplayan otlaklara varılıyordu. Yüksek huş ve kayın ağaçlarının altına yerleştirilmiş ambarlarda yedek erzak, un, konserve et, çeşitli yiyecek maddeleri, kısacası Afrika'da Orange Nehri'nin ağzında kurulacak koloniye başlangıçta lazım olacağı düşünülerek gemiye yüklenmiş olan her şey depolanmıştı. Kümes hayvanları için kümes ve telle çevrili alanlar, domuzlar için özel ahırlar yapılmıştı. İnek, keçi ve koyunlara gelince, bunlar yakın otlaklarda, çitle çevrili alanlara yerleştirilmişti.

Çeşitli kökenlerden bin kadar göçmenin böyle bir arada ortak bir yaşam sürebilmesi için ciddi bir disiplin gerektiği su götürmez. Bunların üzerinde etkili bir otorite sağlayacak olan herhalde genç yüzbaşı olamazdı. Eğer kaptan Leccar, hatta ikinci kaptan Musgrave sağ olsalardı, gemideyken yolcular arasında yaptıkları gibi burada da kazazedeler arasında düzeni sağlayıp sürdürebilirlerdi. Ama ne yazık ki ölmüşlerdi; zaten burada, bu adada, hiç kimse ötekilere kumanda etmek üzere seçilmiş ya

da yetkili kılınmış görünmüyordu. Ayrıca Merritt kardeşlerin kötü hırs ve özlemleri kışkırtmak ve böylece anlaşıp uzlaşma gerekirken aksine ortalığı büsbütün karıştırmak istemelerinden de korkulsa gerekti.

Şili hükümeti de şu ya da bu şekilde işe karışmak isteyecekti tabii. Ne de olsa ada kendisine ait değil miydi?... Zaten kazazedeler de ülkelerine geri gönderilmek için başka nereye başvurabilirlerdi ki?... Bu nedenle, Karroly'yle oğlunun, durumu Ekselansları Mösyö Aguire'ye haber vermek üzere Punta Arenas'a gönderilmesine karar verildi.

Hatta, kaptana göçmenlerden birinin de eşlik etmesi uygun görüldüğünden, Bay Rhodes bu görev için *Wel-Kiej*'in yolcularına katılmaya gönüllü oldu. Kendisi Amerikalı olduğundan, hükümetin yardımını elde etmek için yapılacak başvurularda yerli Karroly'den daha etkili olabilirdi. John ve Jack Merritt kardeşler, göçmenleri Şili hükümetinin otoritesi altına sokacak olan bu tasarıya başlangıçta karşı çıktılarsa da sonunda kabullenmek zorunda kaldılar. Ortak çıkarlar adına danışılan Kaw-djer bu kararı onaylamamazlık edememişti; ama Punta Arenas'tan hükümet memurlarının gelişinden önce Hoste Adası'ndan ayrılmaya da kesin kararlıydı.

Bay Rhodes ailesine ve arkadaşlarına veda ettikten sonra 20 Mart sabahı şalopaya bindi; Karroly Hardy Yarımadası'nın ucunu döner dönmez, Hos-

te Adası'yla Navarin Adası arasındaki dar Mugray geçidini izlemek üzere, Nassau Körfezi'ni geçti. Beagle Kanalı'na çıkınca, Clarence Adası'na kadar batıya yol alacak ve hemen hemen Froward Burnu'nun karşısında Macellan Boğazı'na ulaşacaktı.

Şalopanın üç hafta sonra, yani kışın bastırmasıyla adaların arasındaki koy ve geçitlerde yol almanın çok zor, hatta olanaksız hale gelmesinden önce dönebileceği hesaplanmıştı.

Bu süre zarfında ortak yaşam, Orange Nehri kolonisinde nasıl düzenlenecek idiyse öyle düzenlendi. Merritt'lerle az sayıdaki yandaşının çoğunluktan ayrı, kendi bildikleri gibi yaşama iddiaları dışında hiçbir olay meydana gelmedi.

9 Nisan günü öğleden sonra şalopanın burnun açığında görüldüğü haber verildi. Tekne kıyıya yanaşır yanaşmaz Bay Rhodes karaya atladı; ailesiyle dostları kendisini oracıkta bekliyorlardı.

Bay Rhodes Punta Arenas'a varınca Bay Aguire'yle görüşmüştü; vali *Jonathan*'ın başına gelen felaketi daha önce öğrenmişti. Durumun bildirildiği Şili hükümeti de göçmenleri ülkelerine göndermek için gerekli önlemleri alacaktı. Fakat o sırada Punta Arenas'ta kazazedelerin Valparaiso ya da başka bir Güney Amerika limanına nakline tahsis edilebilecek hiçbir tekne bulunmuyordu. Kaldı ki mevcut durum, hasarsız ve iyi durumdaki kamp gereçleri ve güvenceye alınmış bir yıllık erzakla, pek kaygı uyandıracak nitelikte değildi. Demek ki

en iyisi, Hoste Adası'nda birkaç aylık bir kamp yaşamına razı olmaktı. Zaten vali de adayı gözden uzak tutmayacaktı. Punta Arenas'ta sürekli duran avizo yakında adaya gönderilecek ve gerekirse orada düzeni ve güvenliği sağlayacaktı.

Bay Rhodes'in getirdiği yanıt böyleydi. Göçmenler Şili hükümetinin, onları ülkelerine taşıyacak gemi gelinceye kadar, huzur ve rahatlarını sağlamak konusundaki iyi niyetine güvenebilirlerdi. Dolayısıyla, yakında Macellanya adalarını karlarıyla kaplayacak olan kış mevsiminin gelişini beklerken fazla korkuya kapılmaya gerek yoktu.

XI. Bölüm

Hoste Adası'nda Kış

Kış, nisanın ilk günlerinden itibaren şiddetli atmosfer çalkantılarıyla başladı; fakat bu fırtınaların şiddeti *Jonathan*'ın yolcularını fazla şaşırtmadı. Artık geçici de olsa Hoste Adası'nın kolonisi olmuş, ne sert rüzgârlardan ne de soğuktan fazla etkilenmeyecek biçimde yerleşmiş bulunuyorlardı. Çoğunluğu iyi yalıtılmış barakalarda yaşıyordu. Odunu yakındaki ormandan bol bol sağlanan sobaları sayesinde, zaten Macellanya'da aşırı olmayan sıcaklık düşüşlerine kolaylıkla dayanabileceklerdi.

Bir miktar -yüz kadar- göçmen, geminin sağladığı barınak, içerde yaşamayı pek rahat kılmamasına

karşın, o ana kadar *Jonathan*'ın kamara ve ambarlarından ayrılmamayı daha uygun bulmuşlardı. Fakat güneyden gelen şiddetli iki üç kasırga geçitlerde suları kabartmış ve Hardy Yarımadası'nı tam karşıdan şiddetle dövmüştü. Bu sırada geminin zaten ağır hasarlı olan teknesi de yavaş yavaş iyice yarılmış, açılmıştı; artık tamamıyla tahrip olmasına az kaldığına hiç kuşku yoktu. Dolayısıyla gemide kalmak akıllıca olmazdı; bu nedenle oradaki aileler de karaya çıkıp son kalan çadırlara yerleşmek zorunda kaldılar. Yine de Fuegoluların ajupa veya barakalarındakine göre çok daha iyi koşullarda yaşayacaklardı. *Jonathan* ise çok geçmeden içindeki işe yarar her şey boşaltılmış şekilsiz bir enkaz haline geldi.

Şalopaya gelince, Yacana dereciğinin hemen ağzında, kayalarla çevrili bir tür havuzun içinde güvencede bulunuyordu. Orada, açık denizin resifler tarafından hızı kesilen kaba dalgalarından etkilenmiyordu. Kaw-djer, Karroly ve Halg, tarihi henüz saptanmamış bir yola çıkışa kadar teknede kalmaya devam ediyorlardı.

Güneybatıdan gelen şiddetli rüzgâr nöbetlerinden sonra hava sakinleşti. Derenin sol kıyısında ve kendisini perdeleyen kayalık tepenin ardındaki konumu sayesinde, doğaçlamadan kurulan küçük köy fazla zarar görmemiş, ne barakalar ne de çadırlar fırtınaların en şiddetli olduğu anlarda bile tehlikeye girmemişti. Derken sıcaklık düşmeye ve soğuk kendini hissettirmeye başladı.

Kaw-djer önce, önünde dile getirilen korkuları yatıştırmak için, göçmen topluluğuna güven verici açıklamalarda bulunmuştu. Macellanya'da kış, sıfır dereceyi geçmeyen sıcaklık ortalamasıyla, İrlanda, Kanada ve Birleşik Devletler'in kuzey eyaletlerindekinden hem daha az sert hem de daha kısaydı - bu açıklama İrlandalılar, Kanadalılar ve Amerikalılar içindi- ve buradaki adaların iklimi pekâlâ aşağı Afrika'nınkiyle karşılaştırılabilirdi.

Bu, Bay Rhodes'in ailesinde sık sık gündeme gelen bir konuşma konusuydu. Bu aile Kaw-djer'e gittikçe bağlanıyordu; ayrılma anı gelince kim bilir ne kadar üzüntü çekilecekti!...

Ne kadar vurgulasak azdır, Bay Rhodes iyi eğitim görmüş, sağduyusu güçlü ve derin dini duyguları bütün ailesince de paylaşılan bir adamdı. Wisconsin'in Madison şehrinde yaşarken felekten hiç kimsenin başa çıkamayacağı silleler yemişti. Yurdundan ayrılıp o Afrika kolonisinde talihini yeniden denemek ve yaşamını -kendinden çok çocukları için- yeniden kurmak seçeneği ve kararı bundan kaynaklanıyordu. Ciddi ve güçlü bir kadın olan Bayan Rhodes onu bu fikrini uygulama yönünde cesaretlendirmiş, göçmenlerin zorlu ve yorucu yaşamından kendi payını almaya hazır olduğunu ortaya koymuştu. Böylece, taparcasına sevdikleri ve sevgilerinin karşılığını da gördükleri iki çocuklarıyla birlikte, hemen hiç geri dönüş umudu taşımadan Madison'dan ayrılmışlardı. Bu aileye herkesin

sempati duyduğu ve gelecekteki kolonide etkisinin zamanla artacağı söylenebilirdi.

Bay Rhodes'in barakası Yacana deresinin sağ kıyısına, yirmi kadar başka kulübenin ortasına kurulmuştu; barakaların arasında bırakılan, bir yanı derenin kıyısıyla sınırlanmış boşluk bir tür meydancık oluşturuyordu. Bu küçük köy çekirdeğini huş ve kayın ağaçları gölgeliyordu. Söz konusu ev gerçekte, Şirket'in göçmenlerin hizmetine sunduğu bütün evler gibi, dört tahta duvardan ibaretti; bunu -isterlerse- daha konforlu hale getirmek göçmenlere düşüyordu ki bu konforu sağlayacak şeyler de birkaç basit mobilya, karyolalar ve kap kacak gibi birkaç parça ev eşyasından öteye geçmiyordu.

Kaw-djer, Bay Rhodes'le ve başka göçmenlerle birlikte adanın çeşitli bölgelerine yaptığı gezilerden arta kalan bütün zamanını bu evde geçiriyor, gece bastırınca Karroly'yle oğlunun her an denize açılmaya hazır durumda kendisini bekledikleri şalopaya dönüyordu.

Denize açılmak mı?... Hangi yöne doğru?... Yoksa *Wel-Kiej* görünüşe göre Kaw-djer'in kesinkes terkettiği Yeni Ada'ya geri mi dönecekti?... Şalopa kendisini Horn Burnu'na doğru götürürken Kaw-djer'in kafasının ne denli karanlık ve ölümcül düşüncelerle dolu olduğunu biliyoruz. Burada da ev sahiplerine sık sık yakında ayrılacağından söz ediyordu.

Derken bir gün Bay Rhodes ona şöyle dedi:

– Siz artık bizim dostumuzsunuz. Neden bizi bırakıp gitmek istiyorsunuz?... Kış boyunca burada kalsanız olmaz mı?...

Kaw-djer yanıt vermedi.

– Hem sonra, diye ekledi Bay Rhodes, bizi almaya Hoste Adası'na bir gemi gelince, bir daha görüşemeyecek olmanın üzüntüsü içinde, zaten ayrılmayacak mıyız?...

– Kurtuluşumuzu size borçluyuz, diye atıldı genç Marc.*

– Oh, lütfen kalın, Mister Kaw-djer! diye yalvardı Clary Rhodes.

Kaw-djer kesin kararını vermiş ve bundan asla dönmeyi düşünmeyen bir insan olarak başını iki yana sallıyordu.

– Yapamam... Yakında gitmem gerekecek... Evet!... Yakında!...

– Yeni Ada'ya dönmek için mi? diye sordu Bay Rhodes. Burada yapamayıp da orada yapabileceğiniz ne var ki? Avlanmak, balık tutmak, deri ticareti... bunların hepsi burada da mümkün... Bu kışı bizimle geçirmenize hangi neden engel olabilir?...

Böyle sıkıştırılmasına karşın Kaw-djer soruları, en azından kendisiyle ilgili hususlarda, kaçamak yanıtlar vererek ya da sessiz kalarak karşılıyor, sorumluluğu Karroly'ye atıyordu. Yerliyle oğlu Yeni Ada'daki yerleşik düzenlerini bırakamazlardı. Ba-

* Edward Rhodes'in adı burada Marc olarak yazılmış.

rınaklarını kesin olarak oraya kurmuşlardı ve kendisi de bu yalnızlık yaşamını paylaşmak üzere oraya gelmişti bir kere. Karroly'nin kılavuz kaptanlık mesleğini icra edebilmesi için en uygun yer de orasıydı; kaptanlar Beagle Kanalı'na doğru çıkmaya hazırlandıkları zaman, onu oradan çağırırlardı, mavi kenarlı beyaz flamalarını direğe çekerek... Karroly Yeni Ada'daki görev yerinde bulunmazsa gemiler takımadaların öteki geçitlerine giderlerdi...

Bay Rhodes pes etmemekte direniyordu:

– İyi ama kötü mevsimde buralardan pek gemi geçmez ki... Ekimle mart arasında kılavuzluk yapacak gemiyi nerden bulacak?... En az beş ay boyunca deniz trafiğinin kesildiği söylenebilir buralarda... Mart sonunda Yeni Ada'ya dönme zamanı yine gelecektir...

Kaw-djer suskunluğunu sürdürüyor, ev sahipleri de bu adamın yaşamındaki en gizemli noktaya değinmiş olduklarını hissediyorlardı.

– Kaldı ki, diye ekledi Bay Rhodes, yerli neden oğluyla birlikte kendi başına evine dönemesin ki?...

– Olmaz, dedi o zaman Kaw-djer. Ben ondan ayrılmaya razı olamam. Yıllardan beri birlikte yaşıyoruz; kendim üzüldüğüm kadar onu da üzmüş olurum.

– Öyleyse o da kalsın, dostum, diye ısrar etti Bayan Rhodes; ve siz de artık gitmeyi düşünmeyin. Bakın bize ne kadar yararlı oluyor burada bulunmanız... Sizin yokluğunuzda ne yaparız biz?... Bu-

rada tıbbi bakıma ihtiyacı olan birçok kadın ve çocuk var ve bunu onlara ancak siz sağlayabilirsiniz!... İşte kış geldi bile, çok sert geçmeyeceğini kim bilebilir?...

– Sert mi?... Hayır Bayan Rhodes, böyle bir şeyden korkmaya gerek yok. Bu ülkeyi deneyimlerimden bilirim ben; bir kez daha belirteyim, temmuzda, yani kışın ortasında bile soğuklar dayanılır düzeyde kalır. Amerika'da kuzey rüzgârları buzlarla kaplı kutup bölgelerinden eser... Buradaysa güney rüzgârı onu soğutmayan geniş denizlerin üzerinden gelir.

Rhodes ailesinde en sık işte böyle konuşmalar yapılıyor, onların ricalarına, kışlama süresi boyunca Kaw-djer'in orada bulunmasını istemek için birçok nedenleri olan öteki ailelerin dilekleri de ekleniyordu. Onu pek insancıl ve kendini insanlığa adamış buluyorlar, hekimliğini nasıl bir ciddiyet ve ehliyetle yaptığını görüyorlardı. Batan gemiden kurtarılan bütün ilaçlar ve eczacılık maddeleri de elinin altında değil miydi?... Bunları ne kadar iyi ve yerinde kullanabilirdi kim bilir...

Evet, Hoste Adası'nda kalmak bir insanseverlik görevi olacaktı... Kaw-djer bunu hissediyor, belki de kalıp kalmamak konusunda içinde bir çekişme yaşıyordu. Fakat onu orada tutmak isteyenlerin bilemeyecekleri şey, Punta Arenas valisinin nasıl olsa bir gün çıkıp gelecek olan memurlarını beklediğiydi. Macellanya'daki varlığının ne denli kuşku uyandırıcı göründüğünün farkındaydı. Onu *Jonat-*

han'ın kazazedeleri arasında bulurlarsa, Yeni Ada'da yapmak istedikleri gibi sorguya çekerlerdi.

Oysa o, kim olduğunu kimseye açıklamamak için, 1881 antlaşmasıyla bağımsızlıklarını yitiren bu Macellanya topraklarından daha önce bir kez kaçmamış mıydı!...

Yine de oyalanıyor, gitmeye karar veremiyordu. Punta Arenas'tan beklenen avizo, hatta *Jonathan*'ın kazazedelerini geri götürmek için gelecek gemi Hoste Adası açıklarında görünür görünmez, yola çıkmak için vakti olmayacak mıydı nasıl olsa!...

Bu yüzden her sabah kayalık tepenin doruğuna tırmanıyordu; ama ne Bay Rhodes ne de başka biri bakışlarının niçin bu denli inatla açıkları taradığından asla kuşkulanmıyordu.

Kaldı ki artık herhangi bir geminin takımadalar arasındaki geçitlerde bela aramaya kalkışması da oldukça zayıf bir olasılıktı. Ara sıra kar fırtınaları buraları görülmemiş bir şiddetle dövüp süpürüyordu; akıntılarla sökün edecek buz kütlelerinin seyrüseferi büsbütün olanaksız kılacakları gün de uzak değildi.

Mayıs ayının sonuna gelinmiş, ama soğuk hâlâ dayanılmaz dereceyi bulmamıştı; bu da Kaw-djer'in dediklerini doğruluyordu. Artık gitmekten söz etmez olduğundan, Bay ve Bayan Rhodes de bu konuyu hiç açmıyorlardı. Kalıyordu ya, önemli olan buydu. Her sabah şalopanın yerinde olduğu görülüyordu. Kaw-djer isteyenlere doktorluk hiz-

metini vermeye, yerlilere olduğu gibi kazazedelere de "velinimet"lik yapmaya devam ediyordu.

Doğrusu, onun gibi bu bölgeyi, iklimini ve olanaklarını iyi bilen birinin sadece hekimliğinin değil çeşitli konularda verdiği bilgi ve öğütlerin de, Hoste Adası'nın bir kışlık sakinlerine büyük hizmetlerde bulunduğunu belirtmek hakseverlik olur.

Bu kışlamanın kısa günleri ve uzun geceleri işte böyle geçiyordu; önemli olan, bu küçük topluluğun sağlık durumlarında pek fazla bozulma olmamasıydı. Yine de birkaç hastalık olayı görüldü; Kawdjer'in kolayca başa çıktığı birtakım ilerlemiş hastalıklar... Bir iki ölüm de oldu; Güney Afrika'da bile olsa daha iyi direnemeyecek, küçük yaşta ve zayıf bünyeli bir iki çocuk öldü.

Özetle, *Jonathan*'ın yolcularının Hoste Adası'na kış mevsiminin ortasında düşmemiş olmaları mutlu bir raslantı sayılabilir. Öyle olsaydı ne kadar faklı bir izlenim edineceklerdi ada hakkında!... Yemyeşil ovalar, yaz yeşilliklerini tüm zenginlik ve parlaklıklarıyla takınmış ormanlar, yalnız yüksek tepeleri gizleyen ince gri bir sis dışında apaçık ve güneşli bir gök yerine, buz kristallerinden kabuk bağlamış, yaprakları gümüş diller gibi sarkan ağaç kütleleri ve altında her şeyin, kayalık tepe, çakıllı kumsal ve Yacana deresi kıyılarının, çadırlar, depolar ve barakaların birbirine karıştığı uçsuz bucaksız bir kar örtüsü, Sibirya tundralarının dibinden bir köy manzarası serilecekti önlerine...

Eğer *Jonathan* takımadaların batısında, Büyük Okyanus fırtınalarının dövdüğü Clarence, Desolacion ya da Guillaume adalarından birinde; hatta Ateş Toprakları'nın ucunda -ki o zaman buraya Buz Toprakları demek daha doğru olacaktı- Sarmiento Dağı'nın yükseldiği uzun yarımadada karaya oturmuş olsaydı, kazazedeler daha da beter iç karartıcı izlenimlere kapılacaklardı. Orada dağlar daha yüksektir; doruklar yaz güneşi altında bile kendilerini saran kalın sisleri silkip atamazlar. Bu dağ sistemlerinin basamak basamak yükselen yamaçlarında buzulların yansıttığı ışıktan gözlerin kamaşması süreklidir. Dağlar anlatılmaz bir kaos halinde her yana kol atmış, bu dallanmadan oluşan sıra tepeler ve uzun sırtlar, bazen kubbe şeklinde bazen de iğne gibi sivri ya da daha basık doruklarla akıl almaz biçimde birbirine girmiştir. Bütün bunlar, kuzeyden gelip yeni kıtanın ucunda can veren And Sıradağları'nın son ayaklanma çabalarıdır.

Evet, Macellanya takımadalarının iki yarısı arasında işte bu kadar fark vardır. Doğa batı yarısını, yani Ateş Toprakları ile ona bağlı adaları kayırmıştır. Bu yüzden 1881 antlaşması burayı hak iddia eden iki devlet arasında hakça paylaştırmıştı. Fakat bu paylaşımın onun özgürlüğüne mal olması neden gerekli olsundu ki?...

Bir noktayı unutmamak gerek: Bütün bu takımadaların kötü mevsimin tüm sertliğine açık olma-

sı, fırtınaların buraya olağandışı bir şiddetle saldırması, düz topraklar kar altında kaybolurken yüksek yerlerin buzdan başlıklar takınması, buralarda hayvan yaşamının bulunmadığı anlamına gelmiyordu. Ormanlar her zaman geviş getiren hayvanları, devekuşlarını, tilkileri, guanakoları ve vikunyaları barındırıyordu. Çayırların üstünde dağ kazları, küçük keklikler, çulluklar uçuyordu. Kıyıda eti yenebilen martılar, büyük deniz kuşları, albatroslar, sarı ayaklı ve kızıl gagalı istiridyecil kuşlar kaynaşıyordu. Balinalar yakın geçitlere kadar sokulup sularını fışkırtıyor, çakıllı kıyılarda deniz kurdu sürüleri dolaşıyordu. Bundan başka kayaların arasında, denizyosunlarının içinde barlam ve bufa balıkları, iri kabuklular, hatta Yacana deresinin sularında çeşitli küçük balıklar pek boldu.

Bundan anlaşılabileceği üzere, avcılar ve balıkçılar koloniye taze ve sağlıklı besin maddesi sağlayabiliyor, böylelikle *Jonathan*'ın erzakından da tasarruf edilmiş olunuyordu; zira birçok gezginin de işaret ettiği gibi, Ateş Toprakları ve Patagonya'nın av hayvanları gerçekten yüksek niteliklidir.

İrlandalılarla Amerikalılara gelince, bunlardan elli kadarı Karroly'nin yönetimi altında, boş zamanlarını deniz kurdu avcılığıyla değerlendirdiler. Bütün bunlardan şu sonuç çıkıyordu ki, Hoste Adası'nda şimdiye kadar insan yaşamıyorduysa bile gerektiğinde yaşayabilirdi; bu ada birkaç bin kişiye yurtluk edebilirdi.

En soğuk ay temmuz oldu; yine de kuru bir havada ve açık bir gök altında sıcaklık sıfırın altında yedi dereceden aşağı düşmedi. Çakıllı kıyı yer yer buzla dantellendi, Yacana deresi de iç kesimde bir kıyıdan ötekine geçilebilecek kadar dondu. Söylemeye gerek yok ki Macellanya ile Patagonya topraklarını birbirinden ayıran büyük su yolu (Boğaz) hiçbir zaman donmaz ve gemiler her mevsimde buradan geçebilir. Bu açıdan Beagle Kanalı da Boğaz gibiydi ve Hardy Yarımadası'nın limanı da Punta Arenas'ınkinden daha fazla kapanmıyordu.

Bu kış boyunca Hoste Adası'nı bazı yerlilerin ziyaret etmediği de söylenemez. Birtakım Fuegolular gelip Nassau Koyu'nda balık tuttular, hatta birkaç haftalığına Hardy Yarımadası'nın kuzey tarafına yerleştiler bile.

Göçmenler bu Pêcherailerle ilişkilerinden memnun kaldılar; bu ilişkiler gemiyi boşaltırken yardımlarına gelen yerlilere kurulan ilişkiler kadar dostça ve içten oldu. Gelenler Kaw-djer'in her zaman yardımlarına koştuğu Fuegolu tanıdıklarıydı; bu insanların onun etrafında dört dönmeleri ve davranışlarındaki minnettarlık, nasıl bir sevgiyle, adeta tapınma denebilecek bir duyguyla, onun ayaklarına kapanmaya hazır olduklarını gösteriyordu. Bir gün Bay Rhodes bu zavallı yerlilerin davranışlarının kendisini ne kadar etkilediğinden Kaw-djer'e söz etmekten kendini alamadı:

– Bu derece insanca bir iş yapmakta olduğunuz bu ülkeye bağlılık duymanızı ve bu kabilelerin arasına dönmek istemenizi anlıyorum. Onlar için bir Tanrı'sınız siz...

– Bir Tanrı!... dedi Kaw-djer. Neden Tanrı?... İyilik yapmak için insan olmak yeterliyken?...

Bay Rhodes, iyilik ve adalet dağıtıcı bir Tanrı'ya olan derin inancının tüm coşkunluğu içinde, Kaw-djer'de sadece bir Tanrıtanımaz, bir materyalist bulabildiğine çok üzülüyor, bu konuda artık tartışmamayı yeğliyordu. Bu yüzden şu yanıtla yetindi:

– Pekâlâ, madem ki bu ad sizi irkiltiyor... Fakat Macellanya bağımsızken oranın kralı olmak sizin için işten bile değildi...

– İnsanların, dedi Kaw-djer, vahşi bile olsalar, ne Tanrı'ya ne de başka bir efendiye ihtiyaçları vardır... Kaldı ki şimdi artık Fuegoluların bir efendisi de var... ve ben onları terkedeceğim... Bırakacağım bu ülkeyi... diye de ekledi, fakat o kadar alçak sesle ki Bay Rhodes işitmedi.

Ekim başlarından itibaren yeni mevsimin ilk belirtileri görülmeye başladı. Karlar yağmura dönüşüp çayırların içinden aktı; tepelerin yamaçlarında kuşak kuşak yeşillikler göründü; Antarktika huşları iskeletlerini beyaz kefenlerinden çıkardı; yaprak-larını dökmeyen bazı ağaçlar yeniden yeşerdi; dallarda tomurcuklar çatladı; tekrar özgür kalan sular buz kalıplarını alıp götürdü; Yacana'nın ağzı yavaş yavaş açıldı; çalılıklar rüzgârın altında renksiz dal-

larını silkeledi; ağaç gövdeleri yosun ve likenlerle kaplandı; kumsallar gidip gelen dalgaların saçtığı çeşitli deniz kabuklarıyla parıldadı; soğukta taş kesilmiş olan laminarya yosunları kayalar boyunca sallanır oldu; denizyosunları artık daha besleyici olan suların altında kalınlaştı; güneşin yardımıyla tüm doğa tekrar bahar renklerine büründü; reçine kokularıyla yüklü keskin soluklar havada dolaşır oldu.

Arada bir şiddetli rüzgârlar esmedi değil; kayalık tepe de zaman zaman açık denizin korkunç saldırılarına uğradı. Fakat yaklaşan yazın yatıştırıcı etkisiyle büyük fırtınalar döneminin artık kapandığı hissediliyordu.

O gün Rhodes ailesinin evceğizinde, göçmenlerin kesinlikle sonunu Hoste Adası'nda göremeyecekleri güzel mevsimin dönüşü kutlandı.

Gök dupduru, hava sakin, güneş parlaktı. Termometre sıfırın üstünde dokuz derecelik bir sıcaklık gösteriyordu. Kuşluk vaktinde ve öğle sonrası insanlar deniz kıyısı boyunca, kayalık tepenin dibinde ya da Yacana'nın kıyılarında gezinerek temiz hava alıyorlardı.

Öğle yemeğinden sonra Kaw-djer gezintilerinde dostlarına eşlik etti. Dereyi *Jonathan*'ın filikasıyla geçmişlerdi. Bu yakada, kumsallarda sürünen, kayaların tepesine tüneyen ya da yalıyarın dibinde uyuklayan deniz kurtlarını kovalayan birkaç avcı görülüyordu.

Kaw-djer her zamankinden daha düşünceli görünüyordu; daha sessizdi; herhalde, kurduğu sevgi dolu ilişkiyle onun kalbinde de her insan için çok doğal olan toplumculluk içgüdülerini uyandırmış olan bu dürüst aileden ayrılma gününün yaklaştığını düşünüyordu. Bir deniz kazasının yoluna çıkardığı bu içi dışında iyi yürekli dostu, erdemlerini görüp değerlendirmek fırsatını bulduğu bu ailesine bağlı ve teselli edici kadını, o kadar sevgiyle bağlı olduğu bu iki çocuğu, Marc ile Clary'yi, bir daha göremeyeceğini düşünmek ona derin bir acı veriyordu. Bu acıyı Rhodes ailesi de aynı derinlikle duyuyordu. Hepsinin dileği Kaw-djer'in onlarla birlikte Afrika'da kurulacak koloniye gelmesiydi; orada da Hoste Adası'nda olduğu gibi sevgi ve saygı görecek, el üstünde tutulacaktı. Fakat Bay Rhodes böyle bir adamın çok önemli nedenler olmadan insanlıkla küsüşmeyeceğini anlıyordu; bu garip ve gizemli yaşamın sırrını çözecek şifre henüz elinde değildi.

– İşte kış bitti, dedi Bayan Rhodes; ve doğrusu çok sert geçti de denemez.

– Ve görüyoruz ki, diye ekledi Bay Rhodes Kaw-djer'e hitap ederek, bu ülkenin iklimi gerçekten dostumuzun söylediği gibiymiş... Sanırım içimizden birçoğu Hoste Adası'ndan ayrıldığına biraz üzülecek...

– Öyleyse... buradan ayrılmayalım! diye atıldı genç Marc. Macellanya ülkesinde bir koloni kuralım!...

– Olur! dedi Bay Rhodes gülümseyerek. Ama ya Orange Nehri boyundaki arazimiz, Şirketin yükümlülükleri ve Portekiz hükümetinin verdiği imtiyaz?... Bunlar ne olacak?...

– Doğru, dedi Kaw-djer biraz alaycı bir tonla. Portekiz hükümetine karşı bazı yükümlülükler var ve bunların yerine getirilmesi gerek. Zaten burada da Şili hükümeti var ki o da aynı şey demektir. Al birini vur ötekine!...

– Evet ama... altı ay önce... dedi Bay Rhodes.

– Altı ay önce, dedi Kaw-djer, özgür bir toprağa ayak basmış olacaktınız; oysa lanet olası bir antlaşma onun bağımsızlığını çaldı!...

Kaw-djer, kollarını göğsünde kavuşturmuş, başı dik, Darwin Sound çıkışında avizonun görünmesini bekliyormuş gibi, bakışlarını batı yönüne dikmişti.

Tam o sırada, adanın içlerine doğru geziye çıkmış olan Merritt kardeşlerle otuz kadar arkadaşları yüksek sesle konuşup şakalaşarak ve kışkırtıcı tavırlarla yanlarından geçtiler. Bu küçük dünyada haklı olarak saygı gören şu Rhodes ailesiyle insanlar üzerindeki etkisi inkâr edilemeyecek olan şu Kaw-djer hakkındaki olumsuz duygu ve düşüncelerini hiçbir zaman saklamamışlardı. Bay Rhodes zaten bunu biliyordu, Kaw-djer de pekâlâ farkındaydı.

– Şu adamlar var ya, dedi Bay Rhodes, bana kalsa hiç pişmanlık duymadan burada bırakırdım on-

ları... Böylelerinden hiçbir iyilik beklenemeyeceğini hissediyorum. Yeni kolonimizde de mutlaka huzursuzluk yaratacaklardır... Hiçbir otorite tanımak istemiyorlar, o iğrenç öğretilerini uygulayarak düzensizlik ve kargaşa yaratmaktan başka fikir yok kafalarında... Sanki düzen ve otorite, rejimi ne olursa olsun büyük küçük her toplum, her ulus için gerekli değilmiş gibi!...

Kaw-djer sesini çıkarmadı; ya düşüncelerine fazla dalmış olduğundan söylenenleri duymamış, ya da yanıt vermek istememişti.

Bu arada, sayıları yüz kadar olan bu anarşistlerin kışlamanın başlangıcından beri hep biraz kenarda durduklarını, ortamı bulandırıp düzeni bozmaya kalkışmadıklarını belirtmek de haklarını teslim etmek olur. Bunun nedeni, Hoste Adası'ndaki yerleşimi geçici bir durum olarak görmeleriydi. Fakat beklenmedik koşullar yüzünden bu durum uzayacak olursa, güzel mevsim yurda dönüş gerçekleşmeden sona ererse, belki de bir olay patlak verebilir, gemideyken yapıldığı gibi bastırılması gerekecek bir başkaldırı olabilirdi. Fakat bu pek olası değildi; durum herhalde birkaç haftaya kadar açıklığa kavuşacaktı.

Gerçekten de Şili hükümetinin avizosunun gelişinden önce göçmenlerin Hoste Adası'nı terketmiş olmaları pekâlâ mümkündü. *Jonathan*'ın uğradığı kazanın Punta Arenas'ta öğrenilmesinden beri, olayın Amerikan Koloni Kurma Şirketi'ne de haber

verilmiş olması akla yakındı. Eğer öyleyse, neden Şirket göçmenleri Hoste Adası'ndan alıp Afrika kıyılarına götürmek üzere bir gemi donatıp göndermesindi?... Böyle bir şey olmamışsa bile, onları Şili ya da Arjantin limanlarından Valparaiso veya Buenos Aires'e götürebilecek buharlı gemiler mutlaka gelecekti.

Günler işte bu beklentiyle geçiyor, bekleyişe giderek biraz kaygı da karışıyordu. Bitkiler olağanüstü bir gürlükle canlanıp fışkırmıştı. Geviş getirici hayvanlar hiç bu kadar güzel çayırlarda otlamamışlardı; burada binlerce baş hayvan beslenebilirdi. Kışın karlarından, güneş görmeyen kuytularda birkaç yığın kalmıştı sadece ve onlar da çok geçmeden eriyecekti. Avcılarla balıkçıların bir elleri yağda bir elleri baldaydı adeta. Avcılar guanako, vikunya ve devekuşlarının, hatta Ateş Toprakları'ndaki türlerden bazı jaguar ve pumaların peşinde ovalara dağılıyor; balıkçılar ise yakın kumsalları değerlendiriyorlardı. İşini bilir bir deniz kurdu avcısı olan Karroly de kürk stoğunu yenilemeyi ihmal etmiyordu; *Wel-Kiej* Kaw-djer'i -tabii eğer dönmek isterse- Yeni Ada'ya götürürken bunları da oraya taşıyacaktı.

Nihayet ekimin ikinci yarısına gelinmiş, ama ada açıklarında Falkland Adaları'ndan gelen ve kazazedelerin taşınmasına elverişli olmayan birkaç küçük kıyı teknesinden başka hiçbir gemi görülmemişti. Punta Arenas valisi de henüz beklenen avi-

zoyu göndermemişti; oysa birkaç ay önce Bay Rhodes Şili Macellanya'sının bu başkentine gittiğinde vali kendisine bu konuda kesin söz vermişti.

Göçmenler bu gecikmeden haklı olarak endişeye düştüler. Gerçi Hoste Adası her ihtiyacı karşılıyordu, gemiden alınan yedek erzak tükenmekten çok uzaktı, hatta daha birkaç ay bile dayanabilirdi. Ama ne de olsa göçmenler amaçladıkları yere varmış değillerdi ve adada bir kış daha geçirmeye razı olamıyorlardı. Şalopayı tekrar Punta Arenas'a gönderip göndermeme sorunu gündeme geldi. Kaw-djer'e danışıldı ve Bay Rhodes ondan *Wel-Kiej*'i Punta Arenas'a göndermesini istedi.

Kaw-djer'in niyeti Yeni Ada'ya dönmek, ya da en azından Hoste Adası'ndan ayrılmak idiyse, bu öneri onun planlarına ters düşse gerekti. Şalopanın yolculuğu en az üç hafta sürecek, dolayısıyla onun yola çıkışı da o kadar gecikmiş olacaktı. Şili hükümetinin avizosu *Wel-Kiej* yokken gelecek olursa, Kaw-djer bu hükümetin memurlarından kaçınmak olanağı da bulamayacaktı. Oysa, Rhodes ailesine bu konuda hiçbir şey söylememesine karşın, buna kararlıydı.

Yine de, her ne kadar bu durumdan zararlı çıkacak olsa da, razı oldu; şalopanın hemen ertesi gün, 16 Ekim'de, denize açılmasına karar verildi. Bu kez de yolcu Bay Rhodes olacak, yüzbaşı Furner de hem kendinin hem de *Jonathan*'ın mürettebatının hemen vatanlarına geri götürülmelerini istemek üzere onunla birlikte gelecekti.

İşler tam bu aşamadayken 16 Ekim akşamı bir olay bütün bu tasarıları değişmek zorunda bıraktı.

O akşam da Kaw-djer, her zaman olduğu gibi kayalık tepeye tırmanmış, denizin, Yalancı Horn Burnu'nun batısında Henderson Adası yönünde uzanan kesimine bakıyordu.

Güneş denize doğru alçalıyor ve uzun dalgalarla inip kalkan suların üzerinde oluşturduğu ışıklı yol titreşiyordu.

Kaw-djer'in bakışları birdenbire sekiz dokuz mil kadar uzaklıktaki belli belirsiz bir noktaya kilitlendi. Suratı asıldı, gözlerinde bir şimşek çaktı ve yanılmadığından emin olduktan sonra mırıldandı:

– Bir gemi... Hiç kuşkusuz Şili hükümetinin avizosu...

Kayalıktan hemen inmedi, güneş tamamen batıncaya kadar orada kaldı. Yanılmamıştı; gelen o avizoydu ve Hoste Adası'na yanaşacak şekilde manevra yapıyordu.

Fakat gece bastırmıştı; geminin Hardy Yarımadası'na şafaktan önce yanaşamayacağını düşünmek için nedenler vardı. Manevrasını yönetecek bir kılavuz kaptan olmadan karanlığın içinde buralarda bir demirleme yeri arama serüvenine nasıl girebilirdi?...

Kaw-djer, yüreği kaygılı, kafası karışık, birkaç dakika daha kayalığın üzerinde kaldıktan sonra kıyıya indi.

Getirdiği haber, yayılır yayılmaz herkesi sevince boğdu. Nihayet bir gemi geliyordu işte! Kendileri-

ni yurtlarına götürecek olan değilse bile, kazazedeler hiç olmazsa Punta Arenas valisiyle iletişim kurabileceklerdi!...

Bay Rhodes'le ailesi evlerine girdiler, Kaw-djer de her zamanki gibi onları izledi. Akşamı konuşarak geçirdiler. Gelecekten söz ettiler. Yurda dönme sorunu çözüm yoluna girdiğine göre Bay Rhodes artık Punta Arenas'a gitmek zorunda kalmayacaktı.

Bay Rhodes konuğunun o akşam her zamankinden daha üzüntülü olduğu izlenimini edindi, fakat bu üzüntüye saygı gösterildi ve Kaw-djer, saat dokuza doğru izin istediğinde, oğlanla kızı sevgiyle kucaklayıp Bay ve Bayan Rhodes'in ellerini sıkmayı ihmal etmedi.

Ertesi sabah şalopa küçük koyda değildi; bütün gözler Hoste Adası'nın açıklarında onu boşuna aradı.

XII. Bölüm

Yeni Koloni

Bay Rhodes *Wel-Kiej*'in gittiğini ilk öğrenenlerden biriydi. Olasıdır ki buna çok üzüldü; aynı üzüntüyü ailesiyle, dokuz ay boyunca Kaw-djer'in iyiliklerini görme fırsatı bulmuş olan bu küçük göçmen topluluğu da paylaşıyordu. "Velinimet"in birdenbire ortadan kayboluşu kolonide nerdeyse Hoste Adası sularında bir geminin görülmesi kadar etki yaptı.

Kaw-djer gitmişti; şalopa onu, Karroly ve oğluyla birlikte alıp götürmüştü. Ama nereye?...Yeni Ada'ya doğru mu yönelmişti, eski yalnız yaşamına, yerli kabileleri arasındaki turnelerine -hiç geri dö-

nüş umudu olmaksızın- kaldığı yerden tekrar başlamak üzere?... Fakat Hardy Yarımadası'na niçin dönsündü ki?... Yacana deresinin kıyısındaki bu geçici yerleşim yeri zaten terk edilmeyecek miydi?... Fazla uzun olmayan bir süre sonunda nasıl olsa göçmenler buradan kesin olarak ayrılıp, ya Valparaiso veya Buenos Aires'e, ya da Koloni Şirketi'nin göndereceği bir gemiyle Afrika kıyılarına götürülmeyecekler miydi?...

Kaw-djer'in beklenmedik ayrılışı bütün zihinlerde işte bu tür düşünceler uyandırıyordu. Gidişini göçmenlerin Hoste Adası'ndan ayrılış gününe rastlatsaydı, bunu anlayacaklardı; fakat neden o güne kadar beklememiş, üstelik neden hiç kimseye, hatta Bay Rhodes'le ailesine bile haber vermeden çekip gitmişti?... Bu kadar çok kanıtı ve izi görülen içten bir dostluğun bağları böyle durup dururken birdenbire kırılamazdı... Son bir vedaya bile gerek görmeden ayrılmak bağışlanamazdı doğrusu!... Hem gidişi kaçışa benzeten bu telaş da neyin nesiydi?... Şili gemisinin gelişinden mi kaynaklanıyordu yoksa?...

Milliyetini bile bilmedikleri bu adamın yaşamını saran giz perdesi düşünülünce, bütün varsayımlar kabul edilebilirdi.

Nihayet sabahın sekizine doğru avizo Yalancı Horn Burnu'nun üçte bir mil kadar iç tarafına demirledi ve kumandanı hemen karaya çıktı.

17 Ocak 1881 antlaşmasıyla Macellanya'nın batı kesimi Şili'yle birleştiğinden, hükümet, *Jonat-*

han'ın kazasından ve Hoste Adası'nda birkaç yüz göçmenin bulunmasından yararlanarak, burayı devralma sürecine etkileyici ve ustaca bir eylemle başlamak niyetindeydi.

Artık Arjantin Cumhuriyeti kendisine bırakılan Patagonya ve Ateş Toprakları'yla Le Maire Boğazı'nın ötesindeki Devletler Adası'ndan başka yerlerde hiçbir hak iddia edemezdi; Şili kendine ait alanda kendi çıkarlarına göre istediğini yapmakta özgürdü. Ancak, o zamana kadar bölünmemiş olan ve başka ulusların da üzerinde ilk işgal hakkı iddia edebilecekleri bir ülkeye sahip olmak yeterli değildi. Yapılması gereken, ondan yarar ve çıkar sağlamaktı; madenler ve bitkiler açısından zenginliklerini değerlendirmek, sanayi ve ticaretle orayı zenginleştirmek, ıssızsa insanları oraya çekmek, kısacası orayı yaşanır kılmak, koloni haline getirmekti. Punta Arenas'ın koloni olarak öneminin her yıl arttığı Macellan Boğazı'nın batı kıyılarında daha önce yaptığı gibi burada da Şili hükümeti bu sisteme devam etmek, kendi egemenliğine giren Macellanya adalarına insan göçünü teşvik etmek, o zamana kadar zavallı yoksul yerli kabilelerin elinde kalmış olan bu verimli bölgeyi yararlı biçimde kullanmak niyetindeydi.

Ve tam da bu sırada, güneydeki kanallar labirentinin ortasındaki Hoste Adası'nda, büyük bir gemi hükümetin öğrenmekte gecikmediği koşullarda gelip karaya oturmuştu. Bu gemi, Portekiz'in

Afrika'da imtiyaz verdiği bir yere gitmekte olan bin kadar göçmen taşıyordu. Evet! *Jonathan*'ın uğradığı kaza yüz kadar Amerikan, Alman, İrlandalı aileyi, erkek kadın, çoluk çocuk, o Hoste Adası'na sığınmak zorunda bırakmıştı!... Ve bu insanlar Birleşik Devletler'in kalabalık büyük şehirlerinin, çok uzak denizaşırı yerlerde bile kendilerine yeni yaşam alanı aramaktan çekinmeyen o nüfus fazlası takımındandı.

Bu nedenle Şili hükümeti haklı olarak, *Jonathan*'ın kazazedelerini Hoste Adası'nın yerleşik ahalisi haline getirmek için umulmadık bir fırsat doğduğunu düşündü ve onlara kendilerini geri götürecek bir gemi değil, bu önerisini iletmek üzere Punta Arenas limanına bağlı avizoyu gönderdi. Hoste Adası'nı bütünüyle onlara bırakacaktı, hem de belli süreli bir imtiyaz olarak değil tam ve kesin mülkiyet olarak; yani hükümet yeni göçmenlerinin yararına adadaki hak ve yetkilerinden feragat ediyordu.

Görüldüğü gibi, son derece açık, net ve akıllıca bir öneriydi bu. Şili hükümetinin, hemen değerlendirilmesini sağlamak için Hoste Adası'nı feda etmesi sayesinde, belki de öteki adalar, Clarence, Dawson, Navarin ve Hermitte adaları da, fakat Şili egemenliğinden çıkmaksızın, göçmen çekebileceklerdi. Yeni koloni gelişip gönenirse -ki olası görünüyordu- Macellanya ikliminden korkmaya yer olmadığı anlaşılacak, bölgenin maden ve tarımsal kay-

nakları öğrenilecek, çayırları ve dalyanları sayesinde bu takımadaların yeni yerleşimciler için elverişli olduğu artık göz ardı edilemeyecek ve kıyılar boyunca gemi seferleri de gittikçe yayılıp yoğunlaşacaktı.

Önce şunu belirtmek gerek ki, şimdiden Punta Arenas, her türlü köstekleyici gümrük işlem ve zorunluluklarından arındırılıp iki kıtanın gemilerine resimsiz harçsız açılmış bir serbest liman olarak, parlak bir geleceğe aday görünüyordu. Bu da bir bakıma Macellan Boğazı'nda üstünlüğü ele geçirmek demekti; boğaz her ne kadar tarafsız idiyse de, her iki kıyısıyla Şili Cumhuriyeti'ne ait olduğu da bir gerçekti. İşte bu ortamda ve gayet "politik" bir düşünceyle, Şili hükümeti Hoste Adası konusunda da buradan vergi almaktan tamamen vazgeçmekle kalmıyor, adanın mülkiyetini de bırakıyor, tam özerkliğini tanıyor, onu kendi egemenlik alanının dışına çıkarıyordu; burası Macellanya'nın tam bağımsızlıktan yararlanacak tek parçası olacaktı.

Kaldı ki bu, Arjantin hükümetinin, tüm Ateş Toprakları'ndan vazgeçmeksizin, tutamayacağı bir yoldu, zira 1881 antlaşması verimsiz ve işlenmemiş Devletler Adası dışında, Arjantin'e hiçbir ada vermemişti; gerek Beagle Kanalı'nın güneyinde gerek Macellan Boğazı'nın batısında yer alan tüm takımadalarda Şili bayrağı dalgalanıyordu.

Şimdi *Jonathan*'ın kazazedelerinin kendilerine yapılan öneriyi kabul edip etmeyecekleri, Afri-

ka'daki imtiyazlarını kendilerine tam mülkiyet olarak verilen Hoste Adası'yla değişip değişmeyecekleri sorunu kalıyordu.

Avizo öneriyi getirmişti, yanıtı da götürecekti; hükümet hiçbir gecikme istemiyordu. Sorunu süründemede bırakmak niyetinde değildi ve geminin komutanına göçmenlerin seçecekleri temsilcilerle görüşme yapmak için tam yetki vermişti. Gemi Hoste Adası kıyısında on beş gün demir üstünde kalacak, bu sürenin sonunda antlaşma imzalansın imzalanmasın gidecekti.

Yanıt olumlu olduğu takdirde ada derhal yeni göçmenlerin mülkiyetine geçecek, onlar da oraya uygun gördükleri bayrağı çekebileceklerdi.

Yanıt olumsuz çıkarsa hükümet kazazedeleri yurtlarına geri götürmenin yollarını arayacaktı. Elbette onları taşıyacak tekne bu iki yüz tonluk avizo olamazdı; onunla Punta Arenas'a kadar bile gidemezlerdi. Koloni Şirketi'nin San Francisco'dan göndereceği bir Amerikan gemisinin gelmesi ise biraz zaman alacaktı. Yani adanın tahliyesinin gerçekleşmesi için daha birkaç hafta geçmesi gerekecekti.

Santiago'dan gelen önerinin göçmenler arasında başta ne denli olağanüstü bir etki yarattığı kolayca tahmin edilebilir; böyle bir şeyi hiç beklemiyorlardı doğrusu...

İlk iki gün öneri sadece aileler arasında heyecanlı konuşmalara konu oldu, durumu tartışmak üzere genel bir toplantı düzenlemek düşünülmedi. Aslın-

da öneri o kadar garip bulunmuştu ki birçokları onu ciddiye bile alamıyorlardı. En yetkililerden bazıları birkaç kez komutana gidip açıklama istediler; onun ne gibi yetkileri haiz olduğunu anlamaya, Hoste Adası'nın bağımsızlığının gerçekten Şili Cumhuriyeti tarafından garanti edildiğinden bizzat emin olmaya çalıştılar.

Komutan ilgilileri ikna için elinden geleni esirgemedi. Onlara hükümetin bu kararının ardındaki gerekçeleri anlattı. Macellanya takımadalarında Punta Arenas gibi yeni bir koloni kurulabilmesi için daha hayli zaman geçecekti. *Jonathan*'ın kazazedeleri zaten göçmendiler. Kaderin cilvesiyle şimdi Hoste Adası'nda bulunuyorlardı... Hükümet de adanın mülkiyetini onlara bırakıveriyordu işte!...

– Bağış senedi hazır, diye ekledi komutan, sadece imzaları bekliyor...

– Kimin imzalarını? diye sordu Bay Rhodes.

– Göçmenlerin genel kurulda seçecekleri temsilcilerin imzalarını...

Gerçekten de şimdilik uygulanabilecek tek yöntem buydu. Daha sonra koloni kendi örgütlenmesiyle uğraşırken, bir başkan atamak gerekip gerekmediğine kendisi karar verecekti. Kendisi için en iyi bulduğu rejimi serbestçe seçecek, Şili bu seçime hiçbir biçimde müdahale etmeyecekti.

Bu önerinin doğuracağı sonuçlara fazla şaşırmamak için, lütfen durumun ne olduğu açıkça gözönüne getirilsin!...

Jonathan'ın San Francisco'dan alıp Lagoa Körfezi'ne götürdüğü bu yolcular kimlerdi?... Çoğunluğu Amerikalı olmak üzere Almanlar, Kanadalılar ve İrlandalılardan oluşan bir topluluk, yaşamın güçlükleri yüzünden vatanlarından ayrılmak zorunda kalmış yoksul ve zavallı insanlar... Koloni Şirketi Portekiz'in Afrika topraklarındaki o yerleşme imtiyazını elde etmişti gerçi, ama belli bir süre için; hükümet de gelecek göçmenlerin yararına kendi hak ve yetkilerinden feragat etmiyordu. Göçmenler kendi yararlarını düşünecek olurlarsa, gelecekleri güvenceye alındığı takdirde oraya ya da buraya yerleşmenin farkı ve önemi yoktu, yeterdi ki doğal çevre de onlar için elverişli olsun...

Jonathan'ın yolcuları Hoste Adası'na çıkışlarından beri tam bir kış geçirmişler, iklim koşullarının ılımlı olduğunu ve güzel mevsimin Ekvator'a daha yakın enlemlerde bile her zaman görülmeyen bir cömertlikle kendini gösterdiğini gözleriyle görebilmişlerdi. İngiliz Kolombiyası'nda, Dominyon'da [Kanada'da], Birleşik Devletler'in kuzey sınır bölgelerinde soğuklar daha sert olur, daha uzun sürer ve bitkisel yaşam da ne erkenlik ne de çeşitlilik bakımından buralara üstün gelemez.

Göçmenlerin karar için, doğal bir içgüdü uyarınca, sosyal konum, eğitim ve akılca sivrilmiş olan kişilere gözlerini çevirdiklerini söylemeye gerek yoktur. Dolayısıyla, aile reisleri tarafından, kendilerine her bakımdan güven veren ve topluluk üzerinde

zorlamasızca etkileri hissedilen Bay Rhodes'le on on beş arkadaşına başvuruldu. Sık sık toplantılar yapıldı, sorun çeşitli açılardan ele alındı, olumlu ve olumsuz yönler ayrıntılı bir şekilde tartışıldı.

Kaw-djer'in tam da güvenle öğütlerine başvurulabileceği sırada Hoste Adası'nı terk etmiş olması ne kadar da kötü olmuştu!... Kimse doğru çözümü ondan iyi gösteremezdi. Orada olsaydı büyük olasılıkla, hele ki Şili hükümeti Macellanya takımadalarının en büyük on adasından birine tam bağımsızlık da verdiğine göre, bu öneriyi kabul etmekten yana olurdu. Bay Rhodes Kaw-djer'in, kışlama süresince verdiği büyük hizmetlerden gelen otoriteye de dayanarak, bu yönde fikir beyan edeceğinden kuşku duymuyordu.

Kısacası, uzun görüşme ve tartışmalar ve iki karşıt görüş için ortaya sürülen kanıtlardan açıkça anlaşıldı ki, göçmenlerin çoğunluğu Şili hükümetinin önerisini kabul etme eğilimindeydi. Bay Rhodes de tamamen bu çözümü benimsiyordu. O ve yandaşları bu yönde ağırlıklı nedenler ileri sürüyorlardı. Burada yeni koloni kendi kaderine sahip olacaktı; ama Lagoa Körfezi'nde Portekiz egemenliğinde kalacaktı; Kap'taki İngilizlerin, Orange ve Pretoria Cumhuriyeti ahalisinin komşuluğu ile Kafr ülkesi sınırlarındaki tehlikeler de cabası... Aslında göçmenler Koloni Şirketi'yle görüşmeye geçmeden önce geleceğe ilişkin bütün belirsizlikleri hesaba katmış olmalılardı, ama bunlara razı olmuşlardı. Fakat şimdi, sekiz

aydır üstünde yaşadıkları bu Hoste Adası'nda daha iyi koşullarda bir koloni kurma fırsatı doğuyordu. Tekrar denize açılmaları gerekmeyecekti; hem göçmenleri Lagoa Körfezi'ne götürecek bir geminin gelmesi için daha ne kadar beklenecekti?... Gelse bile, geciktiği takdirde ikinci bir kış geçirmekten kaçınmak için, önce Şili veya Arjantin'in başka bir limanına gitmeleri gerekmeyecek miydi?...

Sonra şu da vardı ki, hükümet koloninin kaderiyle ilgilenecekti. Onun destek ve yardımına güvenilebilirdi. Hoste ile Punta Arenas arasında düzenli ilişkiler kurulacaktı. Macellan Boğazı kıyılarında ya da takımadaların diğer çeşitli yerlerinde yeni ticaret noktaları oluşacaktı. Bu sularda balıkçılık gerektiği gibi örgütlenince Falkland Adaları'yla ticaret yeni bir aşama kaydedecekti. Hatta yakın bir gelecekte Arjantin Cumhuriyeti de Beagle Kanalı boyundaki Ateş Toprakları'nı öyle bomboş ve terk edilmiş durumda bırakmayacak, orada Punta Arenas'a rakip köy ve kasabalar* kuracak, Ateş Toprakları da Brunswick Yarımadası gibi kendi başkentine sahip olacaktı.

Bütün bu kanıtlar ağır basıyordu ve sonunda bu görüş üstün geldi. Ayrıca Bay Rhodes'le daha birkaç kişinin etkileri de belirleyici oldu.

Eklemek gerek ki Merritt kardeşlerle yandaşları daha en baştan bu fikre katılmışlardı. Tekrar ba-

* Gerçekten de böyle oldu; Beagle Kanalı üzerinde, şimdi, küçük bir Arjantin kasabası olan Ushaia bulunmaktadır (yazarın notu).

ğımsız olan bu adada kalmak öğretilerinin zaferini, hayata geçmesini, daha sağlam güvenceye almak açısından mı işlerine geliyordu acaba?... Ortak mülkiyet... Göçmenlere zorla kabul ettirilecek kolektivizm... Ardından da anarşizm... Uygar ulusların reddedip kovduğu bütün "özgürlükçü" ve karışıklık çıkarıcı unsurlar için bir sığınma yeri... Ne gelecek ama!...

Nihayet oylamaya sıra geldi, çünkü Şili hükümetinin verdiği sürenin sonu yaklaşıyor, avizonun kumandanı sorunun bir an önce çözülmesi için baskı yapıyordu. Verilen tarihte, 29 Ekim'de, gemi demir alacak, Şili hükümeti de Hoste Adası üzerindeki bütün hak ve yetkilerini koruyacaktı.

26 Ekim'de bir genel kurul toplantısı için çağrı yapıldı. Oylamaya ergin erkekler katılacaktı ve bunların sayısı üç yüz yirmi yedi idi. Göçmenlerin geri kalanını ise kadınlar ve çocuklar oluşturuyordu.

Oy sayımında kabul yönünde iki yüz doksan beş oy çıktı; görüldüğü gibi hatırı sayılır bir çoğunluktu bu. İlk tasarıya bağlı kalarak Lagoa Körfezi'ne gitmekten yana sadece otuz iki kişi vardı ki bunlar da sonunda çoğunluğun kararına uymayı kabul ettiler.

Şili hükümetini temsil eden kumandanla, artık bağımsız bir ülke olan Hoste Adası'nın gelecekteki vatandaşlarını temsil eden Bay Rhodes ve diğer dokuz delege arasında antlaşma hemen o gün imzalandı.

Ertesi gün de avizo, yüzbaşı Furner'le *Jonathan*'ın tayfalarını da alarak, Hardy Yarımadası sularından ayrıldı; gemiciler valinin girişimiyle Punta Arenas'tan yurtlarına gönderileceklerdi. Sadece tayfabaşı Tom Land göçmen olarak adada kalmayı arzu etti. Kendisine güvenilebilecek enerjik bir adamdı bu; Bay Rhodes de olumlu niteliklerini beğeniyordu. İsteği kabul edildi.

O zaman yeni Hoste kolonisinin örgütlenmesine başlandı. Göçmenler kendilerine ortak "Hosteliler" adını vermişlerdi, ama ne yazık ki bu tek ad altında anılsalar da kökenlerinin çeşitliliği olduğu gibi kalıyor, bu inatçı mizaçlı insanları aynı potada eritmekte büyük güçlük çekileceği anlaşılıyordu. Amerika Birleşik Devletleri ya da Kanada Krallığı gibi büyük ve güçlü ülkelerde bile ırkların karışımını gerçekleştirmenin çok zor olduğu, aynı devlet hatta aynı şehir içinde bile Amerikalıların Amerikalı, Almanların Alman, İngilizlerin İngiliz kaldıkları ve kaynaşmanın -eğer olacaksa!- ne zaman olacağını tahmin etmenin mümkün olmadığı bilinmektedir.

Dolayısıyla, bu koşullarda da örgütlenmenin çok sabır, çok çaba ve özellikle büyük bir cesaret ve ödünsüz bir tutum isteyeceğinden korkulabilirdi.

Fakat yanıt bekleyen asıl önemli soru şuydu: Hiç karşı gelinmeyecek ve daha baştan engellenmeyecek kadar tartışmasız kabul edilmiş bir yetke kimin elinde olacaktı?... Bir komitenin mi, yoksa bir adamın mı?...

Bay Rhodes'in, arkadaşları üzerinde ciddi bir etkisi olduğu; önde gelen birisi için şart olan nitelikleri taşıdığı; eğitiminin daha yüksek olduğu ve bilgisinin de kendisini göçmenlerin çoğundan daha yüksek bir yere koyduğu; aklının, sağduyusunun, kişisel erdemlerinin onu iktidar için uygun kıldığı konusunda, olasılıkla göçmenlerin büyük çoğunluğu fikir birliği içindeydi. Fakat Bay Rhodes uzlaşmaz, kaba ve gürültücü, her türlü kaba kuvvet kullanımından çekinmeyecek bir azınlıkla uğraşmak zorunda kalacağını ve tüm enerjisine karşın bu çabada yenik düşeceğini hissediyordu.

Demek ki, en saygı gören kişilerden bir komite oluşturmak kalıyordu; istenirse bunun başkanı Bay Rhodes olabilirdi; üyelerin de, bu zor durumun bütün sorumluluklarını üstlenerek kendilerini ortak çıkar ve çabalara adamaları gerekiyordu.

Bay Rhodes bu konuda birileriyle konuşurken şöyle diyordu:

– Lagoa Körfezi'ndeki yerleşkede durum buradaki gibi olmaz, örgütlenme aynı engellerle karşılaşmazdı. Koloni doğrudan doğruya Portekiz'e bağlı olur, yetke de Portekiz hükümetinin valisine bırakılırdı.

– Belki de, diye yanıt veriliyordu, Şili'nin Punta Arenas'a olduğu gibi Hoste Adası'na da bir vali atamaması o kadar da iyi bir şey değil...

– Ama o zaman ada Şili toprağı olarak kalırdı; özerkliği kaldırılmış olurdu. Oysa bize yapılan bu

bağışı kabul etmeye zaten kimseye tabi olmamak ve kendi evimizde özgür olmak için karar vermedik mi?... Hoste Adası'na yerleşmek koşuluyla, hem adanın hem de kendimizin bağımsızlığını sağlamış oluyoruz.

Doğruydu; Bay Rhodes bu yanıtla doğru noktaya parmak basmış oluyordu. Demek ki bir an önce örgütlenmek gerekiyordu. Yeni bir genel kurul sonunda, bir Amerikalı, bir Alman, bir Kanadalı ve bir İrlandalı olmak üzere dört üyeden oluşan bir komite oylanıp kabul edildi, başkanlığına da Bay Rhodes getirildi. Göçmenler arasında en kalabalık grup Amerikalılar olduğu için, komitede milliyet olarak onların ağırlıkta olması doğaldı.

Önce toprağın mülkiyeti sorununu çözmek gerekti. Hoste Adası en az iki yüz fersah kare yüzölçümüyle, en büyük bölümü işlenebilir toprakları, ormanları ve meralarıyla, iki hatta üç misli daha kalabalık bir yerleşimci kitlesine bile yetebilirdi. Dolayısıyla her aileye gerektiği kadar yer verilebilirdi. Ekip biçme aletleri eksik değildi; *Jonathan*'da bol miktarda tohum, fidan ve fide de vardı; her türlü tarım işletmesine gerekli araçlar da getirilmişti. Göçmenlerin çoğu tarlalarda çalışmaya alışıktı; zaten kendi ülkelerinde bunu yapıyorlardı, yeni ülkelerinde de yapacaklardı vesselam!... Başlangıçta herhalde evcil hayvanlar o kadar bol olmayacaktı; ama yavaş yavaş, istekte bulunuldukça, hayvanların, özellikle atların binlerle sayıldığı bilinen Patagonya ovalarından, sonra da Ar-

jantin'in pampalarından, Ateş Toprakları'nın geniş ovalarından, nihayet büyük ölçüde koyun yetiştirilen Falkland Adaları'ndan yenileri gelecekti elbette.

Fakat Hoste Adası insanlara bu kadar kaynak sunuyorduysa, Hardy Yarımadası'nın çakıllı kumsalları ve Yacana deresinin kıyılarıyla sınırlı kalmamak koşuluyla veriyordu bunları. İnsan yerleşimini en verimli toprakların yer aldığı adanın ortalarına, batıya, Nassau Koyu'nun derin girintilerine komşu görkemli çayırların bulunduğu kuzeydoğuya, Rous Burnu'na doğru yaymak ve genişletmek önem taşıyordu. Elbette göçmenler yeni noktalar çevresinde toplanıp buraları da sahiplenmeye dünden razı olacaklardı, ama bunu yaparken milliyetlerine göre, yani Amerikalılar Amerikalılarla, Kanadalılar Kanadalılarla, İrlandalılar İrlandalılarla, Almanlar Almanlarla, bir araya gelmeyecekler miydi?... Ve Komite de bu durumda Hosteli kolonin geleceği için önemli olan ırklar kaynaşımını kabul ettirebilecek kadar güçlü çıkacak mıydı?...

Bay Rhodes'le çalışma arkadaşları *Jonathan*'ın yüküyle ilgilenmek ve yağmalanmasını önlemek için bayağı sert davranmak zorunda kaldılar. Yükü her ailenin gereksinimleriyle orantılı olarak, adaletli biçimde paylaştırmak gerekiyordu. Her şeyden önce, daha birkaç ay göçmenlerin beslenmesini sağlayacak ve yalnızca adanın kaynaklarıyla geçinebilecekleri zamanı beklemelerine olanak verecek olan erzakın saçılıp savrulmasına engel olmak gerekiyordu.

Komite adaletli davranmak ve her ailenin haklarını korumak için elinden geleni yaptı. Fakat ne yazık ki çok geçmeden, un, konserve et, alkollü içecek gibi şeylerin dağıtımıyla ilgili olarak sağdan soldan gelen aşırı istekler arasında denetimi yitirip bocalamaya başladı ve bu maddelerin saklandığı depolar az kalsın yağmalanıyordu. Nihayet, Merritt kardeşlerle peşlerinden sürükleyip canlara ve mallara karşı kaba kuvvet kullanmaya kışkırttıkları çetenin -bunlara başka ad verilemezdi- itirazlarına karşın şöyle bir karar alındı ve toplulukça da kabul edildi: Bu erzak Hardy Yarımadası'ndaki depolarda kalacak ve gerek koloninin başlıca merkezi olacak olan Yacana yerleşkesinde kalanların, gerek adanın başka noktalarına yerleşmeleri özendirilecek olanların ihtiyaçları belirlendikçe, bunlara göre küçük miktarlarda dağıtılacaktı.

Bundan başka, paylaşılacak topraklar konusunda da herkes kendi payını kendi kafasına göre seçmek istiyordu. Kimileri toprağı işlemek, kimileri de bol kereste kaynağı olan ve -ada Brunswick Yarımadası'nda Punta Arenas dolaylarında olduğu gibi kömür madenlerine sahip değilse- yakacak ihtiyacını da karşılamaları gerekecek olan ormanları işletmek niyetindeydi. Nihayet bir miktar göçmen de hayvancılıkla uğraşmak için daha çok çayır ve meraların peşinde koşuyordu.

Genel olarak en çok çekişme konusu, kurulmakta olan kasabanın yakınlarında, Yacana ırmağı bo-

yunca uzanan topraklar oldu. Komite, kolektivizmin o yıkıcı yasalarını savunan Merritt kardeşler tarafından son derece sert eleştirilere, baskılara uğradı. Bunlar toprağın paylaşılmasına karşı çıkıyor, topluluk yararına ortak olarak kullanılmasını istiyorlardı. Kabul ettirmek iddiasında bulundukları ödün vermez ve uzlaşmaz kolektivist düzen işte böyle bir şeydi; bir göçmen, topluluk dışında herhangi bir kâr elde edecek olursa, bunu topluluk yararına onun elinden almaya herkesin hakkı olacaktı.

Doğaldır ki, en şiddete yatkın kişiler tarafından savunulan böyle fikirler karşısında, komite işi son derece sıkı tutmak ve sert davranmak zorunda kaldı. İlk olay çıkarma girişimlerini kuvvet kullanarak bastırma kararı alındı. Mücadele önce anarşizmin iddialarını en candan gönülden savunanlara karşı başladı; bunlar Alman ve İrlandalılardan oluşan, toplam üye sayıları yüz elliye varan ve Merritt kardeşlerin istedikleri gibi kullandıkları yirmi kadar aileydi.

Sorun, Hoste Adası'nın tüm geleceğinin bağlı olduğu yaşamsal bir sorundu. Kim üstün gelecekti? Sayıca daha kalabalık olan düzen yanlıları mı, yoksa en aşırı çarelere başvurmaktan bile korkmayacağı görülen düzensizlik partisi mi?... Merritt kardeşlerin beklediği, geminin yükünden ve araç ve gereçlerden hakları olan payı alarak keyiflerine göre yaşamak üzere adanın bir başka yerine gidip yerleşmek değildi. Hayır! Doğmakta olan ve tam

bir eşekarısı yuvası haline getirmeyi umdukları yeni kasabada yaşamak, herkese zorla kendi egemenliklerini kabul etirmek istiyorlardı, efendilik etmek istiyorlardı, bu efendi tanımayan insanlar...

Bay Rhodes'le dostları direnmeye, kuvvete kuvvetle karşı koymaya karar verdiler. Böyle korkunç ve iğrenç bir toplumsal düzeni kabul etmektense Şili hükümetine başvurup Hoste Adası'nın bağımsızlığını geri almasını isteyecekler, ya da bir daha dönmemek üzere adayı bırakıp gideceklerdi.

Bir adam vardı ki, sözlerden eyleme geçme sırasının geldiği bu tehlikeli anlarda belki kendini herkese kabul ettirebilirdi. Bu adamı ancak takdir edebilirlerdi, çünkü iş başında görmüşlerdi. Hatta Merritt kardeşler bile onun kuramsal düzeyde kendilerine yakın olduğunu biliyor, her türlü otoriteye başkaldırıcı bir mizaca sahip olduğunu hissediyorlardı.

Bu adam Kaw-djer'di. Fakat ne olmuş, nereye gitmişti?... Şalopanın gidişinden beri kendisinden haber alınamamıştı. Karroly'yle birlikte eski hayatına devam etmek üzere Yeni Ada'nın yolunu tutup tutmadığı bile bilinmiyordu. Zaten gitmemiş olsaydı bile işe karışmayı kabul eder miydi bakalım! Hem karışsa da ne şekilde karışırdı?... O da uğrunda bütün hayatını feda ettiği o radikal fikirlere bağlı kalmaz mıydı?...

Her neyse, o sırada ortada yoktu işte... Peki, tekrar ortaya çıkacağına dair bir umut olabilir miydi acaba?...

Bu arada bunalım da kritik noktaya ulaşmıştı. İki tarafın işi şiddete dökmesi artık her an beklenebilirdi.

Bay Rhodes'le çalışma arkadaşları artık bir tek şansa güveniyorlardı; ada açıklarında bir geminin belirmesi... Avizo adadan ayrılalı iki ay olmuştu; Şili hükümeti de Punta Arenas valisinin isteği üzerine ihtiyaç duyulan evcil hayvanları getirmek üzere Hoste Adası'na bir gemi gönderme işiyle ilgilenmiş olmalıydı.

Yazın ortasına gelinmişti. Beklenen geminin güzel mevsim bitmeden Yacana deresinin ağzındaki koya demir atacağından kimsenin kuşkusu yoktu.

Fakat o 13 Aralık günü batıda bu geminin değil de bir şalopanın görüldüğü haberi geldi; doğudan gelip Yalancı Horn Burnu'nu dönmekte olan bir şalopanın...

Göçmenler *Wel-Kiej*'i hemen tanıdılar; Karroly'yle oğlu Halg, biri dümende öteki yelkende, tekneyi yönetiyorlardı.

Fakat Kaw-djer de orada mıydı acaba?...

XIII. Bölüm

Önder

O günden hemen hemen iki ay önce Kawdjer, geceye doğru Şili avizosunun yaklaşmakta olduğunu anlar anlamaz, hiç kimseye hatta Bay Rhodes'e ve o denli içten bağlılık gösterdiği ailesine bile bir şey söylemeden, Hoste Adası'ndan ayrılmıştı. Nereye gidiyordu?... Hatta nereye gideceğini biliyor muydu acaba?...

Gece boyunca Karroly'yle oğlu, Hardy Yarımadası'nın son kayalıklarının yanından dolanarak, hafif bir rüzgâr altında kuzeye doğru çıkmak üzere manevra yapmışlar ve Yeni Ada'ya doğru dümen kırmışlardı.

Yoksa Kaw-djer şubat ortalarından beri ayrı kaldığı evine mi dönüyordu?... Fuegolu kabileler arasındaki yardım turnelerine yeniden mi başlayacaktı?...

Hayır! Kaw-djer Arjantin'le Şili arasında imzalanan antlaşmayı nasıl unutabilirdi?... Artık ne kadar uzağa kaçarsa kaçsın, isterse Macellanya'nın en son sınırlarına dek gitsin, bu iki devletten birine ait olmayan bir ada, bir adacık, hatta bir kaya parçası bulamayacağı ve bundan böyle takımadaların hangi noktasına ayak basarsa bassın, istemediği o yasalardan kurtulamayacağı belli değil miydi?... Sonra, eğer Punta Arenas valisi kendisiyle kişisel olarak ilgileniyorsa -ki buna inanmak için nedenler vardı- ve geçmişinin gizlerini öğrenmekte inat ederse, valinin adamları tarafından izlenmeyecek, kovalanmayacak mıydı?... Horn Burnu'nun o en uç noktasına tekrar gelecek miydi?... Ve o zaman ne yapacaktı?... Ayrıca, koşullar aynı kalmış mıydı?... Hoste Adası'nda geçirdiği birkaç hafta içinde, her türlü insan sevgisine kapalı olan yüreğinde böyle duygular tekrar yeşermemiş miydi?... Ve *Jonathan*'ın kazazedelerini kurtardıktan sonra kendini dünyaya, insanlara yeniden bağlanmış hissetmiyor muydu?... Ve o Rhodes ailesine... ve daha birkaç aileye?...

Şalopa ancak hareketinden bir ay sonra Yeni Ada'daki küçük koya ulaştı. Kaw-djer'in niyeti hiçbir yerde duraklamadan doğrudan oraya gitmekti; fakat Beagle Kanalı'nın kuzey kıyısı boyunca iler-

lerken, Ateş Toprakları'ndaki birkaç yerli obasını ziyaretten kendini alamadı. Piroglarıyla *Wel-Kiej*'in önüne çıkan yerlilerin çağrılarına nasıl kulak tıkayabilirdi?... Zavallı Pêcherailer "velinimet"lerini tekrar görmekten o kadar mutluydular ki!... Sonra bazı kabilelerde onun yardımına, bakımına muhtaç kadınlar, çocuklar da vardı...

Fakat kıyının çeşitli yerlerinde Arjantin bayrağının dalgalandığını görmek onu hem üzdü hem de öfkelendirdi. Buenos Aires hükümeti ülkeyi teslim almakta gecikmemişti. Kuşkusuz, güney Macellanya'nın Şili'ye bırakılan çeşitli adalarında da artık Şili bayrağı dalgalanıyordu...

Gerçekten de öyleydi; Yeni Ada'ya varıp burnu dönünce, rüzgârda dalgalanan kırmızı-beyaz bayrağı gördüğünde Kaw-djer'in ruhunda olup bitenleri anlatmak olanaksızdır.

Demek ki Şili devletinin memurları oraya da gelmişler, hatta -kapıyı açık bulduğuna göre- evini bile aramışlardı!... Orada bulunmuş olsaydı herhalde kendisini de tutuklayacak ve sorgulayacaklardı... Ve yanıt vermeyi kabul etmeyince de Punta Arenas'a götüreceklerdi...

Hayır! Bu asla olamazdı! Yeni Ada'yı da terk edecekti. Aklına, yaşamın kendisine veremediği huzuru ölümde, ebedi uyku deseler de öyle olmayan ölümde, aramak fikri geldi.

Fakat bu kez Horn Burnu'nun yolunu tutmayacaktı. O kadar uzağa gitmenin ne lüzumu vardı!...

Deniz, Horn Burnu'nun kayalarını dövdüğü gibi Yeni Ada'nın kayalarını da dövmüyor muydu?... Günün birinde, iğrendiği o bayrağı dalgalara fırlattıktan sonra, ortadan kaybolacak, Karroly de onu adanın her yanında boş yere arayacaktı...

Kaw-djer'in, yerliyle oğlunun asla kuşkulanmadıkları niyeti buydu. Fakat on beş gün geçmesine karşın tasarısını uygulamaya koymadı. Belki de anıların yarattığı birtakım bağlar kendisini tutuyordu.

Derken 3 Aralık günü kararını değiştirebilecek nitelikte bir haber aldı.

O gün piroglarıyla ondan yardım istemeye gelmiş olan Wallah obası yerlilerinden biri Hoste Adası'nda olup bitenleri, Şili hükümetinin önerisini, bunun göçmenlerce kabul edildiğini, adanın mülkiyet olarak onlara bırakıldığını, tekrar bağımsız -tüm bölgenin tek bağımsız adası!...- olduğunu anlattı.

Fakat bu yerli yanılıyor olmasındı!... Bu haberi nereden öğrenmişti?...

– Hayır Kaw-djer, dedi yerli, bize bunları obada Peder Athanase anlattı.

– Ne zaman?

– Üç gün önce.

– Kimden öğrenmiş?

– Arjantin'den gelen ve misyonerleri de ziyaret eden memurlardan...

Yerlinin yanıtları o kadar açık ve kesindi ki, haberin doğruluğundan kuşkulanmaya neden yoktu.

Öğrendikleri Kaw-djer'in üzerinde bir hayata geri çağrılış etkisi yaptı. Sıkışmış göğsü birden genleşti, şişti. Sanki içeri yeniden hava girmişti.

Karroly'ye yaptığı öneri: Yeni Ada'daki yerleşimlerini bırakmak, ellerinde ne var ne yoksa Hoste Adası'na taşımak ve Kaw-djer'in parlak geleceğini şimdiden gördüğü yeni koloniye kılavuz olmak... hemen kabul edildi. Zaten mevsimin burasında son kürkler de tüccarlara satılmıştı. Şalopa evdeki eşyayı taşımaya yetecekti. Üç gün bu işlerle uğraşıldı ve Wallah obasına yapılan bir ziyaretten sonra *Wel-Kiej* Beagle Kanalı'nı izledi, Navarin geçidinden geçti ve 13 Aralıkta Hoste Adası önüne gelip demir attı.

Kaw-djer karaya ayak bastığında, kıyıya üşüşmüş olan göçmenlerin "yaşasın" anlamına gelen "hurra" bağırışlarıyla karşılandı.

Elbette Kaw-djer Hoste Adası kolonisi içinde sevildiğinden habersiz olamazdı; ama bu sevginin iki misline çıkmış olmasının neden ileri geldiğini bilemezdi.

Karaya çıkınca önce Rhodes ailesini buldu; ilk sözü, "Hoste bağımsız mı?" oldu. Kalabalık tekrar:

– Hurra! Hurra! Hurra! diye haykırdı.

El sıkışmalarını tamamladıktan, Bay Rhodes'le kucaklaşıp genç kızla oğlana birer öpücük verdikten sonra, Kaw-djer hemen dostunun ardından onun evine gitti.

Herkes bu karşılamanın onu çok sevindirdiğini görüyordu, zira normal olarak pek hüzünlü bir ifade taşıyan yüzü şimdi gülümsüyordu.

– Nihayet sizin aranızda kalabileceğim dostlarım, dedi; bundan böyle benim hayatım sizin hayatınız olacak!

Sanki uzun ve çetin bir yolculuktan yorgun düşmüş bir adam sonunda amacına ulaşmıştı ve artık dinlenebilecekti...

– Evet dostum, dedi Bay Rhodes; işte Hoste Adası'na döndünüz! Biz artık sizi görmekten umut kesmiştik. Dilerim geç kalmış değilizdir!

Bu sözlerde öyle bir çaresizlik havası vardı ve o kadar çok düş kırıklığının itirafı dile geliyordu ki, Kaw-djer'in de ruhu allak bullak oldu ve çok büyük tehlikelere gebe bir durum karşısında bulunduğunu anladı.

O sırada Bay Rhodes'in iki komite üyesi arkadaşı Bay O'Nark ve Bay Broks içeri girdiler. Kaw-djer'in bakışları birinden öbürüne gidip geliyordu. O zaman Bay Rhodes titrek bir sesle şöyle dedi:

– Dostum, inanmadığınız o Tanrı var ya, o sizi buraya hepimizi kurtarmak için gönderdi. Zavallı kolonimiz akla gelebilecek en kötü kargaşalığın tehdidi altında ve belki de artık Şili hükümeti bu adayı geri alsa daha iyi olacak...

– Geri almak mı?... diye haykırdı Kaw-djer korkunç bir sesle.

Ayağa kalkmıştı; gözlerinde şimşekler çakıyor, bir daha sökülmeyecek şekilde yere çakılmak, kök salmak ister gibi ayaklarıyla zemini dövüyordu.

– Dostum, diye devam etti Bay Rhodes, sizin gidişinizden bu yana vahim olaylar cereyan etti. Şili Hoste Adası'nı bize yerleşmemiz koşuluyla bağışladı. Bu öneri hemen hemen oybirliğiyle kabul edildi. *Jonathan*'ın kazazedeleri bunu her bakımdan avantajlı buluyorlar ve Afrika topraklarına yerleşmekten vazgeçiyorlardı...

– Kısmetlerine bundan daha iyi ne çıkabilirdi ki?... diye sözünü kesti Kaw-djer, kafasında kaynaşıp burgaçlanan düşüncelere hâkim olamadan. Lagoa Körfez'inde yabancı bir egemenlik altında, Portekizli yetkililerin bağımlısı olarak kalacaklardı... Oysa burada, yeniden bağımsız olan bu topraklarda, başlarında yetkili veya efendi yok...

Bay Rhodes'in yardımcılarından biri, kesin inanç belirten bir sesle:

– Kaw-djer, dedi, asıl eksikliğini duyduğumuz, işte böyle bir efendi... Sözünü dinletebilecek, dediğini yaptırabilecek ve bunun yetkisini de almış biri...

– Bir efendi ha!... diye tekrarlıyordu Kaw-djer. Bu söz tüm ruhunu isyan ettiriyordu.

– Bir önder diyelim isterseniz, dedi Bay Rhodes. Kolonimizi yönetmek, her bireye düşen payı hakça kendisine vermek, hiçbir yasa tanımak istemeyenlere yasayı uygulamak, kısaca herkesin adına ve yararına burayı idare etmek için yeterli yetkelerle donatılmış biri...

Kaw-djer başını eğmiş, yanıt vermeden dinliyordu.

– Ama bunun yerine neyle karşılaştık dersiniz?... diye devam etti Bay Rhodes. Karışıklık, kargaşa, düzensizlik, en şiddetli anarşiye yuvarlanma beklentisi, geçim kaynaklarımızı yok etme riski taşıyan, kolonimizin geleceğini tehlikeye atan, onu yıkıma sürükleyen* yağma girişimleri!...

– İşitiyor musunuz Kaw-djer? diye atıldı Bayan Rhodes.

Gerçekten de dışardan birtakım bağırışlar geliyordu; ama bunlar şalopanın gelişinde atılan hurra! çığlıkları değildi.

Kaw-djer dışardaki bu gürültüyü duyuyor muydu? Bütün fikirlerinin altüst olması değil miydi bu? Hoste Adası'na gelirken hayalini kurduğu şeyi, yeni koloninin üretici güçlerinin toplumsallaştırılmasını, zenginliklerinin topluluk malı olarak ortak kullanıma sunulmasını, yaşamın -ama kösteksizce ve zincirsizce, hiçbir otorite asla işe karışmadan- çalışmaya adanmasını, kısaca gönlünde yatan ve burada adaletle uygulamayı düşündüğü kuramları gerçekleştiremeyecek miydi? Bütün bunlardan vazgeçmek mi gerekecek, durum ancak otoriter bir yönetimin gücüyle mi kurtarılabilecekti?...

O zaman Bay Rhodes'in ağzından öğrendi ki, örgütlenmekle görevli komite anarşist öğretilere direnmeye çalışırken olayların denetimini elinden kaçırmıştı ve azınlık çoğunluğa kendini efendi olarak dayatmak iddiasındaydı. Durum günden güne

* Bu sözcüğün üzeri çizilmiş ama başka bir sözcük yazılmamış.

kötüleşiyor, pek yakın görünen bir felakete doğru koşuluyordu. Merritt kardeşlerin ve onlarla söz ve iş birliği yapan İrlandalılarla Almanların tutumları da Kaw-djer'e anlatıldı. Bunlar, dayanışma bayrağı altında adayı dünyanın en baskıcı ve zorba rejiminin boyunduruğu altına sokmak istiyorlardı. Komitenin kararlarına uymuyorlar, yandaşlarını depoları yağmalamaya, araç ve gereçlere el koymaya, adaya dağılarak kendilerine boyun eğmemeye kararlı göçmenleri gerekirse adadan kovmaya teşvik ediyorlardı. Ve bir sözcük vardı ki, ikide bir Bay Rhodes'in ağzından bir lanet gibi fışkırıyordu:

– Anarşi!... Anarşi!...

Şimdi, böyle tehlikeli bir durumla karşı karşıya iken, bu sözcük Kaw-djer'in gönlünde hâlâ bir yankı uyandırıyor muydu acaba? Eskiden beri taşıdığı inançları bu durumda sarsılıyor muydu? O zamana kadar o denli uzlaşmaz, toplumsallığın gereklerine o derece dirençli, olayların gerçek niteliğine apaçık kanıtlara karşın o kadar kapalı olan bilincinde bir gedik, en bilgece ve en pratik fikirlerin sızabileceği bir gedik, açılıyor muydu?...

Ne olursa olsun, belki de içinde bir savaş -son ve en yüce savaş- verilmekte olduğu için, öylece hareketsiz duruyor, bütün gözlerin üzerine dikildiğini hissederek başını çeviriyor, baş kaldırmış insan tutumunu koruyor ve inatçı sessizliğini sürdürüyordu.

Bay Rhodes elini tuttu, Bayan Rhodes'le çocuklar daha yakınına gelerek etrafını sardılar, Bay O'Nark'la Bay Broks da yaklaştılar ve Bay Rhodes sözü tekrar aldı:

– Hayır dostum, hayır! Her bireyin kendi isteğine, yani kendi kafasına veya kaprisine göre davrandığı bir toplulukta hiçbir şey yolunda gitmez. Bir üst yönetim olmazsa aşağıda sağlam ve istikrarlı hiçbir şey kurulamaz. Herkesin üstünde, tasarlayacak bir kafayla tasarıları yürütecek bir el gerektir. Böyle bir kafayla bir el bulamazsak mahvoluruz; adayı şu şiddet yanlılarının insafına bırakmaktan başka yapacak şeyimiz kalmaz. Onlar da bizi kovduktan sonra birbirlerini yemeye koyulacaklardır, zira devrimci aşırılıkların sonu hep böyle gelir...

Bay Rhodes'le arkadaşları Kaw-djer'in bu önemli sorunlara ilişkin fikirlerinden, modern topluma ne gibi suçlamalar yönelttiğinden, Tanrı ve insan egemenliğinin dışında nasıl bir yeni toplumun hayalini kurduğundan habersiz değillerdi. Herhalde şiddet kullanarak kendilerini dayatmak isteyen, eli ateşli veya kılıçlı bağnaz tiplerden olmadığını da biliyorlardı. Fakat kendi kendisiyle çelişkiye düşmesi mümkün olabilir miydi acaba?...

– Dostum, diye ısrarla devam etti Bay Rhodes, insan herkes için çalışmak zorunda kaldığı zaman çalışma dayanılmaz bir angarya olur, zira çok geçmeden kötülerin ve tembellerin oyununa gelindiği anlaşılır. Komünizm ancak insanların hepsi her ko-

nuda aynı fikirlere, aynı beğenilere, aynı özlemlere, aynı derecede zekâ ve bilince, fiziksel ve manevi güce sahip oldukları takdirde uygulanabilecek bir öğretidir. Ama gerçek durum böyle değildir; insanlık çok çeşitli ve bir o kadar da bağdaşmaz unsurlardan oluşmuştur. Bu nedenledir ki komünizm girişimi ister istemez anarşinin boşluğuna yuvarlanmakla sonuçlanır...

Kaw-djer, omuzlarında hâlâ fazla ağır bir yük taşıyormuş gibi, odanın bir köşesinde, başını elleri arasına almış, oturuyordu. Hangi düşüncelere dalıp gitmişti?... Sonunda Bay Rhodes'in dediklerine yanıt verecek miydi?... Ve ne yanıt verebilirdi?... O anda Hoste Adası'nın nasıl bir kargaşalığa düşmekte olduğunu anlayabilmiş miydi?... Koloninin yakın bir gelecekte yıkıma uğrayacağını, Merritt kardeşlerle çetelerinin eline düşeceğini, sonra da Şili'nin işe karışıp bu sefilleri oradan kovacağını ve nihayet adanın Şili egemenliği altında bağımsızlığını yitireceğini gözünün önüne getirebiliyor muydu?...

Peki, o zaman bütün Macellanya adaları içinde tek bağımsız toprak olan bu ada üzerinde kendine güvenli bir sığınak bulmuş olduğunu sanan Kaw-djer ne olacaktı?... Bir kez daha bastığı zemin ayaklarının altından kayıyordu işte!... Göçmenler Lagoa Körfezi kıyılarına yerleşmek üzere kaçıp gittikleri zaman kendisi nereye gidecekti?...

Tam bu sırada dışardan gelen bağırışlar, bir yandan öfke haykırışları bir yandan dehşet çığlıkları

şeklinde, daha da arttı. İsyancı güruh yaklaşıyor, kasabayı tehdit ediyordu. Bay Rhodes'le komite üyelerinin çıkıp ayaklanmacılara karşı durmaları gerekiyordu. Yandaşları evin çevresini sarmış onları dışarı çağırıyorlardı.

– Gelin, dedi Bay Rhodes, bizim yerimiz onların arasıdır.

Kapıya yönelmişti; çıkacakken eşikte durdu ve Kaw-djer'e döndü.

Tam Bay Rhodes, kendisini izlemeye hazırlanan oğlu ile Bay O'Nark ve Bay Broks'un yanında durdukları kapıyı açmak üzereyken, gittikçe artan haykırışlardan ödleri kopan Bayan Rhodes'le kızı Kaw-djer'in dizlerine kapandılar, ellerine sarılıp bakışlarıyla ve titrek sesleriyle yalvardılar:

– Siz!... Siz!... Kurtarıcımız sizsiniz!...

Kaw-djer onları ve onlarla birlikte anarşist güruhun tehdidi altındaki bütün bu halkı kurtarabilir miydi?... Komite kendinde bu gücü görmezken, sevilip sayılmasından başka dayanağı olmayan o tek başına başarabilir miydi bu işi?... Bir önder, bir şef gerekiyordu burada, cesareti enerjisine denk bir şef... Onun mayasında bu şeflik özelliği var mıydı ve kendini -tabii koşulların omuzlarına yüklediği bu görevi iş bitince bırakmak üzere- ortak selamete adamalı mıydı?...

– Kaw-djer! diye seslendi son bir kez Bay Rhodes, kendileri için artık ne benim ne de meslektaşlarımın bir şey yapamayacağımız bütün bu dürüst

insanlar adına, sizi başımıza geçmeye çağırıyorum!

O sırada tüm kalabalık, kadınlar ve çocuklar da dahil, Bay Rhodes'in evine yönelmişti. Daha uzaktan söz konusu bağırışlar duyuluyor ve gittikçe de yaklaşıyordu:

– Depolara... Depolara!...

Her şey açıktı. Merritt kardeşler -sayıları iki yüz kadar olan- isyancılarla birlikte kasabayı bastıktan sonra, şimdi de koloninin erzak ve malzeme depolarına yöneliyorlardı. "Depolara!" haykırışı bunları korumak isteyenlerden değil, saldırıp yağmalamak isteyenlerden geliyordu. Bay Rhodes ile O'Nark ve Broks da, tüfeklerini aldıktan sonra, yağmayı önlemek üzere gidip savunmacılara katılacaklardı.

Açık kapıdan birçok göçmenin korku içinde kayalık tepenin dibine doğru kaçtıkları, hatta kimilerinin, içinde Karroly'yle oğlunun bulunduğu şalopanın demirli olduğu küçük koya gittikleri görülüyordu.

Bay Rhodes kapısının eşiğini aştıktan sonra son bir kez durdu; sesi tekrar duyuldu:

– Kaw-djer! diye bağırıyordu.

Kaw-djer birden doğruldu; başı dik, yanakları kızarmış, gözleri ateş saçıyordu. Kapıya doğru birkaç adım attı, tam çıkacakken durdu.

O zaman meydanda ayaklanmanın yarattığı tüm kargaşayı gözleriyle gördü: Kayalık tepeye doğru

kaçmaya çalışan kadın ve çocuklar, ne pahasına olursa olsun yağmacılara karşı savunulması gereken depoların önüne dizilmiş yüz kadar adam... Daha ötede, Yacana'nın sol kıyısından yukarı doğru bağrışarak gelen kalabalık... Arada yüz adım bile yok... Başlarında John ve Jack Merritt, çoğunun ellerinde tüfek veya tabancalar...

– Hurra... hurra! Jack Merritt şerefine hurra!... diye haykırıyorlardı.

Bay Rhodes'le O'Nark ve Broks, Kaw-djer'e son çağrıyı yaptıktan sonra, hemen komite üyelerinin kendilerini beklediği depolara koşmuşlardı.

Fakat o sırada isyancılar da, doğrudan oraya yönelecek yerde, onları kuşatacak şekilde yayılıp konuşlanıyorlardı. İstedikleri, önce komite üyelerini ele geçirmek, oylamayla geldikleri görevlerinden zorla istifa ettirmek, sonra da yerlerine Merritt kardeşlerden birini geçirip onu adanın tek şefi yapmak ve tüm koloniyi zorla onun otoritesini tanımaya mecbur etmekti. Jack Merritt onuruna çekilen hurra!'ların hikmeti buydu.

Merritt kardeşler, güruhun önünde, savunmacılara birkaç adım kala durdular. Bay Rhodes sordu:

– Ne istiyorsunuz?

– Sizin ve öteki arkadaşlarınızın istifanızı!...

– Hayır! İstifa etmeyeceğiz!...

Bu yanıt şiddetli bağırışlarla, ulumalarla karşılandı; aynı zamanda iki taraf gittikçe birbirine yak-

laşıyordu; kavgaya girişmelerine ramak kalmıştı. İki yanda da tüfekler indirildi, ateşe hazır tabancalar karşıya çevrildi.

Gürültülü isyancı kalabalığının içinden yine bağırışlar yükseldi:

– Hurra! Jack Merritt şerefine hurra!...

Bu, iki kardeşin en kavgacı ve zorba olanıydı. Atlet yapılı, olağanüstü dinç ve güçlü, her türlü aşırılığa yatkın, bir haydut çetesine kumanda etmeye layık bir adamdı.

Onun bir işareti üzerine yandaşlarından bir düzine kadarı Bay Rhodes'le arkadaşlarının üzerine yürüdüler. İstifayı reddederlerse onları buna zorlamasını bilirlerdi, en kaba şiddete başvurmak pahasına bile olsa!...

O zaman, yanında komite üyeleri de olan Bay Rhodes'in çevresi başkanlarını korumaya kararlı dostları tarafından sarıldı. Demek ki kavga başlayacak, ilk el ateşin ardından elli el daha gelecekti.

Fakat birdenbire bu gürültü patırtının içinde güçlü bir ses gürledi:

– İndirin silahları!

Kaw-djer evin kapısında belirmişti. İlerledi, ilerledikçe kalabalık iki yana açılarak yol verdi. Uzun boyu ve tüm görünüşüyle sempati topluyor, saygı uyandırıyordu.

Duruma hâkim olabilecek, ayaklananları tekrar düzene girmeye zorlayabilecek, o iğrenç istek ve iddialarına set çekebilecek, kavgayı tam kan akmak

üzereyken durdurabilecek tek adamın mucizeli bir biçimde ortaya çıkıvermesi gibiydi bu...

Gerçekten de onu görünce herkeste bir gevşeme oldu; en kararlı olanlar bile ikircime düştüler. Merritt kardeşler birkaç adım geriye çekildiler.

Yüzlerce ağız onun adını haykırdı:

– Kaw-djer! Kaw-djer!...

O sırada Karroly'yle oğlu da yaklaşmışlardı; her ikisinde de birer tüfek vardı. Kaw-djer' in hayatı tehlikeye girerse onu savunmak için ölmeye hazırdılar.

Bay Rhodes'le arkadaşları açıldılar, Kaw-djer de aralarına girdi.

Sonra, hiçbir heyecan belirtisi sezilmeyen sakin ve kuvvetli bir sesle, isyancılara sordu:

– Ne istiyorsunuz?

– Ne mi istiyoruz, dedi John Merritt, komitenin istifasını istiyoruz!... Kendi seçtiğimiz bir şef istiyoruz!...

– Kimmiş o?

– Bizim fikirlerimizi paylaşan biri... Koloniyi bizim istediğimiz gibi organize edecek biri... Yani kardeşim!...

– Evet... Jack Merritt şerefine hurra!...

Bağırışlar tekrar yoğunlaştı ve ancak ön sıraya çıkmış olan Kaw-djer yanıtını vereceği sırada kesildi:

– Burada sadece komite emir verebilir; herkesin de onun dediğini yapması gerekir!...

– Hayır! diye atıldı sözden çok eylem adamı olan Jack Merritt ve Bay Rhodes'e doğru yöneldi.

– Bir adım daha atarsan... dedi Kaw-djer ve yanında duran Karroly'nin tüfeğini alarak Merritt'e doğrulttu.

Öteki tüfekler indirildi. Acaba Kaw-djer'in bu müdahalesiyle kan dökülmesi sadece ertelenmiş mi oluyordu?...

Bay Rhodes bir el işaretiyle sessizlik istedi:

– Bizden istenen bu istifayı, dedi, bana bunu dayatmaya hakkı olmayanlara vermeyi reddediyorum... Fakat komite adına, önderimiz olmaya en layık olan ve bütün Macellanya'nın daha önceden de "velinimet" olarak selamladığı adam lehine, özgürce ve isteyerek veriyorum!

O zaman, güven ve minnet duygularından oluşan direnilmez bir anlaşma ortamı içinde, her yerden, isyancıların olduğu kısımdan bile haykırışlar yükseldi:

– Kaw-djer şerefine hurra!... Hurra!...

Kaw-djer elini kaldırıp konuştu:

– Beni şef olarak istiyor musunuz?

– Evet, istiyoruz! dediler Bay Rhodes'le komite üyeleri ve ellerini ona doğru uzattılar.

Göçmenlerin ezici çoğunluğu da tekrar haykırdı:

– Hurra!...

– Pekâlâ! Öyle olsun!... dedi Kaw-djer.

İşte Kaw-djer, bağımsızlığını koruyup güvenceye alacağı Hoste Adası kolonisine bu koşullarda başkan oldu.

XIV. Bölüm

Altı Yıllık Gönenç

Anlatılan olaylardan altı yıl sonra, Hoste Adası sularındaki seyrüsefer sırasında artık eskiden karşılaşılan güçlükler ve tehlikelerle karşılaşılmıyordu. Herhangi bir gemi, burundan buruna kerteriz alarak, ister Beagle Kanalı'nı ister Darwin Sound geçidini tam bir güvenlik içinde izleyebiliyor, hatta Horn Burnu takımadalarının arasından geçerek Hardy Yarımadası'nın ucuna ulaşabiliyordu. Bu yarımadanın en uç noktasında ise bir ateş sayısız parlak ışınlarını açık denize saçıyordu; ama bu, zavallı Pêcherailerin kamplarında yaktıkları, Ateş Toprakları'nda görü-

lenlere benzer kamp ateşlerinden değildi; gerçek bir deniz feneriydi ve geçitleri aydınlatarak karanlık kış gecelerinde teknelerin kayalıklara bindirmeden buralarda dolaşabilmesini sağlıyordu.

Biraz ötede, Yacana deresinin döküldüğü küçük koyun girişinde, dibe çakılı kazıklardan bir su bendi dalgakıran işlevi görüyor, kıyıya yapılmış iskeleler de böylece dalgalardan korunan gemilerin yüklerini rahatça indirmelerini ve uzun yolculuklar için yük almalarını sağlıyordu. Hoste Adası'yla Şili ve Arjantin arasında kurulan ticari ilişkiler sayesinde, bu liman yavaş yavaş kurulmuş ve gelişmekteydi. Söz konusu ilişkiler Eski ve Yeni Dünya kıtalarına kadar bile uzanabiliyordu.

Limanın yukarısında, ırmağın bir tahta köprüyle bağlanmış iki yakası boyunca, pek uzak olmayan bir gelecekte kente dönüşeceği anlaşılan bir kasaba gelişiyordu. Amerika'daki gibi birbirini dik açılarla kesen, iki yanlarına önde avluları arkada bahçeleriyle kâgir ya da ahşap evler sıralanmış simetrik sokakları, çoğu huş bir kısmı da yapraklarını dökmeyen güzel ağaçlarla gölgelenmiş meydancıkları vardı. Şurada burada daha büyükçe binaların da yükseldiği görülüyordu: kamu hizmetlerinde kullanılan yönetici konağı, kayalık tepenin dibinde ağaçların yeşilliği içinden sivri kulesi görülen kilise gibi...

Öyle ki, 1882-1883'te Venüs'ün güneşin önünden geçişini izlemek üzere *La Romanche* gemisiyle gelip Hoste Adası'nın Orange Koyu'na kamp ku-

ran Fransız bilim heyeti üyelerinin yeni koloniyle kurduğu bazı ilişkiler, kendilerinde son derece olumlu ve sıcak anılar bırakmıştı.

Gerçekten de, tam konumunu belirleyemeden bu sularda demirlemek zorunda kalan bir gemici, "Acaba Punta Arenas önlerine mi geldim?... Burası Brunswick Yarımadası mı yoksa?... Batı rüzgârlarının beni tıktığı bu boğaz Macellan Boğazı olmasın sakın?..." diye tereddüt ve şaşkınlık içinde kalabilirdi.

Ama hayır! Hoste Adası'ydı burası ve karşısında gördüğü kasaba da Libéria idi, yani altı yıl önce Şili hükümeti tarafından *Jonathan*'ın kazazedelerine bağışlanan adanın başkenti!...

Anarşi adayı yıkıma sürüklemekteyken, Hostelilerin alkışlarla başlarına getirdikleri önderin anlayışı, enerjisi ve pratik zekâsı sayesinde, birkaç yılda elde edilen başarı işte böyleydi. Bu adam yalnızca adayı böyle bir felakete düşmekten kurtarmakla kalmamış, Şili egemenliğinin boyunduruğundan uzakta kalmasını da sağlamıştı.

Bütün bunlara karşın, Kaw-djer hâlâ aynı karanlıktaydı; hakkında yine hiçbir şey bilinmiyor, kimse de ona geçmişinin hesabını sormayı düşünmüyordu. Herkesçe bilinen ve aslında yeterli de olan, oldukça eski bir tarihte Macellanya takımadalarına gelip sığındığı, kılavuz kaptan Karroly'yle birlikte Yeni Ada'da yaşadığı ve tüm yaşamını yoksul ve zavallı Macellanya yerlilerine hizmete adadı-

ğıydı. Bay Rhodes'e olası görünense, Kaw-djer'in asla hiçbir otoriteye boyun eğemeyecek derecede sağlam, sosyal konularda ödünsüz ve uzlaşmaz bir karaktere sahip olduğuydu. Bu hususta yanılmadığını biliyoruz.

Jonathan'ın yolcularının elbette unutamayacakları bir başka nokta da kurtuluşlarını Kaw-djer'e borçlu olduklarıydı. Fırtınanın en azgın anında Horn Burnu'nun tepesinde o ateşi yakan, dalgaların kayalıklara doğru sürdüğü gemiye yanaşmak için hayatını tehlikeye atan, gemiyi bu tehlikeli geçitlerden geçirerek zifiri karanlık gecenin ortasında Hoste Adası'ndaki sığınağa götürebilecek tek kılavuzu getiren, hep o idi.

Hayır! Yapılan hizmetleri unutmuş tek bir bellek bile yoktu; işte bu yüzden Bay Rhodes' le arkadaşlarının görevlerinden istifa ettikleri gün, büyük çoğunluk Kaw-djer'den yana tavır koymuştu. Sadece düzen yanlıları onun adı üzerinde birleşip onu hurra!'larla karşılamakla kalmamış, Merritt kardeşlerin yandaşlarından birçoğu da çetelerinden ayrılmıştı.

Bu adamın etkisi işte böyleydi. Sanki tüm varlığından gizli bir güç yayınıyordu. Komite istifasını verip başkan olarak onu önerdiği sırada, Bay Rhodes, sağduyusunu dinleyerek, bunun koloninin başına düzeni sağlayıp örgütlenme işini tamamlayabilecek tek adamı getirmek demek olduğunu biliyordu.

Acaba Kaw-djer'in kafasında akla gelmeyecek bir altüst oluş mu gerçekleşmişti?... Eski fikirlerini ayaklarının altına sermiş, doğanın insanlara dayattığı zorunluluklar konusunda daha normal bir görüş ve anlayışa mı varmıştı?...

Ne olursa olsun, birçok düş kırıklığından sonra nerelere geldiğini biliyoruz. Birkaç ay önce ayaklarının altından toprağın kaydığını, dünyanın hiçbir köşesinde barınak bulamayacağını sanmıştı. Bütün takımadalar onları boyunduruğu altına alacak ve Kaw-djer'e de bu egemenliğin batıcılığını hissettirecek olan bir devlete peşkeş çekilirken, o kendini, hayatının son demlerini yaşamayı umduğu şu Macellanya'dan bile kovulmuş görüyordu.

Ama Hoste Adası'nın bağımsızlığını koruduğunu öğrenir öğrenmez, Kaw-djer hiç beklemeden artık Şili'ye ait olan kendi adacığını terk edip aralarına yerleşmek üzere bu küçük göçmenler dünyasına gelmişti.

Düşüncesine göre, o sırada örgütlenme işi hayli ilerlemiş, hatta belki de tamamlanmış olmalıydı; dolayısıyla kendisi de buna el atmak, yapılanmaya kendi özel damgasını basmak, her insanın hakkı olduğuna inandığı ve hiçbir otoritenin gölgesinin bile asla hissedilmediği, hissedilmeyeceği o mutlak özgürlüğü onlara vermek için geç kalmış olmayacaktı.

Fakat şalopadan Hardy Yarımadası kıyısına ayak bastığında, huzursuzluk ve kargaşayı doruk-ta, dürüst insanları kötü zorbaların tehdidi altında,

ayaklanmayı homurdanmakta, devrimcileri yağma girişimi içinde, Hoste Adası toprağını da kanla sulanmak üzere bulmuştu.

O zaman bir önder -düzeni yeniden sağlayabilecek tek bir şef!- atanması kaçınılmaz olmuş, kendisi de bu adam olmayı kabul etmişti.

Aynı gün Bay Rhodes kendi evinde ona şöyle teşekkür etmişti:

– Dostum, bizi çok büyük felaketlerden korumuş oldunuz, ki bunların en kötüsü de adamızı terk etmek zorunda kalma olasılığıydı. Bağımsızlığımızı kurtardınız... Doğrusu sizi bize Tanrı göndermiş olmalı!...

Tanrı'dan bir görevle gönderilmiş olmak, elbette her türlü Tanrısal gücü yadsıyan bu adam tarafından kabul edilecek şey değildi. Fakat bu ifadeye itiraz etmeye kalkmamış, şöyle yanıt vermekle yetinmişti:

– Koloniyi örgütleme görevini üstlendim. Bunu yerine getirmek için bütün gücümle çalışacağım ve bunu başarınca da görevim sona erecek. Umarım böylece size şu dünyada insanın efendiye ihtiyaç duymadığı hiç olmazsa bir yerin olduğunu kanıtlamış olacağım.

– Önder, efendi değildir dostum ve siz de işte bunu kanıtlayacaksınız. Fakat, verilen ad ne olursa olsun, insanları yönetmek için gerekli iktidara sahip bir üst otorite odağı olmadan hiçbir toplum kurulamaz.

– Her ne olursa olsun, insanlar arasındaki bire bir ilişkiler her birinin tüm bağımsızlığı kendisine bırakılacak şekilde düzenlenir düzenlenmez, o dediğiniz otorite de sona ermelidir.

– Tamam dostum; siz şimdi o tam yetkiye sahipsiniz ve bunu herkesin iyiliği yolunda kullanacağınızdan eminim. Haydi iş başına!... En başta da, kuvvet kullanmak pahasına da olsa, kolonimizin geleceğini güvenceye alın!... Zaten artık sizin de koloniniz bu; siz de Hoste Adası uyruğuna geçmediniz mi?...

Böylece Kaw-djer büyük bir coşkuyla işe başladı. Komite feshedilip tüm yetkileri bir elde toplanmasına karşın, eski üyeler yine de onun yardımına koştular; o da bu yardımları sevinerek kabul etti.

Her şeyden önce koloni içindeki huzursuzluğu gidermek, kişilerin can ve mal güvenliklerini sağlamak, herkesin ortak malı olan yedek erzak ve gereçleri koruma altına almak gerekiyordu. Ama isyancı taraf var oldukça, belli sayıda anarşist Merritt kardeşlerin peşinden gittikçe, bu "özgürlükçü" takımı etkisizleştirilmedikçe, adada barış ve huzurun hüküm sürmesi mümkün değildi. Dolayısıyla, her türlü düzenli toplumun düşmanı olan bu kişilere karşı amansız bir sertlikle harekete geçmek gerekiyordu.

Kaw-djer'in Hoste Adası kolonisinin başına geçtiği günden itibaren, John ve Jack Merritt onu, kendilerine karşı savaşmakla görevlendirilmiş düşman, antisosyal kuramlarının yıkıcısı ve ne pahası-

na ve hangi yolla olursa olsun devrilmesi gereken kişi olarak gördüler. Kaw-djer' in o zamana kadar, kuramsal düzeyde de olsa, kendilerinin fikirlerini paylaştığından belki de kuşkulanıyorlar, hatta bu fikirleri uygulamaya koyacağını umuyorlardı. Fakat bu yanılgıları kısa sürdü; daha başlarda ona güvenemeyeceklerini anladılar.

Yeni önderin herkesçe tanınmasından beri Merritt kardeşlerin etrafında onları sonuna dek izlemeye kararlı elli kadar yandaş kalmıştı; bunların çoğu Karl Marx'ın öğretisini benimsemiş Almanlar, ya da Feniancılığın en aşırı şiddet hareketlerine ittiği İrlandalılardı. Yani sayıca, ihtiyatlı davranmalarını gerektirecek bir azınlık durumundaydılar. Adanın başka bir yerine sığınmaları kendi çıkarları açısından daha uygun görünüyordu; belki orada Kaw-djer, kendilerini kısa sürede sefalete ve yıkıma götürecek olan ütopyalarını sınamalarına izin verebilirdi. Fakat bu çarpık zihniyetli adamlar o derece çileden çıkmış olmalılardı ki, silahlı çatışmayı yeğlemiş ve daha ertesi gün depolara saldırmaya kalkışmışlardı. Depoların talan edilmesi koloninin tüm geleceğini mahvedebilirdi.

Kaw-djer bütün düzen yanlılarını göreve çağırınca, ayaklanma girişimi hemen hemen kan dökülmeden bastırıldı. Ama bu arada, aralarında Merritt kardeşlerin de bulunduğu bazıları özgürlüklerinden oldular. Bunlar, haklarında karar verilinceye kadar hapse atıldılar.

Doğal olarak, bu güç gösterisi karşısında isyancıların çoğunluğu topluluğa uymayı kabul etti. Sadece anarşist grubun üyeleri kalmıştı ve bu grubun da artık başı yoktu.

Jack ve John Merritt'le ilgili karara gelince, Kaw-djer bu konuda hiç tereddüt etmedi. Bir tür mahkeme kurmak, kura çekerek bir jüri oluşturmak, suçluları bunun önüne çıkarmak, kararı beklemek ve sonra da infaz etmek... fikrini ilke olarak kafasından attı.

İki kardeşin bu jüri karşısında neler diyeceklerini Kaw-djer iyi biliyordu. İnsanın bağımsızlığını öne sürecekler, efendi tanımayan kimselerin hiçbir otoriteye boyun eğmeme hakkını savunacaklardı. Özgür bir toprak üstünde, hiçbir yasanın, o yasayı yapmamış olanlara uygulanamayacağını, bütün Hoste kolonisine tepeden dayatılan bu tek kişi diktatörlüğünü kabul etmediklerini, etmeyeceklerini söyleyeceklerdi.

Peki bunlar Kaw-djer'in de düşünceleri değil miydi?... Şimdi böyle toplumsal bir görev üstlenince ne kadar adaletsiz ve akıl dışı olduğunu hissettiği tüm öğretisi bunlarda özetlenmiş değil miydi?...

Bu yüzden, M. Rhodes suçluları göçmenlerden oluşan bir jüri önünde yargılamayı önerdiğinde, kararı kesin bir adam tavrıyla şöyle dedi:

– Yargıya temel olacak yasalar ve yargıyı verecek yargıç olmadan bunu yapmanın doğru olduğunu sanmıyorum. Ama bu isyancıların eylemleri, on-

ların izinden gitmek isteyeceklere ders olacak hızlı bir adalet gerektiriyor. Adadan kovulmaları ve bir daha buraya ayak basmamaları gerekiyor!...

– Doğru söylüyorsunuz, bunu herkes de onaylayacak, dedi Bay Rhodes.

– Şalopa onları Punta Arenas'a götürsün; oradan istedikleri yere dönebililer.

Hoste Adası önderinin ilk icraatı böyle oldu. Merritt kardeşlerin ve onlarla birlikte hapse atılmış olan beş altı suç ortağının itirazları kabul edilmedi. Adanın bir an önce bu söz dinlemez bağnaz tiplerden arınması, düzenin yerleşmesi için şarttı.

Tasarlanan bu yolculuk için *Wel-Kiej*'in kullanılmasına gerek kalmadı. Üç gün sonra adanın önüne Valparaiso'dan gelen bir gemi demir attı. İhtiyaç duyulan araç ve gereçler, göçmenler için gerekli tam bir yük eşya ve aletle yüz baş kadar hayvan getiriyordu. Bu yerleşim deneyimine büyük önem veren hükümet, başarısı için bütün parasal kolaylıkları sağlamak suretiyle, elinden gelen en etkili destekte bulunmaya kararlıydı. Gemiyi de bu amaçla göndermişti. Yükünü boşaltan gemi, isyancıları alarak Hoste'den ayrıldı.

O günden itibaren kolonide sükûnet hüküm sürdü ve örgütlenme Kaw-djer'in sıkı gözetimi altında devam etti. Bu çabaya seve seve omuz veren Bay Rhodes'le daha birkaç kişi de Kaw-djer'e çok yararlı oldular. Adadan ayrılmamayı seçmiş olan *Jonathan*'ın tayfabaşı Tom Land da değerli bir yar-

dımcı olduğunu gösterdi. Gayet becerikli ve kararlı bir adamdı bu; koloni ile gemi arasında disiplin bakımından hiçbir fark görmüyordu; nasıl gemide kaptan Tanrı'dan sonra tek efendi ise, kasabada da yönetici öyle olmalıydı.

Kaw-djer en önce bütün adayı gezip görmek istedi. Bilindiği gibi, adanın iç taraflarında kolayca sürülüp ekilebilecek ve ilk yıldan itibaren çok iyi ürün verebilecek geniş tarım toprakları vardı. Hardy Yarımadası yöresinde ve kuzeye doğru ise adanın kıyısı boyunca, sert rüzgârlara ve aşırı soğuklara karşı koruyuculuk görevi de yapan, zengin ormanlarla kaplı bir tepeler zinciri uzanıyordu.

Bu topraklar, göçmenler arasında dengeli biçimde ve özel mülkiyet olarak paylaştırıldı. Ortaklaşa kullanım rejimi akla bile gelmedi. Her aile kendi payının sahibi oldu; çalışmasının ürünü de tamamen kendisine ait olacak, topluluk gelip kendi yararına buna el koyamayacaktı.

Tom Land, Kaw-djer'le birlikte Yalancı Horn Burnu'ndan Rous Burnu'nun ucuna kadar kıyı boyunca gezerlerken, şöyle diyordu:

– Bakın Kaw-djer, ben ücretimden artırıp bir kenara koymuşsam, kendi ücretini yiyip bitiren arkadaşım gelip benimkini de yesin diye yapmamışımdır bunu, değil mi!... Kazandığım ya da artırdığım yalnızca bana ait olmalıdır, yoksa çalışınam ve başkalarına yük olurum. Başka türlü düşünenlerin, doğru ve pratik olan hakkında hiçbir fikirleri yok

demektir ve bence onları gemi ambarına tıkmak gerekir.

Macellanya ile Patagonya'nın aralarında paylaştırılmasından beri, iki komşu cumhuriyet sahip oldukları toprakların değerlendirilmesinde çok farklı tutumlar izliyorlardı. Buraları iyi tanımayan Arjantin on on iki fersah genişliğinde alanlar kapsayan imtiyazlar veriyordu. Hektar başına ağaç sayısı dört bine varan ormanlara gelince, yılda iki yüz bin kadem kereste hesabıyla bile, bunları işletmek için o kadar çok zaman gerekirdi ki!... Ekim alanları ve meralar için de durum aynıydı; verilen imtiyazlar fazla genişti, işletme için çok personel ve tarım araç ve gereci gerekiyordu.

Sorunlar bununla da bitmiyordu. Arjantinli yerleşmeciler Buenos Aires'le düzenli ama zor ve masraflı ilişkiler sürdürmek zorundaydılar. Macellanya'ya mal ithal edileceği zaman, geminin manifestosunun bin beş yüz mil uzaktaki Buenos Aires gümrüğüne gönderilmesi gerekiyor, bunun geri gelmesi en az altı ay alıyordu; günün borsa değerleri üzerinden ödenen gümrük resimleri de cabası... İktisatçıların dediği gibi, Ateş Toprakları'nda Buenos Aires'ten söz etmek, Çin'den ya da Japonya'dan söz etmekten farksızdı...

Buna karşılık Şili, ticareti geliştirmek ve göçmen çekmek için o cüretkâr Hoste Adası deneyiminden başka neler yapıyordu? Bir kere Punta Arenas'ı kurmuş ve serbest liman ilan etmişti; ge-

miler oraya gerekli gereksiz her türlü eşyayı serbestçe getiriyor, her şey kalite ve fiyat bakımdan en uygun koşullarda bulunabiliyor, alınabiliyor ve bu yüzden Arjantin Macellanya'sının bütün ürünleri de Punta Arenas'a akıyordu. İngiliz ve Şili şirketleri bu kentte gittikçe gelişmekte olan şubeler açmışlardı.

Kaw-djer Şili hükümetinin yönetim sistemini çoktandır biliyordu; Macellanya toprakları üzerinde yaptığı uzun gezilerde, buranın avcılık, balıkçılık ve tarım alanlarından gelen bütün ürünlerinin Buenos Aires'e değil Punta Arenas'a doğru aktığını görmüştü. Bu nedenle Hoste Adası'na da Şili kenti gibi bir serbest liman yapıldı. Gelişerek önce kasabaya daha sonra da kente dönüşen kazazedelerin eski kamp yeri de, Libéria adı altında, bu serbest liman oldu.

İnanılır şey değil, ama Ateş Toprakları'nda, Beagle Kanalı'nın öbür yakasında, nerdeyse Hoste Adası'nın tam karşısında, Ushaia'yı kuran Arjantin bu iki örnekten yararlanamayacaktı. Bu koloni, hükümetin ticarete getirdiği kısıtlamalar, gümrük resimlerinin yüksekliği, arazinin altın kaynaklarının işletilmesine çıkarılan engeller, hükümetin kendine düşen yedi yüz kilometrelik kıyı şeridini gerektiği gibi denetlemesinin olanaksızlığı yüzünden kaçakçıların ister istemez kazandıkları dokunulmazlık gibi nedenlerle, Libéria'ya veya Punta Arenas'a kıyasla çok geride kaldı.

Hoste Adası'nda olup bitenler, Şili'nin adaya verdiği bağımsızlık, Kaw-djer'in sıkı ve sağlıklı yönetimi altında gittikçe artan zenginlik ve gönenç..., bütün bunlar sanayi ve ticaret dünyasının dikkatini ister istemez buraya çevirecekti. Nitekim yeni göçmenler gelmekte gecikmedi ve bunlara da cömertçe ve iyi koşullarla toprak dağıtıldı. Çok geçmeden, kalitece Avrupa'dakilere üstün ağaçlar bakımından zengin olan ormanların yüzde on beş, hatta yirmi randıman verebileceği anlaşılınca, hızar tesisleri kuruldu ve çok verimli olan kerestecilik işletmeleri canlandı. Aynı zamanda, tarımsal değerlendirmeye ayrılan araziler de fersah karesi bin "kuruştan" alıcı buluyordu; adanın otlaklarına yayılan hayvan sayısı da kısa sürede birkaç bine ulaşmıştı.

Öte yandan nüfus da hızla artmış, *Jonathan*'ın birkaç yüz kazazedesine, özellikle Birleşik Devletler'in batısıyla Şili ve Arjantin'den gelen bir o kadar daha göçmen eklenmişti. Bağımsızlığın ilanından iki yıl sonra Libéria'nın nüfusu hemen hemen iki bine, Hoste Adası'nınki de üç bine ulaşmış bulunuyordu.

Doğal olarak Libéria'da birçok evlenme de olmuştu. Nüfus idaresi çeşitli servislerin toplandığı belediye binasında çalışıyordu. Bunların arasında adanın güvenliğiyle ilgili olanlar da vardı. Güvenlik işleri, Kaw-djer'in tam güvenine sahip olan tayfabaşı Tom Land'ın yönetiminde, güvenilir memurlara emanet edilmişti.

Parlak düğünlerle kutlanan evlenmeler arasında Marc ve Clary Rhodes'inkileri de saymak gerekir. Delikanlı, gittikçe gelişmekte olan önemli bir hızar tesisi sahibinin kızıyla evlenmişti. Kaw-djer'in daveti üzerine Libéria'ya gelip yerleşen San Francisco'lu genç bir doktor da Rhodes'lerin kızını almıştı. Daha başka evlilikler de adanın belli başlı ailelerini birbirlerine bağlamıştı.

Artık güzel mevsimde Libéria limanına birçok gemi uğruyordu. Sadece Libéria ile değil adanın başka yerlerine, gerek Rous Burnu dolaylarına gerek Beagle Kanalı kıyılarına kurulmuş çeşitli ticaret noktalarıyla da yapılan kıyı taşımacılığı çok kârlı bir işti. Teknelerin çoğu Falkland takımadalarından geliyor, bu trafik yıldan yıla gelişip yayılıyordu.

Ticaret, bu gemilerle Atlas Okyanusu'ndaki İngiliz adalarına doğru yapılan ihracat ve ithalatla kısıtlı kalmamıştı. Valparaiso, Buenos Aires, Montevideo ve Rio de Janeiro'dan da yelkenli ve buharlı gemiler geliyor, Nassau Koyu'ndan Darwin Sound'a dek bütün yakın geçitlerde ve Beagle Kanalı'nda Danimarka, Norveç ve Amerikan bayrakları dalgalanıyordu.

Trafik büyük ölçüde, Macellanya sularında her zaman gayet verimli olmuş olan çok sayıdaki deniz hayvanı avlama tesislerinin ürünlerinden besleniyordu. Bu işletmelerin Kaw-djer tarafından sıkı biçimde yönetmeliğe bağlanmış olduğunu belirt-

meye gerek yoktur. Zira aşırı avlanma yüzünden bu sularda bu kadar bol bulunan deniz hayvanlarının kısa sürede soyunu tüketmemek gerekiyordu. Bu işe tutkuyla sarılanlar sadece Yacana, Pêcherai veya Fuegolu yerliler değildi; profesyonel deniz kurdu avcıları da görülüyordu. Her milliyetten her türlü serüvenciler, bir bakıma vatansızlardı bunlar ve Tom Land bile tamamen askeri bir sertlik ve kararlıkla davranmadıkça bunlarla baş edemezdi. Bu avcılar mesleklerini eskiye göre daha iyi koşullarda icra ediyorlardı. Artık masrafları paylaşma esasına göre girişilen ve avcıları çoğu kez bitkinlik ve sefaletten mahvolacakları ıssız bir adaya getiren ortak seferler söz konusu değildi. Şimdi avlarının semeresini, aylarca -geleceği pek de kesin olmayan- bir geminin gelmesini beklemeden, pazarlayabileceklerinden emindiler. Hiç saldırgan olmayan bu deniz hayvanlarını avlama yöntemleri ise değişmemiş olup gayet basitti: *salir a dar una palizza*, yani gidip kafasına bir sopayla vurmak... Zavallıcıklara karşı başka silah kullanmanın gereği yoktu.

Deniz kurdu avcılığı etkinliklerine, bu sularda iyi kâr getiren balina gemilerinin av kampanyalarını da eklemek yerinde olur. Takımadaların arasındaki kanallar yılda bin kadar balinayı barındırabiliyordu. Bu avcılık için donanmış gemiler, Libéria serbest limanında eskiden Punta Arenas'ın sunduğu bütün avantajları bulacaklarından emin

olarak, güzel mevsimde Hoste Adası'na komşu geçitleri sık sık ziyaret ediyorlardı.

Nihayet bir başka ticaret alanı daha vardı ki o da her türden milyarlarca deniz kabuklusu ile kaplı olan çakıllı kumsalların değerlendirilmesiydi. Bunlar arasında özellikle son derece kaliteli yenebilir yumuşakçalar olan ve bu kıyılarda akıl almayacak kadar bol miktarlarda bulunan myillone'leri saymak yerinde olur. Bunlardan gemiler dolusu ihraç edilip Güney Amerika kentlerinde kilosu beş "kuruşa" kadar satılabilmesinin açıklaması buradadır. Kabuklular arasında, Hoste Adası'nın küçük koylarını ve dere ağızlarını özellikle tercih eden, sualtı yosunlarının oluşturduğu "otlaklara" alışık bir tür dev yengeç olan centoya da vardır; bunun iki tanesi iştahlı bir adamın günlük beslenmesi için yeterlidir.

Ancak bu yengeçler kabuklu türünün tek temsilcileri değildir. Istakozlar, kerevitler ve midyeler de vardır; bunlardan konserve yapılıp denizaşırı ülkelere gönderilmektedir.

Hoste kolonisinin misyonerleri çekmesi de şaşırtıcı değildir. Zaten daha önce de Ateş Toprakları'nın çeşitli noktalarında, ülkede son derece saygı gören Allen Gordon* Misyonu'na mensup misyonerler bulunuyordu. Kaldı ki Macellanya topraklarında yaşayan yerliler de din eğitimini pek seviyor-

* 1850 yılında Ateş Toprakları'nın güneyinde ölen kaptan Allen Gardiner bu ülkedeki Protestan misyonların kurulmasında öncülük etmiştir.

lar ve gerek okula gerek kiliseye dikkate değer bir bağlılıkla devam ediyorlardı.

Halen Monsenyör Laurence tarafından yönetilen bu Allen Gordon Misyonu pek akıllıca ve usta-ca yöntemlerle bunları kendine çekmeyi başarmıştı. Vaazlar yerlilerin dilinde veriliyor, Kitabı Mukaddes'in Yagon diline çevrilmiş kimi bölümleri de kitapçıklar halinde herkese dağıtılıyordu.

Bu Anglikan misyonerlerinin Fuegolular için özel bir cehennem tasarlamış olmalarına da şaşmamak gerekir. Bu zavallı insanlar en büyük düşmanları olarak soğuğu bildiklerinden, geleneksel cehennemin ateşi herhalde onları korkutamazdı!...

Kaw-djer, din konusundaki kendi düşünceleri ne olursa olsun, Misyon'un kılavuzlarının getirdiği din görevlilerini gerektiği gibi karşıladı, Libéria'ya yerleşmelerine izin verdi, tapınma ve dinsel törenlere hiçbir engel çıkarmadı.

Zaten vaktiyle kuramsal olarak kendisine çekici görünen, ama uygulamanın koşullarına daya ıamayan birçok başka fikrinden de geri dönmem ş miydi? Üstelik halk da Libéria'nın meydanlarınc an birinde bir kili ın yükseldiğini ve Protestan ailelerin çocuklarını gönderebilecekleri okulların açıldığını görmekten gerçekten memnun oldu.

Fakat Katolik dinine mensup, İrlandalı, Kanadalı, hatta Amerikalılardan oluşan bir kitle de vardı; dolayısıyla bu dinin de misyonerler tarafından temsil edilmesi uygun olacaktı. Bunun için Macel-

lanya'da öteden beri var olan misyoner kuruluşlarına başvuruldu. Bunların personeli bu görevi seve seve kabul ettiler; ayrıca hastalara bakmak üzere Sainte-Anne tarikatından birkaç rahibe de geldi.

Ve bunlardan Libéria'ya ilk ayak basanlar da, Kaw-djer'in son kez Ateş Toprakları'ndaki Wallah obasında karşılaştığı Peder Athanase'la Peder Séverin oldu. Bu misyonerlerle her türlü yakın ilişkiden hâlâ kaçınmakla birlikte, Kaw-djer bunların dürüst ve cesur insanlar, temsil ettikleri büyük dine layık bilinçli ve gayretli din adamları olduklarını biliyordu. Bunlar Protestan görevlilerin biraz fazla ticari nitelikteki adam toplama çabalarıyla başarılı biçimde mücadele ediyorlardı.

Böylece, kuruluşunun daha ikinci yılında Libéria rakiplerininki kadar konforlu bir Katolik okulu ile Yacana'nın sağ kıyısına inşa edilmiş bir kiliseye sahip olmuştu. Kilisenin daha az sade olmakla birlikte daha az dinsel havalı olmayan mimari tarzı, Protestan tapınağının sakil püritenliğiyle* karşıtlık oluşturuyordu.

Her iki tapıncın temsilcileri arasında anlaşma ortamı ve nezaket çerçevesinde alış veriş hüküm sürüyordu; artık, başlangıçta her türlü toplumsal düzenin düşmanları tarafından tehdit altında kalmış olan koloninin huzurunu kaçıran hiçbir şey yoktu.

* Püritanizm: İngiltere'de katı bir protestan mezhebi. (ç.n.)

Peki, Hoste Adası ile onun üzerindeki her türlü hakkından vazgeçtiğinden beri Şili hükümeti arasında ne gibi ilişkiler vardı? Her iki tarafa göre de mükemmel ilişkiler... Şili bu kararından dolayı olsa olsa ve her yıl daha mutlu olarak kendini kutlayabilirdi. Bundan öyle maddi ve manevi yararlar bekliyordu ki, Arjantin Cumhuriyeti, en iyi iktisatçılarca reddedilen ve zararlı etkileri Ushaia kolonisinde şimdiden görülen uygulamalarda inat ettikçe, bunlardan her zaman yoksun kalacaktı.

Başlangıçta, Şili hükümeti, Hoste Adası'nın başında Macellanya takımadalarındaki varlığı her zaman haklı olarak kuşku uyandırmış olan bu esrarlı kişinin bulunduğunu görünce memnuniyetsizliğini ve endişelerini saklamamıştı. Doğrusu, sığındığı bu bağımsız toprakta Kaw-djer'in kimliğini soruşturmak, nereli olduğunu araştırmak, ya da geçmişinin hesabını sormak -bu sırrı kendisi açıklamak istemediğine göre- mümkün değildi. Tutum ve davranışları, hiçbir otoritenin boyunduruğuna giremeyecek yaradılışta, ya da eskiden tüm toplum kurallarına başkaldırmış biri olabileceği, hangi rejim altında olursa olsun doğru ve gerekli yasalarla yönetilen bütün ülkelerden kovulmuş olabileceği gibi varsayımların hepsini doğrular görünüyordu ve Yeni Ada'da kalmış olsaydı Şili polisinden yakayı kurtaramazdı. Fakat anarşizmin şiddet gösterileriyle yeni kolonide ortaya çıkan karışıklıklardan ve Merritt kardeşlerle yandaşlarının adadan atılmasından

sonra, Kaw-djer'in sağlam yönetimi sayesinde ada-da barış ve huzurun yeniden doğduğu, ticaretin yeniden canlanıp geliştiği ve gönencin de daha geniş-çe yayıldığı görülünce, onu kendi haline bırakmaktan başka çare kalmamıştı. Sonuç olarak, Hoste Adası'nın yöneticisiyle Punta Arenas valisi arasındaki ilişkileri gölgeleyecek hiçbir durum ortaya çıkmadı.

Libéria limanının denizcilik bakımından önemi ve Darwin Sound'la Nassau Körfezi arasındaki elverişli konumu nedeniyle, ticaret gemilerinin daha çok oraya uğramayı yeğlediklerini belirtmeye gerek bile yoktur. Orada Şili kentindekinden bile daha güvenli mükemmel bir demirleme yeri buluyorlardı; zaten burası daha çok bir okyanustan ötekine giden buharlı teknelerin uğrak yeriydi.

Bu koşullarda, artık Hoste Adası'nın baş kılavuz kaptanı olmuş olan Karroly'nin, Punta Arenas'a ya da takımadaların başka yerlerindeki ticaret noktalarına giden gemiler tarafından pek sık aranmasında da şaşılacak bir şey yoktur. Karroly eski mesleğini bırakmak istememişti ve bir Kanadalı kızla yeni evlenmiş olan oğlu da hâlâ *Wel-Kiej*'de ona yardım ediyordu. Her ikisi de "velinimet"lerine, hâlâ Yeni Ada'nın ıssızlığında yaşıyorlarmış gibi, candan gönülden bağlıydılar.

Altı yıl böyle geçti ve bu sürede Hoste Adası'ndaki gelişme hiç duraklamadı. Kaw-djer'in yönetimi burayı örnek bir koloni yapmıştı; Libéria'yla

rekabet -ama olumlu ve verimli bir rekabet- halinde, biri Rous Burnu'nda, biri Nassau Körfezi'nin kıyısında, biri de körfezin en ucunda Darwin Sound üzerinde ve Gordon Adası'nın karşısında olmak üzere üç kasaba daha kurulmuştu. Doğal olarak bunlar başkente bağlıydılar ve Kaw-djer buralara gerek denizden gerek içerdeki ova ve ormanlarda açılmış yollardan ulaşabiliyordu.

Libéria ilk kez bu dönemde, 1887 yılı kasımında, Punta Arenas valisi tarafından ziyaret edildi. Bay Aguire bu zengin koloniye, onun kaynaklarını artırmak üzere alınan akıllıca önlemlere, farklı kökenlerden gelen bu halkın artık tam anlamıyla kaynaşmış olmasına, bütün ailelerde düzen, rahatlık ve mutluluğun hüküm sürmesine hayran kaldı. Elbette bu güzel şeyleri başarmış olan ve sadece Kaw-djer ünvanıyla tanınmayı yeterli gören adamı da yakından gözlemledi. Ve ondan iltifatlarını hiç esirgemeden konuştu:

– Bu Hoste kolonisi, sayın vali, sizin eserinizdir; Şili size bunu başarma fırsatı sağlamış olmaktan mutluluk duymaktadır.

– Bir antlaşma, dedi Kaw-djer, sadece kendi kendisine ait olan bu adayı Şili egemenliği altına sokmuştu; Şili'nin ona bağımsızlığını geri vermesi hak ve adalete uygun bir davranış olmuştur.

Bay Aguire bu yanıttaki soğuk ve çekinceli havayı hissetti. Kaw-djer bu geri verme olayından ötürü Şili hükümetinin bir minnettarlık ifadesine

hak kazandığını düşünmüyordu. Bu yüzden Bay Aguire de çekinceli davranarak şöyle dedi:

– Her ne olursa olsun, *Jonathan*'ın göçmenlerinin Afrika'daki Lagoa sömürgesini arayacaklarını zannetmiyorum...

– Gerçekten de öyle, sayın vali, çünkü orada Portekiz egemenliğinde olacaklardı; oysa burada kimseye bağımlı değiller.

– Demek ki her şey yolunda?...

– Yolundadır, sayın vali.

– Biz de zaten Şili ile Hoste Adası arasındaki iyi ilişkilerin sürüp gideceğini umuyoruz...

– Bunu biz de umuyoruz. Hatta belki de Şili Cumhuriyeti Hoste Adası'nda uyguladığı sistemin sonuçlarını görerek, bunu öteki Macellanya adalarına da yayma konusuna bile ilgi duyabilir...

Bay Aguire kendini tutamayarak gülümsedi ve karşılık vermedi, çünkü verilecek karşılık yoktu.

O'Nark ve Broks'la birlikte görüşmede hazır bulunan Bay Rhodes bu zeminde tartışmaya girmenin uygun olmayacağını anlamıştı. Sadece valinin dikkatini, Hoste Adası'na kıyasla karşıdaki Ushaia kolonisinin halihazırdaki durumuna çekmek istedi:

– Görüyorsunuz ya, Bay Aguire, bir yanda refah öteki yanda yoksullaşma... Arjantin'in zorlayıcı müdahaleleri yüzünden göçmenler gelmekten kaçınıyor, gemiler ticaret için gerekli serbestlikleri kendilerine sunmayan bir limanı umursamıyorlar ve

valisinin bütün istek ve iddialarına karşın Ushaia'da hiçbir ilerleme görülmüyor...

– Bu görüşü paylaşıyorum, dedi Bay Aguire, bu nedenledir ki hükümetimiz Punta Arenas'ta tamamen ayrı bir tutum izledi. Bir koloniye tam bağımsızlık verecek kadar ileri gitmeksizin de ona geleceğini güvenceye almasını sağlayacak birçok ayrıcalıklar tanınabilir.

Bay Rhodes Kaw-djer'in herhalde asla kabul etmek istemeyeceği bu görüşteki isabeti görmemezlikten gelemedi. Fakat Kaw-djer konu açılmışken sözü, Şili hükümetinin rızası olmadan gerçekleştirilemeyecek başka bir projeye getirip bununla ilgili olarak doğrudan bir öneride bulundu:

– Sayın Vali, dedi, bu takımadanın küçük adaları arasında verimsiz bir kaya yığınından ibaret küçücük bir tanesi var ki, hiçbir değeri olmadığı için Şili hükümetinin bu adacığı bize bırakmasını isterdim.

– Hangisidir bu?

– Horn Burnu adacığı.

– Orada ne yapmayı düşünüyorsunuz?

– Bir deniz feneri yerleştirmeyi... Amerika kıtasının en uç noktasında bu çok gerekli bir şeydir. Bu suları aydınlatmak gemiler için çok büyük bir kolaylık sağlayacaktır, sadece Hoste Adası'na gelen ya da Navarin, Wollaston, Hermitte ve Desolacion geçitlerinden geçenlere değil, aynı zamanda Atlas Okyanusu'yla Büyük Okyanus arasında bu burnu dönerek seyretmeye çalışanlara da...

Kaw-djer'in tasarılarından haberdar olan Bay Rhodes'le O'Nark ve Broks da, projenin önemini vurgulayarak, onun isteğine destek verdiler. Gemiler, Devletler Adası'ndaki feneri gördükten sonra ta Şili adalarına varıncaya dek hiçbir fener göremiyorlar, bu da seyrüsefere büyük zarar veriyordu.

Aslında Bay Aguire bu önerinin sağlam temellere dayanıp dayanmadığını araştırmak durumunda değildi; birçok devlet zaten birçok kez Horn Burnu'nun ucuna bir fener kurulması isteğini dile getirmişti.

– Yani, dedi, Hoste Adası kolonisi böyle bir feneri inşa etmeye hazır, öyle mi?

– Evet, Sayın Vali, dedi Kaw-djer.

– Kendi imkânlarıyla...?

– Kendi imkânlarımızla, fakat Şili hükümetinin, Horn Burnu adacığının tam mülkiyetini çekincesiz bize bırakması koşuluyla...

Bay Aguire bu isteği Şili cumhurbaşkanına iletmeyi üstüne aldığını söylemekten başka yanıt veremezdi. İsteğin karşılanmasının uygun olup olmadığına Şili meclisleri karar verecekti.

Kısacası, Bay Aguire kendisini Punta Arenas'a geri götürecek olan avizoya binerken, tebrik ve iltifatlarını yenilemekten başka bir şey yapamadı. Hükümeti, Macellanya'daki topraklarının geleceğini güvenceye alan Hoste kolonisinin böyle gelişip gönenmesinden son derece mutlu olacaktı.

Üç hafta sonra, Horn Burnu adacığının Hoste Adası göçmenlerine verilmesine ilişkin önerinin Şili meclislerinin gündemine alındığı ve görüşüldüğü Kaw-djer'e resmen bildirildi. Öneri üzerinde ciddi tarışmalar olmuş, ama sonunda öneri kabul edilmişti.

Bunun uygulanması için koloninin, burnun ucunda bir deniz fenerinin inşa ve bakımını üstlenmesi koşuluyla, Şili cumhurbaşkanı ve Hoste Adası valisi tarafından imzalanacak bir devir teslim antlaşmasının hazırlanması gerekti.

Bu antlaşma Şili ile Hoste Adası arasında 15 Kasım 1887 tarihinde imzalandı.

Kaw-djer söz konusu projenin gerçekleştirilmesinde hiçbir gecikmeye meydan verınemeye kararlıydı. Güzel mevsim sona ermeden inşaat mutlaka başlayacak, bitmesi için ise iki yıl yetecekti. O zaman bu tehlikeli sularda seyrüseferin güvenliği de sağlanmış olacaktı.

XV. Bölüm

Sorunlar

Yaz mevsimi gayet olumlu iklim koşullarında sona erdi. O yıl, ki koloninin kuruluşunun yedinci yılı oluyordu, olağanüstü bollukta bir hasat da gerçekleştirildi. Öte yandan, adanın içlerinde yeni hızar işletmeleri de kurulmuştu; bunların bazıları buharla, bazıları da Yacana ırmağına dökülen küçük derelerin çağlayanlarından elde edilen elektrikle çalışıyordu. Aynı şekilde, deniz avcılığı ve konservecilik de hatırı sayılır bir ticarete konu oluyor, Libéria limanına girip çıkan gemilerin tonajı da üç bin yedi yüz yetmiş beş tona ulaşıyordu.

Kışın gelmesiyle birlikte Horn Burnu'na fenerin dikilmesi için başlatılmış olan çalışmalara, elektrik enerjisini sağlayacak dinamoların yerleştirileceği binaların inşaatına ara vermek gerekti. Bu işleri özellikle güçleştiren, Horn Burnu adacığının Hardy Yarımadası'ndan kırk kilometre kadar uzakta bulunması ve gereken malzemenin oraya ancak denizden, adacık ve kayalıklarla adeta tıkalı olan Hermitte Boğazı yoluyla götürülebilmesiydi.

Kış geldi; tarım işletmesi sahiplerinin en büyük derdi, beş bin başa ulaşmış olan evcil hayvanlar oldu. Hayvanları kırlara salıvermek imkânsız olduğuna göre, onlara barınak ve yiyecek sağlamak gerekiyordu. Bunun için bütün önlemler alındı ve bu sayede kayıpları en aza indirmek mümkün oldu.

Kaldı ki kötü mevsim büyük rüzgârlar, olağanüstü şiddetli fırtınalar getirdiyse de, aşırı soğuklara neden olmadı ve temmuz ayında bile sıcaklık hiç sıfırın altında on dereceden aşağı düşmedi.

O sıralar Libéria ile diğer iki kasaba, genel gönencin bütün ailelere getirdiği rahatlık ve huzuru yaşıyorlardı. Hoste Adası'nda yoksulluk ve sefalet yoktu; düzen ve huzur hiçbir zaman cana ve mala karşı işlenen suçlarla bozulmamıştı. Sadece kişiler arasında bazı hukuksal anlaşmazlıklar çıkmış, ama onlar da Kaw-djer'in ve onunla birlikte görev yapan yönetim kurulunun yerinde kararlarıyla büyümeden çözümlenmişti.

Dolayısıyla, ortada koloniyi tehdit edebilecek hiçbir sorun yok gibi görünüyordu ki, ağustos sonlarına doğru, insanın açgözlülüğü düşünülecek olursa, gerçekleşmesi ve sonuçları çok ağır olabilecek bir haber yayıldı:

Adanın kuzeybatısında bir altın damarı bulunmuştu.

Kaw-djer bu haberi öğrendiğinde içinde derin bir huzursuzluk hissetti; düşündükçe bu kötü izlenimi daha da güçlendi. İçgüdüsel olarak, yakında başlarına birtakım sorunların, hatta felaketlerin gelebileceğini hissediyordu. Aynı gün valilik binasındaki çalışma odasında Bay Rhodes'le yaptığı konuşmanın konusunu da bu haber oluşturdu.

İki bilge adam zaten bir noktada tam görüş birliği içindeydiler: Bu buluştan koloni için hiç de iyi şeyler beklenemezdi.

– Demek böyle olacakmış ha!... dedi Kaw-djer. Tam eserimizi tamamlamış ve çabalarımızın meyvesini toplamak üzereyken, kötü bir raslantı, talihin uğursuz bir sillesi, göçmenlerimizin arasına bu kargaşa ve yıkım tohumunu atacakmış!... Evet, yıkım diyorum, çünkü altın bulma olayı, ardında hiçbir zaman yıkımdan başka bir şey bırakmamıştır!

– Ben de sizin gibi düşünüyorum dostum ve halkımızın da bu kötü etkiye direnemeyeceğinden korkuyorum. Çiftçilerin tarlalarını, işçilerin de fabrikalarını bırakıp altın damarlarına koşup koşmayacaklarını kim bilebilir?...

– Altın!.. Altın!... Ah o altına susamışlık!... diye tekrarlayıp duruyordu Kaw-djer. Kolonimizin üstüne bundan daha korkunç bir bela çökemezdi!...

– Ne yazık ki bunu önleyecek gücümüz yok!...

– Öyle, aziz dostum Rhodes. Salgın hastalığa karşı savaşmak, onu durdurmak, hatta söndürmek mümkündür. Fakat bu altın hummasına karşı ilaç yoktur; tüm toplumsal yapının en yıkıcı etmenidir bu!... Eski ve Yeni Dünya'ların, Avustralya, Kaliforniya ve Güney Afrika'nın altın bulunan kesimlerinde olup bitenlerden sonra, bundan kuşku duyulabilir mi?... Yararlı ve verimli işler bir gecede terk edildi, göçmenler tarlalarını da kentlerini de bıraktılar, aileler madenli topraklara dağıldılar... Ama arayıcıların çoğu için, o kadar açgözlülükle bulunup çıkarılan bu altın, zahmetsiz elde edilen her kazanç gibi, korkunç çılgınlıklar içinde çarçur olup gitti ve o sefillere de sefaletten başka bir şey kalmadı!...

Kaw-djer kaygılarının ne denli derin olduğunu açıkça gösteren ateşli bir ton ve üslupla konuşuyordu.

– Hem tehlike yalnız içerden değil; dışarıdan da geliyor. Karnından o lanet olası madeni söküp almak için bir ülkeyi istila eden, karıştıran ve altüst eden bütün o serüvencileri, o ipten kazıktan kurtulmuşlar güruhunu düşünün!... Dünyanın dört bir köşesinden gelirler. Öyle bir çığdır ki bu, geçtiği yerde ot bile bitmez! Adamızın da böyle bir felaketin tehdidi altına düşmesi ne büyük talihsizlik!...

– Biraz olsun umut yok mu? Haber yayılmazsa belki de yabancıların istilasından korunmuş oluruz, ne dersiniz?

– Hayır. Şimdi bile felaketi önlemek için çok geç kalmış sayılırız. Bir ülkede altın madeni bulunduğunu bütün dünya o kadar çabuk öğrenir ki insanın aklı almaz!... Sanki havayla yayılır mübarek, sanki rüzgârlar getirip götürür bu bulaşıcı salgını ve çoğu kez en iyiler ve en bilgeler bile buna tutulup mahvolurlar!... Gerçekten dehşet verici bir şeydir bu. Şu sevgili ve zavallı adamızdan başka bir sığınak bulacağını bilseydim, hiç tereddüt etmez buradan ayrılırdım!...

– Bizden ayrılmak mı?... diye haykırdı Bay Rhodes ve bırakmamak istermiş gibi Kaw-djer'in elini tuttu. Tehlike anında görevinizden kaçacak mısınız yani?...

Kaw-djer yanıt vermedi. O kadar kendinden emin, enerjik ve kararlı olan bu adamın manevi bakımdan bu derece sarsılmış olması inanılacak şey değildi. Hiç kuşkusuz durumu abartmıyordu; altının bulunuşu koloniye büyük felaketler getirecekti. Ama sonunda kendini topladı. Hayır, gitmeyecekti; kötülüğü önlemek için elinden gelen her şeyi yapacaktı. Bu bir anlık umutsuzluktan sonra doğruldu ve ilk kez ağzından, sanki istemeye istemeye çıkıyormuş gibi, şu sözler döküldü:

– Tanrı yardımcımız olsun!

Söz konusu madenin bulunuşu 25 Ağustos günü öğleden önce ve şöyle olmuştu:

Marc Rhodes'in de katıldığı bir av sırasında, partiyi oluşturan birkaç kişi saat yediye doğru at arabasıyla Libéria'dan ayrıldıktan sonra, kuzeybatıya, Hardy Yarımadası'ndaki tepelerin eteklerine doğru yirmi kilometre kadar gittiler.

Orada, normal olarak adanın yırtıcı hayvanlarının sığındığı, henüz işletilmeyen sık bir orman yayılıyordu. Birkaç puma ve jaguar çiftinden oluşan bu yırtıcıları yok etmek gerekiyordu, zira pek çok koyun bunların kurbanı olmuştu.

Avcılar ormanı tarayıp iki puma öldürdükten sonra ormanın öbür kenarına ulaştılar.

Orada karşılarına iri bir jaguar çıktı; tepenin yamacına tırmanarak kaçmak üzereydi. Tam bu noktada, ormanın kenarından dolanıp, su bitkileriyle kaplı nemli bir çamur zemin üzerinden Yacana'ya dökülen çağıltılı bir dere vardı.

Marc Rhodes hayvanı fark edip ateş menzilinde olduğunu da tahmin ederek ilk atışı yaptı. Kurşun hayvanın sol böğrüne isabet etti; fakat ölümcül bir yara açamamış olmalı ki jaguar acıdan çok öfkeden olduğu anlaşılan bir kükremeyle dereye doğru sıçradı ve ormana dalıp gözden kayboldu.

Fakat tam hayvanın kaçtığı sırada ikinci bir tüfek sesi işitildi. Kurşun tepenin dibinde, bataklığın kenarındaki bir kaya çıkıntısına çarptı ve kayadan parçalar kopup etrafa saçıldı.

Fırlayan parçalardan biri gelip Marc Rhodes'e hafifçe çarpmasaydı belki de avcılar bulundukla-

rı yeri terk edip jaguarın peşine düşeceklerdi. Fakat Marc merak dürtüsüyle taş parçasını alıp inceledi.

Bu, tipik damarlı yapıda bir kuvars parçasıydı ve bu damarlarda altın parçacıklarını görüp tanımak hiç de güç olmadı.

Altın!... Hoste Adası'nın toprağında altın vardı! Bu kaya parçası da bunun kanıtıydı! Hem zaten bunda şaşacak ne vardı?... Bu değerli madenin damarları Brunswick Yarımadası'nda, Punta Arenas dolaylarında, Ateş Toprakları'nda, Patagonya ve Macellanya' nın başka yerlerinde de ortaya çıkarılmamış mıydı?... Altın yıkayıcılar, toprağı kemiren kurtlar gibi bu bölgelere yayılmamışlar mıydı?... Nihayet, Alaska'dan Horn Burnu'na kadar iki Amerika'nın belkemiği, altından bir zincirle zenginleşmemiş miydi ve dört yüzyılda buralardan kırk beş milyar franklık altın çıkarılmamış mıydı?...

Marc Rhodes de bu buluşun doğurabileceği ağır sonuçları kavramıştı; bunu gizli tutmak, sadece babasına açmak isterdi; sonra babası Kawdjer'e haber verirdi nasıl olsa... Ama ne yazık ki sırrı bilen yalnız o değildi. Avcı arkadaşları da taşı incelemişler, onun gibi altın parçacıkları içeren başka kaya parçaları da toplamışlardı. Dolayısıyla buluşun gizli tutulması artık söz konusu değildi.

Daha aynı gün bütün halk, kendi adalarının da takımadanın öteki üyelerinden aşağı kalmadığını

biliyordu. Haber, bir kıvılcımın ateşlediği bir barut döküntüsü gibi, büyük bir hızla Libéria'dan öteki kasabalara da yayıldı.

Herkes önce çok doğal olarak şöyle düşündü: Bu altın damarı dereciğin kıyısında, tepenin eteğindeki bataklık kesimle sınırlı olmasa gerekti. Olasılıkla yeni araştırmalar başka yerlerde de altın bulunduğunu gösterecekti. Göçmenler yapmasa bile, Macellanya'nın dört bucağından gelecek araştırmacılar, o zamana kadar kendisinden sadece tarım ürünleri istenmiş olan bu toprağı kazıp altını üstüne getirmekten geri kalmayacaklardı. Ne kökenleri ne de adları bilinen, sadece kendilerine verdikleri takma adlarla çağrılan bu topluma uyamamış serüvenciler koloninin üzerine alıcı kuşlar gibi atılacaklardı. Yeni damarlar keşfetmek için adaya dağılacaklar, arazilerinden kaçırmak için göçmenlerle didişecekler, her an birbirlerini soymaya, birbirleriyle boğazlaşmaya hazır insanlar olduklarından kendi arkadaşlarıyla bile kavgaya girişeceklerdi. Adanın milis gücü mü -tabii o da dağılmazsa-, Tom Land'ın adamları mı zararsız hale getirecekti bu haydut sürüsünü?...

Her ne olursa olsun, ilk altın izleri Golden Creek'te -Yacana ırmağına dökülen o küçük dereye bu ad verilmişti- bulunduğuna göre, Kaw-djer'le dostlarının öğütlerine kulak asmayan Libérialıların en açgözlüleri o yöreye gideceklerdi. Yüzlerce göçmen, evlerini, fabrikalarını, tarlalarını terk

edip, başlamış oldukları işleri yarım bırakıp, madenlere üşüşecekler ve kuvarslı kültelerde zengin damarlar bulacaklardı.

Kaw-djer'le yönetim kurulu, bu konuda ne düşünürlerse düşünsünler, bu yeni işletmeye çeki düzen vermek ve adada düzeni korumak için işe müdahale etme yolunu seçtiler, zira aksine bir tutum iyi yöneticilik olmayacaktı. Hatta bu madenlerden gelecek üretimi, herkese eşit olarak dağıtılacak biçimde ortak mülkiyete sokmayı bile düşündüler. Fakat daha ilk günlerden itibaren olaylar onları aştı. Her birey, zengin bir birikintiye rastlamayı, çok para edecek iri bir külçe bulmayı, bir kazma vuruşuyla servete konmayı umarak, kendi hesabına çalışmak istiyordu. Akıllıca ve sağduyulu öğütleri dinleyen olmadı.

Zaten altınlı toprakların işlemden geçirilmesi fazla maddi güçlük de çıkarmıyordu. Kayayı kazmayla parçalamak, sonra da bu iri parçaları kırıp ufalamak yetiyordu altın parçacıklarını açığa çıkarmak için... Ayrıca Golden Creek yöresindeki çamurlu topraklar da kolaylıkla işlenebiliyor, bunun için basit yıkama düzenekleri kurmak yetiyordu; toprak buralarda yıkanıyor, suyla akarken dibe çöken altın toplanıyordu.

Bilindiği gibi, altın içeren arazi çoğunlukla kış mevsiminin buzlarıyla taşınan ve suların etkisiyle akışkanlaşıp zemin tarafından süzülen bu çamurlardan oluşmaktadır. Bunlar büyük yağmurlarda sel

yataklarının kenarlarının oyulup çökmesi, sellerin kemirdiği kuvarslı kayaların parçalanması sonucu meydana gelir. O zaman bu çamuru toplamak amacıyla basit bir tepsiyle yıkamak için biraz su yeterliydi. Göçmenler daha baştan itibaren bu denli ilkel bir araçla, günde adam başına (...) ile (...)* "kuruş" arasında değişen değerde altın elde ettiler.

Golden Creek'teki bu altınlı alanda, otuz kırk kadem kare üzerinde beş kadem derinlikte bir çamur tabakası, kadem küp başına dokuz veya on tepsi "cevher" sağlıyor, hemen her yıkamada ya parçacık ya da külçe olarak altına rastlanmaması pek ender görülüyordu. Gerçi bu külçeler de toz taneleri kadar ufak oluyordu, dolayısıyla boyutları yukarda verilen bu yıkama havuzları başka bölgelerde bazen elde edilen yirmi milyon franklık üretimi sağlamaktan çok uzaktılar.

Belirtmeye gerek yoktur ki Golden Creek'teki damarlar böyle verimlere daha baştan itibaren ulaşamadılar. Fakat yakınlarda çok yüksek düzeyde kâr bırakacak gibi görünen başka damarlar keşfedildi; bu yüzden insanların büyülenmesi günden güne arttı. Dayanılmaz bir çılgınlık Libéria'yı hemen hemen boşalttı; ailelerin çoğu, erkek, kadın, çocuk ayırt etmeden, evlerini terk edip yıkama havuzlarına çalışmaya gittiler. Bazıları, kaya katmanlarının arasında, şiddetli yağmurların etkisiyle külçeciklerin biriktiği o cepçiklerden birini bulup zengin oluyordu. Uzun

* 150 ila 500 frank (yazarın notu).

günler boyu, bin türlü yorgunluk pahasına, boşu boşuna çalışmış olanlar bile umutlarını yitirmiyorlardı. Herkes altına geliyordu; yalnız başkentten değil, boşalan öteki kasabalardan da, ticaret noktalarından, su avcılığı tesislerinden ve kıyıdaki fabrikalardan da... Çok geçmeden Libéria'da, evlerine, ailelerine ve işlerine bağlı yüz kadar göçmen kaldı, ama bunlar da olup bitenlerin ağır baskısı altındaydılar. Altın denen bu nesnenin, insan aklının direnemediği çekici, manyetik bir gücü olsa gerekti!...

Kaw-djer'in bir an bile kendini koyuvermemesine, hiçbir durumda zaaf göstermeyen bir enerjiyle çalışmasına karşın, dostları yine de onda derin bir cesaret kırıklığının belirtilerini görüyorlardı. İyilik yapma tutkusu hariç insan tutkularının asla diş geçiremediği bir adam söz konusu olduğuna göre, buna şaşılabilir miydi? Tüm yaşamı bu tutkuda yoğunlaşmış değil miydi? Her şeyi buna feda etmemiş miydi?... Ve şimdi, şu sırada, bu insanlığa o kadar çok bağ ile yeniden bağlandıktan, o denli uzun bir kırgınlığın ardından ona geri döndükten sonra, onun tekrar bütün kusurları, bütün utanç verici davranışları, bütün kötü huylarıyla karşısına çıktığını görüyordu. Tüm eseri çökecek, şu zavallı koloninin üzerine yıkılışın laneti yağacaktı, çünkü kör talih bir kaya parçasında birkaç altın parçacığı ışıldatmıştı!...

Bay Rhodes, bu dinmek bilmez tiksintiyi biraz olsun yatıştırmak üzere:

– Bu böyle sürüp gidemez... Damarlar nasıl olsa günün birinde tükenir... Göçmenler de eski hayatlarına geri dönerler... diye onu teselli etmek istedikçe, Kaw-djer:

– Ama ya o zaman çok geç olmuşsa?... diye yanıt veriyordu.

Şunu da belirtmek yerinde olur ki, Kaw-djer'le dostlarının çabaları Hoste Adası halkını yerinde tutacak kadar etkili olamamışsa, Anglikan ve Katolik misyonerlerin de bu konuda daha başarılı oldukları söylenemezdi. Peder Athanase'la Peder Séverin kiliselerinde, Allen Gordon Misyonu'nun görevlileri de tapınaklarında, bu altın çılgınlığına, büyük düş kırıklıkları getireceği belli olan bu acınası açgözlülüğe karşı boş yere vaaz verip durmuşlardı. Hiç kimse onları dinlemedi ve çok geçmeden vaazlarda da tek bir dinleyici bile görülmez oldu.

Adalılar için ne kadar zor ve üzücü olursa olsun yine de itiraf edilmesi gereken bir gerçek şuydu ki, tüm Hoste Adası halkından sadece yerliler bu genel sürüklenişe direnmeyi başardılar. Yalnız onlar kendilerini bu hırs dalgasına kapıp koyvermediler. Bu kendi halinde ve yoksul Fuegoluların haklarını takdir ve teslim etmek için tekrarlayalım ki, eğer birçok tarım ve avcılık işletmesi kaderlerine terk edilmediyse, bu, yerlilerin dürüst yaradılışlarının, misyonerlerin vaazlarının da etkisiyle, onları böyle aşırılıklardan koruması sayesinde mümkün oldu. Bu yoksul insanlar zaten "velinimet"leri Kaw-djer'i

dinlemekten de hiç geri durmuyorlardı; onun kendileri için yaptıklarının zerresini bile unutmamışlardı ve büyük çoğunluğu Halg'la Karroly gibi ona sonuna dek bağlı kaldı.

Altın bulunan yerler Golden Creek yöresiyle sınırlı kalmış olsaydı, yüzdürme havuzları belki de çabucak tükenecek, çoğunluğu düş kırıklığına uğrayacak olan göçmenler de kentlerinde ve tarlalarında her zamanki uğraşlarına döneceklerdi. Fakat adanın güneybatısında, Rous Burnu dolaylarında da, aynı zenginlikte ve işletilmesi daha kolay yeni damarlara rastlandı.

O zaman binlercc altın arayıcı, yaşamak için gerekli araç ve gereçleri, temel maddeleri bile doğru dürüst tedarik edemeden o taraflara üşüştüler. Buralarda, altınlı toprak parçalarını kapmak için birbirleriyle dövüşen bu gözü doymaz adamlar hemen hemen barınaksız, sıcak mevsimde çoğun fırtınalı bir iklimin sert koşullarına ve sağlıksız pis çamurlarını karıştırıp durdukları bataklıkların zehirleyici havasına karşı tamamen korunmasız durumdaydılar; nitekim çok geçmeden hastalıklar ve sefalet bütün ağırlığıyla üstlerine çöktü.

Sayıları da günden güne artıyordu; başka ülkelerde de görüldüğü gibi, adaya yabancılar akın ediyordu. Tayfalar gemilerini bırakıp madenlere koşuyorlardı. Gemiler Libéria limanına demir atar atmaz mürettebattan boşalıyor, kaptanlar emirlerini uygulatamıyor, hatta bazen kaçaklıkta subaylar

tayfalara örnek oluyordu. Zaten etnik bakımdan hayli karışık olan Hoste Adası halkına şimdi de her milletten, İngiliz, Danimarkalı, Norveçli, Amerikalı, Alman, vb... bu denizciler katılıyordu; bunların çoğu da hiçbir şiddetten kaçınmayan, tek yasa olarak kaba kuvveti bilen ürkünç tiplerdi. Hem zaten Libéria'da ne yapsınlardı ki?... Kereste, canlı hayvan, tahıl ve kürk almak için gelen gemiler yükleyecek mal bulamıyorlardı. Mal stokları daha ilk haftada tükenmişti. Bu yüzden, gelecek Kaw-djer'i çok kaygılandırıyordu. Eldeki tahıl ve konservelerin ihracatını engellemek için sert müdahalede bulunması gerekmişti, yoksa koloni açlığın korkunç pençesine düşebilirdi. Buna karşın, bu tehlikeyi bir ölçüde önlemiş olmakla birlikte, kasabaların ve tarlaların terk edilişinden beri gittikçe artan sefalete karşı elinden fazla bir şey gelmiyordu.

Düzensizlik ocak sonlarına doğru ürkütücü boyutlara vardı. Madenlerde göçmenlerle kaçak gemicilerin karınca gibi kaynamaları yetmiyormuş gibi, Macellanya adalarının çeşitli yörelerinden, Patagonya topraklarından altın yıkayıcılar da üşüşmüştü adaya, ki buralarda bunların ne kadar kalabalık olduğunu herkes bilir. Öyle ya, dünyanın en zengin altın damarı, Alaska'nın uzak bölgelerinden başlayıp, Birleşik Devletler, Meksika, Kolombiya, Ekvator, Peru, Bolivya, Şili ve Arjantin'den geçerek Horn Burnu'ndaki son dallanmalara kadar uzanan ve o kadar uğraşmaya karşın

hâlâ tükenmeyen bu sıradağlar değil midir?... Bu yüzden, işe abartmanın da karışması ve Eski ve Yeni Dünya'larda hayal güçlerinin büsbütün çığırından çıkmasıyla, Hoste Adası bütün And Sıradağları'nın en yüklü hazinelerinin yığıldığı olağanüstü bir altın yuvası, taşı toprağı altın bir yer gibi görülmeye başladı. Dolayısıyla, daha önce Kaliforniya'ya, Avustralya'ya ve Güney Afrika'ya akın etmiş olan ve birkaç yıl sonra da Alaska'nın Klondike* yöresine saldıracak olan bu ayaktakımının Hoste Adası'nı da işgal etmesinde şaşılacak bir yan yoktur.

O zaman Şili hükümetinin bir ara adayı *Jonathan*'ın kazazedelerine bıraktığına pişman olmuş olması mümkündür. Fakat çok geçmeden Punta Arenas valisi tarafından gayet doğru ve ayrıntılı olarak bilgilendirildi de, pek fazla bir şey kaybedilmediği anlaşıldı. Adadaki altınlı toprakların işletilmesi olayında, batacakların sayısının zenginleşeceklerden daha fazla olacağı tahmin edilebiliyordu.

Yine de, ocak ayının sonlarına doğru, Kawdjer'in tahminine göre, adanın birkaç noktasına yığılmış -ve sonunda oralarda birbirlerini yiyecek olan- yabancıların sayısı yirmi binden aşağı değildi. Zaten sahaları ele geçirmek için bile aralarında kanlı kavgalar çıkaran bu şiddete yatkın tipler, bir

* Burada altın, 17 Ağustos 1896 tarihinde bulunmuştur. Jules Verne bunun verdiği zararları *Altın Yanardağı* kitabında (Archipel Yayınları, 1995) anlatır.

de açlık yüzünden karşı karşıya geldiler mi, neler beklenmezdi ki bunlardan?...

Kaw-djer, ne yorgunluk ne de tehlikeden yılmayan Tom Land ve Karroly tarafından, nerede ne olup bittiğinden sürekli olarak haberdar ediliyordu. Kendisi de bu konuda tehlikeye atılmaktan geri durmadı. Ardından gelen dostlarıyla birlikte Rous Burnu'na gitti. Yanında Katolik ve Protestan misyonerler de vardı. Kavga dövüşleri durdurmak için serseri güruhunun ortasına atıldı, ama çabası boşuna oldu. Bu yetmiş iki milletin artığı sürü onu bilmiyor, eski göçmenleri ise artık tanımıyorlardı. İşler onun için az kalsın çok kötü sonuçlanacaktı. Kendisini itip kaktılar, tehdit ettiler; az kaldı görevimi yapayım derken canından olacaktı.

Böylece Kaw-djer tüm umutları kırılmış, bu aşağılık yaratıklardan ölesiye tiksinmiş durumda Libéria'ya döndü; çevresinde Hoste Adası'nı terk etme olasılığından dem vurulmaya başlandı.

Fakat bu en son aşamaya gelmeden önce, Bay Rhodes'le Broks, O'Nark ve diğer birkaç kişi Şili hükümetine başvurma fikrini gündeme getirdiler. Firarlar yüzünden zaten sayısı azalmış olan Tom Land'ın milis gücü artık etkili olamıyordu. Belki de kargaşayı durdurmak için son şans olan bu seçeneği denemek uygun olacaktı.

– Şili hükümeti bizi böyle bırakamaz, dedi Bay Rhodes. Koloninin tekrar huzur ve düzene kavuşması onun da çıkarınadır.

– Yabancılara çağrı ha! diye haykırdı Kaw-djer.

– Punta Arenas'tan bir savaş gemisinin gelip ada önünde bayrak göstermesi yeter, dedi Bay Broks. Böylece kısa zamanda bu sefiller adadan kovulmuş olur...

– Karroly hemen Punta Arenas'a gitsin, dedi Bay O'Nark. On beş güne kalmaz...

– Hayır, diye kestirip attı Kaw-djer, olmaz! Neysek, ne yaptıysak kendimiz yaptık!... Bu durumdan da yine kendimiz kurtulacağız!...

Bu adamın sağlam karakterine layık bu kesin irade karşısında ancak boyun eğilebilirdi.

Kaw-djer görevinde kaldı kalmasına, ama artık vali sıfatıyla işini yapması mümkün olmadığından, Bay Rhodes'in damadı genç doktorun da yardımıyla hiç değilse "velinimet" olarak çalıştı ve sayısı gün geçtikçe artan hastaların bakımına kendini adamakta tereddüt etmedi.

Gerçekten de sefaletten ve her türlü aşırılıktan doğan bir salgın hastalık Hoste Adası'nı sarmıştı. Asla gevşemeyen kararlı bir çaba ve en uzman işi bakım ve tedavi işlemleri sayesinde, birkaç yüz kurban ecellerinden kaçamadılarsa da -o sırada adadaki altın arayıcıların sayısı yirmi bini geçiyordu- büyük çoğunluk ölümden kurtarılabildi.

Nihayet, mart sonuna doğru, bu genel çılgınlıkta bir tür yatışma gözlendi. Damarlar tükenmişti; şans eseri zengin olan birkaç ender kişiye karşılık, son kuruşlarına kadar batmış, sağlıkları ellerinden

gitmiş, gelecekleri mahvolmuş, kim bilir ne kadar çok zavallı kalmıştı arkada!... Üstelik kazanılan servetlerin büyük kısmı da, her zaman ister istemez olduğu gibi, kumarhanelerde, tabanca seslerinin kumarbazların çığlıklarına karıştığı batakhanelerde çarçur edilip gitmişti. Libéria böyle olaylara sahne olmadıysa da öteki iki kasaba bunları sık sık yaşamak zorunda kaldılar.

Toplam olarak, Hardy Yarımadası ve Rous Burnu'ndaki çeşitli yüzdürme sahalarının verimi üç milyon frank olarak tahmin edildi. Nassau Koyu yöresindekilerin verimi o derece düşük çıkmıştı ki, bunlar nerdeyse çalışmalar başlar başlamaz terk edilmişlerdi. Ne olursa olsun, çıkarılan altının göçmenlere hiçbir yararı olmadı; bu servet tümüyle Avrupa'nın ve özellikle Amerika'nın, Hoste Adası'nın üzerine saldıkları serüvencilerin eline geçti.

Sonunda bu toplum dışı serüvenci güruhu, bu ipten kazıktan kurtulmuş ayaktakımı, o kadar çok yıkıma sebep oldukları Macellanya'nın bu adasını da bırakıp gittiler. Çoğu birçok üyesini kaybetmiş, açlığın kemirdiği, sefaletin kovaladığı zavallı talihsiz Hosteli aileler birer ikişer Libéria'ya döndüler. Orada Kaw-djer'in elinden her türlü yardımı, ayrıca bu korkunç sınav boyunca da o kadar çok örneğini verdiği o yorulmak bilmez adanmışlığı buldular.

Peki, koloni yediği böyle bir darbeden sonra tekrar ayağa kalkabilecek miydi?... Bu denli derin bir düş kırıklığından sonra, Kaw-djer de eski enerjisi-

ni tekrar bulabilecek, düzeni yeniden kurmak için yeterince güçlü davranabilecek miydi?...

Hem bunu yapabilse bile isteyecek miydi bakalım?... Gerçekten de dostları bu kadar hayal kırıklığından, insanlığın bütün kötülükleriyle bu kadar yakından yüz yüze geldikten sonra, Hoste Adası'ndan ayrılmak isteyeceğinden korkuyorlardı.

Fakat, bu onarım işine kendini adamak bir büyük adama layık soylu bir görevdi. Adayı bir kez anarşinin kargaşasından kurtardıktan sonra, şimdi de kendi eseri ve vatanı olan ve bu denli gönence kavuşturduğu kolonininin yeniden kurulması için çalışmak üzere, tekrar işe koyulmak Kaw-djer'e çekici gelmeyecek miydi?...

Yine de, niyetlerinin ortaya çıkması için birkaç gün geçmesi gerekti. Evinde kapalı kalmadığı zamanlar kimseyle konuşmak istemediğinden Hardy Yarımadası'nın yüksek tepelerinde tek başına dolaşmaya çıkıyor ve orada, en uçtaki kayaların üzerinde, bakışlarını eskiden olduğu gibi güneye çevirerek, saatlerce kımıldamadan duruyordu.

Kim bilir, belki de düşünceleri onu tekrar kıtanın ucuna, Horn Burnu'na, bağımsızlığını yeni kopardığı o kayalığa getiriyordu. Karroly'nin onu, birlikte Yeni Ada'daki yalnız yaşama yeniden başlamak üzere götüreceği bir sığınak değil miydi orası?...

Ama Libéria'da hayat yavaş yavaş canlanıyordu. Evler yeniden açılmıştı. Bay Rhodes'le arkadaşları

göçmenlerin moralini yükseltmek, onlara kaynak ve olanak sağlamak, bu kadar yıkıntının ortasında onları doğru yola sevk etmek için canla başla çalışıyorlardı. Sanki korkunç bir kasırga adayı silip süpürmüştü; en azından ada halkı başının üzerinden şu göktaşlarından biri geçmiş gibi sınanmış, yorulmuş, yıpranmıştı. Fakat artık böyle sınavların tekrar başa gelmesinden korkmamak gerektiği de belirtilmeliydi. Toprak artık içerdiği tüm altından iyice boşalmıştı. En derin köşelerine dek hallaç pamuğu gibi atılmıştı. Artık ondan istenen, yeniden kereste, tahıl, ot... üretmesi, bulunuşu o kadar felakete neden olan o sarı madenden değil de kendisinden geçinen tüm yaratıklara besin sağlamasıydı.

Nihayet, Kaw-djer'in dostları için, çalışma arkadaşları için, sık sık yardımlarını görüp takdir ettiği bütün insanlar için ortadan kaybolmuş olduğu o birkaç günün sonunda, Kaw-djer onları vali konağında topladı ve tonunda eski enerjisinin tekrar canlandığı hissedilen ağır ve kararlı bir sesle:

– Haydi iş başına!... dedi.

XVI. Bölüm

Horn Burnu Feneri

Kış geliyordu. Yaşananlardan ağır hasarla çıkmış, halkının bir bölümü hâlâ iç bölgelere dağılmış durumda bulunan ve açlığın tehdidini üzerinde hisseden ada bu mevsime nasıl dayanacaktı? Gerçi bütün yabancılar, alacak bir şey kalmadığı için, çekip gitmişti, ama...

Bunlar sadece altını götürmüş olsalardı, belki de o kadar üzülmeye değmeyecekti. Zira bir ülke altın madenleriyle zengin olmaz; toprağının verimliliği, sanayii ve ticaretiyle olur, ki bunlar da genellikle altın bölgelerinde eksik olan şeylerdir. Golden Creek'teki damarın keşfinden önce koloni imrenilecek

bir gönenç içinde değil miydi ve o sıradaki durumu geleceğini güvenceye almıyor muydu?...

Fakat tam bir felaket, çığ gibi boşanmıştı üzerine. Sadece fabrikalar, deniz avcılığı tesisleri, orman işletmeleri terk edilmekle kalmamıştı; felaketi asıl doruk noktasına çıkaran, çiftçilerin tarlalarını bırakması, birçok hayvanın da otlaklarda kendi hallerine bırakılarak bakımsızlıktan ölmesiydi, toprağın işlenmemesi ve dolayısıyla gelecek mevsimin çaresizce yitirilmiş olmasıydı.

Bu yüzden, her şeyden önce, kış bastırıp tüm Macellanya adalarını kar ve buzlarıyla kapladığında kendini gösterebilecek olan açlığı önlemek gerekiyordu. Ayrıca hem Libéria'da hem de Rous Burnu ve Nassau Körfez'indeki iki kasabada yakacak sıkıntısı da vardı; açlığa karşı olduğu kadar soğuğa karşı da önlem almak gerekiyordu.

3 Nisan'da vali konağında yapılan bir toplantıda Kaw-djer şöyle konuştu:

– Kolonimizin kurtuluşunu ancak çok büyük çabalar pahasına sağlayabiliriz; bu çabalar ise ancak herkes bunlara katıldığı ve gerekecek zahmetlere katlandığı takdirde etkili olabilir. Bu durumdan çıkmak için yalnız kendimize güvenmek zorundayız ve ilk iş olarak da adanın kaynaklarının bir envanterini çıkarmalıyız.

– Yaparız, dedi Bay Rhodes ve ortak yarar uğruna sizi destekleriz. Zaten bu konuda göçmenlerle aramızda anlaşmazlık çıkacağını da sanmıyorum.

Zavallılar o kadar çok çektiler, o kadar yoksul ve mutsuzlar ki, hiç itiraz etmeden ve yakınmadan sizin otoritenize boyun eğmek zorunda olduklarını anlamamazlık edemeyeceklerdir. Emirlerini tartışma konusu ettirmeyen, sözünü herkese dinletmeye kararlı, azimli bir şef olarak çalışın. Size, enerjik kişiliğinize ve pratik zekânıza güvenimiz tamdır. Hiçbir kişisel hırsınız olmadığını hepimiz biliyoruz. Asla ödevin gösterdiği yoldan başka bir yol izlemediniz ve biz de o yolda sizi izlemeye hazırız...

– Ve eğer göreviniz için sınırsız yetkiler gerekiyorsa, diye ekledi Bay Broks, onları da üstlenmekte tereddüt etmeyin.

Kaw-djer koloninin o andaki durumunun neyi gerektirdiğini pekâlâ hissediyordu. Gerçekten de çok ağır olan koşulların üstesinden gelebilmek için, tam bir "efendi" gibi -yani diktatör gibi, doğru sözcük buydu- davranmanın sırası bugün değilse ne zamandı?... Ve yine pekâlâ görüyor, biliyordu ki bu diktatör ancak kendisi olabilirdi.

O sırada Bay O'Nark dostlarının dikkatini şu noktaya çekti:

– Düzensizlik doruktayken, adada ne mal ne de can güvenliği kalmışken, cüretkârlıkları sayılarından daha az korkutucu olmayan o yabancıların kaba kuvvet tehdit ve davranışları altında yaşarken, bir ara Şili'nin yardımını istemeyi düşünmüştük...

– Ve ben buna karşı çıkmıştım! diye haykırdı Kaw-djer. Belki de adanın bağımsızlığını tehlikeye

atmak olacaktı bu... Ben bu bağımsızlığın bir zerresinin bile yitirilmesine asla razı olmayacağım!...

– Biz de o zaman sizi onayladık, dedi Bay Rhodes. Evet, kolonimiz özgür kalmalıdır. Eğer tekrar Şili egemenliğine girecek olursa, burayı bir daha dönmemek üzere terk ederiz.

– Bu konuda aynı fikirdeyiz, dedi Bay O'Nark, Hoste Adası sadece kendine ait olmalıdır. Fakat, eğer onun haklarını hiçbir anlamda zedelemeyecek bir...

– Sözü nereye getirmek istiyorsunuz?... diye atıldı Kaw-djer.

– Şuraya: Eğer Şili hükümeti düzeni sağlamak için değil de en acil ihtiyaçlarımızı karşılamak için yardım önerirse, bunu kabul etmeliyiz, hatta istemeliyiz...

– Buna karşı çıkmıyorum; ama bir kesin koşulla: Bu ilişkiler hiçbir şekilde Şili Cumhuriyeti'nin adamız üzerinde herhangi bir hak iddiasına temel oluşturmayacak!

– Bunu biz de böyle anlıyoruz, dedi Bay Rhodes ve sadece korumacılık söz konusu olsa bile reddederiz.

– Bizim bayrağımız, yalnız ve yalnız kendi bayrağımız, dedi Kaw-djer, onun hangisi olursa olsun başka bir bayrak önünde eğilmesine kesinlikle izin veremem!

Ve gür ve çınlayan bir sesle haykırdı:

– Yaşasın bağımsız Hoste Adası!

O günden itibaren Kaw-djer'in otoritesi tam ve kesin oldu, bütün koloniden tek bir çatlak ses bile çıkmadı. İnsanın mutlak bir efendinin boyunduruğuna girmesini asla kabul edemeyen o, koşullar gereği, tam da öyle bir "efendi" oldu. Onun sayesinde Hoste Adası uğradığı yıkımdan tekrar ayağa kalkacaktı.

Zaten göçmenler de her şeyin tek elden yönetilmesi gerektiğini anlamışlardı. Kaw-djer'in ilk işi, her ailenin elindeki kaynakları, aynı zamanda adanın yedek erzakının ne kadarının yağmadan kurtulmuş olduğunu saptamak için bir anket yapmak oldu. Sonra, ertesi hasada dek yetecek miktarda tahıl gelinceye kadar, kimseye ayrıcalık tanımayan bir "tayınlama" sistemi kurulacaktı. Hayvanların büyük kısmı telef olmuşken ve eldeki un miktarı da birkaç yüz kentale inmişken, kış mevsimi boyunca üç bin kişinin beslenmesini sağlamak; Kaw-djer işte bu çok zor göreve kendini adayacaktı.

Daha başlangıçta, bu "erzakı karneye bağlama" önlemleri, ne denli kaçınılmaz olursa olsun, bazı karşı gelme girişimlerine de konu olmadı değil... Dağıtımla geri alacaklarından daha fazlasını vermek durumunda kalan bazı aileler, hâlâ ellerinde bulunan erzakı ortak ambara teslim etme zorunluluğunu hiç de iyi karşılamadılar. Fakat bu önlemlerin mutlaka uygulanması gerekiyordu ve Kaw-djer'in emirlerini harfi harfine yerine getirmekten başka çare yoktu. Koloninin polis gücü daha ilk

günlerde yeniden örgütlenmiş, başına yine Tom Land geçmişti. Bu sayede, ortak çıkar için paylaşıma razı olmayanlara karşı harekete geçildi ve herkesin ders aldığı birkaç olaydan sonra, kamuoyu tarafından desteklenen Kaw-djer son direnişleri de kırmayı başardı.

Ayrıca, gerek başkente gerek öteki kasabalara ihtiyaçları olan yakacağı sağlamak amacıyla angaryalar düzenlemek de gerekti. Kışın sıcaklığın mevsim normallerinin altına düşecek gibi görünmemesine karşın, nisan sonundan itibaren soğuk kendini hissettirmeye başlamıştı. Gerçekten termometrenin cıva sütunu çok büyük düşüşler göstermediyse de Hosteliler pek cömertçe yağan yağmur ve karlardan ileri gelen rutubetten çok çektiler. Fakat ormanlar kış dönemi için gereken bütün odunu sağlayabilirdi; bunun için yapılacak iş, ağaçlar devrildikten sonra gövde ve dalları küçük parçalara bölüp odun haline getirmek, sonra da tüketim yerlerine taşımaktan ibaretti.

Başıboş dolaşan hayvanları, kasabaların ihtiyaçları için kullanılmak üzere yeniden çiftliklere toplamak amacıyla adanın içlerine ekipler de çıkarıldı. Böylece beş altı yüz baş hayvan toplandı ve bunların çoğu koloninin beslenmesi için kullanıldı.

Söylemeye gerek yok, eylülde tarlaların ekilebilmesi ve aynı dönemde otlakları son karlardan arınmış durumda bulacak olan büyük ve küçük baş hay-

van sürülerinin (yenilenmesi)* için, Şili'den, Arjantin'den ve Falklandlar'dan isteklerde de bulunuldu. Ama Macellanya adaları arasındaki geçitlerin tekrar kıyı taşımacılığına elverişli hale gelmesi için üç dört ay geçecekti. Görüldüğü gibi, koloni kendi kaynaklarıyla yetinmek zorundaydı. Zaten karne usulüne de bu yüzden başvurulmuştu; genel yararın önünde bütün özel çıkarların geri çekilmesi gerekiyordu.

Kış en sert yüzünü temmuz ayıyla birlikte gösterdi. Fakat alınan önlemler sayesinde yakacak sıkıntısı çekilmedi ve büyük soğuklarla fazla güçlük çekmeden baş edilebildi. Bazen çok sertleşen hava koşullarına karşın Kaw-djer'in yeniden örgütlenme konusundaki çabaları asla kesintiye uğramadı. Her şeyi gözüyle görmek, daha doğru bir deyişle kendi eliyle yapmak istiyordu. Kasabalara yapılan ziyaretler, adanın içerlerine, kıyıdaki çeşitli ticaret noktalarına, fabrikalara, avcılık ve balıkçılık tesislerine düzenlenen teftiş gezileri onu sürekli olarak halkla temas halinde tuttu. Ateş Toprakları arazisini boydan boya, kabile kabile, oba oba dolaşarak o güzel adını hak ederken, "velinimet" ünvanını kazanırken sürdüğü eski yaşamını yeniden yaşıyormuş gibi geliyordu. Yaşlanmak ne dayanıklılığından ne de enerji ve etkinliğinden hiçbir şey eksiltmiş değildi ve yerli topluluklar arasında kazandığı sevgi ve saygının aynısını Hoste Adası'nda da görüyordu.

* Unutulmuş sözcük.

Dostlarının da onu şevk ve cesaretle desteklediklerini eklememek gerçekten haksızlık olur. Yorgunluğa filan bakmadan onunla birlikte her yere gidiyorlar, tam bir adanmışlıkla her çabasına destek oluyorlardı. Bay Rhodes'in damadı Libéria'da mesleğini icra ederken o da tekrar hekimlik görevini üstlenip kasabalarda ve köylerde onun yerini tutuyordu.

Kılavuzluk işinin kötü mevsimde kendisine hayli boş zaman bıraktığı Karroly de Kaw-djer'den ayrılmıyordu. Hâlâ efendisini her yerde izleyen o eski ve sadık dosttu; kısa süre önce bir bebeği olan genç karısının yanında kalan Halg da av ve balıkçılıkla uğraşıyordu.

Nihayet, ekim başlarında kış sona erdi ve yeniden Ekvator'a doğru çıkmakta olan güneşin etkisiyle adalar kardan kaftanlarından sıyrıldılar. Derken Falklandlar'dan ve Şili'den ilk gemiler sökün ettiler. Mallar Libéria'nın depolarına doldu ve artık açlıktan korkmaya neden kalmadı.

– Doğrusu tam zamanıydı! dedi Kaw-djer Bay Rhodes'e. Bir ay daha gecikselerdi erzakımız tükenmiş olacaktı. Haftanın sonuna gelmeden ekmek bulamayacaktık. Şimdi artık korkacak bir şey yok...

– Sizin sayenizde dostum, dedi Bay Rhodes, sizin enerjik olduğu kadar da basiretli ve tedbirli yönetiminiz sayesinde!... Minnet ve şükranlarımızı dile getirmemize hayır demezsiniz umarım!...

– Minnet ve şükran mı? Göreve bağlılığınız ve çabalarınızla sizler de bütün koloninin minnettarlığını hak etmediniz mi?... Her neyse, hepimiz görevimizi yapmış olmanın verdiği mutlulukla yetinelim...

– Pekâlâ, öyle olsun, dedi, bu kez bütün aklından geçenleri söylemeye kararlı olan ve artık bunun zamanının geldiğini düşünen Bay Rhodes. - Pekâlâ, ama yine de sizi yolumuza çıkardığı için... hem *Jonathan*'ın kazazedelerini kurtarmak hem de adamızı kurtarmak üzere... sizi önümüze çıkardığı için, Tanrı'ya şükran borçluyuz!...

– Tanrı mı?... diye mırıldandı Kaw-djer ve adeta elinde olmadan başını kaldırıp göğe baktı.

Kötü mevsimde el atılamamış olan bütün çalışmalara, zanaat, ticaret ve tarımla ilgili tüm işlere koşulmak sırası gelmişti. Libéria bütün eski canlılığına yeniden kavuştu, iş çarkları yeni bir ateşle tekrar dönmeye başladı. Mürettebatlarının kaçmasından korkmayan gemiler limana daha sık ve çok gelir oldu. Talihin mutlu bir cilvesiyle, Hoste Adası'na komşu geçitlere varıncaya dek tüm Macellanya sularında balina avı da pek verimli oldu. Bu av kampanyası boyunca Amerikalılar ve Norveçliler Libéria limanına doldular; yağ çıkarma işleri de yüz kadar Hosteliye oldukça dolgun ücretli iş olanağı sağladı. Başkentin antrepoları, hem ithalattan gelen mallarla, hem de kıyı veya uzun yol taşımacılığı için gemilerin gelip yükledikleri mallarla doldu taştı.

Aynı zamanda çeşitli fabrikalara, kereste biçme tesislerine ve konserve imalathanelerine de yeni bir çalışma heyecanı geldi; deniz kurdu avıyla uğraşanların sayısı da ikiye katlandı. Arjantin'in elinin gittikçe ağırlaştığı Ateş Toprakları'nı terk eden birkaç yüz Pêcherai de kamplarını Hoste Adası'nın kıyılarına taşıdılar ve oraya kesin olarak yerleştiler. Ayrıca, çeşitli göçmenlik şirketleri tarafından adaya, çoğu Kuzey Amerika ve Kanada kökenli başka göçmenler de getirildi ve çok geçmeden Hoste Adası'nın nüfusu üç katına çıktı.

Böylece iki yıl daha geçtiğinde, Kaw-djer'in yönetimi sayesinde, altın madeninin bulunuşuyla yaşanan sarsıntı ve yıkımlardan eser bile kalmamıştı. Koloninin büyüklüğü sayısal olarak, birkaç milyon "kuruş"a vardığı tahmin edilen bir ciro ile ifade ediliyordu. Nassau Koyu üzerinde, Beagle Kanalı sularının dövdüğü burunda yeni bir liman inşa edilmişti. Buraya gitmek için, gayet elverişli seyrüsefer koşullarında, kanalı Macellan Boğazı'na kadar izlemek yeterliydi. Punta Arenas'la ticaret ilişkileri gittikçe daha sıklaşıp yoğunlaştı; alışveriş her iki başkenti de zenginleştiriyordu. Tüccarlar aynı avantajları Ushaia'da da bulabilirlerdi belki, ama bunun için bu Arjantin kolonisinin de rakiplerine tanınan ve onların gönençlerini sağlayan serbestliklerden yararlanması gerekliydi.

Şimdi birkaç Hosteli şirketin kendi gemileri vardı ve bunlarla doğuda Falklandlar'a batıda Şili

adalarına kadar kıyı ticareti yapıyorlardı. Kıyılardan, hem de sadece Nassau Koyu ile Rous Burnu'ndaki iki kasabadan değil, Gordon Adası geçidinde ve Darwin Sound'un girişinde kurulmuş olan yerleşimlerden de, her çeşit mamul ürünleri topluyorlardı. Son sayıma göre o sıralarda Hoste Adası'nın nüfusu, altıda biri yerli olmak üzere, beş bini buluyordu.

1890 yılının sonuna doğru koloni Şili hükümetinden Valparaiso'da inşa edilmiş üç yüz tonluk bir buharlı gemi satın aldı. *Yacana* adı verilen bu gemi, koloninin takımadalardaki çeşitli ticaret noktaları ile bağlantısını sağlamakta ve valinin kıyılardaki çeşitli tesislere sık sık yaptığı ziyaretlerde kullanılacaktı. Fakat Kaw-djer'in, 1881 antlaşmasıyla iki cumhuriyete paylaştırılmış olan adalardan herhangi birine ayak bastığı asla görülmedi.

Bu dönemde, güzel mevsimin ortalarına gelindiğinde, Horn Burnu'nun en uç noktasında başlanmış olan fener inşa çalışmaları tamamen bitmiş, tepesindeki fenerin, burnun dibindeki deniz yüzeyine altı yüz metre yüksekten baktığı elli kadem boyundaki demir kule, elektrik akımını üretecek dinamoların yerleştirildiği ek bina, fener bekçilerinin lojmanı, birinci sınıf bir deniz fenerinin çalışması için gerekli tüm araç ve gereç tamamlanmıştı.

Fenerin açılışının gösterişli bir biçimde, göçmenlerin anısını saklamaktan hoşlanacakları bir törenle yapılması kararlaştırıldı. Tabii tüm ada halkı bu-

na katılamayacaktı, çünkü Hoste Adası'yla Horn adacığı arasında ulaşım için yeterli araç yoktu. Sadece kişisel özel durum ve konumları itibariyle kolonide az çok "eşraftan" sayılanlar törene katılabileceklerdi.

Kaw-djer de davetiyeleri buna göre gönderdi, açılış günü 15 Ocak 1891 olarak saptandı. *Yacana* gemisi valinin yönetim kurulu üyesi olan ve olmayan davetlilerini, onların ailelerini, Hosteliler arasında haklı olarak itibarlı kişiler olarak görülen Karroly'yle oğlu Halg'ı da unutmadan, Horn adacığına götürecekti.

Tabii limandaki öteki gemiler ve bu yolculuğu göze alabilecek başka tekneler de isterlerse buharlıya eşlik edebileceklerdi.

Yacana erkekli kadınlı yüz kadar yolcusunu aldıktan sonra, Libéria limanından 15 Ocak günü öğleden önce on bire doğru ayrıldı; sonra irili ufaklı bir düzine kadar teknenin eşliğinde, ta ucuna kadar Hardy Yarımadası boyunca ilerledi.

Hava bu yolculuk için elverişliydi, zira rüzgâr kuzeydoğudan, deniz kolları ve geçitler boyunca Horn Adası'na doğru esiyordu.

Hardy Yarımadası'yla takımadaların güneye doğru sonuncu üyesi olan Horn adacığı arasındaki uzaklığın, düz bir çizgi üzerinde yaklaşık on deniz fersahı kadar tahmin edilebildiği unutulmamıştır.

Küçük filo, yüksek kıyıların korunağında, seferini kazasız ve gecikmesiz gerçekleştirdi. *Yacana*

hız kesmek zorunda bile kalmadı ve öteki teknelerdekiler her an direğinde dalgalanan Hoste bayrağını görebildiler.

Buharlı, Hardy Yarımadası'nın burnunu döndükten sonra Hermitte Adası'nın kuzey ucuna yöneldi, buraya varınca adayı iskelede bırakarak, burnun batısında açık denize açılan geçide girdi.

Horn Adası'na öğleden sonra üç sularında varıldı. Gemi fırtına sırasında *Jonathan*'ın imdadına koşmak üzere *Wel-Kiej*'in yola çıktığı küçük koyun iç kısmına demirledi; öteki tekneler de palamarlarını kıyıya gönderdiler.

Kaw-djer'le birlikte yaklaşık yüz elli kişi karaya çıktı. Kirli siyah resiflerle çevrilmiş, üzerine parlak deniz kabukları saçılmış, burnun dibine doğru hafif yamaç halinde yükselen çakıllı bir kumsala ayak bastılar. Fener inşaatına son malayı vurmuş olan işçiler orada bekliyordu; Karroly, *Yacana*'nın alınmasından önce Kaw-djer'i şalopayla oraya götürdükçe, bu işçilerle sık sık görüşmüştü.

Kaw-djer çakıllı kıyıya ayak basar basmaz, burnun yan tarafından rampa şeklinde yukarı çıkan patikaya yöneldi. Yalnız kalmak istediğini anlayan dostları ardından gitmediler. Bay Rhodes, karısı ve çocukları, Banks ve O'Nark aileleri ve bütün davetliler, fener bekçilerinin rehberliğinde ek binaları gezmeye koyuldular.

Bu sırada Kaw-djer, tıpkı on yıl önce Yeni Ada'yı terk edip kıtanın en son topraklarına kaçtı-

ğı zamanki gibi, düşüncelerine dalmış, başını çevirmeden, ağır ağır kayaya tırmanıyordu.

Burnun üzerine çıkınca bir an durdu, sonra yirmi adım daha atıp yarın kenarına geldi ve orada kımıldamadan durakaldı.

O zaman kafasında geçmiş yaşamına ilişkin anılar canlandı; çalışmayla geçen gençliği, fikirler uğruna kavgalarla dolu olgunluk çağı, insanlığa karşı içinde uyanan küçümseme duygusu, hemcinsleriyle ilişkilerini koparışı, Macellanya adalarının yerlileri arasındaki yaşayışı, Yeni Ada'ya -bir daha ayrılmamak üzere sandığı- yerleşmesi, Karroly'le birlikte geçirdiği olaysız, huzurlu yıllar, sonra kendisini sığınağından kovan o antlaşma, Horn Burnu'na gelişi, *Jonathan*'ın uğradığı kaza ve nihayet Hoste Adası'ndaki hayatı...

İnandığı eski kuramları ayak altına alışından ve kendini yeni koloninin örgütlenmesine adayışından beri ne kadar çok değişiklik olmuştu kişiliğinde!... Hâlâ tüm öğretisi o tüyler ürpertici "Ne Tanrı, ne de efendi!" deyişiyle özetlenen adam mıydı?...

Hayır. Orada, o kayanın üzerinde, tüm ruhuna işleyen dayanılmaz bir inanma arzusuyla, dudaklarından şu sözcük döküldü:

– Tanrı!

Ama tam bu sırada, üzerinde durduğu düzlüğün kenarında bir yığın taş parçası gözüne çarptı; bunlar fenerin temeli kazılırken işçilerin çıkardığı molozlardı.

Taşlardan biri özellikle dikkatini çekti. Tam yarın kenarında duruyordu ve ayağının hafif bir itişiyle aşağı yuvarlanıp burnun dibini döven sulara gömülebilirdi.

Kaw-djer yaklaştı. Gözlerinde garip bir ışık, bir küçümseme ve kin alevi parlıyordu.

Yanılmamıştı. Parlak çizgilerle bezeli bu taş altın içeriyordu, belki de işçilerin farkına varmayıp attıkları bir servet!... Orada öylece, değersiz bir nesne gibi duruyordu işte!... Demek ki yeni kıtanın uzun dağ zinciri altın yüklü kollarını şu Horn Burnu'na dek uzatmıştı... Üzerinde durduğu şu kayanın böğrü de belki o değerli madenden hazineler saklıyordu...

Kaw-djer Golden Creek madeninin bulunuşundan sonra Hoste Adası'nın üstüne çöken bütün felaketleri, koloninin çıldırışını, dünyanın dört bucağından serüvenci güruhunun adaya akın edişini, yaşanan açlık, sefalet ve yıkımı gözünün önünden geçirdi.

Sonra koca altın kayasını ayağıyla iterek:

– Git, lanetli altın! diye haykırdı. Defol, gözüm görmesin seni! Keşke insanlığın bütün kötülüklerini de seninle birlikte suya gömebilseydim!...

Taş yuvarlandı ve dik kaya duvardaki çıkıntılara çarptıkça sıçrayarak burnun dibinde, denizin derinliklerinde kayboldu.

Birkaç dakika sonra, Kaw-djer'in işareti üzerine, *Yacana* ve diğer teknelerin yolcuları da patikayı tırmanarak burnun üzerindeki düzlüğe ulaşmışlardı.

Fener ilk kez o gün, güneş batarken yakılacaktı. Rüzgâra direnç yüzeyi vermeyecek şekilde kafes yapılı ve bol delikli sağlam bir taşıyıcı demir kulenin üzerindeki asıl fener yerden elli kadem ve deniz seviyesinden de hemen hemen bin sekiz yüz kadem yükseklikte bulunuyordu.

Kaw-djer'le dostları ve bütün davetliler tören için kulenin çevresine sıralanmışlardı.

Bay Rhodes söz aldı ve birkaç duygulu cümleyle Kaw-djer'e hitap etti; onun ağzından bütün koloni kendisi için bu kadar çok şey yapmış olan adamı minnet ve sevgi dolu bir saygı gösterisiyle onurlandırmış oluyordu. Bay Rhodes on yıl önce tam bu kıyılarda, fırtına dümeni tutmaz olmuş *Jonathan*'ı kayalara doğru sürüklerken olup bitenleri; ardından da, önce anarşinin darbeleri sonra da yabancıların istilası altında aynı derecede başıboş ve çaresiz kalmış olan Hoste Adası'nda olup bitenleri hatırlattı.

O zaman Bay Rhodes'in etkili sözlerine her taraftan yükselen haykırışlar karıştı:

– Yaşasın Kaw-djer!... Yaşasın Kaw-djer!...

Anılan kişi ise sadece elini göğe kaldırarak yanıt veriyordu. Hoste Adası'nın bayrağı rüzgârda açılıp dalgalanarak fenerin tepesine doğru yükselirken, "hurra!" çığlıkları yurtseverliğin tüm ateşiyle bir kat daha artarak devam etti.

Saat beşe doğru tekrar kumsala inildi ve herkes ek binada verilen yemeğe katıldı. Bu yemekte ko-

loninin gönenç ve mutluluğuna ve Kaw-djer'in şerefine, büyük bir coşku içinde, defalarca kadeh kaldırıldı.

Yemekten sonra, saat yediyi biraz geçe, tekrar burnun üstüne çıkıldı; ilk ışık demetleri boşluğa yayılırken herkes orada olmak istiyordu.

Güneş yuvarlağı batı ufkunun üzerinde sallanır gibiydi. Gökyüzü bütün duruluğunu takınmıştı ve hafif rüzgâr ardı sıra hiçbir bulut parçası sürüklemiyordu.

Kimsenin bastırmak istemediği bir heyecanın etkisi altında, derin bir sessizlik herkese hâkim olmuştu. Bakışlar doğu yönünde şimdiden kararmaya başlayan geniş bir ufuk kesimini kucaklarken, batı yönü daha da kızarıyordu. Engin denizin üzerinde tek bir yelken, çevresinde tek bir duman görünmüyordu; sonsuzluk ıssızdı.

Işıklı küre ufka dokunuyordu şimdi. Kırılma nedeniyle yassılaşarak, çok geçmeden son huzmeleriyle göğü aydınlatan bir yarım daire oldu; sonra sadece birazdan suda boğulacak olan ışıklı bir kenar çizgisi kaldı. Ve tam boğulurken, kaybolan kırmızının tamamlayıcı rengi olan parlak yeşil bir ışın bir an için çaktı ve söndü.

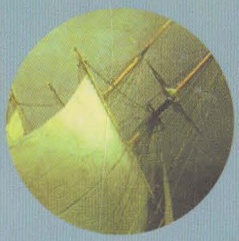
Tam o anda, aşağıdan gönderilen elektrik akımı fenerin iki bujisi arasında ark meydana getirdi ve fışkıran göz kamaştırıcı ışık demetler halinde mercek biçimli camlardan geçerek ufkun dört yanına yayıldı.

Fener Macellanya sularına ilk ışıklarını saçmıştı; *Yacana*'nın iki topu da, seyircilerin "hurra!"ları arasında, bu olayı selamladı.

Şimdi artık doğudan gelen bir gemi, Ateş Toprakları kıyılarının ucundaki Devletler Adası fenerini gördükten sonra, Şili sularındaki fenerlere varmadan, Hoste Adası göçmenlerinin çabalarıyla iki okyanusun kavuştuğu noktaya dikilen bu Horn Burnu fenerinden de kerteriz alabilecekti.


POPÜLER BİLİM KİTAPLARI
TÜBİTAK

Macellanya: Dünyanın bir ucunda, ıssız, hiçbir yetkenin hüküm sürmediği özgür topraklar... Romanın kahramanı Kaw-djer, tam bağımsızlık içinde yaşayabileceği bu topraklara gönüllü sürgün olmuş, nereden geldiği bilinmeyen bir özgürlük tutkunu... Jules Verne ölümünden yedi yıl önce kaleme aldığı, hayattayken basılmayan romanı *Macellanya*'da, kendisine oldukça benzeyen gizemli bir adamın yaşadıklarını anlatıyor.



ISBN 975-403-333-1



Fiyatı: 7,00 YTL (KDV DAHİL)

7.000.000 TL (KDV DAHİL)

Basılı fiyatından farklı satılamaz